

แนวสอนประวัติศาสตร์

สำหรับ

นักเรียนนายร้อยทหารบก และ นักเรียนเทคนิคทหารบก

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันโท พระวิเศษพจนกิจ

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961132332

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

วันที่ 19 ม.ค. 132

เลขทะเบียน ๒, 0551

เลขบัญชี ๐๑
(๕๕๖๖)
๒๕๐๕

ปรารภ

สมณศักดิ์สมเด็จพระสังฆราช
เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พันโท พระวิเศษพจนกิจ
คราวนี้ ทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้รับเป็นเจ้าภาพ
ในการพระราชทานเพลิงตามเจตน์จำนงของ พันตรี หญิง ถัดดา
คุ้มรักษ์ ผู้เป็นธิดา

ซึ่งเนื่องด้วย พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้เริ่มชีวิตเป็น
อาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ จน
ครบเกษียณอายุ รวมเวลาทรงราชการและปฏิบัติหน้าที่อาจารย์
ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก เป็นเวลาถึง ๓๐ กว่าปี

ในด้านการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ผู้ที่ได้รับการศึกษา
จากท่านทุกคนย่อมทราบประจักษ์ชัดว่า ท่านมีวิชาสอนที่ไม่ซ้ำ
แบบอาจารย์อื่น สามารถทำให้นักเรียนนายร้อยมีความเข้าใจ
และจดจำในวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ท่าน
พิถีพิถันในเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็น
พิเศษ สมเป็นตัวอย่างอันดียิ่งแก่พวกเราทุกคน

สิ่งที่จะเว้นกล่าวเสียมิได้ก็คือ ท่านเป็นนายทหารสุภาพบุรุษ
และเป็นบูรพาจารย์ที่นักเรียนนายร้อยนิยมนักใคร่โดยทั่วกัน

ในการที่ท่านต้องจากพวกเราไปสู่สุคติภพครั้งนี้ ข้าพเจ้า
และ บรรดานายทหารที่เคยเป็นศิษย์ ของ อาจารย์ พันโท พระ-
วิเศษพจนกิจ ย่อมมีความเสียดายและอาลัยในการจากไปของ
ท่านอย่างสุดซึ้ง

ขอให้กุศลบุญราศีที่ท่านได้บำเพ็ญคุณความดีให้แก่
โรงเรียนนายร้อย และความดีที่ท่านได้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ
ให้แก่พวกเราในอดีต จงคล้วนดาลให้ดวงวิญญาณของท่าน
อาจารย์ พันโท พระวิเศษพจนกิจ มีความสงบ ประสมสุขวิบูลย์
ผลในสัมปรายภพภายหน้าทุกประการ เทอญ.

พ.อ. ๓. ๑๐๐๖ ไพจิตร

ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๑๐ ธันวาคม ๒๕๐๕

พันโท พระวิเศษพจนกิจ

ชาติ: ๒๔ เมษายน ๒๔๒๘

มรณ: ๑ มิถุนายน ๒๕๐๕

ประวัติ

พันโท พระวิเศษพจนกิจ (ทองดี วิเศษพจนกิจ)

พันโท พระวิเศษพจนกิจ เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๘ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา เป็นบุตรนายเปลี่ยน และนาง นาก ตำบลบ้านเกิด คือหลวงวิศิษฐาราม อำเภอขากอกใหญ่ จังหวัด หนองบัว

พันโท พระวิเศษพจนกิจ มีนามเดิมว่า ทองดี และนามสกุลเดิมว่า สุวรรณกาญจน์ บรรพบุรุษเล่าสืบต่อกันมาว่า ต้นสกุลสืบเนื่องมาจากบุคคล ที่เป็นครูมีชื่อเสียงมากในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชื่อ พระอาจารย์ทอง เคยบวชเรียนอยู่ทั่วทิศ ฝากคล่องข้างพรหม จังหวัดหนองบัว พระอาจารย์ทองนั้นปรากฏว่า เป็นผู้มีความรู้ มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนและ สอนหนังสือได้ดี จนได้รับเลือกให้เป็นพระอาจารย์ของเจ้านายในสมัยนั้น พระอาจารย์ทองมีภริยาชื่อท่านกล้า ผู้ที่สืบสายจากพี่น้องของท่านกล้ามา ถึงปัจจุบันนี้ ใช้นามสกุล มาลากุล ญาติพี่น้องที่เป็นชายของท่านส่วนมาก ได้เข้ามาฝากมารับราชการและตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนคร ท่านกล้า ในฐานะ เป็นผู้หญิงไม่ได้รับราชการจึงต้องทำสวนและได้มีรักตกเป็นสวน ตำบลบาง ลำเจียก หลวงวิศิษฐาราม ซึ่งเดิมเป็นป่า สวนแห่งนี้บรรพบุรุษของท่าน

ต้องหักล้างบางพง ทำสวนผลไม้ ยंत्रภิกษาสภาพเดิมไว้จนถึงปัจจุบันนี้
 พ.ท.พระวิเศษพจนกิจยังมีน้องชายที่ยังมีชีวิตอยู่เพียงคนเดียว คือ นายทองคำ
 สุวรรณกาญจน์ และลูกหลานของน้องชายผู้นี้ก็ยังไม่ใช้นามสกุล สุวรรณกาญจน์
 อยู่ตามเดิมสืบไป

พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากสำนักพระอาจารย์
 ในวัชรราชสิทธิารามจนมีความสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้คล่องแคล่ว เล่า
 ว่า เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี เคยเรียงความเรื่อง “คนมะม่วง” ได้รับคำชมเชย
 จากครูผู้สอนจนได้นำไปคัดลอกยกไว้ที่โรงเรียนเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทั่วไป
 และในบั้นปลายจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นครู

ท่านผู้นี้เป็นผู้สนใจในการเล่าเรียนมาก ส่วนมากใช้เวลาเรียนด้วยตนเอง
 ได้เรียนภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสจนสามารถอ่านและแปลหนังสือภาษา
 อังกฤษและตำราภาษาฝรั่งเศสได้ เป็นทางให้ได้ค้นคว้าศึกษาวิชาภูมิศาสตร์
 และประวัติศาสตร์ของชาติต่างๆ ทั่วโลก ประจักษ์พยานในการศึกษาคือ
 พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้เป็นอาจารย์สอนวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์
 มาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี และได้เขียนหนังสือไว้นานหลายเล่มสอนวิชาประวัติ-
 ศาสตร์ในโรงเรียนนายร้อยรวม ๓ เล่ม คือ

๑. แนวสอนประวัติศาสตร์ไทย
๒. แนวสอนประวัติศาสตร์สากล
๓. แนวสอนประวัติศาสตร์สากลตอนประเทศพม่า

ในตำแหน่งวิชาครู พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้สอบได้ประกาศนียบัตรครู
ประถมพิเศษเป็นอันดับที่หนึ่ง ต่อมาได้ศึกษาต่อเป็นครูฝึกหัดในโรงเรียนฝึกหัด
อาจารย์ วัดเทพศิรินทร์ และในปี ๒๔๕๑ สอบได้ประกาศนียบัตรครูมัธยม
ป.ม. เป็นรุ่นแรกที่ได้ประทับพระเกี้ยว ป.ม. แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การรับราชการ พันโท พระวิเศษพจนกิจได้ดำรงตำแหน่งครุในกรม
ศึกษาธิการกระทรวงธรรมการ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้เลื่อนเป็นครูใหญ่
โรงเรียนวัดราชสิทธิสังข์กระเจา วัดอรุณราชวราราม วัดกัลยาณมิตร และ
วัดประยูรวงศาวาส ตามลำดับ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระบรมราชานุญาต
ให้โอนย้ายไปรับราชการในกระทรวงกลาโหม เป็นครูโรงเรียนนายร้อย-
ทหารบก พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้รับราชการอยู่ในโรงเรียนนายร้อยต่อมา
เป็นเวลา ๓๐ ปี ได้ดำรงตำแหน่งในราชการดังนี้คือ

- เป็นครูสอนวิชาภูมิศาสตร์และพงศาวดาร รร. จปร. เมื่อ สิงหาคม
๒๔๕๕
- เป็นผู้รับหัวหน้าครูประจำวิชาชาติภูมิวิทยา ยศ. ทบ. เมื่อ เมษายน
๒๔๖๑
- เป็นหัวหน้าครูประจำวิชาชาติภูมิวิทยา ยศ. ทบ. เมื่อ เมษายน
๒๔๖๒
- เป็นอาจารย์ประจำกรม ยศ. ทบ. เมื่อ พฤษภาคม ๒๔๖๔
- เป็นอาจารย์วิชาสามัญ ยศ. ทบ. เมื่อ เมษายน ๒๔๗๖

— เป็นอาจารย์แผนกที่ ๑ ยศ. ทบ. เมื่อ เมษายน ๒๔๘๐

— เป็นอาจารย์ ยศ. ๑ ยศ. ทบ. เมื่อ เมษายน ๒๔๘๑

เมื่อ ๑ เมษายน ๒๔๘๔ ได้ออกจากประจำการ เป็นนายทหารนอก
ราชการสังกัดกองบังคับการจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ฯ เพื่อบริหารราชทาน
บำเหน็จบำนาญ

ยศ.

๒๕ เมษายน ๒๔๕๕ รองอำมาตย์ตรี

๒๘ เมษายน ๒๔๕๘ นายร้อยโท

๒๐ เมษายน ๒๔๖๑ นายร้อยเอก

๗ พฤษภาคม ๒๔๖๖ นายพันตรี

๑ เมษายน ๒๔๗๕ นายพันโท

บรรดาศักดิ์

เมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๔๕๕ ได้เป็นขุนวิเศษพนาภิ

เมื่อ ๒๗ เมษายน ๒๔๖๒ ได้เป็นหลวงวิเศษพนาภิ

เมื่อ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๗๑ ได้เป็นพระวิเศษพนาภิ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ได้รับคือ

— เขมมาภรณ์มงกุฎ เมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๖๕

— เขมมาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๗

— เหรียญจักรมาลา เมื่อ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๗๒

— จตุรภรณ์มงกุฎ เมื่อ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๗๓

- จตุรตถาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๐
- ทริตาภรณ์มงกุฎ เมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๒
- ทริตาภรณ์ช้างเผือก เมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๔๘๓

พันโท พระวิเศษพจนกิจ ได้ทำการสมรสกับ นางจมล ในสกุล
โชติเลขา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีบุตรและธิดารวม ๑๒ คน ที่ยังมีชีวิต
อยู่ในปัจจุบัน มี ๖ คน คือ

๑. นายอภัย วิเศษพจนกิจ
๒. นางทองสุก วิเศษพจนกิจ
๓. นางทองขาว นัละเสวี
๔. พ.ศ. หญิง ลักขณา คุ้มรักษ์ อย.ปม. M.A. (U.S.A.)
๕. นางลำทอง จันทรพินิจ อย.ปม.
๖. เรืออากาศเอก ทองล้วน วิเศษพจนกิจ วศบ.

ความรักและความเป็นห่วงครอบครัว ของพันโท พระวิเศษพจนกิจ นั้น
ย่อมเป็นความจริงที่ลูกหลานจะต้องเทอจดทนยกย่องให้ ชีวิตครอบครัวของท่าน
มีแต่ความผาสุกและรุ่งเรือง บรรดาญาติและมิตรสหายที่ได้จัดการมงคล
สมรสบุตรหรือธิดา ได้มาให้เกิดริษยาไปเป็นเจ้าแก้วขวัญหมากข่าง เป็นผู้
ผู้ทนจนบ่าวสาวข่าง คู่ชีวิตที่ใคร่รักใคร่ปรองมรดกไว้ คงจะไม่ปฏิเสธว่าชีวิต
สมรสของเขาได้แบกบับทั้งงามของครอบครัวหนึ่ง

ประมาณปลายเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ พันโทพระวิเศษพจนกิจ
เริ่มมีอาการป่วยด้วยโรคเส้นโลหิตพิการในสมอง บุตรธิดาได้นำเข้ารับการ
รักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลศิริราช แม้ว่าบรรดานายแพทย์ทั้งหลายใน
โรงพยาบาลจะได้ให้การ รักษาพยาบาล และความเอาใจใส่ต่อผู้ป่วยอย่างดียิ่ง
ประการใดก็ตาม ก็ไม่สามารถจะช่วยเหลือให้พ้นจากโรคได้ จึงถึงแก่กรรม
ด้วยอาการสงบ เมื่อคืนวันที่ ๑ มิถุนายน เวลา ๑๐.๒๐ น. มีอายุได้
๗๗ ปี ๑ เดือน

“ พ่อ ----- ”

รวีส่อง ณ ฟากฟ้า
แต่แล้วลีลากราย
ชลธีระรลของ
ก็ยัระยอันไป
แต่พ่อลีไปลับ
ออกไออันใจ
หวนหวนระหวิวหา
ว่างเปล่าฤทัยถอน
ใครฤจักห้วงโย
ยามลฤทัยทุกซัดม
อันคำคณาทรพิย
ศูนย์หายมลายแคลน
แม้ทางระแสนไกล
ลูกนมีเมินเคย
จนจิตในคราวนี้
มนะกังฉะนหนา
น้อมจิตอุทิศให้
โอบอุ้มและหนุนหลัง

สิ้นเวลากลิ่นหาย
เมลิองรุ่งขอโศกทัย
ลงสู่ท้องชลาไหล
ณ ถิ่นที่แต่เดิมมา
มีคิถกกลับและมาหา
ททยาลกร้าวรอน
ระวุ่นว่าและชาวรรณ
ระทกไอฤทัยกรม
อาทรในฤกษ์ชม
มนะพ่อก็ทักขัแทน
อนันต์นัยเป็นแสนแสน
มีเอ๋ยอ้างจะหวงเลย
ลำยากใดฤที่ไม่เคย
ระทิกตามไปเยื่อนหา
วิถีเช่นจะผันหา
ฤ จะไค้คงใจหวัง
แรงบุญไซ้เมื่อพ่อยัง
ให้พ่ออยู่ ณ แคนสรวง

คำนำ

กรมยทศศึกษาทหารบกให้ข้าพเจ้าเรียบเรียงแนวสอนประวัติศาสตร์
ดากดเล่มนี้ขึ้น สำหรับนักเรียนนายร้อยทหารบกกับนักเรียนเทคนิค
ทหารบกใช้เป็นแบบเรียน ข้าพเจ้าจึงเก็บใจความจาก ประวัติศาสตร์
ดากดหลายเล่ม เอามาเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยคำเนิน
เรื่องตามหลักผู้ครุนักเรียนนายร้อยทหารบกกับนักเรียนเทคนิคทหารบก
เนื่องจากจะใช้หนังสือเล่มนี้ เป็นแบบเรียนของ นักเรียนซึ่ง จะรับ
ราชการเป็นนายทหารบก ข้าพเจ้าจึงเรียบเรียงเรื่องของฝรั่งเศสสมัย
นโปเลียนละเอียดกว่าเรื่องอื่น เรื่องของฝรั่งเศสนอกจากเรื่องนโปเลียน
โดยสังเขป ส่วนประเทศในยุโรปที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสนั้น ก็ได้
กล่าวไว้โดยสังเขปทุกประเทศ เพื่อให้เข้าใจเรื่องของฝรั่งเศสแจ่มแจ้ง
ยิ่งขึ้นและให้รู้ความสำคัญของประเทศนั้นๆ ด้วย นอกนั้น ยังได้
เรียบเรียงเรื่องของมหาประเทศซึ่งมีได้ตั้งอยู่ในยุโรป ฉะเพาะ ประเทศ
ที่กำลังรุ่งเรืองอยู่ในปัจจุบันนี้ ไว้โดยสังเขปทุกประเทศด้วย

พ.ต. พระวิเศษพจนกิจ

อาจารย์แผนกวิชาสามัญ กรมยทศศึกษาทหารบก

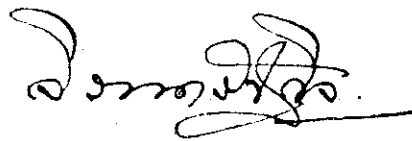
๑๐ มี. ค. ๒๔

แจ้งความ

ประวัติศาสตร์สากคณะบัณ^๕ พ. ต. พระพิเศษพจนกิจ^๕ เป็นผู้
เรียบเรียง สำหรับใช้สอนตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยทหารบกกับ
นักเรียนเทคนิคทหารบกตั้งแต่ต้นพ.ศ. ๒๔๗๘ การพิมพ์ได้แบ่งทำเป็นตอนๆ
คือ เมื่อเรียบเรียงได้ประมาณ ๓๐ ยก ก็พิมพ์ขึ้น แล้วจ่ายให้นักเรียน
ใช้เรียนครึ่งหนึ่งก่อน แล้วทำต่อมาอีกโดยทำนองเดียวกันจนเสร็จ ถ้าจะ
ขอให้เรียบเรียงจบเรื่องแล้วจึงพิมพ์ ก็อาจจะแล้ว ก็เก็บต้นฉบับ การ
เรียนวิชาจะบกพร่อง

การที่ทำได้รีบเร่งเช่นนี้ คงมีถึงบกพร่อง เพราะฉะนั้น การ
พิมพ์ครั้งนี้ • เป็นเพียงการทำต้นฉบับขึ้นสำหรับใช้พาดำก่อน และ
สำหรับพิจารณาแก้ไขให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

พ. อ.

เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

๓๐ มี. ค. ๗๘

บัญชีเรื่อง

บทที่ ๑

ประเทศ ฝรั่งเศส

ภาคที่ ๑ ตั้งแต่ต้นจนจบสมัยประชาธิปไตยครั้งที่ ๑

๑. ความเบื้องต้น	...	...	...	...	หน้า	๑
๒. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔	...	...	...	...	"	๒๓
๓. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕	...	...	...	...	"	๓๕
๔. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖	...	...	...	...	"	๔๗
๕. สมัยประชาธิปไตยครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๕	...	...	...	...	"	๖๒

ภาคที่ ๒ ตั้งแต่สมัยนโปเลียนที่ ๑ จนสิ้นสมัยนโปเลียนที่ ๓

๑. กำเนิดนโปเลียนที่ ๑	...	...	...	...	หน้า	๗๓
๒. การทัพอิตาลีครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๘—๔๐	...	...	...	...	"	๗๔
๓. การทัพประเทศอียิปต์ พ.ศ. ๒๓๔๓	...	...	...	...	"	๗๗
๔. นโปเลียนได้เป็นประมุขของฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๓๔๒	...	...	...	...	"	๗๘
๕. การทัพอิตาลีครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๔๓—๔๔	...	...	...	...	"	๗๗
๖. นโปเลียนตั้งคนเป็นพระราชาราช พ.ศ. ๒๓๔๗	...	...	...	...	"	๘๐
๗. การทัพออสเตรียครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๔๗	...	...	...	...	"	๘๓
๘. การทัพรัสเซียและเดนมาร์ก พ.ศ. ๒๓๔๘—๕๐	...	...	...	...	"	๘๗
๙. การทัพปรัสเซียและเบลเยียม พ.ศ. ๒๓๕๓—๕๗	...	...	...	...	"	๙๐

๓๐.	การทักขิณด้วยเครื่อง ๒ พ.ศ. ๒๓๕๒	หน้า	๓๐๘
๓๑.	ความเจริญเต็มที่และสาเหตุที่จะได้อบรมของ โปเดียน	,,	๓๑๓
๓๒.	การทักขิณด้วย พ.ศ. ๒๓๕๕	,,	๓๑๘
๓๓.	นโปเลียนรบกับดัณพันนิตร พ.ศ. ๒๓๕๖	,,	๓๒๕
๓๔.	นโปเลียนขึ้นกับประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๓๕๗	,,	๓๒๘
๓๕.	สงคราม ๓๐๐ วัน พ.ศ. ๒๓๕๘	,,	๓๓๖
๓๖.	ประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่มัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘ ถึงต้นดัณ นโปเลียนที่ ๓	,,	๓๔๗

บทที่ ๒

ประเทศ เยอรมนี

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑.	ที่ตั้งและพรมณิภาค	,,	๓๗๓
๒.	ค่านานตั้งแต่ต้นจนถึงราว พ.ศ. ๒๐๐๐	,,	๓๗๓
๓.	เหตุที่ทำให้มีกึ่งดัณบุรณ	,,	๓๘๐

ตอนที่ ๒ สมัยวงศ์ฮับสเบิร์กเป็นพระราชาธิราช

๑.	ดัณพระเจ้าเลโอ โปดักที่ ๑	,,	๓๘๓
๒.	ดัณพระราชินีมาเรียเชเรธา	,,	๓๘๖
๓.	ดัณพระเจ้าฟรานซิสที่ ๒	,,	๓๙๐

ก

๔. สมัยพระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๓ (ฮอสเตรีย) ...	หน้า	๓๙๓
๕. สมัยพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ ...	,,	๓๙๖

ตอนที่ ๓ สมัยวงศ์โฮเฮนโซลเลิร์นเป็นพระราชอิราช

๑. ความ ^๕ เบองคัน ...	,,	๓๙๗
๒. สมัยพระเจ้าเฟร์เดริกมหาราช ...	,,	๔๐๐
๓. สมัยพระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๓ ...	,,	๔๐๒
๔. สมัยพระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๔ ...	,,	๔๐๒
๕. สมัยพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ...	,,	๔๐๖

ตอนที่ ๔ ว่าด้วยอาณาจักร ออสเตรีย—ฮังการี

๑. เรื่องแยกจากอาณาจักรเยอรมัน ...	,,	๔๐๗
๒. เรื่องประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ...	,,	๔๐๗
๓. เบ็คเคิลต์ ...	,,	๔๑๐

บทที่ ๓

ประเทศ รัสเซีย

๑. ทิศ ^๕ และอาณาเขต ...	,,	๔๑๓
๒. ความ ^๕ เบองคัน ...	,,	๔๑๓
๓. พระเจ้าแผ่นดินสำคัญบางองค์ต่อจาก ๓ องค์ที่กล่าวแล้ว ...	,,	๔๑๖

บทที่ ๔

ประเทศ อิตาลี

๑. ทิศและพรมภูมิภาค	หน้า	๒๒๗
๒. พดเมือง	"	๒๒๗
๓. ศาสนา	"	๒๒๗
๔. การปกครอง	"	๒๓๐
๕. ความเจริญสมัยโรมัน	"	๒๓๐
๖. ความเสื่อมสมัยโรมัน	"	๒๓๔
๗. การตั้งประเทศอิตาลีขึ้นใหม่	"	๒๓๕

บทที่ ๕

ประเทศ สเปนและปอร์ตุกาล

ก. ประเทศ สเปน

๑. ทิศและอาณาเขต	"	๒๔๓
๒. พดเมือง	"	๒๔๓
๓. การปกครอง	"	๒๔๒
๔. การพบทวีปอเมริกา	"	๒๔๒
๕. การยึดถือแผ่นดินไว้เป็นเมืองขึ้น	"	๒๔๗
๖. ความเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศส	"	๒๕๐

๑. สเปนญเดียเมืองขึ้น	หน้า	๒๕๓
๑. ความเลื่อมของราชธิปไตยสเปนญ	”	๒๕๓

ข. ประเทศ ปอร์ตุกาล

๑. ความเบองกัน	”	๒๕๗
๒. การคังเมืองขึ้น	”	๒๕๗
๓. การเกยวข้องกับไทย	”	๒๕๗

บทที่ ๖

ประเทศ เนเตรันด์และเบลเยียม

๑. ทคังและพดเมือง	”	๒๖๓
๒. เหตุกแยจากกัน	”	๒๖๓

ก. ประเทศ เนเตรันด์

๑. การคังเมืองขึ้นของเนเตรันด์	”	๒๖๓
๒. เรืองเนเตรันด์คังแคคันจนกังบัจจุบัน	”	๒๖๕

ข. ประเทศ เบลเยียม

๑. ชาวเบลเยียมทำสงครามเพื่อควมอิสระ	”	๒๖๖
๒. การรวัรของประเทศเบลเยียม	”	๒๖๘

บทที่ ๗

ประเทศ อังกฤษ

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑. ทศกัณฐ์และอาณาจักร	หน้า	๒๗๒
๒. พดเมือง	๖๖	๒๗๒
๓. คำสอน	๖๖	๒๗๕
๔. การปกครอง	๖๖	๒๗๖
๕. รัฐธรรมนูญ	๖๖	๒๗๘

ตอนที่ ๒ สมัยวงศ์แฮโนเวอร์

ภาคที่ ๑ ตั้งแต่พระเจ้า ยอร์ชที่ ๑ ถึงพระเจ้า วิลเลียมที่ ๔

๑. รัชกาลพระเจ้า ยอร์ชที่ ๑	๖๖	๒๗๕
๒. รัชกาลพระเจ้า ยอร์ชที่ ๒	๖๖	๒๗๕
๓. รัชกาลพระเจ้า ยอร์ชที่ ๓	๖๖	๒๗๗
๔. รัชกาลพระเจ้า ยอร์ชที่ ๔	๖๖	๒๗๘
๕. รัชกาลพระเจ้า วิลเลียมที่ ๔	๖๖	๒๗๙

ภาคที่ ๒ สมัยพระราชินี วิคตอเรีย

๑. เรื่องก่อนพระองค์พระราชินี วิคตอเรีย	๖๖	๒๗๕
๒. เรื่องใต้เบื้องพระยุคลบาท	๖๖	๒๗๗

๓. ความเกี่ยวข้องกับไทย	หน้า ๓๐๖
๔. เบ็ดเตล็ด	๓๑๐

บทที่ ๕

ประเทศ สหพันธรัฐอเมริกา

๑. ความนำ	๓๑๒
๒. ชาวยุโรปที่ไปยึดถือที่ดินในอเมริกาเหนือ	๓๑๓
๓. อังกฤษปกครองเมืองขึ้นในอเมริกาเหนือ	๓๑๔
๔. ต้นเหตุที่พวกเมืองขึ้นต่อสู้อังกฤษ	๓๑๕
๕. การสงคราม	๓๑๖
๖. อเมริกาจัดการปกครอง	๓๑๗
๗. การขยายอาณาเขต	๓๑๘
๘. ความเกี่ยวข้องกับไทย	๓๒๑
๙. ความมั่นคงสมบูรณ์	๓๒๒

บทที่ ๕

ประเทศ ญี่ปุ่น

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑. ทิศและอาณาเขต	๓๒๔
๒. ชาติญี่ปุ่น	๓๒๕

๓. คำด้นา	หน้า ๓๒๖
๔. พระมหากษัตริย์และการปกครอง	๓๓๐

ตอนที่ ๒ สมัยพระราชาธิราช มัตสยโศโต

๑. ความเบื่องคั้น	๓๓๓
๒. การภายในซึ่งเนื่องจากเปลี่ยนรัฐบาล	๓๓๕
๓. เปลี่ยนการปกครองจากแบบราชาธิปไตยอำนาจสมบูรณ์ เป็นราชาธิปไตยอำนาจจำกัด	—
๔. การขอแก้สัญญาทางพระราชไมตรีค่อนหาๆ ประเทศ	๓๓๘
๕. การทำสงครามกับจีน	๓๓๙
๖. การทำสงครามกับรัสเซีย	๓๔๓
๗. เบ็ดเค็ด	๓๕๑

บทนำ

๑. ประเทศสยามครั้งนั้นเมื่อปลายยุคกลางของโลก.— นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์ได้แบ่งเหตุการณ์ของโลกออกเป็น ๓ ยุค คือ ยุคโบราณตั้งแต่ก่อนพุทธศักราชราว ๔๕๐๐ ปี ถึงพุทธศักราชราว ๑๐๐๐ ปี ยุคกลางตั้งแต่พุทธศักราชราว ๑๐๐๐ ปี ถึงพุทธศักราชราว ๒๐๐๐ ปี ยุคใหม่ตั้งแต่พุทธศักราชราว ๒๐๐๐ ปี มาจนถึงสมัยนี้

ยุคโบราณกล่าวถึงเรื่องประเทศ อียิปต์ บาบิโลเนีย ชัดซีเนีย ยูเดีย ฟินีเซีย เปอร์เซีย อินเดีย จีน ญี่ปุ่น และประเทศของชาติกลางดึก คือ กรีก กับ โรมัน ยุคกลางกล่าวถึงเรื่องชาติต่างๆในยุโรปและเอเชียตั้งแต่เริ่มมีความเจริญขึ้น จนถึงพบทวีปอเมริกา ยุคใหม่ตั้งแต่พบทวีปอเมริกามาจนถึงบัดนี้นั้น

ตามประวัติศาสตร์ของประเทศสยามปรากฏว่า พระเจ้าศรีอินทราทิตย์ปฐมกษัตริย์ของประเทศสยาม ได้ประกาศเป็นอิสสระภาพและตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ (ยู่ทอง) ได้ประกาศเป็นอิสสระภาพ และตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๓ ขณะนั้นยังแยกกันเป็น ๒ รัฐ ครั้นถึง พ.ศ. ๑๙๒๓ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระเจ้า) ซึ่งครองกรุงศรีอยุธยาต่อจากสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ พระโอรสสมเด็จพระรามาธิบดี

ที่ ๑ (ผู้ทอง) ยกกองทัพขึ้นไปตีรัฐโรทัยได้ จึงรวมเป็นประเทศเดียวกันตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๒๓ นั้น คือนับมาอีก ๘๙ ปีก็สิ้นยุคกลางของโลก

๒. ประเทศสยามมีการเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสมาก.— เมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของประเทศสยามนั้น ไทยมีการเกี่ยวข้องกับทุกกับฝรั่งเศสมากกว่าประเทศอื่น มีเรื่องราวปรากฏในจดหมายเหตุที่ฝรั่งเศสแต่งว่า สมเด็จพระนารายณ์ซึ่งครองกรุงศรีอยุธยาได้ส่งราชทูตไปประเทศฝรั่งเศสถึง ๔ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๔ ราชทูตเชิญพระราชดำล้นและเครื่องราชบรรณาการ ไปโดยเรือกำปั่นของฝรั่งเศส ใครเป็นราชทูตหาปรากฏนามไม่ ปรากฏแต่ว่าเรือไปแตกที่เกาะมาดากัสการ์ (อยู่ใกล้ฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกา) คนที่ไปหายศนย์ไปหมด

ครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ ทูตที่ไปคราวนี้ปรากฏว่า เป็นขุนนางผู้น้อยในกรมท่าคนหนึ่ง ในกรมอาสารามคนหนึ่ง โดยสารเรือฝรั่งเศสไป เพื่อดำเนินข่าวราชทูตครั้งที่ ๑ ที่หายไปนั้น จึงไม่ได้เชิญพระราชดำล้นไป แต่เข้าใจว่าได้ถือหนังสือเดินทางไป เมื่อไปถึงกรุงปารีส รัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดการรับรอง แต่เพราะไม่ได้เชิญพระราชดำล้นไป จึงไม่ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงทราบ ว่า สมเด็จพระนารายณ์ให้ราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรี แต่ไปเรือแตก ดังกล่าวแล้ว มีพระราชประสงค์จะตอบแทน จึงให้ เชเวเลเยอเตอซ์ของ เป็นราชทูตเชิญพระราชดำล้นกับเครื่องราช

บรรณาการมาเจริญทางพระราชไมตรี และให้รับราชทูตไทย ๒ คนกลับมาตั้งด้วย มาถึงปากน้ำเจ้าพระยาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๒๒๘

ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระราชดำริจะแต่งราชทูตไปขอบแทนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงแต่งตั้งพระวิสุทธิสุนทร คือ โทษาปาน เป็นราชทูตเชิญพระราชดำล้นกับเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ พระวิสุทธิสุนทร (ปาน) ได้ไปเรือกับเชวเรเดียเดอซัวมองราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งทูตลาออกจากกรุงศรีอยุธยาไปเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๒๒๘ พระวิสุทธิสุนทร (ปาน) ไปถึงกรุงปารีส ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ที่พระราชวังแวร์ซายส์ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๘ แล้วพักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ๘ เดือน เมื่อพระวิสุทธิสุนทร (ปาน) จะทูลลากลับ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ทรงแต่งตั้ง มงตีเออร์ตาตูแบร์ เป็นราชทูต เชิญพระราชดำล้นและเครื่องราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระนารายณ์อีกครั้งหนึ่ง และพาพระวิสุทธิสุนทร (ปาน) กลับมาตั้งด้วย มาถึงปากน้ำเจ้าพระยาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๒๓๐ ครั้นนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ส่งทหารฝรั่งเศส ๑๔๐๐ คน มีนายพล เด็ฟฟาส เป็นผู้บังคับบัญชา ให้มงตีเออร์ตาตูแบร์ นำมาถวายสมเด็จพระนารายณ์ ๆ โปรดให้ทหารฝรั่งเศสรักษาบ่อน้ำจืดนครบุรี กับตั้งไปรักษาบ่อน้ำจืดนครบุรี ๒ กองร้อย และให้นายทหารผลัดเปลี่ยนกันขึ้นไปรักษาทหารไทยที่จังหวัดนครบุรี

ครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐ มงตีเออร์ดาตูแบร์ พักอยู่เมือง
ไทยจนถึงเดือนธันวาคมปีนั้น จึงทูลลากลับไป สัมเด็จพระนารายณ์ได้
แต่งราชทูตเชิญ พระราชดำรัสและเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้า
หลุยส์ที่ ๑๔ อีกครั้งหนึ่ง ใครเป็นราชทูตไม่ปรากฏนาม ปรากฏ
แต่จะให้พานักเรียนไทย ๕ คน ขอกไปฝากเรียนวิชาที่ประเทศฝรั่งเศส
ราชทูตไทยไปเรือกับ มงตีเออร์ดาตูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส ไปถึงกรุง
ปารีสเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑ ขณะนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
ไม่ได้ประทับอยู่ในพระนคร รัฐบาลฝรั่งเศสจึงให้ราชทูตไทยไปเฝ้า
สันตปาปาในโนเซนตีที่ ๑๑ ที่กรุงโรมก่อน กลับจากเฝ้า สันตปาปา
จึงได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แล้วพักอยู่ที่กรุงปารีสเกือบปี

ฝ่ายที่กรุงศรีอยุธยา สัมเด็จพระนารายณ์ทรงพระประชวรตั้งแต่
เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๒๓๑ พอพระอาการหนักจนเห็นกันว่าจะไม่คืนดี
ได้ หลวงสรศักดิ์กับพระเพทราชาก็คิดจะเอาราชสมบัติ จึงประหาร
ชีวิตผู้ที่เห็นว่าจะไม่เข้าด้วย เช่นเจ้าพระยาวิชเยนทร์นั้นเสีย ทหาร
ฝรั่งเศสที่รักษามืองจังหวัดธนบุรีไม่เข้าด้วย จึงเตรียมการป้องกันตัว
พระเพทราชาจึงให้ทหารยกดงมาล้อมล้อมไว้ ในเวลาที่กำลังจะรบกัน
นั้น สัมเด็จพระนารายณ์สวรรคตเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑
ข้าราชการจำใจยกพระเพทราชาขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพราะชื้อพระ

วงศ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้าไทยเสวยหมดแล้ว ครั้นนั้นฝรั่งเศสที่
 บัอมจังหวัดธนบุรีถูกล้อมอยู่ราว ๒ เดือน นายพลเดส์ฟาสจึงขอ
 เถินรบ พระเพทราชาให้ทำสัญญาว่าต้องไม่ก่อกวนมาทำร้ายเมืองไทย
 จึงจะคืนเรือให้บรรทุกกันกลับไป แต่จะยึดพ้อคำกับนักพรตฝรั่งเศสไว้
 ก่อน คือเมื่อราชทูตไทยที่ไปอยู่เมืองฝรั่งเศสกลับมาถึงเมืองไทย
 ก็จะปล่อยคนที่ยึดไว้คืนไป นายพลเดส์ฟาสยอมตกลงรับทำตามข้อ
 สัญญา พระเพทราชาจึงปล่อยทหารฝรั่งเศสให้กลับไปบ้านเมือง

เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสทราบเรื่องสมเด็จพระเพทราชารบกับทหารฝรั่ง
 แล้ว จึงจัดการส่งราชทูตไทยกลับเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๒๓๓ แต่นำ
 มาส่งที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นเมืองท่าทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียของประเทศ
 สยามในครั้งนั้น ต่อจากนั้นก็ไม่มีใครรู้ว่าได้มีการต่อว่าต่อขานอย่าง
 หนึ่งอย่างไร

เรื่องราวของไทยไปเจริญทางพระราชไมตรีถึงต่างประเทศ สมัย
 กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ครั้งไหนจะเดือดร้อนแพร่หลาย เหมือน
 ครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ รับพระวิสุทธิดรุณทร (ปาน) เป็นไมตรี เพราะ
 เป็นครั้งแรกที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้เสด็จออกรับราชทูตที่ไปจากราช
 ตำนกของพระเจ้าแผ่นดินในทวีปเอเชีย คงจะทรงพระโสมนัสอย่างยิ่ง
 จึงโปรดให้สร้างของทรงรักขึ้นไว้เป็นหลายอย่าง เช่น ให้สร้างเหรียญ

ให้เขียนรปราชทูตไทยขณะเมื่อเข้าเฝ้าที่พระราชวังแวร์ซายส์ และ
ให้แต่งหนังสือเรื่องราชทูตฝรั่งเศสเข้ามากรุงสยาม กับเรื่องราชทูต
สยามคราวพระวิสุทธิวงศ์ (ปาน) ไปเมืองฝรั่งเศสพิมพ์ไว้ หนังสือ
เหล่านี้แพร่หลายในภาษาฝรั่งเศส แลยังมีผู้แปลเป็นภาษาอื่นด้วย
ปรากฏอยู่จนบัดนี้ ขอนมพระยานอยู่ คือ เมื่อสมเด็จพระราชินี
วิกตอเรียพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ โปรดให้เซอร์ยอนเบาริงเป็นราชทูต
เชิญพระราชดำรัสและเครื่องราชบรรณาการ เข้ามาเจริญทางพระราช
ไมตรีกับไทย เมื่อรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔ กรุงเทพมหานคร เซอร์ยอนเบาริงรู้อย่าง รัฐบาล
อินเดียเคยแต่งทูตเข้ามาเมืองไทย ๒ ครั้งแล้ว คือ ให้หมอ ยูนครอ์เฟ็ค
เข้ามาเมื่อรัชกาลที่ ๒ และให้ เฮนรี่ เบอริ่ง เข้ามาเมื่อรัชกาลที่ ๓
เซอร์ยอนเบาริง บรรจงจะให้ไทย จัดการรับรอง เขาให้เกียรติยศ ดังกล่าว
เมื่อรับรองทูตของรัฐบาลอินเดียที่เข้ามาก่อน ๒ ครั้งนั้น จึงเตรียมหา
จดหมายเหตุนั้น ครั้นสมเด็จพระนารายณ์รับราชทูตฝรั่งเศส เข้ามา
ได้สอบถามการที่ไทยจัดการรับรอง ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชดำริว่า เซอร์ยอนเบาริงเป็นราชทูต
ที่มาจากมหาประเทศ จึงโปรดให้จัดการรับรองเหมือนเมื่อสมเด็จพระ
นารายณ์รับราชทูตฝรั่งเศส เซอร์ยอนเบาริง เห็นดังนั้นก็มีความ
ยินดี

ตั้งแต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเสด็จ ครองที่พาพระวิสุทธิ
สุนทร (ปาน) กลับมาส่งเมืองไทย จนถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เวลาห่างกันถึง ๑๖๘ ปี จึงเห็นวาระ
สมเด็จพระนารายณ์เจริญทางพระราชไมตรีกับฝรั่งเศสนั้น เป็นเรื่อง
เลื่องลือแพร่หลาย สมควรนับเป็นประวัติการณ์ทางการทูตของโลก
ได้เรื่องหนึ่ง เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสมีการเกี่ยวข้องกับประเทศสยาม
มาตั้งแต่ครั้งก่อน ประวัติศาสตร์สากลฉบับนี้ จึงเริ่มต้นตั้งแต่
ประเทศฝรั่งเศส

บทที่ ๑

ประเทศฝรั่งเศส

ภาคที่ ๑ ตั้งแต่ต้นจนจบสมัยประชาธิปไตยครั้งที่ ๑

๑. ความเบื้องต้น ชื่อประเทศฝรั่งเศสนี้ เปลี่ยนมาถึง ๓ ครั้ง
คือ สมัยพวกโกตวาร์ดเป็นผู้ปกครอง ชื่อประเทศโกต มีอาณาเขต
โตกว่าฝรั่งเศสบัดนี้ สมัยพวกฟรังก์เป็นผู้ปกครอง ชื่อ อาณาจักรฟรังก์
มีอาณาเขตโตกว่าประเทศโกต และคงได้แบ่งอาณาจักรฟรังก์
ออกเป็น ๓ ภาค เมื่อ พ.ศ. ๗๓๖ แล้ว จึงชื่อประเทศฝรั่งเศสมาจน
สมัยนี้ เป็นประเทศที่มีวรมนุษย์เรื่องนามหลายคน และมีความ
เกี่ยวข้องกับประเทศสยามมาก เพราะฉะนั้น จะได้ดำเนินเรื่องอัน
เป็นประวัติศาสตร์ เป็นลำดับไปดังนี้

ก) ที่ตั้ง ประเทศฝรั่งเศสตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของยุโรป เขต
แดนทิศเหนือจดช่องอังกฤษกับประเทศเบลเยียม ทิศตะวันออกจด
ประเทศเยอรมนี ดิวิตเซอร์แดนด์และฮิวดัล ทิศใต้จดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
และภูเขาบิเรเนต ทิศตะวันตกจดอ่าวบิสเก

พื้นที่โดยมากเป็นที่ราบ มีภูเขายู่ตามชายเขตแดน เช่น ภูเขา

โกลเดเย อยู่ชายเขตต์แดนข้างตะวันออก เกือบขนานกับแม่น้ำไรน์ ภูเขา
ยูรา กันเขตต์แดนระหว่างฝรั่งเศสกับ สวิตเซอร์แลนด์ ภูเขา แอดปัลต์ กัน
เขตต์แดนระหว่างฝรั่งเศสกับอิตาลี และภูเขา ปิเรเนต์ กันเขตต์แดน
ระหว่างฝรั่งเศสกับสเปน ส่วนภายในประเทศมีภูเขาอยู่คอนได้ ทิว
ภูเขาเกือบขนานกับแม่น้ำไรน์

ประเทศฝรั่งเศสมีแม่น้ำหลายสาย เช่น แม่น้ำไรน์เป็นแม่น้ำกันเขตต์
แดนระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี แม่น้ำโมเซต อันเป็นแควหนึ่งของแม่น้ำ
ไรน์ ไหลเข้ามาในเขตต์แดนฝรั่งเศสข้างตะวันออกเฉียงเหนือ แม่น้ำ
เมิส์ ไหลจากประเทศเบลเยียมเข้ามาในฝรั่งเศส แม่น้ำซอมไหลลงทะเล
ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเซน แม่น้ำเซนเป็นแม่น้ำสำคัญอยู่ทางเหนือ
ของฝรั่งเศส ไหลลงทะเลที่ช่องอังกฤษ กรุงปารีสตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ
แม่น้ำมาร์นเป็นแควสำคัญอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเซน ทางตะวันตก
มีแม่น้ำสำคัญซึ่งไหลลงอ่าวบิสเก ๒ สาย คือ แม่น้ำดอร์อยู่ข้างเหนือ
แม่น้ำกาโรนอยู่ข้างใต้ ทางทิศใต้มีแม่น้ำสำคัญสายเดียว ชื่อ แม่น้ำโรน
ไหลลงทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ข) พลเมือง คนพื้นเมืองเดิมของประเทศนี้ ชื่อ พวกอ็อบกับ
พวกลิกเกิ๊ ภายหลังมีพวกเซตส์ยกเข้ามาอยู่ด้วย พวกเซตส์นี้ชาว
โรมันเรียก กาลลี ฝรั่งเศสเรียกโกตวาล์ และเรียกประเทศของพวก
โกตวาล์ว่าโกต ประเทศโกตอยู่ในความคุ้มครองของพระราชาราช
โรมัน ภายหลังพวกเยอรมันยกเข้ามาอยู่ในประเทศโกต ๓ พวก คือ

พวกวิสิโกธคงอยู่ระหว่างภูเขาบีเรนส์กับแม่น้ำดอร์ พวกบูรกอင့်คงอยู่ระหว่างแม่น้ำดอร์กับแม่น้ำไรน์ พวกฟรังค์ซึ่งจะเป็นเจ้าของประเทศโกตทั้งหมดคงอยู่ทางเหนือ ซึ่งบัดนี้กลายเป็นประเทศเบลเยียม และประเทศเยอรมนีทางฝั่งแม่น้ำไรน์ นอกจากนี้ พวกทกต่างแคว้นยังมีนายพลโรมันคนหนึ่ง ชื่อ เฮยติยุด์ คงอยู่ระหว่างแม่น้ำซอมกับแม่น้ำดอร์ คงชื่ออาณาเขตชื่อว่า กัดโด—โรมัน

พวกฟรังค์มีหัวหน้าชื่อ ค็อลดิด เป็นนักรบที่กล้าหาญ ดำรงปราบพวกอื่นลงได้ พวกฟรังค์จึงได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในประเทศโกต ขณะนั้นพระราชาราชโรมันยังมีอำนาจอยู่ เมื่อทรงทราบว่า ค็อลดิดเป็นคนสำคัญขึ้นในแดนโกต จึงส่ง ค็อลดิดเป็นกงสุล มีหน้าที่ปกครองประเทศโกต ค็อลดิดก็จงรักภักดีต่อพระราชาราชโรมันอยู่จนตลอดชีวิต เมื่อ ค็อลดิดต้องดับไปแล้ว ผู้สืบวงศ์ก็ได้รับหน้าที่ปกครองประเทศโกตต่อมา ภายหลังจึงกลายเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ชื่อนามวงศ์ว่า วงศ์เมโรแวงเยียง ประเทศโกตจึงกลายเป็นประเทศฟรังค์ไป

ชาติฟรังค์นั้น ถิ่นเดิมอยู่ในเยอรมนี มีอาณาเขตต์ชื่อว่า ฟรังโกนี คงอยู่ตอนต้นแม่น้ำเวเซอร์ เมื่อพวกฟรังค์พากันไปอยู่ในประเทศโกตเสียแล้ว พวกอื่นจึงเข้าไปอยู่แทนที่

ก) คำสนา ค็อลดิดซึ่งเป็นหัวหน้าพวกฟรังค์นั้น เดิมถือคำสนาอย่างมีพระเจ้าหลายองค์ ภายหลังได้แต่งงานกับเจ้าหญิงค็อลคิดด์ หลานสาวเจ้าผู้ครองแคว้นบูรกอင့် เจ้าหญิงค็อลคิดด์นับถือ โรมันคา—

รอติดอยู่แล้ว จึงชวนโคธวิดให้นับถือโรมันการอดิกบ้าง แต่โคธวิด
ไม่ยอม เจ้าหญิงโคธิดดักทำโศกาสักชวนอยู่เนืองๆ ครึ่งหนึ่ง
โคธวิดจะต้องทำสงคราม จึงสัญญาว่า ถ้ารบชนะ จะนับถือโรมัน
การอดิก เมื่อโคธวิดรบชนะ จึงทำพิธีประกาศตนเป็นผู้นับถือ
ศาสนาคริสต์นิกายโรมันการอดิก โคธวิดเป็นผู้ปกครองประเทศฝรั่ง
เมื่อโคธวิดนับถือโรมันการอดิก ๆ จึงเป็นศตนา ซึ่งทางการบ้าน
เมืองของฝรั่งบ้างตั้งแต่นั้นมา

ง) การปกครอง ประเทศฝรั่งปกครองโดยธรรมเนียมมีพระ
เจ้าแผ่นดิน เพราะฉะนั้น จะได้นำเรื่องของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่ง มาแสดง
ต่อไปนี้ ตามลำดับวงศ์ คือ

๑) วงศ์เมโรแวงเยียง วงศ์นี้เป็นเชื้อสายโคธวิด แต่โคธวิด
ไม่ได้ตั้งวงศ์เพราะถือตัวเพียงเป็นเจ้าประเทศราช ปกครองประเทศโกล
ดินต่อพระราชาราชโรมัน ครั้นเมื่อโคธวิดถึงดับไปแล้ว ผู้สืบสาย
ซึ่งได้รับหน้าที่ปกครองประเทศโกลดินต่อมา ได้ตั้งตัวเป็นพระราชอาและตั้ง
นามวงศ์ว่า วงศ์เมโรแวงเยียง ตามชื่อปู่ของ โคธวิดซึ่งชื่อว่า เมโรเว
วงศ์นี้ได้ปกครองประเทศโกลดินอยู่ราว ๒๕๐ ปี และมีชื่อสำคัญของประเทศ
แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาค ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๓๐๕๕ จนถึง พ.ศ. ๓๓๗๓ เป็น
สมัยที่พระราชวงศ์เมโรแวงเยียงขึ้นขึ้นแข็ง แต่ตั้งแต่ พ.ศ. ๓๓๗๓
ไปจนถึงวงศ์ เป็นยุคที่พระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงทำงาน เพราะต้องการ
จะหาความสุข จึงมอบให้หัวหน้าราชเลขาทำงานแทนมาทุกที

หัวหน้าราชเลขาจึงมีอำนาจมากขึ้น ๆ จนได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน
จึงจะกล่าวต่อไป

๒) วงศ์คาโรแลงเยียง เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงทำงาน
และมอบให้หัวหน้าราชเลขาซึ่งมีนามตำแหน่งว่า แมร์เดอปลาเดต์ ทำ
หน้าที่แทน ผู้ครองตำแหน่งแมร์เดอปลาเดต์จึงมีอำนาจมากขึ้นทุกที จน
เหมือนเป็นอัครมหาเสนาบดี และผู้ครองตำแหน่งนี้ ก็สืบวงศ์เหมือน
พระเจ้าแผ่นดินเหมือนกัน แมร์เดอปลาเดต์ คนที่จะได้เป็นต้นวงศ์คาโร
แลงเยียงนั้น ชื่อ ชาร์ลส์มาร์เทอ ขณะที่ทำหน้าที่คล้ายเป็นอัครมหา
เสนาบดีอยู่นั้น เจริญพลกอาหารับรุกรานเข้าไปในประเทศฝรั่งเศส ชาร์ลส์
มาร์เทอเป็นหัวหน้าปราบปรามพวกอาหรับลงได้ จึงได้รับความยกย่อง
เหมือนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน และตั้งวงศ์คาโรแลงเยียงขึ้น แต่ชาร์ลส์
มาร์เทอคงให้พระเจ้าแผ่นดินวงศ์เมโรเวอเยียงครองราชสมบัติอยู่ตามเดิม
ชาร์ลส์มาร์เทอคงทำหน้าที่พระเจ้าแผ่นดินอยู่จนสิ้นชีพ เมื่อ พ.ศ. ๑๒๗๔
ถูกชาย ชื่อ เปแปง เลอเบรฟ ได้รับหน้าที่แทน จึงให้จับพระเจ้าแผ่นดิน
วงศ์เมโรเวอเยียงองค์สุดท้ายไปขังไว้ในวัดแห่งหนึ่ง แล้วขึ้นครองราช
สมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินกแท้จริง เพราะไม่มีผู้ใดกีดขวาง เปแปง
เลอเบรฟได้ทำสงครามปราบปรามเยอรมัน พวกหนึ่งในแคว้นลอมบาร์ด
ซึ่งอยู่ทางเหนือของอิตาลีลงได้ แล้วแบ่งแผ่นดินส่วนหนึ่งให้แก่สันค
ปาปากรุงโรม นับเป็นครั้งแรกที่วัดในกรุงสาค์ซันนาได้รับเป็นทวารณตั้งม
ฉะนั้น วงศ์คาโรแลงเยียงจึงสนิทสนมกับสันคปาปา และอาศัยอำนาจ

ต้นคปาปา แต่อาณาเขตก็กว้างขวางออกไปได้จนตลอดประเทศโกด
วงศ์คาโรแดงเยียงจึงมีฐานะมั่นคง และมีเรื่องสำคัญ ดังนี้

ก) การแผ่อาณาจักรของชาร์ดส์มาญ เปนแบ่งเดอเบรฟ ดันพระ
ชนม์เมื่อ พ. ศ. ๑๓๓๓ พระองค์มีโอรส ๒ องค์ ทรงพระนามว่า คาร์—
โรมัง องค์หนึ่ง ชาร์ดส์ องค์หนึ่ง เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว
ประเทศโกดแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คาร์โรมัง ครองภาค ๑ ชาร์ดส์
ครองภาค ๑ อยู่ต่อมาได้ ๓ ปี คาร์โรมัง ดันพระชนม์ ประเทศ
โกดทั้งหมดจึงอยู่ในปกครองของชาร์ดส์ ตั้งแต่ชาร์ดส์ได้ครอง
ประเทศโกดทั้งหมดแล้ว จึงทรงพระนามใหม่ว่า ชาร์ดส์มาญ
หมายความว่าชาร์ดส์องค์ใหญ่ และเป็นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งองค์
สำคัญที่สุด

ชาร์ดส์มาญเป็นพระเจ้าแผ่นดินซึ่งรบเก่งที่สุดในสมัยกลาง พระ
องค์ครองราชสมบัติ ๔๖ ปี ตั้งแต่ พ. ศ. ๑๓๓๓ ถึง พ. ศ. ๑๓๕๗
พระองค์ทำสงครามชนะพระเจ้าแผ่นดินในยุโรปเกือบทั้งหมด พระองค์
มีอำนาจตลอดดินแดนซึ่งสมัยนั้นเป็นประเทศ ฝรั่งเศส สเปน เบดเยิน
เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ลวิตเซอร์แลนด์ ฮอลแลนด์ เชกโกส
โลวาเกีย ฮังการี ยูโกสลาเวีย และอิตาลี นอกจาก ชาร์
ดส์แล้ว ก็ไม่มีใครในยุโรป ที่จะแผ่อาณาเขตก็กว้างขวางได้อย่าง
ชาร์ดส์มาญ นโยบายพยายามจะทำอย่าง ชาร์ดส์มาญ บ้าง ก็
ไม่สำเร็จ

ฝ่ายประเทศโรมันซึ่งเคยมีอำนาจเป็นเจ้าโลกมาก่อนนั้น ตั้งแต่
ได้แบ่งออกเป็น ๒ ภาคแล้ว ก็เสื่อมอำนาจลง สมัย ชาร์ลส์ม้าย นัน
ประเทศโรมันทางตะวันตกหมดอำนาจแล้ว ฝ่ายประเทศโรมันทาง
ตะวันออกยังมีอำนาจอยู่ แต่ก็ไม่สามารถจะคัดค้านความเห็นของ
สันคปาปาได้ สันคปาปา จึงแสวงหาที่พึ่งใหม่ ครั้นเห็น ชาร์ลส์ม้าย
มีอำนาจมากขึ้น จึงหาหนทางประจบ เผอิญเมื่อ พ. ศ. ๓๓๕๓
ชาร์ลส์ม้าย ไปอยู่กรุงโรมเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม คือ วันคริสต์มาส ซึ่ง
ถือกันว่าเป็นวันเกิดของพระเยซู สันคปาปาจึงทำพิธีสวมมงกุฎให้
ชาร์ลส์ม้าย และประกาศว่าเป็นพระราชาธิราชโรมัน ฉะนั้น
อาณาจักรฟรังก์จึงเป็นอิสระ ไม่คองเป็นเมืองขึ้นของโรมันอีกต่อไป
ชาร์ลส์ม้ายครองราชสมบัติอยู่จนถึง พ. ศ. ๓๓๕๗ จึงสิ้นพระชนม์

ข) อาณาจักรของชาร์ลส์ม้ายแบ่งออกเป็น ๓ ภาค เมื่อชาร์ลส์—
ม้ายสิ้นพระชนม์แล้ว เจ้าหลุยส์ราชโอรสได้รับรัชทายาท ครอบ
ราชสมบัติมาถึง พ. ศ. ๓๓๖๐ . จึงแบ่งอาณาจักรออกเป็น ๓ ภาค
ให้พระโอรส ๓ องค์ ซึ่งทรงพระนามว่า โลเธร์ หลุยส์ และเปแปง
ปกครององค์ละภาค ครั้นถึง พ. ศ. ๓๓๖๖ พระเจ้าหลุยส์มีพระ
โอรสอีกองค์หนึ่ง นับเป็นองค์ที่ ๔ ทรงพระนามว่า ชาร์ลส์เดอะโอฟ
พระเจ้าหลุยส์ ทรงพระดำริ จะขอแบ่งแผ่นดิน จาก พระโอรส ทั้ง ๓ นั้น
องค์ละเล็กน้อย เพื่อเอามาแบ่งให้องค์ที่ ๔ แต่พระโอรสทั้ง ๓ นั้น
ไม่ยอม โลเธร์โอรสที่ ๑ จึงจับพระบิดาขังไว้ แต่พระโอรส

ที่ ๒ กับที่ ๓ ช่วยกันเอาพระบิดาออกจากที่ซึ่งได้ แล้วตั้งเป็นพระเจ้าแผ่นดินตามเดิม เมื่อพระเจ้าหลุยส์กลับได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินขึ้น จึงตั้งแบ่งไอร์แลนด์ที่ ๓ เป็นรัชทายาท แต่ไม่เข้าแบ่งที่ดินพระชนม์ พระเจ้าหลุยส์จึงตั้งเจ้าชาร์ลส์เดอโซฟไอร์แลนด์ & เป็นรัชทายาท แต่ไอร์แลนด์อื่นไม่ยอม จึงเกิดเรื่องยุ่งยากขึ้น เรื่องยุ่งยากยังไม่ทันสงบ พระเจ้าหลุยส์ก็สิ้นพระชนม์ โดแรว์ จึงตั้งคนเป็นพระราชาธิราชแทนพระบิดา หลุยส์กับชาร์ลส์เดอโซฟ ขอให้แบ่งแผ่นดินให้คนเหมือนเมื่อพระบิดาแบ่งไว้ แต่โดแรว์ไม่ยอม หลุยส์กับชาร์ลส์เดอโซฟ จึงช่วยกันรบ โดแรว์ ๆ อ่อนกำลังลง จึงยอมทำสัญญาแบ่งแผ่นดินเมื่อ พ. ศ. ๑๓๗๖ สัญญานี้มีความสำคัญว่า หลุยส์ได้แผ่นดินทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำไรน์ หลุยส์จึงตั้งเป็นประเทศเยอรมนี โดแรว์ ได้แผ่นดินตอนกลาง ตั้งแต่เมืองเอ็กซ์ธาลาเบต (ซึ่งบัดนี้อยู่ในแดนเยอรมนีติดกับเบลเยียม) ลงไปจนถึงลอคเซคต์กรุงโรม โดแรว์ ตั้งเป็นอาณาจักรขึ้น ชื่อว่าอาณาจักรโดแรว์ (แต่อยู่ไม่นาน ก็ถูกประเทศใกล้เคียงแย่งไปหมด) ชาร์ลส์เดอโซฟ น้องคนสุดท้อง ได้แผ่นดินระหว่างอาณาจักรโดแรว์กับภูเขามิเรนส์ ชาร์ลส์เดอโซฟตั้งขึ้นเป็นประเทศฝรั่งเศส แล้วปกครองต่อมา เพราะฉะนั้นจึงนับว่า ชาร์ลส์เดอโซฟ เป็นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสองค์แรก นับตั้งแต่แบ่งออกจากอาณาจักรฝรั่งเศสของชาร์ลส์มา

ก) พวก นอร์มันด์ รุกราน อาณาจักรฝรั่งเศสของชาร์ลส์มา

ซึ่งแยกออกเป็นประเทศเยอรมนี อาณาจักรโลเธร์ และประเทศฝรั่งเศส
 เค่นั้น ยังมีพื้นที่จะเรียบร้อย ก็ถูกคนต่างชาติรุกรานพร้อม ๆ กัน
 คือ พวกฮันรุกรานเยอรมนี พวกอาหรับซึ่งเคยบุกรุกเข้ามาในแดนฝรั่งเศส
 ดับยาร์จด์มาร์เคอนั้น ก็กดขี่มารุกรานอาณาจักรโลเธร์ทางประเทศ
 อิตาลี และประเทศฝรั่งเศสนั้น ก็ถูกพวกนอร์มันด์รุกราน ประวัติ
 คือนักกล่าวเรื่องฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นจะกล่าวเฉพาะเรื่องพวก
 นอร์มันด์ บุกรุกฝรั่งเศสต่อไป

ถิ่นเดิมของพวกนอร์มันด์อยู่ทางประเทศ เดนมาร์ก กับ สวีเดน
 และ นอเวย์ เนื่องจากแผ่นดินแถบนั้นไม่พอทำมาหากิน พวกนอร์มันด์
 จึงหันไปเรือจวนชานาญ และพากันลงเรือไปหาถิ่นที่อื่น แล้วแต่
 จะหาได้ ไม่ว่าทางใด เมื่อ พ. ศ. ๙๕๐๐เศษ พวกนอร์มันด์มาขึ้น
 มั่งทางเหนือของฝรั่งเศส ขณะนั้นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสอ่อนแอ
 ไม่ได้มารทที่จะปราบปรามพวกนอร์มันด์ให้ย่อยยับไปได้ จึงยอม
 ให้เงินเพื่อขอความสงบจากพวกนอร์มันด์ ๆ ได้เงินแล้วก็กลับไป พอ
 เงินหมดก็กลับมาใหม่ ทำเช่นนั้นอยู่ตั้งอยู่ ๕ ปี เมื่อเห็นฝรั่งเศสไม่
 กดขี่ต่อสู้ จึงพากันมาตั้งภูมิตำเนาอยู่ที่ปากแม่น้ำแซนคิง ๒ ห้า
 มีหัวหน้าที่ชื่อ โรดอง พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสทรงพระนามว่า ชาร์ลส์
 เลอแซงเปร์ เป็นนัคตาของพระเจ้าชาร์ลส์เลอโซฟ ไม่สามารถจะ
 ปราบปรามพวกนอร์มันด์ จึงยอมให้พวกนอร์มันด์ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำ

เช่น และตั้ง โรคทอง หัวหน้าพวก นอร์มันด์เป็นตุ๊ก ขอบอย่างเดียว
 แต่ให้พวกนอร์มันด์นับถือคลุ่ดศาสดาเท่านั้น พวกนอร์มันด์ก็ตกลง
 จักรกษัตริย์ฐานันดรสูงในท้องถิ่นนี้เรียกว่า นอร์มันด์ แล้วพวกนอร์มันด์
 ก็เวียนแบบฝรั่งเศษมากขึ้นทุกที จนกลายเป็นฝรั่งเศษไป นอร์มันด์
 พวกนี้แหละ ที่ไปเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ทรงพระนามว่าวิลเลียม
 มีฉายาว่าอวิชิตราช (Conqueror)

ง) ธรรมเนียมเจ้าครองนคร ความวรุกราณของพวกนอร์มันด์
 เป็นเหตุให้เกิดธรรมเนียม ซึ่งอังกฤษเรียกว่า ฟิวดาไลต์มีชัน ภาษา
 ไทยน่าจะเรียกว่าธรรมเนียมเจ้าครองนคร ธรรมเนียมนี้เกิดขึ้นใน
 ฝรั่งเศษ และประเทศอื่นในยุโรป

ธรรมเนียมนี้เกิดขึ้นเพราะ เมื่อพวก นอร์มันด์ มาวรุกราณ ฝรั่งเศษ นั้น
 พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศษอ่อนแอ ไม่สามารถจะปราบปรามพวกนอร์มันด์
 จึงปล่อยให้พวกนอร์มันด์ปล้นราษฎรตามชอบใจ ฝ่ายพวกคลุ่ดหับดี
 ซึ่งมีที่ดินกว้างขวางและทรัพย์สินเงินทองมาก เมื่อเห็นพระเจ้าแผ่นดิน
 ทำความปลอดภัยให้คนไม่ได้ จึงเตรียมการทำความปลอดภัยของคน
 เองคือ สร้างกำแพงถาวรล้อมบ้าน สร้างป้อม และหาปืนผาอาวุธไว้
 บ้านที่สร้างเช่นนี้ อังกฤษเรียก คาสเซิล ฝรั่งเศษเรียกว่าชาโตฟอรัค
 เจ้าของชาโตฟอรัคนั้นฝรั่งเศษเรียกว่า เซนญอร์ อังกฤษเรียกว่าตุ๊ก
 ไทยควรเรียกว่า เจ้าครองนคร ฝ่ายพลเมืองสามัญ เมื่อหวังรับความ
 คุ้มครองจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ ก็หันเข้าอาศัยพึ่งบุญเซนญอร์ ๆ

ก็ให้อ่านข้อสัญญา เมื่อผู้ขออาศัยยอมตกลง ก็เป็นอันได้รับความ
คุ้มครองจากเซนญอร์ คนที่ขอพึ่งบุญเช่นว่านี้ อังกฤษเรียกว่า
วาสซาล ไทยควรเรียกว่า ขอบ่า (หมายความว่าข้าพึ่งบุญ) ยิ่ง
นานเข้า เซนญอร์ก็กลายเป็นเจ้า พวกขอบ่าก็กลายเป็นไพร่พล
ซึ่งขึ้นอยู่กับความปกครอง ยามปกติพวกขอบ่าก็ทำงานให้เจ้าผู้
ปกครองตนตามสัญญา ยามเกิดสงคราม พวกขอบ่าก็กลายเป็นทหาร
เพราะฉะนั้นเมื่อเซนญอร์คือเซนญอร์วิจาทกัน จึงคุมไพร่พลไปรบ
กัน ค่ายประเทศต่อประเทศทำสงครามกัน

พวกเซนญอร์นั้น ตามธรรมเนียมต้องอ่อนน้อมต่อพระเจ้า
แผ่นดินของตน ถึงมีก็จะต้องสาบานตนต่อพระเจ้าแผ่นดินว่าจะไม่เป็นกบฏ
ต่อต้านการปกครองไพร่พลนั้น มีอำนาจอย่างเดียวกับพระเจ้าแผ่นดิน

อาณาเขตต์ของเจ้าครองนครนั้น ฝ่ายเศสเรียกต่างกันเป็น
๒ อย่าง คือ อย่างใหญ่เรียกว่า ดุเซ เช่น ดุเซ เดอ นอร์มังดี เป็นต้น
อย่างเล็กเรียกว่า คองเต เช่น คองเต เดอ ซามปาญ เป็นต้น

ธรรมเนียมเจ้าครองนครนั้นดำรงอยู่ในประเทศ ฝรั่งเศสถึง ๓๐๐๐ ปี
พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสองค์หนึ่งๆ และอำมาตย์ที่สำคัญๆ ได้
พยายามตัดทอนอำนาจและจำนวนเจ้าครองนครให้น้อยลงทุกที และ
หมดได้อย่างแท้จริง เมื่อการปฏิวัติเกิดขึ้น สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

๑) ดันวงศ์คาโรแดงเยียง วงศ์ คาโรแดงเยียง ดันคูนย์
เพราะพระเจ้าแผ่นดินวงศ์นี้ไม่พยายามต่อสู้พวกนอร์มังค์ แต่มิ

คุกหนึ่งคนหนึ่ง ชื่อโรแบร์ต ได้พยายามต่อสู้จนถูกพวกนอร์มันด์
ยิงตาย ลูกของโรแบร์ต ชื่อ เอ็ดดี้ ได้ต่อสู้พวก นอร์มันด์ วิชา
กรุงปารีสไว้ได้ ราชทูตจึงนับถือเอ็ดดี้เป็นอันมาก ครั้นถึง พ.ศ. ๑๓๓๐
ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินว่างลง ราชทูตจึงพร้อมกันเลือกเอ็ดดี้ขึ้น
เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทว่าจริงเจตนาขึ้นเจ้าในวงศ์คาโรแดงเยี่ยงก็ยังมี
แต่ราชทูตไม่เลือก

เมื่อเรื่องราชทูตเลือกพระเจ้าแผ่นดินเป็นธรรมเนียมขึ้นแล้ว พวก
วงศ์คาโรแดงเยี่ยง จึงใช้วิธีใหม่ คือ เตรียมหาพวกไว้อย่างออกเฉียง
เลือก จึงเป็นเหตุให้วงศ์คาโรแดงเยี่ยงกลับมาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
อีก และเมื่อใช้แบบนี้ต่อมา การหาพวกสำหรับเลือกก็กลายเป็นหา
ของราคาแพง คือ ต้องให้เงินแก่ผู้เลือกมาก ตัวอย่างเรื่องนี้ มีว่าพระ
เจ้าหลุยส์ที่ ๕ เมื่อได้รับเลือกแล้ว ทรมานผู้เลือกทั้งหมด เป็นพระ
เจ้าแผ่นดินได้ไม่ช้าก็สิ้นพระชนม์ และไม่มีการจะสืบวงศ์ด้วย

พวกนักพรตคาธอลิก กับพวก เซนญอร์ จึงประชุมปรึกษากัน ที่
ประชุมลงมติให้ เลือก ฮุค คาเปต์ ซึ่งเป็นเชื้อสายของ เอ็ดดี้
ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ชื่อนานนามวงศ์ว่า วงศ์ คาเปเชียง

๑) วงศ์คาเปเชียง เป็นวงศ์ใหญ่มีพระเจ้าแผ่นดินถึง ๑๔ พระองค์
แต่มีสำคัญเพียง ๓ พระองค์ คือ

ก) พระเจ้าฟีลิปที่แปดคือ เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่แก้ความเล่ห์หาย
ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ ได้ทำไว้สำเร็จได้ มีเรื่องว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘

ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงเอเดโอนอร์ธิดาของเซนญอร์อากิเตน ซึ่ง
มีอาณาเขตกว้างขวางมาก ภายหลังทรงอย่าร้างกับพระนาง เอเด
โอนอร์ ๆ จึงอภิเษกสมรสกับ อังรี ปลังคาเซอเนต์ พระประนัดดา
(เหลน) ของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ครองนอร์มันดีได้ไปครอง
ประเทศอังกฤษ เมื่อ อังรีปลังคาเซอเนต์ ยังมีได้อภิเษกสมรสนั้น ได้
เป็นผู้ครองแคว้น นอร์มันดี อังชู เมน และ ตูเรน อยู่แล้ว ครั้น
ได้แคว้น อากิเตน ของพระชายาเพิ่มขึ้น จึงมีแผ่นดินเกือบครึ่งประเทศ
ฝรั่งเศส และพออภิเษกสมรสได้ ๒ ปี ก็ได้ไปครองประเทศอังกฤษ
เป็นปฐมกษัตริย์วงศ์ ปลังคาเซอเนต์ ของอังกฤษ ทรงพระนามว่าพระ
เจ้า เฮนรี่ที่ ๒ ๆ มีพระโอรสสืบพระวงศ์ต่อมา จึงเกิดแข่งขันกับวงศ์
คาเปเชียง ของฝรั่งเศส เพราะวงศ์ ปลังคาเซอเนต์ก็จะรักษาแผ่นดินใน
ฝรั่งเศสไว้ เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ วงศ์คาเปเชียงก็ไม่ยอมจึงเกิด
รบกันขึ้น พระเจ้าฟิลิปที่ ๑ ออกุสต์ ซึ่งครองประเทศฝรั่งเศสก่อนพระ
เจ้า หลุยส์ที่ ๘ มา ได้รับกับพระเจ้าโยฮันพระโอรสพระเจ้าเฮนรี่ที่ ๒
ซึ่งครองประเทศอังกฤษ และชนะพระเจ้าโยฮันที่สะพานบูกันต์
ในฝรั่งเศส เป็นเหตุให้อังกฤษเลิกรบฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นมาจนพระเจ้า
ฟิลิปที่ ๑ ออกุสต์ สิ้นพระชนม์

๖) พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ หรือแซงค์หลุยส์ ได้รับความยกย่องว่ามีความ
ความยุติธรรมมาก จะเห็นได้จากเรื่องต่อไปนี้ คือ เมื่อพระเจ้า
ฟิลิปที่ ๑ ออกุสต์ สิ้นพระชนม์ โอรสของพระองค์ได้ครองราชสมบัติต่อมา

ทรงพระนามว่าพระเจ้าหลุยส์ ๘ พระเจ้าเฮนรีที่ ๓ โอรสพระเจ้าโยฮัน
 เจ้าแผ่นดินอังกฤษยกกองทัพมารบกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ ๗ ชะนะ แต่ไม่
 ข้ำพระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ ก็สิ้นพระชนม์ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ หรือ แชนด์
 หลุยส์ ได้ครองราชสมบัติต่อมา ก็ต้องรบกับพระเจ้าเฮนรีที่ ๓ อีก
 แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ ก็มิชัยชนะอีก และได้ทำสัญญาเลิกสงครามกัน
 เมื่อ พ. ศ. ๑๒๘๕

ครั้นถึง พ. ศ. ๑๘๐๓ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ ไปสงครามครุเศ
 กลับมา แล้วทรงพระดำริจะไม่ให้อังกฤษกับฝรั่งเศสรบกัน จึงเจรจากับ
 พระเจ้าเฮนรีที่ ๓ เพื่อปรองดองกัน พระเจ้าเฮนรีที่ ๓ ยอมตกลง
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘ จึงแบ่งแผ่นดินให้แก่พระเจ้าเฮนรีที่ ๓ เป็นนิตติกรรม
 อย่างดีทีเดียว เป็นประวัติการณ์ของโลกว่า เป็นครั้งแรกซึ่ง
 ปรากฏว่า พระเจ้าแผ่นดินที่มีอำนาจมากกว่า ได้แสดงความยุติธรรม
 แก่พระเจ้าแผ่นดินที่มีอำนาจน้อยกว่า เหตุนี้ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๘
 ได้รับคำเฉลิมพระเกียรติว่าแชนด์หลุยส์ หมายความว่าหลุยส์เทวดา

ก) พระเจ้าฟีลิปที่ ๔ หรือพระเจ้าฟีลิปป์เดอะเบด ได้แผ่
 อำนาจมาก ถึงกับบังคับไม่ให้เซนต์เยอร์ทำสงครามกันเองสำเร็จได้
 และเริ่มจะเก็บภาษีได้ทั่วประเทศฝรั่งเศส

ถึงถ้าคิวยุทวงศ์นี้ทำได้ไว้ให้แก่ฝรั่งเศส คือ ตั้งกรุงปารีสเป็น
 เมืองหลวง เพราะก่อนวงศ์นี้ไป ไม่น่าว่าเมืองหลวงของฝรั่งเศส
 อยู่ที่ไหน และวงศ์คาเปเซียนนี้ ได้ตั้งตั้งลงเมื่อ พ. ศ. ๑๘๗๓

๔) วงศ์จาดวัลดี วงศ์คาเปเชียงถึงฮวด่าน เพราะพระเจ้าแผ่นดิน
องค์หลังๆ มีแต่พระธิดา หามิพระโอรสไม่ ครั้นพระเจ้าชาร์ดลส์ที่ ๔
(หรือชาร์ดลส์เลอเบต) กษัตริย์องค์ที่สี่ของวงศ์คาเปเชียงสิ้นพระชนม์
พวกขุนนาง และ พวก นักพรตคารอลิก จึงประชุมปรึกษากัน เรื่อง การสืบ
สันตติวงศ์ ของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส ที่ประชุมตกลงประกาศว่า
ถ้าใครไม่มีสิทธิ์ที่จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินคนฝรั่งเศส ถึงแม้จะเป็นพระธิดา
ของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสก็ได้ ที่ประกาศเช่นนี้เพราะพระเจ้าฟิลิปป์
เลอเบต (ฟิลิปป์ที่ ๔) พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๓๓ ในวงศ์คาเปเชียง
มีพระธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า อีซาเบต ได้อภิเษกสมรสกับ
พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๒ เจ้าแผ่นดินอังกฤษ มีพระโอรสองค์หนึ่ง ได้
เป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าเอ็ดเวิร์ด
ที่ ๓ ๆ ได้ครองประเทศอังกฤษเมื่อ พ. ศ. ๑๘๗๐ ฉะนั้นเมื่อสิ้นวงศ์
คาเปเชียงนี้ พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ ครองราชสมบัติยังไม่เต็ม ๒ ปี
เพราะฉะนั้นที่ประชุมขุนนางและนักพรตฝรั่งเศสจึงคิดว่า ถ้าให้สตรี
ได้ราชบัลลังก์ พระนางอีซาเบตก็มีสิทธิ์ในราชบัลลังก์ และสิทธิ์
นั้นก็จะเป็นมรดกตกแก่พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ ๆ ก็จะได้เป็นพระเจ้า
แผ่นดินฝรั่งเศส ๆ ก็จะได้กลายเป็นเมืองขึ้นอังกฤษไป ด้วยความจำเป็นจะ
ต้องดำเนินประกาศโนบาย ไม่ให้พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ ได้เป็นพระเจ้า
แผ่นดินฝรั่งเศส จึงประกาศไม่ให้สตรีมีสิทธิ์ในราชบัลลังก์ฝรั่งเศสเสีย
ทีเดียว ประกาศฉบับนั้นเคยเป็นกฎหมายสำคัญ ฉะนั้น ประเทศ

ฝรั่งเศสตั้งแต่เดิมมาจนบัดนี้ จึงไม่เคยมีผู้หญิงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินเลย

เมื่อได้ประกาศกษัตริย์ของผู้หญิงไม่ให้เป็นเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสแล้ว พวกนักพรตและขุนนาง จึงเลือกตั้งหลานชาย ของพระเจ้า ฟิลิปป์ เดอเบด ทรงพระนามว่า ฟิลิปป์ เดอ วาต์ว็ล ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟิลิปป์ที่ ๖ และตั้งวงศ์กษัตริย์ใหม่ เรียกว่าวงศ์ วาต์ว็ล มีพระเจ้าแผ่นดิน ๗ องค์ ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ. ศ. ๑๘๗๑ ถึง พ. ศ. ๒๐๔๑ มีเรื่องสำคัญ คือ เรื่องสงครามร้อยปี

สงครามร้อยปีเป็นเรื่องยืดยาว จะกล่าวโดยละเอียด ก็ไม่ สดกับเป็นข้อความเบื้องต้น ฉะนั้น จะพูดโดยย่อที่สุด ดังนี้

ได้กล่าวแล้วว่า พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เป็น พระนัดดาของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส แต่ไม่ได้ครองประเทศฝรั่งเศส เพราะพวกนักพรตและพวกขุนนางได้ประกาศกษัตริย์เสีย ครั้นเมื่อวงศ์ วาต์ว็ลขึ้นครองประเทศฝรั่งเศส ก็ไม่ชอบวงศ์วาต์ว็ล ชักชวนพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๓ ให้ยกทัพมาตีประเทศฝรั่งเศส พระเจ้า เอ็ดเวิร์ดที่ ๓ เห็นชอบด้วย จึงเกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส ซึ่งเรียกว่าสงครามร้อยปี

สงครามครั้งนั้น ตอนต้น อังกฤษมีชัยชนะโดยมาก ฝ่าย ฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะพ่ายแพ้ เพราะพอกฝรั่งเศสไปเข้าเป็นพวก อังกฤษเสียเป็นอันมากแล้ว ยังมีเรื่องการแข่งขันพระเจ้าแผ่นดิน ฝรั่งเศสกัน แทรกแซงเข้ามาด้วย ฉะนั้นอังกฤษจึงได้จนถึงเมือง

ออร์เดอင့် ซึ่งเข้ามาเกือบครึ่งประเทศฝรั่งเศส

ขณะนั้นมีหญิงฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อ ซานต้ารัก อายุ ๑๖ ปี ผ่านว่า
 เทวดามาสั่งให้ไปพบกับอังกฤษ จึงทำความพยายามทุกอย่าง จน
 ได้คุมทหารเข้ารบกับอังกฤษตามประสงค์ และที่เมืองออร์เดอင့်ก็
 มาจากอังกฤษได้ ทหารอังกฤษต้องถอยไปจากเมืองออร์เดอင့်
 แต่การที่ซานต้ารักทำความดีถึงเพียงนั้น กลับเป็นผลร้าย เพราะ
 พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๗ เจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสกลัวว่า ซานต้ารักจะตั้งตน
 เป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเอง จึงให้กักตัวซานต้ารักไว้ ไม่ให้ทำการ
 รบอีก เมื่อซานต้ารักอยู่ในคุกขังนั้น รู้ว่าพวกบวริกันของดี
 (คือพวกที่ไม่ถูกกับพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๗) เข้ายึดเมือง คอมเปียน จึง
 หนีออกจากคุกขังได้ แล้วตั้งใจจะเดินไปเมือง คอมเปียน แต่พอออก
 เดินวันแรกก็ถูกจับ ผู้ที่จับได้เขาไปขายอังกฤษ เป็นเงิน ๓๓๕,๐๐๐
 แฟรงก์ อังกฤษจึงเผาซานต้ารักเสียทั้งเป็น

การที่ซานต้ารักได้ต่อสู้อังกฤษครั้งนี้ เป็นเหตุให้ฝรั่งเศส
 เห็นเป็นตัวอย่าง และเกิดความรักชาติขึ้น จึงพยายามต่อสู้
 อังกฤษ ที่เขาแผ่นดินคืนทีละเล็กละน้อย เมื่อเสร็จสงครามร้อยปี
 ใน พ.ศ. ๓๘๘๖ อังกฤษคงมีแผ่นดินในฝรั่งเศสเหลืออยู่แห่งเดียว
 คือ เมืองกาเลส์ นอกนั้นฝรั่งเศสก็เอากลับคืนไปหมด

เมื่อเสร็จสงครามร้อยปีแล้ว พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ซึ่งครอง
 ราชสมบัติต่อพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๗ ได้รับความลำบาก ในเรื่อง

แข่งขันกับเจ้าผู้ครองนครวงศ์บุรีทอง ซึ่งเป็นเจ้าในวงศ์มั่งคั่งยิ่งกว่า
วงศ์ วาดวัลย์ แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ก็มีชัยชนะ จึงครองราชสมบัติ
ต่อมาขึ้นพระชนม์ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘ ได้รับรัชทายาทครองราช
สมบัติต่อมา ขึ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๓ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘
ไม่มีพระโอรส จึงสืบวงศ์วาดวัลย์เพียง

๕) วงศ์ออร์เลอองส์ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘ ไม่มีพระโอรส ราช
บัลลังก์ฝรั่งเศสจึงเป็นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๒ ซึ่งเป็นวงศ์ออร์เลอองส์
และเป็นพระญาติของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘ จึงขนานนามวงศ์ว่า วงศ์
วาดวัลย์—ออร์เลอองส์ แต่มักเรียกย่อว่าวงศ์ออร์เลอองส์ มีพระเจ้า
แผ่นดิน ๖ พระองค์ คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๒ พระเจ้าฟรังซัวส์ที่ ๑
พระเจ้าอองรีที่ ๒ พระเจ้าฟรังซัวส์ที่ ๒ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘ และ
พระเจ้าอองรีที่ ๓

ความตลกของคันทาทำให้แก่ฝรั่งเศส คือ เมื่อเลิศจึงสงครามร้อยปีแล้ว
อังกฤษยังมีเมืองขึ้นอยู่ในฝรั่งเศสเมืองหนึ่ง คือ เมืองกาเลส์ ครั้น
ถึงแผ่นดินพระเจ้าอองรีที่ ๒ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๓ ของ
วงศ์นี้ พวกพระกษัตริย์เมืองกาเลส์กลับคืบมาเป็นของฝรั่งเศสได้

วงศ์ออร์เลอองส์ขาดสายเพราะพระเจ้าอองรีที่ ๓ ไม่มีพระโอรส
ครั้นขึ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๒ ราชบัลลังก์จึงตกไปเป็นของวงศ์
บูร์บง ดังจะกล่าวต่อไป

๖) วงศ์บูร์บง พระเจ้าอองรีที่ ๔ ปฐมกษัตริย์วงศ์บูร์บงได้

เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพราะทำสงครามชนะ ฉะนั้นจะต้องเล่าเรื่อง
สงครามก่อน จึงจะเข้าใจการสืบสันตติวงศ์ครั้งนั้นได้ ดังต่อไปนี้

สงครามครั้งนั้น มวลเหตุเกิดขึ้นเพราะศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์
แตกตัวจากคาทอลิกได้แผ่เข้าไปในประเทศฝรั่งเศส และมีชาวฝรั่งเศส
นับถือเป็นอันมาก จึงเกิดแข่งขันกับนิกายโรมันคาทอลิกซึ่งมีอยู่เดิม
จะยกตัวอย่าง ฉะเพาะพวกเจ้าครองนครตระกูลสำคัญ ๆ ที่เป็นผู้นำ
ทำสงคราม ทั้งที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ดังนี้

๑. ตระกูล บูร์บอง เป็นเชื้อสายสืบเนื่องมาจากแซ็งต์หลุยส์
นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์คาทอลิก

๒. ตระกูล มงต์โมรังซี เป็นเชื้อสายสืบเนื่องมาจากฮุคคาเปต์
ดยุ๊กเดอมงต์โมรังซี หัวหน้าตระกูลนับถือนิกายโรมันคาทอลิก แต่
หลานชาย ๒ คน ซึ่งเป็นแม่ทัพสำคัญนับถือนิกายโปรเตสแตนต์

๓. ตระกูล กิส เป็นเชื้อสายสืบเนื่องมาจาก ดยุกเดออร์เวน
นับถือนิกายโรมันคาทอลิก

เมื่อพระเจ้าอองรี ๓. ขึ้นพระชนม์ โดยไม่มีพระโอรสจะสืบ
พระวงศ์ ราชบัลลังก์ควรเป็นของเจ้าอ็องรีวงศ์บูร์บอง เพราะ
เป็นพระญาติที่สนิท แต่เจ้าอ็องรีวงศ์บูร์บองนับถือนิกายโปรเตสแตนต์
พวกคาทอลิกไม่ยอมยกขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดิน จึงเกิดสงคราม ระหว่าง
เจ้า อังรี เดอ กิส ซึ่งเป็นหัวหน้าพวกโรมันคาทอลิกและมุ่งจะเป็นพระเจ้า
แผ่นดินฝรั่งเศส กับเจ้าอ็องรีวงศ์บูร์บองซึ่งเป็นหัวหน้าพวกโปรเตสแตนต์

สงครามครั้งนั้นต่อสู้กันอยู่ถึง ๘ ปี
จึงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส
เป็นปฐมกษัตริย์ วงศ์บูร์บง

ในที่สุดเจ้าองวิวงศ์บูร์บงก็ชนะ
ทรงพระนามว่าพระเจ้าองวิท์ ๔

พระเจ้าองวิท์ ๔ ทรงทราบดีว่า พดเมืองฝรั่งเศสหนักอึนิกาย
โรมันคาธอลิกมากกว่าโปรเตสแตนต์ พระองค์ประสงค์จะให้ราชบุตร
นับถือ จึงทรงทำพิธีเปลี่ยนศาสนาของพระองค์จากโปรเตสแตนต์เป็น
โรมันคาธอลิก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖

ส่วนพวกที่นับถืออิกายโปรเตสแตนต์ นั้น พระองค์ก็โปรด
ให้อยู่ในประเทศฝรั่งเศสได้อย่างสบาย โดยประกาศพระกฤษฎีกา
ซึ่งเรียกว่า เอดิกต์ เดอ นังค์ส เมื่อวันที่ ๓๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๔๓
มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่พวกโปรเตสแตนต์ คือ ให้ทำพิธีทางศาสนา
ของตนได้ทั่วราชอาณาจักร ให้รับราชการได้อย่างเดียวกับพวก
โรมันคาธอลิก และในรัฐณานี้ สมาชิกต้องเป็นโปรเตสแตนต์
ครึ่งหนึ่ง โรมันคาธอลิกครึ่งหนึ่ง พระกฤษฎีกาฉบับนั้นเป็น
ยุคศิวิลรวม ในรัชกาลของพระองค์ จึงไม่มีความยุ่งยากเรื่อง
ศาสนา

พระเจ้าองวิท์ ๔ เป็นพระเจ้าแผ่นดินซึ่งชาวฝรั่งเศสรักมาก
เพราะพระองค์มีความยุติธรรม มีความพยายามบำรุงประเทศฝรั่งเศส
และไม่มีความพยายาม

พระองค์สิ้นพระชนม์เพราะคนสติไม่ปกติชื่อ ราโยยัค เขามีคนแทง

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

3961132332

ถูกทรงพระหทัย ในขณะที่เสด็จไปบ้านชลธิ ซึ่งเป็นเสนาบดีที่โปรดมาก
และสิ้นพระชนม์เพราะพิษแผ่นดิน เมื่อวัน ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๑๕๓
เจ้าหลุยส์ซึ่งเป็นพระโอรสได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่าพระเจ้า
หลุยส์ ที่ ๑๓ ๆ เป็นราชบิดาของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ .

วงศ์บูร์บงมีพระเจ้าแผ่นดิน ๘ พระองค์ มีประวัติการณ์มากมาย
ทั้งทางเจริญและทางเสื่อม พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน—
ดินพระองค์ที่ ๓ มีพระประวัติซึ่งเกี่ยวข้องกับเมืองไทยมากที่สุด
เพราะฉะนั้น จะได้เล่าเรื่องของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ต่อไปนี้

๒. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔.—พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ เป็นพระเจ้า
แผ่นดินฝรั่งเศส ที่คนไทยได้ยินพระนามมากที่สุด สมัยกรุงศรี
อยุธยาเป็นราชธานี พระองค์สมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๒ ได้รับ
รัชทายาท เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๖ ก่อนสิ้นเด็จพระนารายณ์ครองราช
สมบัติ ๑๓ ปี ขณะนั้นพระชันษา ๕ ปี มาซาแรง อัครมหาเสนาบดี
ทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอยู่จนพระชันษา ๒๒ ปี มาซาแรง ถึง
แก่กรรม พระองค์จึงได้ทรงจัดการแผ่นดินเอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๐๓
ทรงจัดการแผ่นดินเองอยู่ ๕๕ ปี สิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๘
พระชันษา ๗๑ ปี ครองราชสมบัติ ๗๒ ปี เท่าความว่ ของข้าพเจ้า
ขอเรียนว่า เป็นพระเจ้าแผ่นดินซึ่งครองราชสมบัติยาวนาน ที่สุดในโลก
ด้านการบ้านเมืองที่พระองค์ทรงกระทำนั้น ในตอนนั้นๆ หาที่ติเกือบ
ไม่ได้ แต่ในตอนท้าย ๆ มีสิ่งที่น่าคิดอยู่บ้าง เพื่อให้เข้าใจ

แจ่มแจ้ง จะแบ่งกล่าวเป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้

ก) พระประวัติตอนต้น พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เป็นพระโอรสของพระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๓ ๆ มีอัครมหาเสนาบดีชื่อ ริเชอลิเออ เป็นอัครมหาเสนาบดีที่มีความสามารถอย่างหาผู้เสมอเหมือนได้ยากที่สุด และเป็นผู้จัดการให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ได้รับประโยชน์มากที่สุดด้วย คือเขาคิดว่า เขาจะจัดการให้พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสมีอำนาจมากที่สุด แล้วเขาก็กำหนดว่าสิ่งที่จะต้องทำอยู่ ๒ ข้อ คือ

(๑) จะต้องปราบปรามผู้ที่ เป็น ศัตรู ต่อ ราช บัดลังก์ อันอยู่ในประเทศฝรั่งเศสให้ราบคาบ

(๒) ประเทศใดที่แข่งขันฝรั่งเศส จะต้องหาโอกาสทำลายประเทศนั้น ให้มีอำนาจน้อยลง แล้วเขาก็จัดการจนเป็นผลสำเร็จ ทั้ง ๒ ข้อ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ จึงมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ และได้วางพระราชฤทัย ริเชอลิเออ อย่างยิ่ง ครั้นเมื่อ ริเชอลิเออ บวชหนักจนรู้ ดีกั้วว่าจะถึงแก่กรรมเป็นแน่แล้ว จึงกราบทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ขอให้ทรงตั้ง มาซาแรง เป็นผู้ ทำหน้าที่แทนเขา เพราะเป็นผู้รอบรู้ ประสงค์โนบายของเขาทุกสิ่งทุกอย่าง และสามารถดำเนินการให้เป็นผลได้ ด้วย แล้ว ริเชอลิเออ ก็ถึงแก่กรรม เมื่อ วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๑๙๕ อายุ ๘๗ ปี เป็นอัครมหาเสนาบดีได้ ๑๗ ปี พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ ทรงเชื่อคำแนะนำของเขา จึงโปรดให้ มาซาแรง ทำหน้าที่แทนเขา แล้วพระองค์ก็สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ภายหลังริเชอลิเออ

๗ เดือน ขณะนั้นพระโอรสผู้รับรัชทายาท คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีพระชนษาเพียง ๕ ปี มาซาแรงทำหน้าที่อภิบาลเสนาบดี จึงต้องทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินด้วย มาซาแรงทำด้วยความจงรักภักดีและได้ผลดีอย่างยิ่ง แต่ในชั้นต้นต้องทำงานหนัก เพราะต้องคอยอุปถัมภ์รักษาทั้งภายในและภายนอก คือ ภายใน มีพวกเจ้าใหญ่ นายโคซึ่งจำใจยอมอยู่ในอำนาจริเซอติเออ แต่ไม่ยอมอยู่ในอำนาจมาซาแรงพวกหนึ่ง และพวกสมาชิกริเซอติเออที่ประสงค์ จะ ให้ สมาชิกริเซอติเออมีอำนาจยิ่งกว่า พระเจ้าแผ่นดินอีกพวกหนึ่ง ช่วยกันก่อกองการจลาจลขึ้น มาซาแรงต้องปราบปรามอยู่ ๕ ปี จึงราบคาบ ภายนอกนั้น ฝรั่งเศสกับสเปนทำสงครามกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสงครามสามสิบปี ตั้งแต่ริเซอติเออยังมีชีวิตอยู่ จันรีริเซอติเออ ดันชีพแล้ว สงครามนั้นก็ยังไม่สิ้นสุด สัญญาเวสต์ฟาเลียที่ทำขึ้นก็ชำระปัญหาแต่ทางเยอรมัน ฝรั่งเศสกับสเปนจึงต้องรบกันต่อมาอีก ๑๒ ปี มาซาแรงต้องเป็นผู้ ทำสงครามนั้น และชวนอังกฤษเข้าเป็นพรรคพวก อังกฤษรับหน้าที่ปราบปรามกองทัพเรือสเปน ๆ เลียดเปรียบจึงตกลงทำสัญญาสงบศึก ซึ่งเรียกว่าสัญญาเปเรเนซ เพราะทำในมณฑลเปเรเนซซึ่งอยู่ที่แดนฝรั่งเศสกับสเปนต่อกัน มาซาแรงเป็นหัวหน้าในการ ทำสัญญาฉบับนั้น ๆ ชำระปัญหาทางสเปนได้หมด และนับทบญญิตีทำให้ฝรั่งเศสกับสเปนเป็นทองแผ่นเดียวกันอยู่ชั่วหนึ่ง คือ ให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ อภิเษกสมรสกับเจ้าหลุยส์มาร์เกรต ราชธิดาองค์ใหญ่ของพระเจ้าฟิลิปที่ ๔ เจ้าแผ่นดิน

ดเปญ แะการอภิเษกสมรสของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ได้เป็นไป
 ตามสัญญาฉบับนั้น มาซาแรงได้แสดงความสามารถให้ปรากฏขึ้น
 จึงเป็นอัครมหาเสนาบดีฝรั่งเศสต่อมาได้จนตลอดชีวิต แต่ผลที่
 ประเทศฝรั่งเศสได้รับ จะหย่อนกว่า วิเซอริเออ อยู่บ้าง เพราะ
 มาซาแรงชำนาญแต่ทางการทูต การแผนกอื่นไม่ใคร่ชำนาญ จึง
 ไม่ได้บำรุงการค้าขาย การคลัง และการกสิกรรม ให้ดีขึ้น แต่
 มาซาแรงมีความเห็นตรงกับวิเซอริเอออยู่อย่างหนึ่ง คือ ในเรื่องที่จะ
 หนุนบำรุงพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสให้มีอำนาจสมบูรณ์ ฉะนั้นเมื่อพระ
 เจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ยังทรงพระเยาว์ มาซาแรงจึงจัดการอบรม มีตัว—
 อย่างว่า เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เริ่มทรงพระอักษรและหัดเขียนลายมือ
 มาซาแรงก็หาคนหัดเขียนลายมืองาม มาเขียนข้อความเช่นว่า คน
 ทุกคนจะต้องเคารพพระเจ้าแผ่นดิน ๆ จะทำอะไรก็ได้ตามชอบใจ แล้ว
 ก็ให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงหัดเขียน ครั้นทรงเจริญวัยพอจะศึกษา
 การเมืองได้ ครึ่งใดที่มีการประชุมปรึกษาราชการแผ่นดิน มาซาแรง
 ก็เชิญพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ไปเข้าประชุมด้วย เพื่อให้ทรงเห็นแบบ
 อย่างวิธีดำเนินการปกครองบ้านเมือง จึงเห็นว่าการที่มาซาแรงจัดการ
 อบรมพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ นั้น ควรได้รับความสรรเสริญอย่างยิ่ง
 มาซาแรงได้ทำความดีให้แก่ฝรั่งเศสอยู่จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม
 พ.ศ. ๒๒๐๓ อายุ ๕๘ ปี ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีได้ ๑๘ ปี
 ฉะนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ พระชันษา ๒๒ ปี จึงทรงจัดการปกครอง

ประเทศฝรั่งเศสเองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๐๓ (ปีที่ ๕ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์)

๑) พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีความอดกลั้นแต่ดื้อรั้นร้าย พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ประกาศเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๐๓ ใจความว่า แต่ก่อนมาเราได้มอบการปกครองไว้ในมือข้ากรมหาเดนาบ บิดข้ากรมหาเดนาบถึงแก่กรรมแล้ว เราจึงจะเป็นข้ากรมหาเดนาบ บิดเอง ขอให้ท่านทั้งหลายแนะนำเรา ในเมื่อเราต้องการให้แนะนำ และอย่าทำสิ่งใดนอกคำสั่งของเราเป็นอันขาด ตั้งแต่ข้ากรมหาเดนาบบิดจนตลอดรัชกาล ทรงตรวจหนังสือราชการและทรงออกคำสั่งเองทุกฉบับ ทรงทำงานวันหนึ่งราว ๑๐ ชั่วโมง ทรงรวบรวมเจ้าหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินมาไว้ในพระหัตถ์ทั้งหมด เดนาบ บิดเป็นผู้รับคำสั่งดำเนินการตามแผนกของคน ๆ เท่านั้น พระองค์และเดนาบ บิดของพระองค์ได้ทำให้ การคลัง การกสิกรรม การค้าขาย การเดินเรือ การคมนาคม ซึ่งรุ่งโรยมาตั้งแต่สมัยมาซาแรงนั้น กลับบัดสีทุกอย่าง การที่ได้ทำได้นั้น ไม่ใช่เพราะความสามารถของพระองค์แต่ผู้เดียว แต่เป็นเพราะมีเดนาบ บิดที่สามารถเป็นผู้ช่วยอีกหลายคน ในพวกเดนาบ บิดนั้น โดแนร์ดี เด่นกว่าเพื่อน

โดแนร์ดี มีประวัติว่าเป็นบุตรพ่อค้าชาวเมืองแรนส์ และได้เข้ามาอยู่ในกรุงปารีสตั้งแต่ยังเยาว์ ครั้นเจริญวัยขึ้น จึงได้

เป็นเลขานุการของมาซาแรง มาได้ความรู้วิชาการเมืองในคอน
 การที่ได้รับราชการ ก็เพราะมาซาแรงได้กราบทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ว่า
 โคลแบร์ตมีความสามารถอย่างยิ่ง ครั้นได้เป็นเสนาบดี จึงจัดการบำรุง
 ความมั่งคั่งสมบูรณ์หลายอย่าง เช่น (๑) ตั้งระเบียบบัญชีเงินขึ้น เพื่อ
 ไม่ให้เงินของรัฐบาลร่วลงไหล (๒) ตั้งบริษัทค้าขายกับประเทศ
 อินเดีย และประเทศต่าง ๆ ในอเมริกา เพื่อส่งสินค้าของฝรั่งเศส
 ออกไปขายต่างประเทศ (๓) บำรุงการตั้งเมืองขึ้นในอเมริกาเหนือ
 คือ ประเทศ คานาดา และสำรวจหาผลประโยชน์ในมณฑล หลุยเซียนา
 ซึ่งตั้งอยู่ตอนปากแม่น้ำ มิสซิสซิปปี เพื่อให้มีที่ทำมาหากินกว้างขวาง
 ออกไป (๔) บำรุงกองทัพเรือสำหรับรักษาอำนาจในการปกครอง
 เมืองขึ้น พุฒตามจริงแล้ว โคลแบร์ต ควรได้รับความสรรเสริญมาก
 กว่ามาซาแรงและริเชอลิเออ เพราะท่านทั้ง ๒ นั้นจะทำสิ่งใด ก็
 หวังจะให้เกิดประโยชน์แก่พระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น แต่ โคลแบร์ตจะทำ
 สิ่งใดต้องให้เกิดประโยชน์แก่พระเจ้าแผ่นดิน และตลอดถึงราษฎร
 ด้วย สิ่งใดที่พระเจ้าแผ่นดินอยากให้ทำ แต่ถ้าสิ่งนั้นจะทำให้
 ราษฎรเดือดร้อน โคลแบร์ต ก็ไม่ยอมทำ ชัยชนะด้วยอย่าง คือ
 เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทำสงครามมาก เป็นเหตุให้เงินแผ่นดินหมด
 เป็ดึงไปมาก จึงให้ โคลแบร์ตหาวิธีเก็บภาษีเพิ่มขึ้น โคลแบร์ต
 เกรงราษฎรจะเดือดร้อน จึงกราบทูลคัดค้านต่าง ๆ พระเจ้าหลุยส์
 ที่ ๑๔ ทรงพระพิโรธ โคลแบร์ตต้องออกจากหน้าที่ แล้วลูว์วี่

เข้ารับหน้าที่แทน ดูวงศ์ . . . แต่ทำให้ถูกพระทัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึง
เป็นเหตุให้เงินหมดเปลืองยิ่งกว่าแต่ก่อน โคลแบร์ก็เสียใจจนป่วย
ถึงแก่ความตาย

อย่างไรก็ดี ในตอนต้น ๆ ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงจัดการ
ปกครองเอง ฝรั่งเศสมีความเจริญขึ้นเป็นอันมาก เช่น มีความมั่งคั่ง
สมบูรณ์ มีอำนาจราชศักดิ์และเกียรติยศแผ่ไปในประเทศทั้งปวง
ตลอดมาจนถึงประเทศสยาม และศิลปวิทยาก็เจริญขึ้นด้วย

แต่พระจริยาวัตรของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ผิดที่นำวิบัติอยู่บ้าง
เหมือนกัน คือ ในเรื่องใช้เงินเปลือง ข้อนี้อาจเป็นเพราะการอบรม
ของมาซาแรงบ้างก็ได้ เพราะมาซาแรงอบรมให้เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่
อำนาจสมบูรณ์ จึงทำให้พระองค์เจ้ายศเจ้าศักดิ์มากไปสักหน่อย
คือ ทรงคิดว่านอกจากพระเจ้าบงส์วรรค์แล้ว ก็ไม่มีใครเป็นใหญ่กว่า
พระองค์ ฉะนั้นจึงโปรดให้สร้างพระราชวังแวร์ซายส์เป็นที่ประทับ
ซึ่งเป็นวังที่ขงชอลิอานามว่างามที่สุดในโลก การก่อสร้างเงินไป
ประมาณร้อยล้านเหรียญทองอเมริกัน นอกนั้น ยังมีการประดับพระ
เกียรติยศอย่างอื่น เช่น การเสวย การทรงเครื่อง การบรรทม
การคืนบรรทม ทุก ๆ วันจัดเป็นการพิธีมโหฬาร มีราชบริพารไว้สำหรับ
ทำหน้าที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนหลายร้อยคน และจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย
งดงามยิ่งยวด รวมความว่าราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ นั้น
โอโง่งมที่สุดในโลก และพระองค์โปรดการเผ้าแห่น ข้าราชการ
คนใดไม่หมั่นเข้าเฝ้า ก็อย่าหวังเลยว่าจะได้เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์

ฉะนั้นจึงเห็นกันในสมัยนี้ว่า
โดยไม่จำเป็นอยู่บ้าง

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงใช้เงินเปลือง

ค) เด็กพระกฤษฎีกาซึ่งชื่อว่า เอติกต์เดอนังค์ส ได้กล่าวแล้วว่า
พระเจ้าอองรีที่ ๔ ได้ให้ราชบรรณานุกรมที่มอบนิยายโปรเตสแตนต์อยู่ในประเทศ
ฝรั่งเศสได้ โดยมีพระกฤษฎีกาซึ่งเรียกว่า เอติกต์เดอนังค์ส
คุ้มครอง ต่อมาพวกที่ถือโปรเตสแตนต์นั้น มีชื่อเรียกว่าพวก ฮูคโนต์
และโดยมากตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันตกของฝรั่งเศส มีเมือง ตาโรแซ
เป็นศูนย์กลาง ครั้นพระเจ้าอองรีที่ ๔ สิ้นพระชนม์ และพระโอรส
ได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ พวกฮูคโนต์ได้
นัดชุมนุมประชุมกัน คิดจะตั้งเป็นประเทศอิสระ ปกครองโดย
ธรรมเนียมประชาธิปไตย นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ วิเซอ
ติเออซึ่งเป็นนครมหาณาศาสนาที่ รู้เข้า จึงยกกองทัพไปปราบปราม
พวก ฮูคโนต์ได้ไม่ไหว จึงยอมให้วิเซอติเออบังคับบัญชา วิเซอติเออ
ทำลายโครงการที่จะตั้งเป็นอิสระเสียแล้ว ปล่อยให้พวก ฮูคโนต์
อยู่ต่อมา ในความคุ้มครองของ เอติกต์เดอนังค์ส ตามเดิม ครั้นเมื่อ
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงจัดการบ้านเมืองเอง ทรงพระดำริจะให้ราชบรร
ณของพระองค์นับถือนิกายโรมันคาทอลิกทั้งหมด จึงประกาศเด็กพระกฤษฎีกา—
กฤษฎีกาซึ่งเรียกว่า เอติกต์เดอนังค์ส นั้นเสีย พวกฮูคโนต์ที่ไม่ยอม
เปลี่ยนศาสนาถือนิกายโรมันคาทอลิก ก็อยู่ในประเทศฝรั่งเศส
ไม่ได้ จึงอพยพครอบครัวไปอยู่ประเทศอื่น ซึ่งราชบรร

นับถือกันภายใต้ร่มเงาแห่งร่มโพธิ์ร่มไทรกัน ครั้นนั้นฝรั่งเคตต์ต้องเสียพลเมือง
พวกนั้น ซึ่งโดยมากเป็นคนขยันขันแข็ง และมีความรู้ดี ประมาณ
กันว่ามีจำนวนถึง ๒ แสนคน เงินค่าภาษีอากรที่เคยได้จากพวกนั้น
ก็สูญไปด้วย ฉะนั้นคนโดยมากจึงเห็นว่า การให้พวกอยู่โคโนต์
ออกจากประเทศฝรั่งเคตต์ไปนั้นเป็นการไม่ดี เป็นเรื่องที่คิดเคียน
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้เรื่องหนึ่ง

ง) การทำสงคราม พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ประสงค์จะแผ่อาณา
เขตให้กว้างขวางออกไปทุกทิศทุกทาง จึงต้องทำสงครามครั้งใหญ่ ๆ
ถึง ๔ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ คือสงครามดัตช์ ครั้นนั้นประเทศซึ่งมีคนเรียกว่าเบดเยียม
อยู่ในอารักขาของสเปน มีชื่อว่า สเปญนิช เนเคร์ตันด์ มุดเหตุ
จะเกิดสงครามครั้งนั้น เนื่องจากพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้อภิเษกสมรส
กับเจ้าหญิงมาร์เทเรต์ ราชธิดาของพระเจ้าฟิลิปที่ ๔ เจ้าแผ่นดินสเปน
เมื่อพระเจ้าฟิลิปที่ ๔ สิ้นพระชนม์ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงเรียกร้อง
เอาแผ่นดินที่ควรเป็นมรดกตกอยู่แก่พระเมดส์ของพระองค์ เมื่อพระเจ้า
แผ่นดินสเปนองค์ใหม่ไม่ยอม พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงตั้งทหาร
เข้าไปในดินแดนซึ่งมีคนเป็นเบดเยียม ฝ่ายเนเคร์ตันด์ซึ่งเป็นเอกราช
มาตั้งแต่พ.ศ. ๒๑๕๒ กัดพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะย้ายเข้าไปในบ้านเมือง

ของคน จึงชวนอังกฤษกับสวีเดนมาช่วยรบฝรั่งเศส พระเจ้า
หลุยส์ที่ ๑๔ เห็นโอกาสไม่เหมาะ จึงทรงเลิกความคิดที่จะรุกคืบ
ไป คงยึดไว้แต่ดินแดนชื่อว่า “ฟลันเดอร์” เท่านั้น

ครั้งที่ ๒ ข้อสงครามฮอลแลนด์ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรง
พระพิโรธ ฮอลแลนด์ ตั้งแต่สงครามครั้งที่ ๑ ต่อมาอีก ๔ ปีทรงพระ
ดำริจะทำสงครามแก้แค้น ฮอลแลนด์ จึงเริ่มการจากตั้งราชทูตไปเจรจากับ
อังกฤษและ สวีเดนว่า ฝรั่งเศสจะให้ประโยชน์แก่พระเจ้าแผ่นดินของประเทศนั้น
แต่ขออย่าให้ช่วย ฮอลแลนด์ อังกฤษกับ สวีเดนยอม
ตกลง จึงโปรดให้ยกกองทัพใหญ่ไปตีประเทศ ฮอลแลนด์ หมาย
จะทำลายประเทศฮอลแลนด์ให้พินาศ ฝ่ายฮอลแลนด์ก็ต่อสู้อย่าง
ทรหด เมื่อเห็นไม่มีวิธีอื่นแล้ว จึงทำลายกำแพงซึ่งทำได้สำหรับ
กันน้ำ ให้น้ำไหลเข้าไปท่วมบ้านเมือง กองทัพฝรั่งเศสจึงต้องถอย
แต่การสงครามหาสงบไม่ ด้วยเยอรมันกับสเปนมาช่วยฮอลแลนด์
รบฝรั่งเศส เติญฝรั่งเศสมีแม่ทัพถึง ๒ คน จึงต้านทานเข้าศึก
ได้ ในที่สุดได้ทำสัญญาสงบศึกกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๓ ตามสัญญา
ฉบับนั้น ฝรั่งเศส ได้ดินแดนของ สเปน ซึ่งอยู่ทางเหนือฝรั่งเศส
อีกตำบลหนึ่ง ชื่อ ฟรังช คอนเต ตั้งแต่เดิรสงครามครั้งนี้แล้ว
อำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็รุ่งเด่นอยู่ในยุโรป

ครั้งที่ ๓ ข้อสงครามสามคม ออกัสเบอร์ก ตั้งแต่เดิรสงครามครั้งที่ ๒

แล้วพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีเข้านาฏาพมาก . เป็นเหตุให้ประเทศอื่นอิจฉา
ครั้นเมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ส่งกองทัพเข้าไปยึดอาณาเขตต์ พาดาคินเน
ของเยอรมันอยู่ติดต่อกับอาณาเขตต์อันซาคต์ ประเทศที่ใครจะทำลาย
อำนาจของฝรั่งเศส เช่น อังกฤษ เยอรมัน ดันเปญ เดนมาร์ก สวีเดน
และนพรชจว จึงช่วยกันรบฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศส ก็ต้านทานได้
ในที่สุดพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงพระดำริจะส่งคนกำลังไว้ สำหรับ
ทำสงครามแย่งราชบัลลังก์สเปน จึงตกลงทำสัญญาสงบศึก เมื่อ
พ. ศ. ๒๒๔๐ การสงครามครั้งนี้เป็นเหตุให้เงินของประเทศฝรั่งเศส
หมดเปลืองมากเกินไป รัชกาลของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งค่อย ๆ
เจริญขึ้นจนถึงเด่นเต็มที่ ก็เริ่มลดต่ำลงตั้งแต่เสร็จสงครามครั้ง
ที่ ๓ นี้

ครั้งที่ ๕ ชื่อสงครามแย่งราชบัลลังก์สเปน มวลเหตุที่จะเกิด
สงครามครั้งนี้ เนื่องจากพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๕ พระเจ้าแผ่นดินสำคัญ
ในราชวงศ์ ฮับส์เบอร์ก ซึ่งได้ปกครองประเทศฮอลันดา ได้รับ
เลือกเป็นพระราชโอรสเยอรมัน และได้ปกครองประเทศสเปน
ซึ่ง ครั้งนั้น มี อาณา เขตต์ แผ่ ไปถึง ประเทศ ซึ่งบัดนี้ เป็น ฮอลแลนด์ และ
เบลเยียม นอกนั้นยังทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินในอิตาลีและฝรั่งเศส
อีกหลายตำบล

พระองค์มีอาณาเขตต์มาก
การรับมรดกและการทำสงคราม

เพราะได้มาด้วยการอภิเษกสมรส
ครั้นเมื่อพระองค์ทรงชราราชเห็น

ว่าจะทำการ ปกครอง บ้านเมืองต่อไป ไม่ไหว จึงจัดการมอบราช
 สุนันต์เมื่อ พ. ศ. ๒๐๘๘ คือ มอบประเทศฮอลันดาให้แก่พระอนุชา
 ทรงพระนามว่า พระเจ้าเฟรเดอริกันที่ ๑ และมอบประเทศสเปนให้แก่
 พระโอรสทรงพระนามว่าพระเจ้าฟิลิปที่ ๒ แล้วพระองค์ประทับอยู่กับ
 พระโอรสต่อมาได้ ๒ ปี ก็สิ้นพระชนม์ในประเทศสเปนนั่นเอง เพราะ
 เหตุดังกล่าวนั้น พระเจ้าแผ่นดิน ฮอลันดา ตรีกับ สเปน ในยุคนั้น จึง
 เป็นวงศ์ ฮับส์เบอร์ก เหมือนกัน พระเจ้าแผ่นดิน ฮอลันดา ตรี วงศ์
 ฮับส์เบอร์ก ก็สืบสันตติวงศ์มาถึงพระเจ้าเดโอโปลที่ ๑ ๆ มีพระโอรส ๒
 องค์ ๆ ใหญ่เป็นรัชทายาท องค์ที่ ๒ ทรงพระนามว่าชาร์ลที่ ๑ กษัตริย์
 ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินสเปนวงศ์ฮับส์เบอร์ก ก็สืบสันตติวงศ์ต่อมาจนถึง
 พระเจ้าชาร์ลที่ ๒ ๆ ไม่มีพระโอรสหรือพระธิดาที่จะสืบพระวงศ์ แต่
 มีพระญาติที่สนิทอยู่องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า ฟิลิปที่ ๑ ออฟอังชู
 เพราะฟิลิปที่ ๑ ออฟอังชูเป็นโอรสของพระเจ้าหลุยส์เคอโคแฟง ๆ เป็นโอรส
 ของพระนางมาร์เกรต ๆ เป็นพระพี่นางของพระเจ้าชาร์ลที่ ๒ และเป็น
 พระมเหสีของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ฉะนั้นถ้าพระเจ้าชาร์ลที่ ๒ สิ้น
 พระชนม์ ราชบัลลังก์สเปน ก็ควร เป็นของ ฟิลิปที่ ๑ ออฟอังชู หรือ
 ชาร์ลที่ ๑ กษัตริย์ เพราะเกี่ยวเป็นพระญาติ

การสืบสันตติวงศ์แห่งราชบัลลังก์สเปนครั้งนั้น รัฐบาลแห่ง
 นา ๆ ประเทศในยุโรป ถือว่าเป็นข้อสำคัญทางการเมือง เพราะ
 อาจกระทบกระเทือนไปถึงประเทศอื่น ด้วย อาณาเขต สเปน
 ครั้งนั้นแผ่ไปถึงประเทศซึ่งมีคนเป็นเบดเยม และอาณาเขตอื่นใน

อีกคำอีกหลายคำบอก ถ้าพิธิปป็อพอังยูได้ครองประเทศสเปน ๆ
 กับฝรั่งเศสก็จะรวมเป็นประเทศเดียวกัน พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่ง
 เป็นพระ อัยกา ของพิธิปป็อพอังยู ก็จะมีอำนาจยิ่งขึ้น รัฐบาล
 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปจึงอยากวันักว่า พระเจ้าชาร์ดส์ที่ ๒ จะ
 มอบราชสมบัติให้แก่ใคร ครึ่งถึง พ.ศ. ๒๒๔๓ ก็ได้ข่าวว่าพระเจ้า
 ชาร์ดส์ที่ ๒ ดั้นพระชนม์ และได้มอบให้พิธิปป็อพอังยูครองประ-
 เทศสเปน ประเทศที่ร้อนตัวกลัวฝรั่งเศสจะเข้มแข็ง เช่น อังกฤษ
 ฮอลแลนด์ ฮอลเดรีย ปรัสเซีย โปรตุเกส และนครซาวัว
 ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอิตาลี จึงรวมกำลังกันเข้าเป็น
 สัมพันธมิตร แล้วประกาศสงครามกับฝรั่งเศส เพื่อไม่ให้พิธิปป็
 ออพอังยูครองประเทศสเปน

สงครามครั้งนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตร มีแม่ทัพ สำคัญ ๒ คน คือ ฝ่าย
 อังกฤษมีดยุกของมาลโบโร ฝ่ายนครซาวัวมีเจ้าเออเยน ท่าน
 แม่ทัพสองคนนั้นรบชนะฝรั่งเศสหลายครั้ง ๆ สำคัญที่สุดคือการรบที่เมือง
 เบเดนเฮียม เมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๗ ซึ่งเป็นเหตุให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ขอทำ
 สัญญาสงบศึก และยอมยกประโยชน์อย่างดีให้แก่สัมพันธมิตร แต่
 ฝ่ายสัมพันธมิตรไม่ยอม ด้วยประสงค์จะปราบปรามพระเจ้าหลุยส์
 ที่ ๑๔ ให้หมดอำนาจ จึงช่วยกันทำสงครามต่อมาอีก เฝอญมี
 อุปสรรคข้อสำคัญแทรกแซงเข้ามา คือ พระเจ้าเดโอโปดที่ ๑ พระราชา

ธีราชเยอรมัน กับพระโอรสองค์ที่เป็นรัชทายาทสิ้นพระชนม์ใน
 เวลาติด ๆ กัน อาชตุ์กซาร์วดีซึ่งเป็นคู่แข่งในการชิงราชบัลลังก์
 ต่เปญ จึงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของเดนมาร์ก และดำรงตำแหน่ง พระราชาธิราช
 เยอรมันแทนพระบิดา เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนสภาพไปดังนี้ พวก
 ดั้มพันธมิตรจึงคิดว่า อาชตุ์กซาร์วดีได้มีอาณาเขตกว้างขวางถึง
 เพียงนั้นแล้ว ถ้าขึ้นช่วยกันรบต่อไปจนฝรั่งเศสแพ้ ประเทศ
 ต่เปญก็จะต้องเป็นของอาชตุ์กซาร์วดีอีก อาชตุ์กซาร์วดีก็จะมีอาณา
 เขตที่ใหญ่หลวงเหมือนพระเจ้าซาร์วดีที่ ๕ จึงพร้อมกันเลิกรบ
 แล้วอังกฤษ เป็น หัวหน้าใน การเจรจา ทำสัญญา เลิกสงคราม กับ ฝรั่งเศส
 อังกฤษยอมให้พิติปป์ออกฟองยู่เป็นพระเจ้าแผ่นดินต่เปญ แต่มีสัญญา
 บังคับอยู่ข้อ ๓ ว่า ไม่ให้รวมต่เปญกับฝรั่งเศสเข้าเป็นประเทศเดียว
 กัน แล้วชาติอื่นๆ ก็ทำสัญญาตามอังกฤษ เนื่องจากสัญญา
 ฉบับนั้นได้ทำขึ้นเพราะความตกลง หาใช้ฝ่ายใดแพ้แล้วฝ่ายชนะ
 บังคับให้ทำสัญญาไม่ เพราะฉะนั้นในการเจรจาท่าสัญญา ผู้ที่เข้าทำ
 สงครามจึงเรียกร้องเอาประโยชน์ตามแต่จะได้ สัญญาฉบับนั้นจึง
 มีข้อสำคัญในเรื่องแบ่งอาณาเขตว่า เดนมาร์กได้ประเทศซึ่งบัดนี้
 เป็นเบลเยียม เกาะซีซีลี มณฑลดอมบาร์ดและมณฑลเนบัสส์ นคร
 ซาวัว ได้เกาะชาติเนีย อังกฤษได้ เมืองยิบรอลต์จากต่เปญ
 ได้คาบสมุทร โนวาสโกเชียจากฝรั่งเศส และฝรั่งเศสยอมรับว่า เกาะ
 นิวฟันด์แลนด์ กับ บริเวณฮ่าว ฮัตสัน นั้นเป็นของอังกฤษ สงคราม

แย่งราชบัลลังก์ตั้งเปญจึงส่งบเพราการทำสัญญาตั้งว่า^๕ สัญญาฉบับ
 นทำที่เมือง อูเทรชต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๖. เมื่อฟีลิปป์ ออฟ อังยูได้เป็น
 พระเจ้าแผ่นดินสเปนแล้ว ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟีลิปป์ที่ ๕ ๆ เป็น
 ปฐมกษัตริย์วงศ์บริบอง ซึ่งได้ครองประเทศสเปน

สงครามครั้งนั้น ฝรั่งเศสเสียชีวิตราษฎรและเงินเป็นอันมาก เป็น
 เหตุให้เสื่อมลงทั้งกำลังและอำนาจ เสร็จสงครามได้ ๒ ปี พระเจ้า
 หลุยส์ที่ ๑๔ ก็สิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๗ (ปีที่ ๗ ในแผ่นดิน
 สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ)

๑) เรื่องเบ็ดเตล็ด เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ สิ้นพระชนม์นั้น
 อำนาจราชศักดิ์และความมั่งคั่งสมบูรณ์ของฝรั่งเศสเสื่อมลง จากที่
 เป็นอยู่เมื่อตอนกลางรัชกาล ทรงเป็นเพราะพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
 ทำสงครามมากเกินไป เป็นเหตุให้เงินของประเทศหมดเปลืองไป
 เป็นอันมาก จนเริ่มจะอดคักขาดแคลน แต่ในทางอื่นหาเสื่อม
 ไม่ เช่น ในทางวรรณคดี ในทางออกแบบแผนซึ่งเกี่ยวกับการ
 แต่งตัว มรรยาทในสมาคม และในการบำรุงความสุขของมนุษย์
 ฝรั่งเศสมีความเจริญขึ้นหน้าประเทศอื่นในยุโรป ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๒๓
 (คือสมัยที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ สิ้นพระชนม์) จนถึงศตวรรษที่ ๒๔
 แห่งพุทธศักราช

๓. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕.—พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เป็นพระ
 ประนัดดา (เหลน) ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ สมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๔ ได้
 รับรัชทายาท เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๗ ขณะนั้นพระชนษา ๕ ปี จึง

ต้องมิตู กอธอร์เลองด์เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอยู่จน พ.ศ. ๒๒๖๕
 ขณะนั้นพระชันษา ๓๓ ปี ต่อจากนั้นก็ได้ทรงตั้งคูกเดอบูร์บองเป็น
 อัครมหาเสนาบดี และพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ทรงราชสมบัติต่อมาจน
 ถึง พ.ศ. ๒๓๑๗ (ปีที่ ๘ แห่งรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี) จึงขึ้น
 พระชนม์ เมื่อพระชันษา ๖๔ ปี ทรงราชสมบัติได้ ๘ ปี เป็นพระ
 เจ้าแผ่นดินที่โปรดความบวรเทิงทุกประการ และทรงหาความบวรเทิง
 มาก ในรัชกาลของพระองค์จึงมีเรื่องอันเป็นความเสื่อมโดยมาก
 จะแสดงเป็นลำดับไป ดังนี้

ก) พระประวติย่อกอนตัน พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้อภิเษก
 สมรสกับเจ้าหญิงมารีเทเรส มีพระโอรสองค์ ๑ ทรงพระนามว่าเจ้าหลุยส์
 เมื่อทรง พระเจริญขึ้น แล้วได้ เป็นรัชทายาท มีพระนาม ว่าเจ้า หลุยส์-เดอ
 คอแฟง ๆ ได้อภิเษกสมรสและมีพระโอรส ๓ องค์ ทรงพระนามว่า
 เจ้าหลุยส์ เจ้าฟีลิปป์ (คือ ฟีลิปป์ ออฟ อังกู) และเจ้าชาร์ลส์
 แล้วเจ้าหลุยส์ เดอคอแฟง ขึ้นพระ ชนม์เมื่อ พระชันษา ๕๐ ปี เจ้าหลุยส์
 โอรสองค์ ใหญ่ได้รับ สถาปนา เป็นคูกเดอบูร์กอกญ ตำแหน่ง รัชทายาท
 แทนพระบิดา แล้วได้อภิเษกสมรสและมีพระโอรสองค์ ๑ ทรงพระนาม
 ว่าเจ้าหลุยส์ เหมือนกัน แล้ว คูกเดอบูร์กอกญ ก็สิ้นพระชนม์เมื่อ
 พระชันษา ๓๐ ปี เพราะฉะนั้น เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ สิ้นพระชนม์
 เจ้าหลุยส์ผู้เป็นพระประนัดดา (เหลน) พระชันษา ๕ ปี จึงได้รับ
 รัชทายาททรงพระนามว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีพระอนุชา องค์หนึ่ง ทรงพระนาม ว่า คูกอร์
เดองต์ เป็นคนพดด้ แต่นิสัยเป็นคนอ่อนแอ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
ทรงพระดำริว่า ไม่เหมาะแก่ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน จึงไม่
ทรงตั้งให้เป็น ครั้นเมื่อทรงคิดว่าพระองค์จะสิ้นพระชนม์เป็นแน่แล้ว
จึงทรงตั้งสภาขุนนางหนึ่ง ดำรงวินิจฉัยราชการแผ่นดิน ใน
ขณะพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ยังทรงพระเยาว์อยู่ แต่พอพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕
สิ้นพระชนม์แล้ว คูกอร์เดองต์ก็ยุบสภานั้นเสีย แล้วตั้ง
คนเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ไม่มีผู้ใดขัดขวาง จึงดำรงตำแหน่งอยู่
จนถึง พ.ศ. ๒๒๖๕ คูกอร์เดองต์ได้มอบให้ขุนนางผู้เฒ่า ๒ คน
คือ จอมพล วิลต์รัว กับ เสนาบดี เฟลอร์ เป็นผู้ อบรม พระเจ้า หลุยส์ที่ ๑๕

๒) การหาเงิน ขณะเมื่อคูกอร์เดองต์เป็นผู้สำเร็จราชการ
แผ่นดินนั้น การเงินขาดแคลน เนื่องมาจากเรื่องพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทำ
สงครามมาก และได้ทำหนี้สินให้แก่บ้านเมืองประมาณสามพันล้าน
แฟรงก์ เพราะเหตุนี้ ตั้งแต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ สิ้นพระชนม์แล้ว
เรื่องการเงินจึงเป็นระดั้สำคัญที่สุดของรัฐบาล เพื่อให้ฐานะการเงิน
ดีขึ้น คูกอร์เดองต์จึงจ้างชาวต่างชาติคนหนึ่งชื่อ ยอนดอ (Gohn Law)
มาเป็นผู้จัดการเรื่องเงิน ยอนดอได้จัดการตั้งธนาคารสำหรับชาติขึ้น
และให้ธนาคารออกธนบัตร แต่คนไม่นิยมใช้ธนบัตร ยอนดอ
จึงทำอุบาย คือ ตั้งบริษัทขึ้นในอเมริกาเหนือบริษัทหนึ่ง ชื่อบริษัท
นิวยอร์กชิปปี้ มีโครงการว่า จะทำงานหาผลประโยชน์ในอเมริกาเหนือ

และประกาศขายแชร์ ๆ ละ ๕๐๐ แฟรงก์ ใครเขาชนาบัตรมาซื้อแชร์
จะซื้อได้ถูกกว่าเขาเหรียญเงินมาซื้อ แล้วก็ประกาศว่าบริษัท
ได้กำไรไปเยอะมาก ๆ ราษฎรจึงรีบซื้อแชร์ไว้เป็นอันมาก รัฐบาล
รู้ ดีกว่าการเงินดีขึ้นอยู่พักหนึ่ง แต่ยอนดอมมีความปรมาท ออก
ชนบัตรมากเกินไป เมื่อมีผู้นำชนบัตรมาขอแลกเงิน ธนาคาร
ไม่มีเงินจ่าย จึงปรากฏว่าเป็นการหลอกลวง แล้วก็ต้องเลิกกันไป
การกระทำของยอนดอม มีชื่อว่า Mississippi Rubble เทียบ
ความวุ่นวายความปั่นป่วนของฟองดัมป์ ซึ่งในชั้นต้นก็มีรูปต้นฐาน
เป็นเงางาม แต่ครั้นแล้วก็ระเบิดเป็นอากาศธาตุไป

ความเลื่อมเดียวเรื่องการหาเงินฉ้อฉล เกิดขึ้นในสมัยที่กอร์ด
เอ็งดีเป็นผู้ดำเินราชการ ๆ คนนี้ดำรงตำแหน่งอยู่จน พ.ศ. ๒๒๖๕
ก็ออกจากตำแหน่ง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ จึงตั้งผู้เคอเบร็อง
เป็นอธิบดีมหาดินนาบติ ๆ คนนี้ก็ทำความเสียหายให้แก่ฝรั่งเศสอีก คือ
เรื่องการอภิเษกสมรสของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ดังจะกล่าวต่อไป

ค) เรื่องการอภิเษกสมรส และเรื่องมาตามเคอปอมปาดัวร์ เมื่อ
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ทรงพระเจริญวัยขึ้นแล้ว ราชสำนักฝรั่งเศสได้จัดการ
ให้หมั้นกับพระธิดาพระเจ้าพิลิปที่ ๕ (พิลิปป์ ออฟ อังกู) เจ้าแผ่นดินสเปน
ขณะที่ยังเยาว์นัก ราชสำนักสเปนจึงส่งมารับ
การศึกษาในราชสำนักฝรั่งเศส ซึ่งก็เป็นการสมควรอยู่ แต่ผู้เคอ
เบร็องจะมีความเห็นอย่างไร ก็ไม่ปรากฏ ๆ แต่ว่าได้จัดการดัง

เจ้าหญิงองค์นั้นกลับไปประเทศสเปน เป็นเหตุให้ราชสำนักสเปน
อับอายขายหน้า ทางไมตรีระหว่างฝรั่งเศสกับสเปนมีหมอง ครั้น
นัฏคึกเคอบูร์บองก็เป็นผู้จัดการ ให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ อภิเษกสมรส
กับ มารีเลกซันด์กา บุตรีของ ดันเคินส์ดาดเดกส์ก็ ซึ่งเป็นผู้ได้รับ
เลือกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินโปแลนด์อยู่คราวหนึ่ง

เพื่อให้เข้าใจ จะเล่าเรื่อง ของดันเคินส์ดาดเดกส์ก็ไว้ใน ทนดัก
หน้อย คือ ประเทศโปแลนด์ครั้งนั้น ก็ธรรมเนียมเลือกพระเจ้า
แผ่นดินเหมือนเยอรมัน เมื่อพระเจ้าออกุสต์ที่ ๒ ดันพระชนม์ ชาว
โปแลนด์จึงเลือกดันเคินส์ดาดเดกส์ก็ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระ
เจ้าแผ่นดิน ออสเตเรีย กับรัสเซียได้อุดหนุน พระโอรส ของพระเจ้า ออกุสต์
ที่ ๒ ให้ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินโปแลนด์ ทรงพระนามว่าพระเจ้าออกุสต์
ที่ ๓ ดันเคินส์ดาดเดกส์ก็จึงต้องออกจากตำแหน่ง หันมาขอความ
ช่วยเหลือจากฝรั่งเศส ๆ จึงชวนสเปนเป็นมิตร แล้วประกาศรบกับ
ออสเตเรีย รบกันอยู่ ๕ ปี จึงทำสัญญาสงบศึกกันที่กรุงเวียนนา
ตามสัญญาที่ว่า ออสเตเรียยอมยกมณฑลมิดาน กับนคร ดอร์เรนให้
ฝรั่งเศส ๆ จึงยกนครดอร์เรนให้แก่ดันเคินส์ดาดเดกส์ก็ ๆ ครองนคร
ดอร์เรนอยู่จนถึงแก่กรรมแล้ว นครดอร์เรนจึงตกเป็นของฝรั่งเศส
นายสเปนได้เมืองเนเปิ้ลส์กับเกาะซิซิลีจากออสเตเรีย ถึงความคร้ง
นั้นออสเตเรียได้รับความเสียหาย แต่ประเทศโปแลนด์คงเป็นของ
พระเจ้าออกุสต์ที่ ๓ ตามที่ออสเตเรียเห็นชอบ

การที่ถูกเคอบุรีบองจัดการอภิเษก สมรสครั้งนั้น เป็นวิธีดำเนินการ
ที่ไม่เหมาะสม คือในส่วนศักดิ์เทณีสดาดเลดก็ ก็ต้องร่อนรื้อร่อนเร่
ในที่สุดก็ได้อาศัยอยู่เพราะฝรั่งเค็ดหาให้มันเอง ส่วนพระนาง มารี

เดกซันด์กันนั้น ก็หาความงามไม่ได้ และแก่กว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕
ถึง ๘ ปี พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ จึงเบื่อหน่ายและแสวงหาหนัดับ

เผชิญได้มาตามเคอ ปอมปาดัวร์ ซึ่งมีคุณสมบัติ ถึง ๓ ประการ คือ
รูปงาม มีความรู้สูง และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างยิ่ง พระเจ้า
หลุยส์ที่ ๑๕ จึงล้มลง และต้องเสียเงินไปในการบำรุงหนัดับขึ้นเป็น
อันมาก ในข้อที่ว่า มาตามเคอ ปอมปาดัวร์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดอย่างยิ่ง
นั้น เพราะปรากฏว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ได้ให้จัดการแผ่นดินแทนพระ
องค์ ให้นางมีอำนาจทั้งแต่ง และถอดถอนเสนาบดีและ แม่ทัพ นายกอง
ได้ตามชอบใจ ส่วนการอันเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ ก็ให้นางมีอำนาจ
ทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับนา ๆ ประเทศได้ รวมความว่า นางได้
รวบรวมการปกครองประเทศฝรั่งเค็ดมาได้ในกำมือทั้งหมด

เมื่อที่ถูกเคอบุรีบองได้ ทำความเสื่อมเสียในเรื่อง การอภิเษกสมรส
แล้ว ต่อจากนั้นก็เกิดการเสียใจเฟ็ดอวี ซึ่งเป็นครุของพระเจ้าหลุยส์
ที่ ๑๕ ให้ออกไปพ้นราชสำนัก เพราะเกรงจะแย่งอำนาจของตน
แต่เรื่องนี้ไม่สำเร็จ เพราะพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ กวีวมาก ถึงกับ
ปลดตัวที่ถูกเคอบุรีบองออกจากตำแหน่ง แล้วตั้งเฟ็ดอวีเป็นอัครมหาเสนา
บดีแทน เมื่อเฟ็ดอวีได้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี เฟ็ดอวีก็ได้

ทำความเสียหายให้แก่ฝรั่งเสียอีกหลายอย่าง ดังจะกล่าวต่อไป

๑) เรื่องการทำสงคราม สมัยเฟอโดร์ได้ทำหน้าที่อัครมหาเสนาบดีนั้น ฝรั่งเสียได้ทำสงครามหลายครั้ง แต่ถ้าวัดความพดแล้ว สงครามเหล่านั้นทำความเสียหายให้แก่ฝรั่งเสียทุกครั้ง จะแบ่งเล่าทีละครั้งดังต่อไปนี้

๓) สงครามครั้งแย่งราชสมบัติ ออสเตรีย มุณฑลหนึ่งจากพระเจ้าซาร์ดีที่ ๒ เจ้าแผ่นดินออสเตรีย และดำรงตำแหน่งพระราชบิดาของโรมันด้วย ไม่มีพระโอรสที่จะสืบสันตติวงศ์ แต่มีพระธิดาทรงพระนามว่า พระนาง มาเรีย เทเรซา เป็นเจ้าหญิงที่ทรงปรีชาสามารถในวิชาการเมือง เพราะได้เคยทำการแทนพระเจ้าซาร์ดีที่ ๒ มาเป็นเวลานาน พระเจ้าซาร์ดีที่ ๒ ทรงพระดำริจะให้พระนางมาเรีย เทเรซา ได้เป็นพระราชินีประเทศออสเตรีย ในเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว จึงเจรจากับบรรดาพระเจ้าแผ่นดินในอาณาจักรเยอรมัน และพระเจ้าแผ่นดินประเทศสำคัญๆ ในยุโรป ประเทศต่างๆ ก็ยอมตกลงตามที่พระเจ้าซาร์ดีที่ ๒ ขอร้อง จึงทำสัญญาซึ่งเรียกว่า เพอร์กเมติกซึ่งขึ้นขึ้นไว้ เพื่อเป็นหลักฐานว่า พระเจ้าแผ่นดินที่ได้ตั้งพระนามในสัญญานั้น ยินยอมพร้อมใจให้พระนางมาเรีย เทเรซา เป็นพระราชินีของประเทศออสเตรีย

ครั้นถึง พ. ศ. ๒๒๙๓ พระเจ้าซาร์ดีที่ ๒ สิ้นพระชนม์ พระ

นางมาเวีย เธอจะได้เป็นพระราชินีของออสเตรีย แต่หาเป็นปกติสุขไม่ เพราะพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชแห่งปรัสเซีย ยกเข้าคัมณฑล ซิลเซีย ของออสเตรีย กองทัพออสเตรียพ่ายแพ้พระเจ้าเฟรเดริกมหาราช ๆ จึงยึดคัมณฑลซิลเซียไว้ เมื่อชาวนั้นแพร่หลายไปในยุโรป พวก ราชสำนักฝรั่งเศสจึงคิดว่า ควรประกาศสงครามกับออสเตรีย เพื่อ ตัดก้างออสเตรียให้น้อยลง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เห็นชอบด้วย จึงตกลงทำสงครามกับออสเตรีย และชวนพระเจ้าฟิลิปที่ ๕ เจ้าแผ่นดินสเปนเข้าเป็นพันธมิตร ฝ่ายพระนางมาเวียเธอเวลานั้น ได้อังกฤษเป็นพันธมิตร

การรบในตอนนั้น ๆ ฝ่ายปรัสเซียมีชัยชนะมากมาย ได้ ยกกองทัพรุกได้เข้าไปถึงกรุงเวียนนา พระนางมาเวียเธอจะต้อง หนีไปอาศัยอยู่ในฮังการี เผอิญได้พวกฮังการีช่วยรบพุ่ง จึง คำนถานอยู่ได้ แต่พระนางเห็นว่าจะเอาชนะไม่ได้ จึงยอมยก มณฑลซิลเซีย ให้แก่พระเจ้าเฟรเดริกมหาราช ๆ จึงเลิกรบ ฝ่าย พระเจ้าแผ่นดินสเปนนั้นก็เบื่อหน่ายในการรบ จึงเลิกรบอีกประเทศ หนึ่ง ในที่สุดจึงตกหนักแก่ฝรั่งเศส

ฝ่ายอังกฤษซึ่งได้แก่งแย่งแข่งขันกับฝรั่งเศสอยู่ก่อนแล้ว ใน สงครามคราวนี้ อังกฤษเข้าช่วยออสเตรีย จึงเป็นข้าศึกกับฝรั่งเศส อังกฤษถือโอกาสที่เป็นข้าศึกนั้นเข้าทำการรบพุ่งแย่งแผ่นดิน ฝรั่งเศสที่จับไว้ได้ในอินเดีย พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ทรงพระดำริว่า

จะเอาชนะอังกฤษกับฮอลันดาไม่ได้ จึงตกลงทำสัญญาสงบศึกที่
เมืองเอ็กซ์ดาราเปอ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๓ เป็นสัญญาที่ฝรั่งเศสเสียเปรียบ
คือ ประเทศเบดเยมที่^๕เป็นของฮอลันดา ตามสัญญาซึ่งทำที่เมือง
อูเทรคต์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๖ นั้น สงครามคราวนี้^๕ฝรั่งเศสได้ แต่
ก็ต้องปล่อย นอกนั้นยังต้องเสียเงินราว ๑๒ ล้านแฟรงก์ และ
เสียชีวิตคนหลายแสนคน

๒) สงคราม ๗ ปี มุตกเหตุที่เกิดสงครามครั้งนี้ เนื่องจาก
พระนางมาเรียเรเชาทรงเคืองแค้นพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชว่า มาแย่ง
มณฑลซิลเซียของพระนางไป พระนางใคร่จะได้มณฑลซิลเซีย
คือ จึงชวนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เข้าเป็นสัมพันธมิตร เพื่อช่วย
กันทำลายอำนาจพระเจ้าเฟรเดริกมหาราช ซึ่งกำลังเจริญขึ้นนั้นให้
พินาศลง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เห็นชอบด้วย จึงช่วยพระนาง
มาเรียเรเชา นอกจากฝรั่งเศสยังมีประเทศที่เข้าช่วยพระนางอีก
หลายประเทศ เช่น รัสเซีย โปแลนด์ สวีเดน และ แซกซัน
ฝ่ายพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชนั้น มีอังกฤษเข้าช่วยอยู่พักหนึ่ง แล้ว
พระเจ้าเฟรเดริกมหาราชก็ต้องทำสงครามโดยลำพัง แต่พระเจ้า
เฟรเดริกมหาราชก็รบเก่งอย่างหาคว่ำจับไม่ได้ในสมัยนั้น ได้แต่คง
ให้ประเทศต่าง ๆ มีความพิศวงไปตาม ๆ กัน และพระองค์ได้ประดพ
โชคครั้งหนึ่ง คือ พระเจ้าแผ่นดินรัสเซียองค์ที่เข้าช่วยฮอลันดา
นั้นสิ้นพระชนม์ พระเจ้าแผ่นดินของกัทซันครองราชสมบัติแทน ไม่

เห็นชอบในการที่ช่วยอดตริย จึงเรียกกองทัพรัสเซียกลับ ไม่
ช่วยรบต่อไป เมื่อรัสเซียไม่ช่วยแล้ว อดตริยก็ไม่มีความหวัง
จะเอาชนะได้ และไม่มีกำลังที่จะรบต่อไป จึงขอทำสัญญา
สงบศึก และตกลงทำสัญญาสงบศึกกันเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๖ อดตริย
ต้องเสียชีวิตคนประมาณได้ ๘๐,๐๐๐ คน และเสียเงินเป็นอันมาก
ความปรีชา สามารถใน การรบของ เฟรเดริก มหาราชที่แสดงให้ ปรากฏขึ้น
ครั้งนั้น เป็นเหตุให้ประเทศทั้งปวงเกรงขาม และประเทศปรัสเซียก็มี
ฐานะเป็นประเทศสำคัญขึ้นในแดนเยอรมันตั้งแต่บัดนั้นมา

สงคราม ๗ ปีนี้ ฝรั่งเศสได้รับความเสียหายมากกว่าชาติอื่น เนื่อง
จากฝรั่งเศสกับอังกฤษเป็นข้าศึก กันถึง ๒ คราว คือ สงครามแย่งราช
สมบัติของอดตริย . ฝรั่งเศสรบพระนางมาเรียเทเรซา แต่อังกฤษช่วย
พระนางมาเรียเทเรซา สงคราม ๗ ปีนี้ ฝรั่งเศสช่วยพระนางมาเรียเทเรซา
แต่อังกฤษช่วยเฟรเดริกมหาราช เมื่ออังกฤษกับฝรั่งเศสต้องรบกัน
ในยุโรปแล้ว เจ้าหน้าที่อังกฤษกับฝรั่งเศสที่ปกครองเมืองขึ้นใน
อินเดียและอเมริกาเหนือก็รบแย่งเมืองขึ้นกันด้วย เพราะอินเดีย
ในระหว่างสงครามแย่งราชสมบัติของอดตริย (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๘๓ ถึง
พ.ศ. ๒๒๙๓) ฝรั่งเศสก็เมืองมัทราสไว้ได้เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๘ ภาย
หลังอังกฤษยกมาตีเมือง ปอนดิเชอร์ ของฝรั่งเศสแก่กัน แต่สู้
ฝรั่งเศสไม่ได้ ต้องถอยไป อังกฤษเห็นจำ คุกเบ็ดด ผู้อำนวยความสะดวก
การบริษัทค้าขายของฝรั่งเศสในอินเดีย มีความสามารถในการรบ
ยิ่งนัก จึงส่งคำขาดไปยังฝรั่งเศสว่า ถ้าไม่เรียกคุกเบ็ดดกลับ

จะประกาศสงคราม เผอิญเป็นเวลาที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ไม่อยากทำ
สงคราม จึงเรียกคุเบิร์ตสกัลป์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๘ คือนานปี ๑ คือ
พ.ศ. ๒๒๘๘ สงคราม ๗ ปีก็เกิดขึ้น อังกฤษกับฝรั่งเศสก็ได้รบกันอีก
ทั้งในอินเดียและอเมริกาเหนือ จะกล่าวเฉพาะในอินเดียก่อน คือ
เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เรียกคุเบิร์ตสกัลป์แล้ว ก็สั่งให้โคเตอซ็อง มา
ทำการแทน โคเตอซ็องต้องการจะไม่ให้เกิดรบพุ่งกันอีก จึง
ทำสัญญายอมถอนอำนาจของฝรั่งเศสเสียมาก แต่การรบก็เกิดขึ้น
จนได้ คือ ฝ่ายอังกฤษมีคนสำคัญชื่อ ไคล์ฟ ฝ่ายฝรั่งเศสยังเหลือ
แต่ มาร์กิสเดอบุสซี ซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยของคุเบิร์ต เป็นหัวหน้า และมี
คาดีโลเดเนตาดเป็นผู้ช่วย ได้ทำการรบกับอังกฤษ ในตอนต้น ๆ
คาดีโลเดเนตาด รบชนะหลายหน แต่ภายหลังถูกอังกฤษล้อมที่
เมืองปอนติเซอว์รีอันเป็นด่านทำงานใหญ่ของฝรั่งเศส ครั้นอังกฤษ
ได้เมืองปอนติเซอว์รี แต่ภายหลังอังกฤษคืนให้ฝรั่งเศส เมื่อเสร็จ
สงคราม ๗ ปีแล้ว ตามสัญญาซึ่งอังกฤษกับฝรั่งเศสได้ทำกัน เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๐๖ ความว่า อังกฤษยอมให้ฝรั่งเศสเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน
ในอินเดีย เฉพาะเมืองปอนติเซอว์รี กับเมือง จันทนคร อำนาจ
ฝรั่งเศสในอินเดียจึงหมดตั้งแต่บัดนั้นมา

ส่วนทางอเมริกาเหนือ นั้น ฝรั่งเศสได้ปกครองดินแดนน้ำมิสซิป
ซิปีและแคนาดา อังกฤษได้ปกครองแผ่นดินตามริมฝั่งมหาสมุทร
แอตแลนติก ในขณะที่สงคราม ๗ ปีเกิดขึ้นนั้น ในอเมริกา

เห็นอังกฤษกับฝรั่งเศสสู้รบกันเหมือนในอินเดีย การรบที่สำคัญ คือ
ที่มณฑลคัลกัตตาในคานาดาซึ่งฝรั่งเศสได้สร้างบ่อนไว้ และมีแม่ทัพชื่อ
มองกามเป็นผู้รักษาบ่อน ฝ่ายอังกฤษเป็นผู้ยกไปรบ แม่ทัพอังกฤษ
ชื่อเยเนราลวูดเวิร์ท ได้รับกันอย่างทรหด อังกฤษเป็นฝ่ายชนะ แต่
เยเนราลวูดเวิร์ทแม่ทัพ ถูกอาวุธเป็นแผลสาหัส และถึงแก่กรรม
ในสงครามครั้งนั้น ๆ เป็นเหตุให้อังกฤษได้ประเทศคานาดา และ
เกาะต่าง ๆ ในอเมริกาจากฝรั่งเศส ๆ เหลืออาณาเขตคัลในอเมริกาเหนือ
แต่ตั้งแม่น้ำมิสซิสซิปปีเท่านั้น

๑) เบ็ดเตล็ด พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่อาภัพ
ตั้งแต่ได้รับรัชทายาทเมื่อพระพระชนษา ๕ ปี ก็ได้ผู้สำเร็จราชการ
ที่ไม่ดี ไม่เหมือนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งได้ผู้สำเร็จราชการ
ที่ดี และตั้งแต่พระองค์ได้ครองราชสมบัติ ก็ปรากฏแต่เรื่องซึ่งเป็น
เหตุให้เกิดความเสียหายเป็นลำดับมา คือ สมัยที่กอดอร์เลอองส์เป็นผู้
สำเร็จราชการ ก็เกิดเรื่องการแก้ไขเพื่อให้การเงินดีขึ้น แต่
กลับทำให้การเงินทรุดลง สมัยที่ กเดอบูร์บองเป็นอธิบดีมหาเสนาบดี
ก็ทำให้เกิดความเสียหายเรื่องการอภิเษกสมรส เป็นเหตุให้
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ แสวงหาเหตุดีบ ทำให้เปลืองเงินเป็นอันมาก
สมัยที่เฟลอร์เป็นอธิบดีมหาเสนาบดี ก็พาประเทศฝรั่งเศสเข้าไปทำ
สงครามเรื่องแย่งราชสมบัติของสเปนและสงคราม ๗ ปี ซึ่งล้วนแต่
ทำให้ฝรั่งเศสได้รับความเสียหายทั้งสิ้น รวมความว่าผู้ช่วยที่สำคัญ

ของพระองค์ทุกคน ล้วนทำความเสียหายให้พระองค์ทั้งสิ้น เมื่อ
 เสร็จสงคราม ๗ ปี อธิปไตยของฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นท่เกรงขามของ
 ประเทศในยุโรปแต่ก่อนมา ก็ถึงขอส่วนหนึ่งความเป็นเจ้าเป็นใหญ่
 เรื่องอำนาจทางทะเล และการมีเมืองขึ้นที่ห่างไกลเป็นจำนวนมาก
 ก็หมดโทรมจนระงับไปชั่วคราว อังกฤษจึงได้มีอำนาจทางทะเลและ
 มีเมืองขึ้นที่ห่างไกลมาก แทนฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นมา

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เป็น พระเจ้า แผ่นดิน ที่โปรด ความ บรรเทิง มาก
 และทรงหาความบรรเทิงมากที่สุดด้วย ถึงความเสื่อมเสียจะเกิดขึ้น
 มากมายคงกล่าวแล้ว ก็หาทรงพยายามที่จะทำการแก้ไขให้ดีขึ้นไม่
 ข้าราชการชั้นสูงและพระญาติพระองค์ทรงรักภักดี พากันทูลเตือน
 พระลัทธิ แต่พระองค์ก็ไม่รับคำตักเตือน กลับทรงตอบว่า แล้ว
 แคจะเป็นไปเกิด เมื่อฉันตายแล้ว ใครได้ครองราชสมบัติ
 ดิฉันคิดวงศ์ เขาก็จัดการแก้ไขเอง ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ครัด
 คอบังคับ ก็เพราะพระองค์กับราชบริพารได้เห็นเหตุการณ์ล่วงหน้า
 แล้วว่า พฤติการณ์เช่นนั้นดำเนินไปสู่ ความพินาศ ถึงกับ
 มาตามเคอปอมปาดูร์ได้ออกอุทานว่า ความพินาศจะเกิดขึ้นเมื่อ
 เราต้องดับไปแล้ว "After us the deluge" เพราะฉะนั้นจึงพร้อม
 กันหาแต่ความบรรเทิง ไม่คิดแก้ไขความเสื่อมเสียให้ลำบากใจ
 ปลดปล่อยประเดประเดยให้กรบ้านเมืองคั่งค้างยุ่งเหยิงแล้วแคจะเป็นไป
 เหมือนจะไม่ถึงถึงตัวผู้ที่จะรับรัชทายาทเลย

รัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ซึ่งมีเวลาถึง ๕๘ ปีนั้น ฝรั่งเศส
ได้แผ่นดินในยุโรปมาเป็นเมืองขึ้น ๒ คาบด คือ นครดอร์เรนซึ่งแย่งมา
จากฮอลันดา ครั้นได้กีดกันแล้วคาบดหนึ่ง กับได้แย่งเกาะ
กอร์ดีกา มาจากโปรตุเกสไปครั้นนครย่นวออีกคาบดหนึ่ง เกาะกอร์ดีกา
นั้นเป็นที่เกิดของ นโปเลียน โบนาปาร์ต ซึ่งจะเป็นผู้แก้ความทรุดโทรม
ของฝรั่งเศสให้หายได้ ครั้นจะได้กีดกันในบาคต่อไป นอกจาก
ความดีซึ่งได้ก็ต้องคาบดขึ้นเป็นเมืองขึ้น ก็แต่ความเสียหายมาก
มาย ดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาหาเหตุที่ทำให้ประเทศ
ฝรั่งเศสเกิดความจืดจางแล้ว จะเห็นว่าเหตุเกิดขึ้นตั้งแต่รัชกาล
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ หาใช่เกิดขึ้นใน สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทั้งหมดไม่
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ดั้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ (ปีที่ ๘ ใน
แผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี) ผู้ที่ได้รับรัชทายาท คือ พระเจ้าหลุยส์
ที่ ๑๖ ขณะนั้นพระชนษา ๒๐ ปี

๕. สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖. — พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นพระ
นัดดาของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ สมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๘ ครองราช—
สมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ ครองราชสมบัติได้ ๑๘ ปี เกิดจางจืดขึ้น
ในบ้านเมือง พระองค์ถูกสำเร็จโทษเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕ (ปีที่ ๓๓
ในรัชการพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) การที่บ้าน
เมืองเป็นจางจืดนั้น พระองค์เมื่อพระเจ้าแผ่นดินก็ต้องรับบาป ซึ่ง
บรรพบุรุษของพระองค์ทรงทำไว้อย่างหนึ่ง กับบาปที่เกิดจากระเบียบ

การปกครองแบบเก่าอีกอย่างหนึ่ง จะพรรณนาเรื่องในรัชกาลของ
พระองค์เป็นดังต่อไปนี้ ดังนี้

ก. เรื่องเมื่อครั้งรัชกาลแฉะพระนิตต์ย พระเจ้าหุยดีที่ ๑๖
เป็นผู้มีความเมตตาปราณีแก่ราษฎร เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ
นี้ ราษฎรยากจน พระองค์จึงโปรดให้เลิกเก็บภาษีบางอย่าง เป็น
เหตุให้ราษฎรมีความยินดีเป็นอันมาก และมีความหวังว่า พระองค์
จะเป็นผู้แก้การปกครอง ซึ่งได้เลอะเลือนเรื้อนแซไปเป็นอันมาก
แล้วนั้น ให้คืนดีแฉะมีความเจริญขึ้น ความหวังของราษฎรดังว่านี้
เป็นผลด้านดีอยู่บ้างแต่ในขณะนั้นๆ ตอนนั้นมากความไม่ดีก็ค่อยๆ
เกิดขึ้น เพราะพระองค์มีพระนิตต์ย อ่อนแอ ไม่ได้ขาด ใคร
พูดจาอย่างไรก็ทรงเรื่องง่าย ๆ และทรงดำเนินการบ้านเมืองโดยไม่มี
จุดหมายว่าจะให้เป็นอย่างไร เรื่องที่พูดนั้นคืออย่าง ดังจะกล่าว
ต่อไปนี้

บุรีโกก เสนาบดีของพระองค์มีความเห็นว่า การเงินเป็นธุระ
สำคัญที่สุดของรัฐบาล จะต้องบำรุงให้ดีขึ้น จึงคิดจะบำรุงให้
ราษฎรมั่งคั่งขึ้นก่อน แล้วรัฐบาลจะได้เพิ่มภาษีได้ ก็ทรงให้นาย
ประเพณีอยู่ว่า รอดเผ้า (ตัวพ้องบุญ) ต้องทำงานให้แก่เจ้าครองนครของ
คนต่างศาหะวันหนึ่งบ้างสองวันบ้าง บุรีโกกจึงออกประกาศให้เลิก
ประเพณีนี้เสีย รอดเผ้า (ตัวพ้องบุญ) มีความยินดี แต่พวกเจ้าครองนคร

ขาดประโยชน์ จึงพากันฟ้องตุรโกต์ ครั้นที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
 ดำเนินการโดยมีจุดหมายแน่นอนว่าจะบำรุงราษฎร ก็ต้องช่วยตุรโกต์
 เพราะทำการเพื่อบำรุงราษฎร อย่างเดียวกับที่พระองค์ให้เด็กเก็บ
 ภาษีบางอย่างนั่นเอง แทนหาเป็นเช่นนั้นไม่ คือ พอได้รับฟ้องของ
 พวกเจ้าครองนคร ก็ปลดตุรโกต์ออกจากตำแหน่ง เรื่องนี้เป็น
 ตัวอย่างข้อ ๑ ว่า พระองค์ดำเนินการโดยไม่มีจุดที่มุ่งหมาย

๖. มุद्เหตุที่ทำให้เกิดจลาจล เรื่องสำคัญในรัชกาลพระเจ้า
 หลุยส์ที่ ๑๖ ก็คือ เรื่องเกิดจลาจล แต่จะว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
 เป็นผู้ ทำให้ความจลาจลเกิดขึ้น ก็ถูกแต่บางส่วน เพราะเหตุแห่ง
 ความจลาจลได้มีอยู่ก่อนแล้ว และมีข้อสำคัญอยู่ ๓ ข้อ คือ

๑) ความเสียหายที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ความ
 เสียหายที่กล่าวมาแล้วในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เป็นเหตุให้ราษฎร
 เกียดพระเจ้าแผ่นดิน เพราะเห็นว่าไม่พยายามทำความดีให้แก่บ้าน
 เมือง หาแต่ความสุข และทำให้ประเทศฝรั่งเศสทรุดโทรม

๒) ระบบการปกครองแบบเก่าของฝรั่งเศส ระบบการปกครอง
 ซึ่งใช้มาตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๘๐๐ เป็นเหตุให้คนสามัญเห็นว่าไม่ยุติธรรม
 ระบบนั้นแบ่งราษฎรออกเป็น ๓ ชั้น และมีสิทธิต่างกัน ดังนี้

ก) นักพรต ไม่ต้องเสียภาษี

ข) คนชั้นสูง โดยมากเป็นเชื้อสายสืบเนื่องมาจากพวกเจ้า
 ครองนคร ถึงแม้จะไม่มียอำนาจเหมือนแต่ก่อน ก็มี

สิทธิพิเศษหลายอย่าง เช่น ไม่ต้องเสียภาษี เก็บด้วยจาก
คนซึ่งอยู่ในที่ดินของคนได้ และมีสิทธิที่จะได้รับตำแหน่ง
สูง ๆ ในราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน

- ก) คนดำมีบุญ คือคนชั้นกลางกับคนชั้นต่ำ ต้องเสียภาษี แต่
ไม่มีใครมีโอกาสได้รับตำแหน่งในราชการ ยิ่งเป็นนาย
ทหารแล้ว ก็ไม่มีโอกาสได้รับทีเดียว

๓) ความเป็นอิสระภาพของประเทศสหพันธรัฐอเมริกา พระ
เจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงราชสมบัติได้ ๓ ปี ประเทศสหพันธรัฐอเมริกาก็
ได้เป็นเอกราช คนชาติอเมริกันก็ได้เป็นอิสระ ดังความอิสระ
ภาพของอเมริกันนั้น ฝรั่งเศสก็ช่วยอย่างเต็มที่ เมื่อเป็นผล
สำเร็จ จึงเป็นตัวอย่างให้คนดำมีบุญของฝรั่งเศสมีความกระหาย
อยากจะมีสิทธิเหมือนอเมริกันบ้าง จึงหาทางที่จะให้เป็นไปตาม
ความประสงค์นั้น

ก. ถ้าดับเหตุการณ์ที่ความจลาจลเกิดขึ้น ได้กล่าวแล้วว่า
การเงินของฝรั่งเศสฝืดเคือง จนต้องขอยืมเงินราชรัฐใช้ ทางที่รัฐบาล
จะได้มาก็มีแต่เก็บภาษี เมื่อเก็บตามอัตราเก่าไม่พอใช้ ก็จะต้อง
หาวิธีเพิ่มขึ้น พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จึงให้ เนคเกอร์ จัดตั้งรัฐสภาให้
มีผู้แทนราชรัฐทั้ง ๓ พวกเป็นสมาชิก คือผู้แทนพวกนักพรต ๑ ใน ๔
ผู้แทนคนชั้นสูง ๑ ใน ๔ ผู้แทนคนดำมีบุญครึ่งหนึ่ง ได้เปิดสภาเมื่อวันที่ ๕
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๑๒ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้กล่าวสุนทรพจน์ในการ

เปิดประชุมอย่างน่าจับใจ แด่ทงพระประดังค์ว่า ขอให้ผู้แทนทุก
พวกปรองคองกัน แด่ลงท้ายว่า สิ่งใดที่ท่านหวังจะได้รับจาก
พระเจ้าแผ่นดินที่ตองการจะให้ความสุขแก่พลเมืองแล้ว สิ่งเหล่านั้น
ท่านจะหวังได้จากเราเดมอ

แต่ความประสงค์ของเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ที่จะใช้สภาเป็นเครื่อง
อุดหนุนสำหรับออกกฎหมายเพิ่มภาษีนั้นไม่สำเร็จ ยังมีที่ที่จะได้
ปรึกษาอีกกฎหมาย เพียงแต่ปรึกษาเรื่องตั้งระเบียบการประชุมก็ตกลง
กันไม่ได้เสียแล้ว เพราะพวกนักพรตกับพวกคนชั้นสูงต้องการให้ไว้ค
ตามพวก คือ นักพรตมีเสียง ๓ คนชั้นสูงมีเสียง ๓ คนสามัญ
มีเสียง ๓ รวมความว่าในที่ประชุมมีเสียง ๙ ปัญหาข้อใด ที่ตอง
ไว้ค ฝ่ายที่ได้ ๒ เสียงเป็นฝ่ายชนะ แต่คนสามัญไม่ยอม
เป็นอันขาด เพราะรู้ว่า คนชั้นสูงกับนักพรตจะต้องเข้ากันเดมอ
พวกคนสามัญขอให้นับคะแนนไว้คตามรายบุคคล คือ คน ๓ มี
เสียง ๓ แต่พวกนักพรตกับพวกคนชั้นสูงไม่ยอม ปัญหาเพียงเท่านี้
เถียงกันอยู่ถึง ๕ สัปดาห์ ก็ไม่ตกลง พวกคนชั้นสูงกับพวกนักพรต
จึงทำเรื่องกราบทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ขอให้ทรงเห็นชอบ
วิธีของพวกตน คือให้ไว้คตามพวก พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็
เห็นชอบด้วย พวกคนสามัญมีความโกรธแค้นเป็นอันมาก ถึง
ตั้งสภาประจำชาติขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๓๒ นับเป็นเมือง
แรก พวกคนสามัญแด่ทงความ กระทั่ง กระเดื่อง คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

ครั้นแล้วสมเด็จพระเอกาทศธรรมก็เสด็จกลับคืนมา เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๓๒
 จักรพรรดิก็จัดการให้พระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฏหมายให้จงได้ ต่อมา
 ๒ วัน พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เรียกผู้แทน นักพรต คนชั้นสูงและพวกคน
 สำมัญมาประชุมออกครึ่งหนึ่ง พระองค์ก็กล่าวเปิดประชุมแล้ว ทรง
 วินิจฉัยว่า ความเห็นพวกคนสำมัญเรื่องคัดค้านระเบียบการไว้เช่นนั้นใช้ไม่
 ได้ ให้ยกเลิก แล้วทรงแสดงความเห็นของพระองค์ เพื่อแก้ไข
 ระเบียบเรื่องนั้นให้ที่ประชุมฟัง ครั้นแล้วก็ให้เลิกประชุม พวก
 ผู้แทนนักพรตกับผู้แทนคนชั้นสูง ก็ออกจากที่ประชุมไป แต่พวกผู้แทน
 คนสำมัญทั้งหมดไม่ยอมออกจากที่ประชุม สมเด็จพระราชพิธีเชอ
 พระราชโองการมาแจ้งแก่ผู้แทนคนสำมัญว่า พระเจ้าแผ่นดินมี
 ราชโองการให้พวกท่านออกไปจากที่นี่ ผู้แทนคนสำมัญคนหนึ่งยืนขึ้น
 ตอบว่า ขอให้ไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินเถิดว่า พวกเราอยู่ที่นี่
 เพื่อทำหน้าที่แทนคนสำมัญ และจะไม่ยอมออกจากที่นี่ไป นอก
 จากจะเอาดาบปลดยั้บมาได้ เมื่อสมเด็จพระราชพิธีนำความไปกราบทูล
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ใดๆ คงเกรงจะเสียพระราชอำนาจในการผู้แทน
 คนสำมัญ รัชพระราชโองการได้ พระองค์ก็ไม่กล้าใช้พระราช
 อำนาจปราบปราม จึงให้เรียกผู้แทนนักพรตกับผู้แทนคนชั้นสูงเข้าสู่ที่
 ประชุมใหม่ รวมกับพวกผู้แทนคนสำมัญที่ไม่ยอมออกจากที่ประชุม
 นั้น แล้วพระองค์โปรดให้ผู้แทนทั้ง ๓ พวกนี้เป็นสมาชิกของสภาประจำ
 ชาติ ให้มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ สภาประจำชาติจึงกลายเป็นสภาที่แท้จริง

ขึ้น โดยพระราชโองการของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และได้ทำหน้า
 ราชวัตรรวมบุญ ตามความประสงค์ของผู้ แทนคนดำมัญ ถึง
 แม้พวกลัว แทนนักพรตกับพวกลัว แทนคนชั้นสูง ได้สมทบเข้าเป็นสมาชิก
 ด้วย ก็เกรงใจพวกลัว แทนคนดำมัญ เพราะเห็นตัวอย่างว่า
 พระเจ้าแผ่นดินยอมแพ้พวกนั้น อย่างไรก็ดี สถานี้ราชวัตร
 รวมบุญขึ้นได้ และเป็นสถานแรกที่จะทำให้การปกครองของประเทศ
 ผ่องแผ้ว เปลี่ยนจากราชธิปไตย เป็นประชาธิปไตย และถ้า
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ คงโปรดให้สถานี้มีอำนาจตามที่ควร และ
 พระองค์ยอมอยู่ใต้อภิบาลโดยดี ความจลาจลก็คงไม่เกิดขึ้น
 แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะพระมหากษัตริย์เป็นต้นเหตุ ดังต่อไปนี้

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิง มาร์อังต์แห่ง
 พระจิตาพระราชินีมาเรียเลเซซา พระราชินีผู้เจ็ดยอดฉัตรของประเทศ
 ฮอลันดา พระนางมาร์อังต์แห่งเนด มีความประสงค์จะมีอำนาจในการ
 ปกครองบ้านเมือง เหมือนอย่างพระราชินีมาเรีย เลเซซา หรือ
 มาตามเดอปอมปาดัวร์บ้าง จึงพยายามยุพระดำมิให้ยุบสภาประจำ
 ชาติเสีย ฝ่ายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ซึ่งมีพระนิสสัยอ่อนแอ และ
 เชื่อไม่ว่าใครนั้น ก็เตรียมการจะยุบสภา เริ่มต้นด้วยตั้งให้ปลัด
 เนกเกอร์ ซึ่งเป็นผู้เริ่มตั้งสภาเสีย แล้วตั้งคนของพระราชินีเป็นผู้ ทำ
 หน้าทูลแทน เมื่อพวกกคนดำมัญรู้ว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
 เตรียมการจะยุบสภาประจำชาติ ก็ค้านเคืองพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

และพระนางนาวิองค์เวศเป็นอย่างไร การจากจากที่เริ่มขึ้นแล้ว
เพียงเพียงกันด้วยวาจา จึงกลายเป็นต่อสู้กันด้วยอาวุธ เพื่อ
ให้เข้าใจง่าย จะต้องกล่าวถึงเรือนจำ บาตคีย์ ก่อน ดังนี้

บาตคีย์ เป็นเรือนจำสำหรับเป็นเครื่องมือของผู้นำนานาผู้สูง
ในฝรั่งเศสมาหลายร้อยปี จะพูดเป็นตัวอย่าง เช่น ดมัย มาซาแรง
เป็นต้น ถ้ามาซาแรงรู้ว่าใครจะเป็นศัตรูของเขา หรือขัดขวาง
ประสงค์โนบายที่เขาจะดำเนิน เขาก็ออกคำสั่งดัมให้จับคนนั้นไปขัง
ไว้ในเรือนจำบาตคีย์ โดยไม่ต้องมีการไต่สวน ฝ่ายผู้ที่ถูกขังนั้น ก็ไม่
มีบทกฎหมายให้อุทธรณ์ฎีกาอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นอันว่าต้องรับโทษ
โดยไม่มีคำสั่งของศาล และไม่ว่า จะหมดโทษเมื่อไร ฉะนั้นคนที่
ถูกขังอยู่ในเรือนจำ บาตคีย์ ย่อมได้รับความสับสนเพชเวทนา และถึงจะมี
ความผิดจริง ก็มักเข้าใจกันว่าถูกแก๊ง ฉะนั้นพวกคนดัมมัญ
ซึ่งไม่ได้รับความยุติธรรมจากระเบียบการ ปกครอง แบบเก่าของ ฝรั่งเศส
ที่ใช้นานเวลานั้น จึงเริ่มการที่จะต้องใช้อาวุธจากที่เรือนจำ บาตคีย์
ก่อน ดังจะกล่าวต่อไป

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๓๓ พวกคนดัมมัญชาวปารีส
พากันเข้าปล้นร้านขายอาวุธ แแยงเอาอาวุธไปเป็นอันมาก รุ่ง
ขึ้นวันที่ ๑๔ ผู้ขายราวแดงคน มี กามิลล์ เดมแดงดี เป็นหัวหน้าพากัน
ไปที่เรือนจำ บาตคีย์ ซึ่งมีทหารรักษาอยู่เพียงร้อยเศษ ต่อสู้กันอยู่
ราว ๕ ชั่วโมง ทหารรักษาเรือนจำยอมแพ้ ฉะนั้นพวก

คนดำนัญจึงถือว่า วันที่ ๓๔ กรกฎาคม เป็นวันเริ่มสมัยของ
พวกเขา เลยกลายเป็นวันสำคัญของสรวงเสดมานาบัดนี้

ได้กล่าวแล้วว่า มนต์แห่งความฉลาดเป็นเพราะพวกคนดำนัญ
ไม่ได้รับความยุติธรรมเพราะต้องเสียภาษี แต่พวกนักพรตกับ
พวกคนชั้นสูงไม่ต้องเสียภาษี ฉะนั้นพวกคนดำนัญจึงก่อความ
ฉลาดขึ้น หวังจะให้เปลี่ยนระเบียบการปกครองแบบเก่าเสีย
เมื่อพวกนักพรตกับคนชั้นสูงไม่ยอมเปลี่ยน พวกคนดำนัญจึงใช้
อำนาจของไทยเขาตามชอบใจ คือ เมา ซาโตฟอว์ท ของเจ้าผู้ครอง
นครครั้งโบราณอันเป็นมรดกตกมาเป็นของพวกคนชั้นสูง เมาคิดว่า
อารามอันเป็นสมบัติของศาสนา ซึ่งพวกนักพรตได้อาศัย และทำร้าย
คนชั้นสูงต่าง นานา ทั้งในกรุงปารีสและตามหัวเมือง พวกคนชั้น
สูงกับพวกนักพรตเป็นพวกที่ต้องประตักภัยครั้งนก่อนพวกอื่น เพราะ
ฉะนั้น ถ้าประจาศาติจึงออกประกาศเลิกสิทธิพิเศษของพวกคนชั้นสูงและ
พวกนักพรตเสีย เป็นอันว่าจะต้องเสียภาษีเหมือนคนดำนัญ ตั้งแต่
วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ. ศ. ๒๓๓๒ และเป็นที่เข้าใจกันว่าราษฎร
สรวงเสดจะได้รับความยุติธรรมเสมอหน้ากัน ความฉลาดน่าจะต้อง
อยู่เพียงนั้น แต่ก็ไม่สงบ เพราะพวกคนชั้นสูงกับพวกนักพรต
เป็นกันเหตุนั้น คงจะกล่าวต่อไป

พวกคนชั้นสูงกับพวกนักพรตที่ถูกคิดสิทธิพิเศษ พวกนี้จึงเข้าหาพวก

ราชสำนัก ขวให้ช่วยกันยุบสังเสริม ให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ตั้งยุบ
 สถาปประจําชาติเสียให้จงได้ อีกประการหนึ่ง ราษฎร
 ฝรั่งเศสได้รับความเดือดร้อนมาตั้งแต่วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๓๓๒
 จนถึงวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๓๒ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ หรือสถาปประจําชาติ
 ก็ยังหาได้จัดการปลดเปลื้องความทุกข์ของราษฎรอย่างไรไม่ ฉะนั้น
 ราษฎรที่ขัดสน จึงมีความเดือดร้อน ด้วยไม่มีอะไรจะกิน แต่
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ กับพวกราชบริวาร ยังหรูหราโอ้โง่งอยู่ที่
 พระราชวังแวร์ซายส์ตามเคย วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๓๒ ผู้หญิง
 ราว ๘๐๐๐ คน ก็อดูครมมื่อพากันไปล้อมพระราชวังแวร์ซายส์
 แล้วร้องเป็นเสียงเดียวกันว่า ขนบั้งๆ แต่ดงว่าขออาหารเต็มที
 รุ่งขึ้นพวกนี้พยายามจะเข้าไปในพระราชวังแวร์ซายส์ ถึงกับฆ่าทหาร
 รักษาวังตายหลายคน รัฐบาลต้องส่งทหารไปคอยบ้องกัน ราษฎร
 คงมีความประสงค์จะให้เลิกการฟุ่มเฟือย โอ้โง่งกันเสียทีเดียว
 ขอให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เสด็จกลับกรุงปารีสพร้อมด้วยราชบริวาร
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พระนางมารีอังตัวเนคกับพระโอรสจึงเสด็จกลับ
 ปารีส สมาชิกสภาประจําชาติก็ตามเสด็จกลับปารีสด้วย ขณะ
 นั้นพวกเจ้าใหญ่นายโต เศรษฐีคฤหบดี ก็พากันรื้อนตัวกตัญญู
 และอพยพไปอยู่ต่างประเทศเป็นอันมาก ตั้งแต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
 เสด็จกลับเข้ามาอยู่ในปารีสแล้วความจลาจลค่อยสงบลง จนถึง

วันที่ ๓๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๓๓ ซึ่งเป็นวันครบปี ก็ได้
มีการฉลองอย่างสนุกสนาน ความจุลาจนาจจะตั้งอยู่เพียงนั้น แต่
หาสงบไม่ คราวนี้เป็นเพราะพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พาพระชายาและพระ
โอรสเสด็จออกจากกรุงปารีส คงจะกล่าวต่อไป

เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๓๔ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พา
พระชายาและพระโอรสเสด็จออกจากกรุงปารีส การที่ทรงทำเช่น
นั้น เป็นเหตุให้ราษฎรแค้นเคืองว่า ต่แค่หาความสุข ครั้น
เมื่อบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อน ก็เห็นเขาตัวรอด จึงช่วยกัน
ติดตามไป เมื่อญตามทันที่ตำบลวาเรนซ์ ราษฎรจึงบังคับ
ให้กลับ ครั้นกลับมาถึงกรุงปารีส ราษฎรก็หมดความรักใคร่
นับถือ จึงเป็นเหตุให้สภาพระจาศาติมีอำนาจเต็มที่ พอลการร่าง
รัฐธรรมนูญสำเร็จ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ถูกบังคับให้ทำสัตย์
ปฏิญาณว่า จะเคารพรัฐธรรมนูญ ๆ นั้นมีใจความสำคัญว่า
ประเทศฝรั่งเศสปกครองโดยมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมาย องค์
พระเจ้าแผ่นดินคงเป็นที่เคารพของราษฎร และทรงปกครองบ้าน
เมืองโดยความช่วยเหลือของเสนาบดี สภาพระจาศาติเป็นผู้ ออก
กฎหมาย ๆ นั้นพระเจ้าแผ่นดินไม่มีอำนาจจะเลิกถอนได้ แต่ถ้าไม่ทรง
เห็นด้วย ก็มีอำนาจที่จะสั่งการให้กฎหมายได้ แต่ถ้าไม่ทรง
เห็นด้วย ก็มีอำนาจที่จะสั่งการให้กฎหมายนั้นได้ ๕ ปี พัน
๕ ปีไปแล้วจึงจะใช้ได้ นอกจากที่กล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญนั้น

ยังได้วางระเบียบแบ่งประเทศออกเป็น มณฑล จังหวัด และอำเภอ
รวมความว่า ประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนจากการปกครองแบบสมบูรณา
ญาสิทธิราช เป็นปริมิตาญาสิทธิราช และกำพุตตามความประสงค์
เดิมของคนสามัญ เมื่อตำนานต่อกัน ในพิธีตั้งสถา
ประจาชากิ ก็ตั้งประสงค์ของคนสามัญแล้ว ความจลาจล
จึงน่าจะสงบอยู่เพียงนั้น แต่ก็ยังไม่สงบอีก กราเวนเป็น
เพราะคนสามัญ พวกที่ประสงค์จะไม่ให้มีพระเจ้าแผ่นดิน มีอำนาจ
จึงคิดจะไม่ให้มีพระเจ้าแผ่นดินทีเดียว รูปการเปลี่ยนไป
ทีละน้อย คงจะกล่าวต่อไป

สมาชิกสภาประจำชาติมีจำนวน ๗๔๐ คน เดิมเป็นผู้แทนพวก
นักพรต พวกคนชั้นสูง และพวกคนสามัญ ภายหลัง
เปลี่ยนไปแบ่งพวกขวา พวกกลาง พวกซ้าย และพวกซ้ายที่สุด พวก
เหล่านี้มีความเห็นต่างกันทั้งนั้น คือ พวกขวามีความเห็นว่า ควร
ให้คงมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่ พวกซ้ายมีความเห็นว่า ไม่ควรมี
พระเจ้าแผ่นดิน พวกกลาง ไม่มีความเด็ดขาดว่าจะทำอย่างไรแน่
คอยแต่โอน โจมตีตามความเห็นข้างมาก ของพวกขวาและพวกซ้าย
ส่วนพวกซ้ายที่สุดนั้น มีความประสงค์อย่างเด็ดขาดว่า จะประหาร
พระเจ้าแผ่นดินและราชวงศ์ให้หมด พวกนี้มีหนังสือพิมพ์อยู่ฉบับ
หนึ่งด้วย พยายามเขียนเรื่องชักชวนพลเมือง ให้เห็นชอบตาม

ความเห็นของพวกเขา ทั้ง ๕ พวกนี้เป็นสมาชิกในสภาประจำชาติ
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ดำเนินการปกครองมาได้
๓๓ เดือน ก็เปลี่ยนเป็นธรรมเนียมประชาธิปไตย อย่างไม่มีพระเจ้า
แผ่นดิน มรดกที่จะเปลี่ยนไปนั้น ดังนี้

รัฐบาลรัฐธรรมนูญออกกฎหมายลงโทษอย่างหนัก แก่พวกเจ้า
ใหญ่นายโต ที่อพยพออกไปจากประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์
ที่ ๑๖ ทรงถือว่ามันอาชญา จะคิดค่าชดเชยหนี้สินได้
ตามรัฐธรรมนูญ จึงคิดค่าเพื่อเดือนเวลาไปอีก ๔ ปี จึงจะใช้
กฎหมายนั้นได้ แต่การที่พระองค์ทำเช่นนั้นราษฎรโกรธนัก จึง
พากันเข้าไปในวัง คอยเฝ้า (วังของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสในกรุง
ปารีส) แล้วถนัดถใจคำหิมนประมาทพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นอันมาก
เรื่องนี้เป็นสาเหตุอย่างหนึ่ง

สาเหตุอีกอย่างหนึ่ง คือ พวกที่หนีไปนั้น ไปชุมนุมกันอยู่
ที่พรหมแดนฝรั่งเศสกับฮอลันดา รัฐสภาเกรงจะก่อกบฏเข้ามาทำร้าย
จึงมีหนังสือไปขอให้ฮอลันดาตั้งให้กำลังกันต่างแยกกันไป ไม่
ให้ชุมนุมกันอยู่ แต่ฮอลันดาไม่ปฏิบัติตาม พระเจ้าหลุยส์
ที่ ๑๖ เกรงราษฎรจะเกลียด เพราะพระมหากษัตริย์เป็นฮอลันดา
จึงทรงเป็นศรัทธา ในการประกาศสงครามกับฮอลันดา เมื่อ
ประกาศไปแล้ว ปรุสเซียซึ่งจะจะทำร้ายฝรั่งเศสอยู่ก่อนแล้ว

จึงเข้ากับออดเตรียช่วยกันรบฝรั่งเศส เดินกองทัพผ่านพรมแดนเข้ามา
 พวกราชทูตเห็นดังนั้น จึงพากันสมัครเป็นทหาร ยกไปรบกับ
 ซ้าคัก ทั้ง ๆ ที่บ้านเมืองกำลังยุ่งยากอยู่เช่นนั้น เนื่องจากพลเมือง
 ที่ไปรบนั้นไม่เคยเป็นทหาร จึงสู้ซ้าคักไม่ไหว ต้องถอยเรื่อย
 เข้ามา ต่อก แห่งบรันสวิก แม้ทัพปรัสเซียจะมีหนังสือมายังรัฐมาด
 บังคับให้คืนอำนาจให้แก่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ให้หมด มิฉะนั้น
 จะยกเข้ามาทำลายกรุงปารีสให้พินาศ พวกราชทูตรู้เรื่องนี้เข้า จึง
 ลงความเห็นว่าเป็นอุบายของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ที่จะเอาอำนาจคืน
 และมีความเห็นต่อไปอีกว่า ถึงเรื่องที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ตกถึง
 ปลงพระทัยประกาศสงครามกับออดเตรียโดยง่ายนั้น ก็เป็นอุบาย
 ที่จะเอาอาชญากรรมต่าง ประเทศมา ประหาร ฝรั่งเศส เพื่อประโยชน์ ส่วนพระองค์
 เหมือนกัน ดังคง สมานักดสภาประจำชาติฝ่ายซ้ายที่สุด ซึ่งเกลียด
 พระเจ้าแผ่นดินอยู่ก่อนแล้ว จึงพาพวกก่อการณ์จลาจลพร้อมด้วยอาวุธ
 อย่างดีครบมือ ยกเข้าคอง คุยเลอรั ได้ต่อสู้กับทหารรักษา
 พระองค์จนตายลงฝ่ายละมาก ๆ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ นั้นถึงสาร
 จึงตั้งทหารรักษาพระองค์หุ้ดยิง แต่แต่พลเมืองจะทำ พระองค์
 พาราชบริพารที่ใกล้ชิด เข้าไปอยู่กับสมาชิกรัฐสภาประจำชาติ ด้วย
 เชื่อแน่ว่าพวกก่อการณ์จลาจล คงไม่ทำอันตรายต์มาชิก พวก
 ก่อการณ์จลาจลก็ไม่ทำอันตรายจริง แต่ทหารรักษาพระองค์ตายมาก
 ตั้งแต่นั้น พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็หมดอำนาจ

ฝ่าย ดังทอง พร้อมด้วยพวกก่อการนั้นจากจังหวัดซึ่งมีชัยชนะ ก็ถือว่าคนนี้อ่านาจนมาก คงไม่มีใครกล้าขัดคอ จึงประกาศเปลี่ยนการปกครอง จากธรรมเนียมมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมาย เป็นประชาธิปไตย เรียกว่า กองชียอง เป็นอันว่ารัฐบาลแบบมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมายได้ สิ้นลง รัฐบาล กองวังชียอง นี้ มีคนสำคัญ คือ โรเบต์เปียร์ ดังทอง และ มาราค เป็นคนคู่ร้ายทั้ง ๓ คน แต่โรเบต์เปียร์ เป็นคนคู่ร้ายกว่าคนอื่น เมื่อได้อ่านาจน จึงจัดการตามความเห็นชอบของคน ดังจะกล่าวต่อไป

๕. สมัยประชาธิปไตย ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๕.—ก) ยุค กองวังชียอง รัฐบาลยุค กองวังชียอง นี้เปลี่ยนไปจากสมัยพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมาย คือ พวกขวาซึ่งเป็นพวกอยากให้คงมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่นั้น ถูกคัดออกหมด พวกซ้ายคือพวกนิยมแบบไม่มีพระเจ้าแผ่นดินได้มาเป็นพวกขวา พวกซ้ายที่ลุดซึ่งเป็นพวกที่คิดจะประหารพระเจ้าแผ่นดินและราชวงศ์ ได้มาเป็นพวกซ้าย และพวกกลางซึ่งคอยแต่จะอนาโตมตามความเห็นข้างมากเดิมนั้น ก็มีอยู่ตามเคย แต่อำนาจคงอยู่กับพวกซ้ายซึ่งมี โรเบต์เปียร์ ดังทอง และมาราคเป็นหัวหน้า แต่ก็ไม่มีใครได้เป็นประธานาธิบดี จึงเป็นประชาธิปไตยอย่างประหลาด คือสภาพประชาธิปไตยซึ่งเป็นบุคคลโดยนิคัสมุนี เป็นผู้มิอ่านาจนเด็ดขาดในการปกครองประเทศ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะทำอะไร ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกันทั้งหมด ก็ต้องมีการโหวตทั้งนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่าย

บริหารต้องบังคับให้การเป็นไปตามเสียงโศกฝ่ายข้างมากเสมอ ชุระชื่อ
แรกทีไรบาด คงวังชียอง ได้จัด ก็คือ ได้จับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ กับ
พระชายาและพระโอรสเอาไปขังไว้ในบ่อน ต่อมาก็มีการฆ่าคน
อย่างน่าสยดสยอง คือ เมื่อพวกที่เป็นหัวหน้าสงสัยว่าใครจะเป็นศัตรู
ของตน ก็ขอให้สภาลงมติให้จับฆ่าทั้งนั้น ในช่วงเวลา ๕ วัน
คือ วันที่ ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๓๕ มีผู้ที่ถูกฆ่าตาย
ด้วยเหตุต่างๆ เป็นจำนวนทั้งสิ้น

มาถึงตอนนี้ พวกชาวอังกฤษจะให้ปรากฏว่าพวกตนมีความ
ยุติธรรม จึงขอให้สภาลงมติ ให้ตั้งโทษผู้ ซึ่งขอให้ฆ่าคน ในวันที่ ๒,
๓, ๔, ๕ และ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๓๕ ดังได้กล่าวแล้ว พวก
ที่ขอให้ฆ่าคนนั้น ก็ไม่ใช่คนอื่น คือ ตั้งของ กับ มรวาด คน
สำคัญของพวกเขาคนหนึ่ง พรรคพวกของพวกเขาจึงโกรธ และ
จะลงมือทำร้ายพวกเขา เจ้าหน้าที่ต้องให้ทหารเอาดาบปลายปืน
เข้าไประงับเหตุ จึงสงบลงได้ แต่ความเห็นที่จะให้ตั้งโทษผู้ ที่ขอ
ให้ฆ่าคนนั้น เป็นอันต้องยกเลิก เพราะไม่มีใครกล้าออกเสียง
ให้ทำเช่นนั้น

ต่อมาพวกซ้ายได้เสนอความเห็นขอให้สภาลงมติ ให้สำเร็จ
โทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ คราวนี้ไม่มีใครกล้าออกความเห็นคัดค้าน
สภาจึงให้ทั้งสามชำระพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ๗ พยายามแก้คดีและมีทนาย
ช่วยถึง ๓ คน แต่ไม่ได้ผล เพราะพวกผู้พิพากษาเป็นพวกใจกล้า

γγγγ ศาลได้ตัดสินโดยวิธีโหวต ผู้พิพากษาต้องยอมโหวตให้
 ดำรงโทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถ้าไม่ยอมโหวตให้ ชีวิตของผู้
 พิพากษาก็จะไม่รอดออกไปพ้นศาล รัฐบาลของอังกฤษของ ได้
 ดำรงโทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ. ศ. ๒๓๓๕
 ด้วยเครื่องประหารชื่อกิโยติน ซึ่งมีผู้คิดประดิดขู้นั้น และ
 ได้ใช้มาตั้งแต่วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๕ นั้น

ความเห็นที่ให้ดำรงโทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ นั้น เป็นความ
 เห็นที่ผิดมากที่สุดในของรัฐบาลของอังกฤษ เพราะปรากฏว่า
 พอข่าวนั้นไปถึงประเทศไหน รัฐบาลประเทศนั้นก็ก่อดำรง
 ของคน จะเอาอย่างฝรั่งเศสบ้าง จึงประกาศสงครามกับฝรั่งเศส
 เพื่อทำลายรัฐบาลของอังกฤษ ให้พลเมืองของคนเห็นว่า รัฐบาล
 ของอังกฤษทำเช่นนั้นไม่ดี ประเทศที่ประกาศสงครามกับฝรั่งเศส
 คือ สเปน โปรตุเกส รัสเซีย อังกฤษ รัสเซีย เอมองต์ และเนเปิลส์ เป็น
 ข้อพิพาทให้เห็นชัดว่า เพราะปลงพระชนม์พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จึง
 มีข้าศึกเพิ่มขึ้นถึง ๖ ประเทศ และถ้ารวมกับข้าศึกเก่า คือ ฮอลันดา
 ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ประกาศสงครามไว้ และโปรตุเกสซึ่งช่วย
 ฮอลันดาด้วยแล้ว ก็เป็น ๘ ประเทศด้วยกัน

ใช้จะมีแต่ข้าศึกภายนอกก็หาไม่ ภายในประเทศฝรั่งเศสเอง
 ก็มีข้าศึกขึ้นด้วย เนื่องจากมีผู้ทวงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส
 ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ๆ เช่น ดียง บอร์โด ตูลอง และนอร์ม็องดี

เป็นอันมาก พวกเหล่านั้นพากันขัดขวาง ไม่ยอมทำตามคำสั่ง
 ของรัฐบาลกองวังซีของ ๆ ต้องการจะรักษา อำนาจ ของ ตนไว้ให้ได้
 จึงปราบปรามด้วยวิธีป่าเถื่อน ปราศจากเมตตาปรานี คือ คัดลอ
 ด้วยกิโดกิน เอาคนกตัญญูมาทรมาน เอาคนใหญ่ยังทำตายฉะฉาน
 การปราบปรามอย่างโหดร้ายนี้ เป็นเหตุให้คนมีชื่อเสียงในการเป็น
 แพทย์ เป็นปราชญ์ เป็นนักวิทยาศาสตร์ ต้องเสียชีวิตหลายคน
 ตั้งแต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถูกจำคุกโดยตัวเองได้ราว ๒ เดือน พวก
 ข้าราชการ โรเบิร์ตเปียร์ คังคอง และมาราต์ เป็นหัวหน้า ก็มีความเดือด
 ขาด และใช้อำนาจเต็มที่ ปราศจากความเมตตาปรานีเลย
 พลเมืองเกรงขามทั่วไป แต่คงไม่เป็นที่รักและนับถือของพลเมือง
 เหล่านั้น ๆ จึงพากันเรียกว่า “พวกแตรเฮอร์” หมายความว่าพวก
 ที่นำหอคาดเดี่ยว ถ้าพวกนี้สงสัยว่าใครเป็นศัตรูของรัฐบาลกองวังซีของ
 ถึงคนนั้น จะเป็นมิตร ของคนในคณะ กองวังซีของ อย่าง ดันท์ มาแต่เดิม
 ก็ต้องถูกประหารชีวิต มีคนถูกประหารชีวิต เพราะ ความสงสัย เป็น
 อันมาก ที่เป็นคนสำคัญ คือ พระนางมารีอังตวนเนต พระชายาของ
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ มาตามเชติษาบรรพการนิษฐาของพระเจ้าหลุยส์
 ที่ ๑๖ ถูกคอว์เลองด์ พระญาติ ของพระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๖ และ บายย ซึ่ง
 เป็นหัวหน้าฝ่ายคนดำมัญ ตั้งแต่เริ่มจะเกิดจลาจลขึ้น อันจริง

ก็เป็นพวกของรัฐบาล กองวังขีของ นั่นเอง แต่ก็ต้องถูกประหารชีวิต
จึงเป็นคนที่น่าสมเพชที่สุด

เนื่องจากการใช้อำนาจเด็ดขาด ปราศจากความเมตตากรุณานั้น
ส่งท้ายสมาชิกของรัฐบาล กองวังขีของ ก็แตกต่างกัน มุตเหตุเกิดจากสมาชิก
สภา ซึ่งได้กล่าวแล้วว่า มี ๓ พวก คือ พวกขวา พวกซ้าย และ
พวกกลาง มาถึงตอนนั้นพวกขวาแสดงให้ปรากฏว่า มีความ
สมเพชราษฎรที่ถูกประหารชีวิต เพราะความผิดยังไม่สมควร จึง
พยายามคัดค้านพวกซ้าย ๆ ก็ไม่พอใจ และถือว่ามีอำนาจมากกว่า
พวกขวา จึงพยายามคัดพวกขวาออกจากสมาชิกวุฒิสภาโดยอุบาย
ต่าง ๆ เช่น ตั้งตัวขึ้นศาลเสียบ้าง ขอให้สภาลงมติให้ประหาร
ชีวิตเสียบ้าง ขณะเมื่อกำลังดำเนินการประหารพวกกันเองอยู่นั้น
เผอิญมีหญิงคนหนึ่งซึ่งกล้าหาญมาก ชื่อ ชาร์ลอตต์คอร์ตีย์ ได้ตอบว่า
มาราคันสำคัญของพวกเขาเลย พวกซ้ายสงสัยว่าพวกขวารู้เห็น
เป็นใจ เพียงแต่ความสงสัยเท่านั้น เป็นเหตุให้พวกขวาถูก
ประหารชีวิตถึง ๒๐ คน

เมื่อ มาราค์ ถึงแก่กรรมแล้ว พวกซ้ายก็มีคนสำคัญเหลืออยู่
๒ คน คือ โรเบตเปียร์ ซึ่งโหดร้ายที่สุด และกำลังยึดตำแหน่งหัวหน้า
รัฐบาล กองวังขีของ อยู่ กับ คังคอง ซึ่งเป็น คนมีความคิดดีซมและ
กำลัง พยายาม จะทำสัญญาสงบศึก กับ ศัตรูภายนอก เพื่อศัตรู
สำคัญเสียอย่างหนึ่ง แล้วจะได้ทั้งหน้าปราบปรามศัตรูภายในให้

รวมคาบ ดังคง ดำเนินการเช่นนั้น ต้องนับว่าเหมาะกับภาวะ
 เทศะอย่างยิ่ง แต่ โรเบตเบียร์ จะคิดเห็นอย่างไรไม่ปรากฏ ๗ แต่
 จำให้เขาดี ดังคง กับพวกของ ดังคง ไปประหารชีวิตเสีย

คราวนี้พวกซ้าย ก็เกลียดแค้นโรเบตเบียร์ซึ่งเป็นหัวหน้าเด่นที่สุด
 อยู่คนเดียว และคงเข้าใจว่า สมาชิกในรัฐสภาจะอนุโลมตาม
 ความเห็นของตนอยู่เสมอ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๓๗
 จึงขอให้สภาลงมติ ให้ประหารชีวิตศัตรูของชนอีกหลายคน ด้วย
 เป็นคนสำคัญ ๆ ทั้งนั้น แต่สมาชิกในสภากลับร้องขอให้เอา โรเบต—
 เบียร์ ไปประหารชีวิต และคงเป็นความเห็นฝ่ายข้างมาก โรเบต—
 เบียร์ จึงถูกประหารชีวิต พอ โรเบตเบียร์ ตายแล้ว ราษฎร
 ฝรั่งเศสก็ชื่นชมยินดีทั่วประเทศ การรบราฆ่าฟันกันอันเป็นลักษณะ
 ของบ้านเมืองที่เป็นจลาจลก็เริ่มสงบ นับตั้งแต่เริ่มจลาจลมาได้
 ๕ ปีเต็ม

๒) พิจารณาเรื่องความจลาจล ความจลาจลครั้งนั้นเป็นประวัติ
 การณ์สำคัญ และเป็นเรื่องยืดยาว เกรงผู้อ่านจะเก็บใจความผิด
 จึงหยิบความสำคัญบางข้อขึ้นซ้ำข้อความจำ และเพิ่มความเห็น ที่
 เป็นทางเคื่องลศติ ดังต่อไปนี้

๓) มุมเหตุที่ทำให้เกิดจลาจล เหตุที่ทำให้ เกิดจลาจล มี หลาย
 ข้อ แต่ข้อสำคัญที่สุด คือ ความไม่ยุติธรรม อันเนื่องมาจาก
 ระบบการปกครองแบบเก่า ซึ่งกำหนดให้นักพวคกับคนชั้นสูงไม่ต้อง

เดี่ยวย้าย^๕ แต่คนดำมัญต้องเดี่ยวย้าย^๕ เหตุอันเกิดขึ้นภายหลัง^๕
 ขอนทงน^๕

ความรู้^๕ที่ได้จากตัวอย่าง^๕ คือ ความไม่ยุติธรรมเป็นต้นเหตุ^๕
 ให้เกิดจลาจล

๒) โทษของการดูร้ายเกินควร ความประสงค์เดิมของ
 คนดำมัญ ที่ก่อการจลาจลขึ้น ก็เพื่อให้รัฐบาลเลิกระเบียบ
 การปกครองแบบเก่า ซึ่งไม่ยุติธรรมนั้นเสีย แล้วตั้งระเบียบขึ้นใหม่
 ให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมทั่วกัน ความประสงค์เพียงเท่านั้น^๕
 เมื่อบังคับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ให้ยอมลดพระราชอำนาจลงอยู่ได้
 กฎหมายได้ ก็ล้มประสงค์แล้ว เพราะมีอำนาจที่จะกระทำการ
 ปกครองแบบเก่าได้ แค่นี้หาพอใจเพียงเท่านั้นไม่ กลับจัดการ
 ต่อไปจนได้สำเร็จโทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ซึ่งเป็นการดูร้ายเกิน
 ควร ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุนี้ คือ ประเทศใกล้เคียงประกาศตั้ง—
 กรามกับฝรั่งเศสเพิ่มขึ้นอีก ๖ ประเทศ เป็นเหตุให้คนดำมัญต้อง
 เสียชีวิตและทรัพย์สินมบัติ เพราะต้องต่อสู้ชาติภพกันเป็นอันมาก

ความรู้^๕ที่ได้จากเรื่องนี้ คือ การกระทำเกินสมควร เป็นเหตุ^๕
 ให้เกิดความเสียหาย

๓) เหตุที่ชาติกรุกเข้ามาในแดนฝรั่งเศสไม่ได้ เมื่อชาติภพ
 กันรวมกับฝรั่งเศส เพราะการปลงพระชนม์พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ นั้น^๕
 น่าเข้าใจว่า ถ้าฝรั่งเศสสามารถทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ กลับมี^๕

พระชนมชนได้ ก็คงจะทำ แค้นเพราะเหลือความสามารถที่จะทำได้
จึงจำเป็นต้องช่วยกันต่อสู้ชีวิต เพื่อป้องกันบ้านเมืองของตน แต่
ฝรั่งเสดกับป้องกันบ้านเมืองได้ ซึ่งเป็นเรื่องน่าพิศวงอย่างยิ่ง ผู้ที่
อ่านเรื่องนี้แล้ว เป็นต้องสงสัยทุกคนว่า ทำไมฝรั่งเสดจึงป้องกัน
บ้านเมือง ในยามฉุกเฉินอย่างยิ่งครั้งนี้ได้ เพื่อให้ สิ้นสงสัย
จะอธิบายตามความจริง ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕ ข้าศึกพากันยกเข้ามาทุกด้าน ราษฎรฝรั่ง
เสดเห็นดังนั้น จึงสมัครเข้าเป็นทหาร ๘๓๐๐๐ คน ขอให้รัฐบาล
ส่งไปรบ . โดยไม่ขอรับดินจ้างรางวัลอย่างหนึ่งอย่างใด รัฐบาล
ส่งพวกนั้นไปรบก่อน แล้วจึงออกกระเบียบดำเนินการ ๒ ข้อ คือ

๑) กำหนดว่า ผู้ชายฝรั่งเสดต้องเป็นทหารทุกคน ไม่มีข้อ
ยกเว้น อาศัยอำนาจแห่งระเบียบข้อนี้ ในปี พ.ศ. ๒๓๓๖ กอง
ทัพฝรั่งเสดมีทหาร ๑ ล้าน ๒ แสนคน

๒) กำหนดว่า สະเบียงอาหารและเครื่องใช้ทั้งปวงนั้น ให้
เกณฑ์เอาจากราษฎรท้องถิ่น เพราะรัฐบาลไม่มีจ่าย

อาศัยอำนาจจากระเบียบการข้อ ๒ นี้ กองทัพฝรั่งเสดจึงมี
สະเบียงอาหาร และเครื่องใช้ทั้งปวงพออยู่ได้เสมอ ไม่มีเวลา
ขาด การเกณฑ์สະเบียงของคนอื่น ๆ ออกจะไม่เรียบร้อยอยู่บ้าง
ต่อมารัฐบาลจึงเจ้าหน้าที่พวกหนึ่งไปเกณฑ์ไว้ก่อน แล้วจ่ายให้ทหาร
ตามอัตรา การจ่ายสະเบียงจึงเรียบร้อยได้

การเป็นไปดังกล่าวนั้นได้ ข้อสำคัญที่สุดอยู่ที่ฝรั่งเศสรักชาติ ซึ่ง
ใจช่วยกันป้องกันชาติทุกคน ทหารเป็นผู้ไปทำสงคราม พลเมือง
เป็นผู้หาเสบียง และเครื่องใช้ ทั้งปวงส่งให้ ทหาร ผู้ที่มีพันวิชาทหาร
อยู่มาก ก็ช่วยกันฝึกหัดวิธีรบให้ดีขึ้น ชาติจึงรุกเข้ามา
ในแดนฝรั่งเศสไม่ได้ เพราะฝรั่งเศสช่วยกันรบทุกคนดังกล่าวนั้น

ความรู้ที่ได้จากเรื่องนี้ คือ คนสามัญเป็นผู้ก่อให้เกิดจลาจลขึ้น
โดยไม่นึกว่าจะกระทบกระเทือนถึงต่างประเทศ ครั้นเมื่อกองทัพต่าง
ประเทศยกเข้ามา จึงต้องต่อสู้เพราะความจำเป็น เผอิญบังกันบ้าน
เมืองได้ จึงนับว่าเต็มอึด ถ้าแพ้ชาติก็แล้ว ประเทศฝรั่งเศส
อาจถูกผู้ ที่ชนะแบ่งดินแดนส่วนกันตามชอบใจ มิฉะนั้นก็อาจถูกปรับ
เป็นจำนวนเงินมากมาย ฝ่ายคนสามัญซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดจลาจล
ขึ้น ก็จะต้องเสียชีวิต เสียทั้งทรัพย์สินเงินทอง และจะถูกกดขี่กดขี่
ของตัวเองที่ดินนิทานอยู่จนทุกวันนี้

ก) ยุค ดิเรกต์วอร์ ตั้งแต่ โรเบสเปียร์ ถึงแก่กรรมแล้ว สมาชิก
พวกซ้ายของรัฐสภาที่มีอำนาจน้อยลง แต่พวกขวาซึ่งเคยแสดง
ความเมตตาการุณย์อยู่มากนั้น เริ่มจะมีอำนาจขึ้น เพราะมี
คนรักใคร่นับถือ จึงจะตั้งรัฐบาลใหม่ซึ่งชื่อว่า ดิเรกต์วอร์ ตั้งระเบียบ
รัฐสภาว่า ให้มีพวกขวาเป็นสมาชิกประจำอยู่ ๒ ใน ๓ ของจำนวน
สมาชิก ระเบียบนั้นไม่เป็นที่พอใจของพวกที่อยากให้มีพระเจ้า
แผ่นดิน จึงมีคนพวกหนึ่งซึ่งเคยเป็นทหารรักษาพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน

ดิน มั่วลุ่มประชุมกันแล้วจะมาทำร้ายรัฐบาล ดิเรกต์วอร์ ๆ
 ให้ นโปเลียน โบนาปาร์ตเป็นแม่ทัพต่อสู้พวกนั้น นโปเลียนเขาเป็น
 ฤๅษีมาดขึง พวกนั้นสู้ไม่ไหว พวกกันแตกกระจัดกระจายไป
 รัฐบาล ดิเรกต์วอร์ จึงตั้งอยู่ได้ และวางระเบียบการปกครองใหม่ มี
 ใจความสำคัญว่า ให้มีคณะกรรมาการ ๕ นาย เป็นผู้ดำเนิน
 การปกครองบ้านเมือง และให้มีสภา ๒ สภา สำหรับทำหน้าที่
 ออกกฎหมาย ครั้นแล้วก็จัดการต่อสู้ข้าศึก ที่พวกนั้นรวม
 มีแม่ทัพคนหนึ่งชื่อ คือมูรีเอต ได้ฝึกหัดพลเมืองที่มาช่วยรบ ให้มี
 ความรู้ วิชาทหาร จนสามารถต้านทานกองทัพของออสเตรียและปรัสเซีย—
 เชื้อให้ชนะอยู่ได้ และด้านอื่นก็ต้านทาน ข้าศึกไว้ อยู่เหมือนกัน
 ครั้นแล้วจึงเจรจาทำสัญญาดังบศึกกับข้าศึกบางประเทศ คือ เมื่อ
 พ.ศ. ๒๓๓๘ ได้ทำสัญญาดังบศึกกับ ฮอลแลนด์ ปรัสเซีย และ สเปน
 ความสามารถของรัฐบาล ดิเรกต์วอร์ ทำได้เพียงเท่านั้น เพราะทำ
 หน้าที่ที่ทำได้ยาก และข้อสำคัญที่สุด คือ หาเงินใช้ยากเต็มที่
 ผู้ที่ทราบข่าวข้าศึกที่ยังเหลืออยู่ให้พ่ายแพ้ได้ คือ นโปเลียน ซึ่งจะได้
 กล่าวต่อไปนี้ .

ภาคที่ ๒ ตั้งแต่สมัยนโปเลียนที่ ๑ จนถึงสมัยนโปเลียนที่ ๓

๑. กำเนิด.— นโปเลียน เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๓๒
 ที่เมือง อาจักซีโอ ในเกาะคอร์ซิกา บิดาชื่อ ชาร์ดส์ มีนามสกุลว่า
 โบนาปาร์ต มารดาชื่อ เจคคิเนีย บิดามารดานโปเลียน

นับคริตา ซึ่งมีชีวิตอยู่มาจนถึงเมื่อ นโปเลียน ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
ฝรั่งเศส ๘ คน นโปเลียนเป็นคนที่ ๒ ของจำพวกนั้น

แต่ก่อนเกาะ กอร์ซิกา อยู่ในปกครองของ ประชาธิปไตยแห่งนคร
เยนัว รัฐบาลฝรั่งเศสในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ได้เกาะ
กอร์ซิกาได้ สกลโมนาบาร์ จึงได้เป็นคนในบังคับฝรั่งเศส นโป-
เลียนเรียนหนังสือ ที่โรงเรียนในเกาะนั้นตั้งแต่อายุ ๖ ขวบ ครั้น
อายุได้ ๑๐ ขวบ ท่านผู้สำเร็จราชการเกาะนั้นเห็นเป็นเด็กฉลาด
จึงส่งไปเข้าโรงเรียนนายร้อยที่เมืองเบรียน ก็ปรากฏว่าเป็นนัก-
เรียนเฉลียวฉลาดในโรงเรียนนั้นอีก เรียนอยู่จนอายุ ๑๕ ปี เมื่อ
มีการ สอบ คัดเลือก เพื่อ ส่งไป เข้าโรง เรียน นายร้อย ชั้นสูงที่ กรุง ปารีส
นโปเลียนสอบได้ที่ ๓ จึงได้ไป เป็นนักเรียนในโรง เรียนนายร้อย
ชั้นสูงที่กรุงปารีส เรียนต่อมา ๓ ปี ก็สอบได้ชั้นสูงสุด
แล้วออกเป็นนายทหารเหล่าปืนใหญ่ และได้รับยศเป็นนายร้อยตรี
ครั้น พ.ศ. ๒๓๒๘ ได้เป็นนายร้อยโท เมื่อมีอายุ ๑๗ ปี และ
พ.ศ. ๒๓๓๕ ได้เป็นนายร้อยเอก เมื่อมีอายุได้ ๒๓ ปี คง
เป็นนายทหารปืนใหญ่อยู่ตามเดิม

ครั้นวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๓๕ ประเทศฝรั่งเศสเปลี่ยน
การปกครองจากธรรมเนียมราชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตย นโปเลียน
ตาไปเยี่ยม บ้านที่ เกาะ กอร์ซิกา เมื่อทราบข่าวที่เกาะ กอร์ซิกา
เกิดปั่นป่วนวุ่นวายกันขึ้น รัฐบาลจึงตั้งให้นโปเลียนเป็นจเรปืนใหญ่

ที่ เกาะ กอร์ดีกา

และ เลื่อนยศขึ้นเป็น นายพันตรี เมื่อเดือน

ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๓๕ นั้น

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๓๖

เกิดเรื่องผู้ปกครองเมือง ศุกลง ซึ่งเป็น

เมืองท่าของฝรั่งเศส ตั้งอยู่ที่เมืองมาเซดไปทางตะวันออกเฉียงใต้

เอาใจออกหากจากฝรั่งเศสไปเข้ากับอังกฤษ เพราะอังกฤษประกาศ

สงครามกับฝรั่งเศส ตั้งแต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถูกดาเรจโทม รัฐ-

บาลฝรั่งเศสต้องการค้ำเมืองนั้น จึงตั้งกองทัพไป นโปเลียน

ได้รับคำสั่งให้เป็นผู้บังคับกองพันทหารปืนใหญ่ไปในกองทัพนั้นด้วย ใน

คราวนั้น นโปเลียน ได้ทำแผนการเข้าตีเมือง ศุกลง และนำขึ้นเสนอ

แม่ทัพ ๆ พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยทุกประการ จึงเข้าตีเมือง ศุกลง

ตามแผนนั้น ก็ได้ตีโดยสะดวก นับเป็นครั้งแรกที่ นโปเลียน

ได้แสดงความสามารถให้ผู้บังคับบัญชาเห็น เพราะฉะนั้นจึงได้รับยศ

เป็นนายพลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ และเป็นผู้บังคับกองทหารปืนใหญ่ใน

กองทัพซึ่งรักษาเขตแดนทางด้านอิตาลี

ครั้นถึงเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๓๗ เมื่อโรเบิร์ตเบียร์ ถูกประ-

หารชีวิตแล้ว สมาชิกพวกซ้ายซึ่งเป็นพวกของโรเบิร์ตเบียร์ ก็

หมดอำนาจ เพราะไม่มีใครนับถือ แต่สมาชิกพวกขวา

ซึ่งเป็น พวก แดง เมตตา กรุณา นั้น เริ่มจะมี อำนาจ ขึ้น

เพราะมีผู้นับถืออยู่มาก จึงตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ให้ชื่อว่า

ติเรกตัว แต่ราษฎรพวกหนึ่ง ซึ่งอยากให้ปกครองแบบ
 มีพระเจ้าแผ่นดิน ไม่พอใจ จึงพากันยกมาจะทำร้าย นโปเลียน
 ได้เข้าช่วยรัฐบาลปราบปรามราษฎรพวกนั้นพ่ายแพ้ไป รัฐบาล
 ติเรกตัว จึงตั้งเป็นหลักฐานได้ แล้วจึงให้ นโปเลียน เป็น
 แม่ทัพไปตีออสเตรียทางด้านอิตาลี

๒. การทัพ อิตาลี ครองที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๓๘ — ๔๐. — การสงคราม
 ครองนี้ มีข้อที่น่าสงสัยอยู่อย่างหนึ่ง คือ ที่เข้าไปรบกันใน
 ภาคเหนือของ อิตาลี ถ้าผู้อ่านสงสัยเช่นว่านั้นก็ขอให้เข้าใจว่า
 ตั้งแต่มหาอาณาจักรโรมันล่มจมแล้ว ประเทศอิตาลีแยกออกเป็น
 หลายภาค เล็กบ้าง ใหญ่บ้าง เป็นเมืองขึ้นของออสเตรียมาก
 ที่สุด นอกนั้นเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น มีเอกราชอยู่แห่งเดียว
 คือ รัฐของสันคปาปา ซึ่งกรุงโรมเป็นเมืองหลวง การที่เข้าไปรบ
 กันในภาคเหนือของอิตาลีครั้งนี้ ก็เพราะแผ่นดินแถบนั้นเป็นเมืองขึ้น
 ของออสเตรีย

พลตระเวนทางที่กองทัพ นโปเลียน ผ่านเข้าไป ก็มีอยู่ ๒
 อาณาเขต คือ บิเฆมอนต์ หรือชาติเนย ซึ่งนคร ตูริน เป็นเมือง
 หลวง อาณาเขตนี้ เจ้าโนราซองค์ ซาเวียร์ เป็นผู้ปกครอง แต่อยู่ใน
 อารักขาของออสเตรีย กับอาณาเขต ดอนบาร์ท ซึ่งนคร มิถาน เป็น
 เมืองหลวง อาณาเขตนี้อยู่ในปกครองของออสเตรียโดยตรง

เมื่อออกเตรียมรู้ว่าจะฝรั่งเศสจะยกเข้าไปทางนั้น จึงให้ โปติเยอ
เป็นแม่ทัพใหญ่ คุณทหารออกเตรียมยกมาป้องกัน โปติเยอ ตั้ง
ฐานทัพอยู่ที่นคร มิถาน และให้ คอติล ซึ่งคุณทหาร ออกเตรียมกับ
บีเอมอนส์ (ชาติเนีย) ตั้งรักษาอาณาเขต บีเอมอนส์ (ชาติเนีย)
อยู่ก่อนนั้น เตรียมการต่อสู้ฝรั่งเศส ทหารของฝ่ายออกเตรียม
รวมทั้งกองทัพอโปติเยอ และ คอติล ประมาณ ๖ หมื่น คอติล รัฏมิ
ประเทศดีเพราะอยู่มานาน แต่ โปติเยอ พึงมารับหน้าที่ใหม่ไม่ใคร่ชำนาญ
ภูมิประเทศ กองทัพออกเตรียมทั้ง ๒ นี้ ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของ
กองทัพอโปติเยอ

ขณะนั้น นโปเลียน มีอายุ ๒๗ ปี รัฐบาล ดิเรกตอร์ ไม่เคย
นึกว่าจะบุกรุกเข้าไปในแดนข้าศึกได้ การทำให้เป็นแม่ทัพครั้งนี้
ประสงค์เพียงจะให้คุมเชิงออกเตรียมไว้ เพื่อให้ มอโร กับ ยุติง ซึ่ง
กำหนดว่าจะไปรวมกำลังกันที่ประเทศ บาณาเรีย ทำการได้สะดวก แต่
นโปเลียนรัฏมิประเทศแถบนั้นดี เนื่องจากเคยไปในการทัพเมื่อ
พ.ศ. ๒๓๓๖ ครั้งหนึ่งแล้ว และเคยทำการในแผนภูมิศาสตร์
ทหาร มีหน้าที่ทำแผนการรบในบริเวณนั้นมาแล้ว จึงรู้ทาง
หนทางได้ดี ก่อนลงมือรบกัน นโปเลียน ตั้งกองทัพอยู่ที่เมือง
ซาโวนา ริมฝั่งอ่าว เจนีวา อยู่ทางทิศใต้ของกองทัพอออกเตรียม มี
ทหารประมาณ ๖ หมื่นเหมือนกัน นโปเลียนมาถึงเมือง ซาโวนา
เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๘

แผนการรบที่ โบติเยอ คิดนั้น คือ จะรุกลงมาทางใต้ และทำ
การติดต่อกับกองทัพเรือ อังกฤษ ซึ่งเป็นพวกคน แล้วช่วยกันรุก
เฉียงฝั่งอ่าว เยนัว ไปทางตะวันตก เพื่อให้ นโปเลียน ถอยกลับ
เข้าประเทศฝรั่งเศสไป จึงรุกรจากเหนือลงมาได้ หันหน้า
ตรงไปยังอ่าว เยนัว เดินระบอบ ลงมาเกือบเป็นแถวหน้า กระดาน
กองทัพ อาร์จอโค อยู่กลาง กองทัพ คอดดี่ อยู่ข้างขวา กอง—
ทัพโบติเยอ อยู่ข้างซ้าย เดินลงมาจนถึงเมือง มอนเตนอเต้ ซึ่ง
กองหน้าของ นโปเลียน ตั้งอยู่

แผนการรบที่ นโปเลียน คิดนั้น คือ จะยกขึ้นไปทางเหนือ เดิน
ผ่ากลางไประหว่างกองทัพ คอดดี่ กับ โบติเยอ คัดการติดต่อยก
คอดดี่ กับ โบติเยอ แล้วตี คอดดี่ บังคับให้ คอดดี่ ทำสัญญายอมแพ้
แล้วจึงตี โบติเยอ ต่อไป

เมื่อ นโปเลียน อยู่ที่เมือง ซาโวนา นั้น รู้ว่าข้าศึกยกมาถึงเมือง
มอนเตนอเต้ จึงคุมทหารข้ามภูเขา มาร์โคมเอดปลั้ เข้าไป ตีกองทัพ
อาร์จอโค แยก ถอยไปที่ตำบล เดโก ซึ่งอยู่กลางระหว่างกองทัพ
คอดดี่ กับ โบติเยอ นโปเลียน พยายามตีตำบล เดโก จนได้ การ
ติดต่อยก คอดดี่ กับ โบติเยอ ก็ขาดทันที คอดดี่จึงถอย นโปเลียน
ตามไปทันที่ตำบล มอนโดวี จึงเข้าตีอย่างแรง คอดดี่ แพ้ เจ้า
ผู้ครองอาณาเขตต์ มีเอนองค์ (ชาติเนีย) ก็ไม่มีกำลังจะรบต่อไปจึง
ต้องยอม ทำสัญญา สันติภาพ ยกเขตต์ ซาโวว และ นิซให้ ฝรั่งเศส

เมื่อ นโปเลียน ปรามข้าศึกทาง บีเฮมองค์ (ชาติเนีย) ลงได้แล้ว
จึงยกกองทัพตาม โบติเยอ ไปทางตะวันออก ได้รับกับ โบติเยอ หลาย
ครั้ง โบติเยอสู้ไม่ไหว จึงถอยต่อ ๆ ไป นโปเลียนตาม
ติดตามไปจนได้อาณาเขตต์ ดอมบาร์ด หมด บรรดาเจ้าผู้ครองนคร
เล็ก ๆ แถบนั้นก็ยอมอ่อนน้อมต่อ นโปเลียน ๆ ตามที่ไปจนถึงเมือง
มันโตวา ซึ่งมีบ้อมแข็งแรงที่สุด จะรุกต่อไปก่อนได้ป้อมของบ้อมนั้น
ไม่ได้ จึงเข้าล้อมบ้อมนั้นไว้อย่างแข็งแรง

เมื่อ นโปเลียน ล้อมบ้อมเมือง มันโตวา นั้น ได้ส่งทหารกอง
หนึ่งไปขู่สันคปาปา เพื่อไม่ให้ สันคปาปา ส่งทหารไปช่วยนครเล็ก ๆ
ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ อิตาลี นโปเลียน จึงคืนนครเล็ก แถบนั้น
ได้หมด

เมื่อรัฐบาล ออสเตรีย รู้ว่าโบติเยอ แพ้ นโปเลียน จึงถอย
โบติเยอ ออกจากตำแหน่ง แล้วส่ง วูร์มแลร์ มาเป็นแม่ทัพแทน
วูร์มแลร์ ได้ต่อสู้กับ นโปเลียน หลายครั้ง รัฐบาล ออสเตรีย
พยายามรักษาบ้อม มันโตวา อย่างที่สุด คือ ส่งกำลังคราวละมากๆ
มาช่วยถึง ๔ ครั้ง ถึงกระนั้นก็สู้ นโปเลียนไม่ไหว ในที่สุด
วูร์มแลร์ก็ต้องยอมแพ้ นโปเลียนจึงให้ทหารรักษาบ้อม มันโตวาไว้

ต่อจากนั้น นโปเลียน คุมทหารยกเข้าไปในดินแดนของสันคปาปา ๆ
ต้องยกอาณาเขตต์ อาณานิคม กับ เวเนซแซง ให้ฝรั่งเศส และยอม
เสียเงินให้ฝรั่งเศสด้วย

รัฐบาลฝรั่งเศสรู้ว่า นโปเลียน มีชัย จึงส่งทหารไปเพิ่มเติม
ทหารของ นโปเลียน มีใจอีกเหิมราวีแรง เพราะรบชนะตลอดมา จึง
รุกคืบเข้าไปในแดนออสเตรียด้วยความเต็มใจ และหวังชนะทุกเมื่อ
ฝ่ายออสเตรียคงรู้ ดัชนีหัวใจจึงให้อาร์ชดั๊กชาร์ลส์ซึ่งเป็นแม่ทัพ คิ
ทสุดในขณะนั้น ยกมาสู้กับ นโปเลียน ได้รับกันหลายครั้ง
ชาร์ลส์ก็พ่ายแพ้ ถอยค่อ ๆ ไป นโปเลียนได้ไปจนระยะทางอีก ๑๗๐
กิโลเมตรจะถึงกรุงเวียนนา อาร์ชดั๊กชาร์ลส์ ขอลี้ภัยกับ นโปเลียน
คิดว่าได้รุกเข้าไปไกลมาก ทหารรักษาทางส่ง กำลังไม่พอเพียง
อาจมีอันตรายได้ อีกประการหนึ่ง กองทัพ นอโร กับ ยูดิง
ก็รุกเข้าไปช่วยไม่ได้ จึงยอมรับทำสัญญาสงบศึก

วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๐ ได้ลงนามในสัญญาสันติภาพ
ที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ ตามสัญญา นั้น ออสเตรียยอมยกประเทศ
เบลเยียม กับดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำไรน์ให้แก่ฝรั่งเศส และ
ยอมให้ นโปเลียน รวมอาณาเขตต์ ดอมบาร์ด กับบ้านเล็กเมือง
น้อยแถบนั้น ยกขึ้นเป็นประเทศ ซิสอัลป็น ปกครองโดยธรรมนิยม
ประชาธิปไตย ทำสัญญาเสร็จแล้ว นโปเลียน ยกกองทัพกลับ

๓. การทัพประเทศอิตาลี พ.ศ. ๒๓๔๑.— เมื่อ นโปเลียนทำ
สัญญาสันติภาพที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ เสร็จแล้ว จึงกลับไปบ้าน
เมือง ถึงกรุง ปารีส์ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๐ การ
ชนะศึกครั้งนั้น เป็นเหตุให้ชาวฝรั่งเศสเป็นอันมาก เห็นความ

สามารถของ นโปเลียน แดะนิยมนับถือ นโปเลียน เป็นอย่างยิ่ง
จนกระทั่งรัฐบาล ดิเรกตัวร์ หวาดหวั่น กัดัว นโปเลียน จะชิงความ
เป็นใหญ่ของเขา ๆ คิดจะเลือกได้ไปเสียให้พ้น จึงยกเขา
ข้อสำคัญของการเมืองขึ้นอ้าง คือ ให้ นโปเลียน ยกกองทัพไปตี
ประเทศอังกฤษ รัฐบาลยกขึ้นขึ้นอ้าง ถ้าพูดตามทาง การ
ก็เห็นว่าเป็นการสมควร เพราะ อังกฤษเป็นข้าศึกสำคัญที่สุดของ
ฝรั่งเศสอยู่ในขณะนั้น แต่ถ้าพูดโดยทางศีลธรรมแล้ว ก็เห็นว่า
ยังไม่ถึงเวลาสมควรที่จะให้ นโปเลียน ทำเช่นนั้น เพราะรู้กันอยู่ดี
ว่า กองทัพเรืออังกฤษมีกำลังแข็งแรงที่สุด แม้ทัพ
เรือ ของ อังกฤษ ที่มี ความ ชำนาญ ใน การรบ ทางเรือ แดะ แก็ดัว
กล้า สามารถ ก็มี เป็น อัน มาก จนเป็นเจ้าทะเล อยู่ใน เวลานั้น
ถึงอย่างไร อังกฤษก็คงไม่ยอมให้ฝรั่งเศสบรรทุกทหารข้ามทะเล
ไปตีบ้านเมืองของตน ถึงฝรั่งเศสจะพยายามสร้างกองทัพเรือให้
มีจำนวนเท่ากับอังกฤษได้ แต่จะหาแม่ทัพเรือที่ฉลาดและมีจำนวน
เท่ากับอังกฤษไม่ได้เป็นแน่ เพราะฉะนั้น การที่ให้นโปเลียน ไปตี
ประเทศอังกฤษ ก็เหมือนแก็ดัวให้ นโปเลียน เสียชื่อ นโป -
เลียน ช้างศึกค้ำ ด้วยข้อสำคัญเรื่องบรรทุกทหารข้าม ทะเล
ไม่ได้ จึงทำให้การที่จะให้ไปตีประเทศอังกฤษระงับไป

ครั้นแล้ว นโปเลียน คิดว่า ราษฎรกำลังนิยมนับถือเขา
แต่เริ่มเสื่อมความนับถือรัฐบาล ดิเรกตัวร์ เขาคิดต่อไปว่า ถ้าราษฎร
พอใจ รวมกำลังกันต่อสู้รัฐบาล ๆ คงต้องสั่งให้เขาเป็นผู้ปราบ

ปราม การปรามปรามนั้นจะเป็นเหตุให้ราษฎรบางพวกเกิดอึด
เขา ๆ มีความประสงค์จะให้ราษฎรรักเขาอยู่เสมอ จึงตกลงว่า
ต้องไปเสียจากประเทศฝรั่งเศสชั่วคราว เพื่อให้ได้ไปจากประเทศ
ฝรั่งเศส โดยให้ราษฎรเห็นว่า ไป เพื่อทำความเจริญให้
แก่ประเทศฝรั่งเศส เขาจึงรับอาสาไปตีประเทศ อียิปต์ ซึ่ง
เวลานั้นอยู่ในความปกครองของ ตุรกี

เพื่อให้รัฐบาลอนุญาต เขาจึงส่งเจตน์ประ โยชน์ที่จะได้รับการ
การได้เป็นผู้ปกครองประเทศ อียิปต์ มีข้อสำคัญหลายข้อ เช่น

ก) เพื่อเอาประเทศ อียิปต์เป็นฐานทัพ สำหรับตีประเทศอินเดีย
ซึ่งเป็นบ่อเกิดรายได้ของอังกฤษ กำลังอังกฤษจะได้น้อยลง

ข) เพื่อขุดคลอง สุเอซ เป็นทางไปมาระหว่างยุโรปกับ
เอเชีย

ค) เพื่อตั้งเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ในทวีปแอฟริกา

ง) เพื่อปกครองเกาะ มอลต้า อันเป็นที่พักเรือสำคัญ ในตอน
กลางทะเล เมดิเตอร์เรเนียน

เมื่อรัฐบาลได้พิจารณาถึงประโยชน์ ซึ่งจะได้รับจากการได้
ปกครองประเทศ อียิปต์ ตลอดแล้ว จึงอนุญาตทันที

นโปเลียน ได้ยกกองทัพทหาร ๓ หมื่นเศษ ลงเรือที่เมือง
ตุลوز เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๔๓ มีนักปราชญ์ที่อยากหา
ความรู้เรื่องประเทศอียิปต์ สมัครไปกับ นโปเลียน หลายคน

พอกองทัพยกไปถึงเกาะ มอดต้า ซึ่งเป็นที่พักเรืออย่างดีในทะเล
เมดิเตอร์เรเนียน คนพื้นเมืองที่เป็นเจ้าของเกาะนั้น ก็ยอมอ่อนน้อม
นโปเลียนยึดเกาะนั้นไว้ และให้ โวบบัส เป็นผู้บังคับการ มีทหาร
ฝรั่งเศส ๔๐๐๐ คน ตั้งรักษาเกาะนั้นอยู่

ออกจากเกาะ มอดต้า ต้องหลบหลีกกองทัพเรืออังกฤษ ซึ่ง
เนดสัน กุมมา เนดสัน ไม่พบกองทัพนโปเลียน ๆ จึงไปถึงเมือง
อาเล็กซานเดรีย ได้ เรือบรรทุกทหารของนโปเลียนเข้าจอดอยู่
ในอ่าว อาบูร์เกียร์ แล้วให้ทหารขึ้นบก เจ้าโคมติเมือง อาเล็ก—
ซานเดรีย ครึ่งเดียว ก็ได้ นโปเลียนจึงเตรียมการที่จะให้กองทัพ
เดินบกต่อไป ให้ถึงเมือง ไคโร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศ
อียิปต์

ขณะนั้นประเทศอียิปต์อยู่ในความปกครองของตุรกี ๆ ให้คนชาติ
มาเมดก เป็นผู้ปกครอง เมื่อก่อนนโปเลียนยกกองทัพไปถึงปรากฏว่า
คนชาติ มาเมดก มีหัวหน้า ๒ คน เป็นพี่น้องกัน คนหนึ่งชื่อ มูเรด
เป็นฝ่ายทหาร อีกคนหนึ่งชื่อ อิบราฮิม เป็นฝ่ายพลเรือน ชาติ
มาเมดก มีทหารม้าเก่งกล้าสามารถ และมีจำนวนมากด้วย เมื่อรู้ว่า
ฝรั่งเศสยกกองทัพไปตี มูเรด จึงเตรียมตั้งรับที่เมือง เฮมบาเบห์ อยู่
ริมฝั่งแม่น้ำ ไนล์ ข้างตะวันตก เมือง ไคโร อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ไนล์
ข้างตะวันออก พีรามิด อยู่ทิศใต้ของเมือง เฮมบาเบห์ ๆ

อยู่ระหว่าง พิรามิด กับเมือง ไคโร แต่อยู่คนละฝั่งแม่น้ำ กำจัดของ
 มูแรต ที่เตรียมต่อสู้กัน มีทหารม้าหมื่นเศษกับปืนใหญ่ ๔๐ กระบอก
 หวังว่าคงสู้ฝรั่งเศสได้ แต่เมื่อได้ทำการต่อสู้กับ นโปเลียน กอง
 ทักษของ มูแรต ก็พ่ายแพ้ยับเยิน มูแรต จึงหนีไปทางเหนือของ
 ประเทศอียิปต์ ฝ่าย อิบราฮิม ซึ่งอยู่ที่เมือง ไคโร พอรู้ว่า
 กองทัพของคนแพะเขาคึก จึงรีบขนทรัพย์เงินทองหนีไปประเทศ
 ดีเรีย ททรัพย์สมบัติที่ขนไปไม่ได้ ก็เผาเสียที่เมือง ไคโร เป็นอันมาก
 กองทัพฝรั่งเศสจึงเข้าเมือง ไคโร ได้

เมื่อ นโปเลียนเข้าเมือง ไคโร ได้แล้ว จึงให้ทหารกองหนึ่งคิด
 ตาม มูแรต ไป นโปเลียนอยู่ที่เมืองไคโร เพื่อวางระเบียบการ
 ปกครองบรรดาหัวเมืองที่ตีได้ จัดการอยู่ราว ๓ เดือนก็แล้ว
 เตรียมการจะติดตาม อิบราฮิม ไป ก็พอได้ทราบข่าวว่า เนลสัน
 แม่ทัพเรืออังกฤษ เข้าตีกองทัพเรือของฝรั่งเศส ซึ่งตั้งอยู่ที่
 อ่าว อานูร์เกียร์ เนลสัน ได้ทำลายเรือของฝรั่งเศสพินาศหมด
 เป็นอันว่ากองทัพ นโปเลียน จะทำการติดต่อกับ ประเทศฝรั่งเศสอีกไม่ได้
 แค้นไปเลยนักหาตกใจ หรือค้นค้นอย่างไรไม่ ขณะนั้นชาว
 อียิปต์ก็อกรำคาญขึ้น นโปเลียนต้องจัดการปราบปราม พอ
 บ้านเมืองราบคาบแล้ว จึงยกกองทัพไปประเทศ ดีเรีย

การที่ นโปเลียนยกกองทัพไปประเทศ ดีเรียนั้น เพื่อจะไม่ให้
 คุรุก็ มาตีประเทศอียิปต์คืน เพราะ ดีเรีย เป็นของคุรุก็ ได้รับกัน

หลายครั้ง นโปเลียนชนะเรื่อยไป เมื่อเกิดกาฬโรคขึ้นในกองทัพ
จึงต้องถอยกลับมาประเทศ อียิปต์ ด้รบกับกองทัพ ตุรกี ที่ตั้งมาทาง
เรือ ชนที่ชื่อว่า อามร์เกียร์ ครึ่งหนึ่ง กองทัพ ตุรกี พ่ายแพ้ยับเยิน

ก็พอทราบแล้วว่า ทางประเทศฝรั่งเศสเกิดมีนโปเลียนเร
เพราะราชอุทรมตกความไว้ดวงใจรัฐบาล ดิเรกคัวร์ นโปเลียนเห็น
เป็นโอกาสอันควรที่จะกลับไปบ้านเมือง เพื่อดำรงตนเป็นผู้ปกครอง
ประเทศฝรั่งเศส จึงมอบให้นายพล เคอร์เบร์ เป็นผู้ปกครองประเทศ
อียิปต์อยู่กับทหารเป็นอันมาก แล้วนโปเลียนเดินทางกลับโดยทางเรือ

เมื่อนายพลเคอร์เบร์ตั้งอยู่ที่ประเทศ อียิปต์ นั้น อังกฤษยกมารบ
เคอร์เบร์รู้ ดีกว่าชาว อียิปต์ ไม่พอใจให้ตนปกครอง จึงจะเลิกรบและ
พาทหารกลับ แต่แม่ทัพอังกฤษบอกว่าจะยอมแพ้เสียก่อน จึงจะ
ปล่อยให้กลับ เคอร์เบร์ ไม่ยอม พอกองทัพ ตุรกี ยกมารบ ชาว
อียิปต์ ก็พากันต่อสู้ฝรั่งเศส ๆ ปรานลงได้ แต่ไม่ช้า ก็มีผู้ร้าย
ฆ่าเคอร์เบร์ตาย ทหารที่เหลืออยู่เลยยอมแพ้อังกฤษ

ฝ่ายที่เกาะ มอลต้า ซึ่ง นโปเลียน ให้ โวมว็ลด์ ตั้งรักษาอยู่กับ
ทหารฝรั่งเศส ๔๐๐๐ คนนั้น กองทัพเรืออังกฤษก็ล้อมไว้ โวมว็ลด์
เห็นไม่มีทางที่จะเอาชนะได้ จึงยอมแพ้อังกฤษ

รวมความว่าอังกฤษชนะฝรั่งเศส ทั้งประเทศ อียิปต์ และที่
เกาะ มอลต้า แต่ภายหลังอังกฤษอยากเลิกรบจึงชวนทำสันติภาพ คกลง
ได้ทำสัญญากันที่เมือง อาเมียง ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕

ตามความในสัญญาฉบับนั้นปรากฏว่า ฝรั่งเศสยอมให้อังกฤษเป็นผู้ปกครองประเทศ อิหิปต์ แต่ให้ปล่อยเกาะ มอดคัว เป็นอิสระคงอยู่ในปกครองของคนพื้นเมืองที่ปกครองเกาะนั้น เมื่อก่อน นโปเลียน ก็ได้สัญญาฉบับนั้นระงับความวิวาทระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษได้ประมาณ ๑ ปีเท่านั้น ดังจะกล่าวต่อไปในเรื่องการทัพของออสเตรียครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๔๘

๔. นโปเลียนได้เป็นประมุขของฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๓๓๔.— ได้กล่าวแล้วว่า นโปเลียนทำสงครามชนะออสเตรียอย่างงดงาม จนออสเตรียต้องยอมทำสัญญาสันติภาพที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ ตามสัญญาฉบับนั้น ออสเตรียต้องยกแผ่นดินให้แก่ฝรั่งเศสเป็นอันมาก ครั้นเมื่อ นโปเลียน ไปสงครามประเทศ อิหิปต์ เสียแล้ว ข้าศึกของฝรั่งเศส คือ ออสเตรีย รัสเซีย และอังกฤษก็ถอยทำสงครามกับฝรั่งเศสอีก ออสเตรียเป็นหัวหน้าจัดการทั่วไป รัสเซียส่งกองทัพมาช่วย แม่ทัพของรัสเซียชื่อ ซูวอร์อฟ อังกฤษเป็นผู้ช่วยรบ ฮอลแลนด์ เพราะ ฮอลแลนด์ ได้ทำสัญญาเป็นมิตรกับฝรั่งเศส

ออสเตรียเป็นผู้วางแผนการรบ คือ ให้กองทัพรัสเซีย ซึ่ง ซูวอร์อฟ เป็นแม่ทัพยกเข้ามาทางทิศเหนือของประเทศอิตาลี เพื่อต่อสู้กับกองทัพฝรั่งเศส ซึ่งเข้าไปตั้งรักษาอาณาเขตต์แถบนั้น ได้รบกันหลายครั้ง ในการต่อสู้กับ ซูวอร์อฟ ในแถบเหนืออิตาลีนั้น ฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแม่ทัพหลายคน แต่ก็สู้ซูวอร์อฟไม่ได้ อาณาเขตต์แถบเหนืออิตาลี จึงต้องเสียแก่ออสเตรียหมด

ฝ่ายทางลุ่มแม่น้ำ โรน ออกดเตรียให้ ชาร์ลตักซาร์วาร์ด ซึ่ง
 เคยรบกับ นโปเลียน นั้น เป็นแม่ทัพมารบกับฝรั่งเศส กองทัพ
 ฝรั่งเศสแพ้ ชาร์ลตักซาร์วาร์ด อาณาเขตตกได้ไฉ้เพราะนโปเลียนได้
 ก็กลับเสียแก่อดดเตรีย

รวมความว่า อาณาเขตที่ นโปเลียนได้มานั้น กลับเสียแก่
 อดดเตรียเกือบหมดทีเดียว ราษฎรฝรั่งเศสจึงเสื่อมความไว้วาง
 ใจรัฐบาล ดิเรกตอร์ ด้วยปรากฏว่า ชุ้ข้าศึกไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นก็คือ
 กลัวข้าศึกจะรุกเข้ามาในประเทศฝรั่งเศส แต่ราษฎรเกือบทั้งหมด
 เห็นกันว่า นโปเลียน คนเดียวเท่านั้น เป็นแม่ทัพที่จะเอาชนะข้าศึก
 ได้ จึงขอให้เรียก นโปเลียน กลับ

เมื่อ นโปเลียน ทราบเหตุการณ์ในประเทศ ฝรั่งเศสดังกล่าวแล้วจึง
 รีบเดินทางกลับโดยทางเรือ ถึงประเทศฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม
 พ.ศ. ๒๓๔๒ ได้รับการต้อนรับจากชาวฝรั่งเศสเป็นอย่างดี นโปเลียน
 พิจารณาความเป็นไปในประเทศฝรั่งเศสครั้งนั้น เห็นว่าราษฎรหมดความไว
 ้วางใจรัฐบาล ดิเรกตอร์ แล้ว แต่นับถือคนเป็นอันมาก จึงประกาศ
 ยุบรัฐบาล ดิเรกตอร์ เสีย แล้วตั้งรัฐบาลใหม่ตามแบบโรมัน
 เรียกว่า กองตุลาการ เมื่อ นโปเลียนประกาศเปลี่ยนการปกครองแล้ว
 จึงเข้าไปในสภาสำหรับชาติทั้ง ๒ แห่ง คือ สภาผู้ใหญ่และสภา
 สามัญ เมื่อเข้าไปในสภาผู้ใหญ่ สมาชิกในสภานั้นก็อ่อนน้อม
 พร้อมกัน แต่ครั้นเมื่อเข้าไปในสภาสามัญ สมาชิกในสภานั้นกระด้าง

กระเดื่อง กล่าวคำอาฆาตมาดร้ายต่าง ๆ นโปเลียนต้อง
ใช้อำนาจปราบปราม พวกนั้นเห็น นโปเลียนไม่ยอมแพ้เหมือน
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จึงไม่กล้าขัดขวางต่อไป ต่อจากนั้น นโปเลียนจึง
ประกาศระเบียบการปกครองแบบ กองสัถาต์ ซึ่งมีใจความสำคัญว่า
มีกงสุลเป็นผู้อำนวยការ ๓ คน มีกำหนดเวลาประจำตำแหน่ง ๑๐ ปี
นโปเลียนเป็นกงสุลที่ ๑ มีกงสุลรอง ๒ คน เป็นหมอกฎหมายคน
หนึ่ง ชื่อ กัมบาสเซเรต์ เป็นนักการเมืองคนหนึ่ง ชื่อ เดอเบร์รีง นโป—
เลียน เป็นผู้ มีอำนาจสิทธิ์ขาด อีก ๒ คน เป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น
นอกจากคณะกรรมการอำนวยการ ยังมีวุฒิสภาสำหรับทำหน้าที่ออก
กฎหมายอีกด้วย

ส่วนการแก้ไข สิ่งที่เคยหายเพราะความ จลาจล เพื่อให้ กลับคืนนั้น
ได้ประกาศให้อภัยโทษแก่เจ้านายที่หนีไปอยู่ต่างประเทศ เพื่อให้พวก
นั้นได้กลับมามีบ้านเมืองของตน การที่ต้องกระทำดังว่านี้ ก็เพราะมี
กฎหมายกำหนดการลงโทษพวกนั้นอยู่ นอกนั้น นโปเลียนพยายาม
หาโอกาสทำให้คนต่างชาติต่างเหล่า ซึ่งโกรธเคืองกันตั้งแต่คราว
บ้านเมืองเป็นจลาจลนั้นหมดความอาฆาตซึ่งกันและกัน ส่วนการ
ศาสนา นโปเลียนได้ทำสัญญาปรองดองกับ สันตปาปา ใจ
ความว่า ฝ่ายสันตปาปาจะไม่เรียกร้องเอาศาสนสมบัติที่เคยไป
เพราะความจลาจลนั้นกลับคืน ฝ่ายนโปเลียนรับจะให้เงินค่าหัว
บารุงศาสนาเป็นรายปี แดงจำนวนเงินไว้ในงบประมาณรายจ่าย

ของประเทศ ทำเช่นนั้นเพื่อบำรุงความสมัครกันของราษฎรทั้งหมด
 หนึ่งการเกี่ยวข้องกับต่างประเทศนั้น นโปเลียนได้มีหนังสือ
 ขอร้องไปยังรัฐบาลประเทศต่างๆ ขอเลิกการสงคราม เพื่อให้
 บ้านเมืองเป็นสันติสุข ได้คำรับตอบมา ๓ ประเทศ คือ รัสเซีย
 รับจะรักษาสันติภาพ อังกฤษตอบว่า ต้องให้ราชวงศ์ บูร์บอง ได้
 เป็นกษัตริย์ฝรั่งเศสอีก จึงเลิกรบ ออสเตรียก็ไม่ยอมเช่นเดียวกับ
 อังกฤษ นโปเลียนจึงต้องทำสงครามอีก และทำกับออสเตรีย
 ก่อน เพราะออสเตรียได้รบแย่งเอาแผ่นดิน ซึ่งยกให้ฝรั่งเศส
 ตามสัญญาซึ่งทำที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ กลับคืนไปเกือบหมด

๕. การทัพอิตาลีครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๕๓—๕๔.—นโปเลียนทำสงคราม
 ครั้งนี้มีความมุ่งหมาย จะเอาแผ่นดิน ซึ่งออสเตรียเอากลับคืนไป
 เมื่อเขาไปทำสงครามที่ประเทศ อียิปต์ นั้น กลับคืนมาเป็นของ
 ฝรั่งเศสอีก เพราะฉะนั้นนามรบจึงเกือบเป็นแห่งเดียวกับการทัพอิตาลี
 ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘—๕๐ คือ ต่อหน้าของประเทศอิตาลีและ
 ดันเม็นน้ำ ไนน์

ออสเตรียให้ เมดาต เป็นแม่ทัพมาตั้งรักษาอาณาเขตที่ทางตอน
 เหนือประเทศอิตาลี และให้ เคอร์ย เป็นแม่ทัพมาตั้งรักษาอาณาเขต
 ทางด้นแม่น้ำ ไนน์

ฝ่ายฝรั่งเศส นโปเลียนให้ จักกองทัพบกเป็น ๓ กองๆ ทิศทางอิตาลี
 นั้น ให้ นาดเซนา เป็นแม่ทัพยกไปรบกับ เมดาต กองทัพทาง

ดุ่มน้ำ ไนน์ นินให้ มอโร เป็นแม่ทัพยกไปรบกับ เคิร์ย

กองทัพท ๓ เป็นกองหนุน นโปเลียนจะเป็นแม่ทัพเอง การจัด
กองทัพหนุนนั้น นโปเลียน ได้ทำอุบายลวงคนสืบข่าวของข้าศึก
หลายอย่าง เช่น ให้เกณฑ์คนที่เมือง ตียอง เกณฑ์มาทั้งคนหนุ่ม
คนแก่ ประหนึ่งว่าจะรวมพลสำหรับไปทัพ เพื่อให้คนสืบข่าวของ
ข้าศึกไปดูที่นั่น

ในขณะที่เดียวกันนั้น ท่อนก็มีการเกณฑ์คนและเตรียมการรบอีก
หลายเมือง บางเมืองก็เตรียมระเหาะปืนใหญ่และกระสุนปืนใหญ่
บางเมืองก็เตรียมระเหาะระเบียงคนและระเบียงสัตว์ แพรวข้าว่า
จะยกไปที่โน้นบ้าง ที่นั่นบ้าง บางแห่งบอกว่าจะยกไปประเทศ อียิปต์
ก็มี แต่ครั้นแล้วได้สั่งให้ต่างคนต่างเดินไปรวมกันที่ประเทศ ดวิต—
เซอร์แดนท์ เพราะฉะนั้นประเทศ ดวิตเซอร์แดนต์อยู่ในปกครอง
ฝรั่งเศส

การรบทางด้านอิตาลี มาดเซนา ได้รับความ เมลาด ๗ ได้
มาดเซนา ๗ หนึ่งลงไปถึงเมือง เชนัว เมลาด ตามไปด้อมเมือง เชนัว
ไว้ มาดเซนา พยายามล้อมรอบหนองน้ำ เพื่อให้ เมลาด ด้อมเมือง
เชนัว อยู่ให้นานที่สุดที่จะเป็นได้

เมื่อ เมลาด กำลังด้อมเมือง เชนัว อยู่ นั้น นโปเลียนคุม
กองทัพหนุนข้ามภูเขา แอลป์ ลงไปจากทางเหนือ ยึดดุ่มแม่น้ำ โป
ได้ในอำนาจ เพราะฉะนั้นทางที่ เมลาด จะทำการศึกต่อกับประเทศ

ฮอดเตรีย ก็ตกอยู่ในอำนาจโปเลียน ๆ จับคนถือหนังสือของ
เมลาต์ ได้คนหนึ่ง และจับคนถือหนังสือของรัฐบาลฮอดเตรียได้คนหนึ่ง
จึงทราบว่ข้าศึกเตรียมการอย่างไร

เมื่อเมลาต์รู้ว่า โปเลียนข้ามภูเขา แอดปด์ เข้ามา จึงให้คน
อื่นทำหน้าที่ลอบเมือง เยนัว ศิว เมลาต์ รีบกลับขึ้นไปทางเหนือ
รวมกำลังส่วนหนึ่งอยู่ที่เมือง ตูริน โปเลียนให้กองทัพกองหนึ่ง
ยกมาทางนั้น ทำอาการประหนึ่งว่า กำลังส่วนมากของกองทัพ
โปเลียนจะยกเข้ามาทางนั้น เมลาต์ เตรียมระวังทางนั้นอย่างแข็งแรง
ภายหลังจึงทราบว่าเป็นอุบาย เพราะข้าศึกไม่ยกเข้ามาทางนั้น เมลาต์
จึงเดินจากเมือง ตูริน ไปทางตะวันออก ผ่านโปเลียนเดินจากเมือง
มิดาน ลงมาทางใต้ แล้วเดินไปทางตะวันตก จึงปะทะกับ เมลาต์
ที่ตำบล มาเดโก ด้รบกันเป็นศึกใหญ่ ที่แรก เมลาต์ ได้เปรียบ
จนเชื่อว่าตนชนะแน่ จึงให้เสนาธิการทำการแทน ตนรีบไปเมือง
อาเลต์ซานเตรีย เพื่อบอกข่าวไปยังรัฐบาล กองทัพโปเลียน
จับเสนาธิการกับนายทหาร ๕๐ คนได้ กองทัพ ฮอดเตรีย เคยแพ้
เมลาต์ ยอมทำสัญญาสงบศึก รวมความว่าโปเลียนชนะศึกทางด้าน
อิตาลีอีกครั้งหนึ่ง

ฝ่ายกองทัพทางแม่น้ำ โรน มอโร ด้รบกับ เครีย หลายครั้ง เครีย
ถอยไปจนถึงแม่น้ำ อินน์ และยอมทำสัญญาสงบศึก แต่พระเจ้า
แผ่นดินฮอดเตรียไม่ยอมทำสัญญาสันติภาพ จึงต้องรบกันอีก

ฮอดส์เทรียส่ง อาร์ช ดูก์ ยอห์น มาแทน เคิร์ช เพื่อทำการรบกับ
 ฝรั่งเศสต่อไป อาร์ช ดูก์ ยอห์น มีอายุเพียง ๓๘ ปี น้ากองทัพบก
 มาเดียที่ฝรั่งเศสของเขาชื่อ ไฮเฮนดินเคน เพราะไม่ทราบว่ามีอะไร
 ดังกองทัพบกส่วนหนึ่งมาตั้งอยู่ที่ปากช่องเขา นั้น พอลได้บอก
 จากช่องเขาที่พบกองทัพบกฝรั่งเศส จึงเข้าตี แต่ก็ก็ไม่แตก คิดจะ
 ถอย ๆ ก็ไม่สะดวก เพราะรวบรวมทุกสัปดาห์และปืนใหญ่ที่ตามมา
 ก็ตรงทางที่จะถอยเสีย เลยรอนเรกซ์ใหญ่ จึงเสียที่ มอโร การรบ
 ครั้งนั้น อาร์ช ดูก์ ยอห์น เสียหายเป็นอันมาก ต้องยอมทำสัญญา
 ดับศึก ครั้นแล้วพระเจ้าแผ่นดินฮอดส์เทรียก็ยอมทำสัญญาดับศึกภาพ
 สัญญาฉบับนี้ได้ลงนามกันที่เมือง ดูเนวิดต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๔ ข้อความ
 ทำนองเดียวกับสัญญา ซึ่งทำที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๐
 รวมความว่า นโปเลียนได้รับพระหัตถ์ฮอดส์เทรียเป็นครั้งที่ ๒

๖. นโปเลียน ตั้งคนเป็นพระราชาริราช พ.ศ. ๒๓๔๗.— เมื่อ
 นโปเลียนรบชนะฮอดส์เทรียครั้งที่ ๒ แล้ว นโปเลียนบังคับให้ฮอดส์เทรีย
 ปฏิบัติตามสัญญาดับศึกภาพซึ่งทำที่เมือง ดูเนวิดต์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๔ นั้น
 โดยครบถ้วน ผลที่เกิดขึ้นแก่ประเทศฝรั่งเศส ก็คือ ทำให้ประเทศ
 ฝรั่งเศสมีอาณาเขตเท่ากับประเทศ โกล ในสมัยโบราณ ตั้งแต่
 นั้น นโปเลียนก็มีความประสงค์จะตั้งคนเป็นพระราชาริราชเหมือนอย่าง
 ซาร์ดีเนีย

วิธีดำเนินการเพื่อเลื่อนฐานะของนโปเลียน ได้เป็นไปตาม

ลำดับดังนี้ คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕ ครั้งนั้นเป็นครั้งที่ ๓ มี
กำหนดเวลาประจำตำแหน่ง ๓๐ ปี เมื่อประกาศธรรมนูญนั้นเพื่อให้
ราษฎรออกความเห็น มีราษฎรเห็นชอบด้วยกว่า ๓ ล้าน มีผู้คัดค้าน
เพียง ๑ พัน ๕ ร้อย จึงเป็นอันว่า ได้ประกาศใช้ธรรมนูญนั้น
โดยความเห็นชอบของราษฎร ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๓๔๕ รัฐบาล
ลงมติให้ นโปเลียน ประจำตำแหน่งอยู่จนตลอดชีวิต นโปเลียน
คิดว่า เขาได้ทำความดีให้แก่ประเทศฝรั่งเศสมาก จะยกแก้ไขความ
ผิดก็คือ ได้ทำให้ประเทศฝรั่งเศสซึ่งทรุดโทรม เพราะความจลาจล
ให้กลับดีขึ้นโดยเร็ว และแผ่อาณาเขตออกไปจนเท่ากับประเทศโกล
ในสมัยโบราณ เขาจึงใคร่จะตั้งตนเป็นพระราชาราช แต่ก็เกรงว่า
ราษฎรจะไม่เห็นชอบ จึงขอให้ราษฎรออกความเห็น ปรากฏว่า
มีราษฎรเห็นชอบ ๓ ล้าน ๕ แสนเจ็ดหมื่น ไม่เห็นชอบ ๒ พัน ๕ ร้อยเจ็ดหมื่น
จึงเป็นอันว่าเขาได้เป็นพระราชาราชเพราะความเห็นชอบของราษฎร
นโปเลียนได้ทำพิธีปราบดาภิเษกที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒
ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ (ตรงกับปีที่ ๒๓ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ตั้งคณาปาที่กรุงโรมไปทำพิธีเอง การ
พิธีครั้งนั้นกล่าวกันว่าทำอย่างมโหฬาร เหมือนเมื่อครั้ง ชาวดัสมาญ
และได้ทำพิธีสวมมงกุฎ โยเซฟิน ภรรยาคนแรก เป็นพระราชินี
ต่อเนื่องกับพิธีปราบดาภิเษกนั้นด้วย

เนื่องจากนโปเลียน มีภรรยา ๒ คน จึงจะรวมเรื่องมาเขียนไว้

ในทีเดียวกัน คือ เมื่อนโปเลียนเป็นนายพลแล้ว ได้แต่งงานกับ
 โยเซฟิน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๘ ก่อนไปทัพิตาครั้งที่ ๑ ไม่กี่วัน
 ขณะนั้น โยเซฟิน เป็นหญิงหม้าย มีลูกติดอยู่ ๒ คน ๆ ใหญ่เป็น
 หญิง ชื่อ ออเต็นซ์ คนเล็กเป็นชาย ชื่อ ออแยน ส่วนแม่ของ
 โยเซฟิน ชื่อ โบฮาร์เน่ ๆ ถูกฆ่าตายเมื่อคราวประเทศฝรั่งเศส
 เป็นสาธารณ

โยเซฟินอยู่กับนโปเลียนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๘ ถึง พ.ศ. ๒๓๕๓ ไม่มี
 ลูกเลย นโปเลียนคิดว่า เขาได้พยายามทำความดีให้แก่ประเทศฝรั่งเศส
 เป็นอันมาก สมควรจะมีลูกเป็นกษัตริย์วงศ์สืบต่อไป แต่เมื่อ โยเซฟิน
 ไม่มีลูก ความประสงค์ข้อนั้นก็ไม่สำเร็จ เขาคิดจะหาพระราชินีใหม่
 จึงเริ่มการด้วยมีหนังสือไปขอพระกนิษฐาของพระเจ้า ชาร์ อาเล็กซาน—
 เดอร์ พระราชาริชาลด์เซย์ พระเจ้า ชาร์ ทรงคิดว่า นโปเลียน
 เป็นคนล้าสมัย มีอำนาจน้อยชยาลดออกไป จึงจัดการขอเจ้าหญิง
 มาร์เทียส พระธิดาพระราชาริชาลด์เซย์ ขณะนั้น เมตเคอร์นิก
 เป็นราชทูตขอต่อเรีย ประจำประเทศฝรั่งเศส เมต เคอร์นิก พยายาม
 ดื้อสารจนเป็นผลสำเร็จ นโปเลียน จึงอย่าขาดจาก โยเซฟิน แล้ว
 อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิง มาร์เทียส เมื่อ พ. ศ. ๒๓๓๕ ต่อมา ๓ ปี
 มีลูกชายคน ๑ นโปเลียนให้ชื่อว่า “รูด็องโรม” ครั้นเมื่อนโปเลียน

สิ้นวาทนาแล้ว พระมารดาพาไปอยู่ในราชสำนักของเดรีย เบ็ญจัน
ชื่อเป็น ตุ๊ก แห่ง ไรต์คาร์ค ๆ มีโรคออกแอดมาตั้งแต่เด็ก มีชีวิต
อยู่ได้ ๒๓ ปี ก็ถึงแก่ความตาย

ต่อจากการตั้งพระราชินี ก็มีการตั้งแม่ทัพนายกอง เป็น
จอมพลพร้อมกันครั้งเดียว ๑๘ คน มีรายนามดังนี้ คือ มราต์
ดาวด์ เนย์ ยูร์ตัง บริน แซร์วีเอ เดอแฟร์ มาร์มอง
เปอริญอง ลานน์ส แบร์นาคอตต์ มาสเซนา ชูลด์
เบสตีเออร์ โอเยอโร มงเซย์ มอรัคเ อแกดแลมันน์

ผู้ที่ได้รับยศเป็นจอมพลทั้ง ๑๘ นายนี้ ภายหลังได้รับภักติยศกิตติ
เป็นเจ้าครองนครโดยมาก

เมื่อทำพิธีปราบดาภิเษกที่กรุงปารีสแล้วได้ ๑ ปี นโปเลียนได้
ไปทำพิธีสวมมงกุฎเหล็กที่นคร มิแกน เมืองหลวงของอาณาจักร
คอมบาร์ต เพื่อดำรงตำแหน่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินอิตาลีตามประเพณี
เสร็จจากการพิธีแล้ว ได้จัดการปกครองบ้านเมืองแถบนั้น ตั้งดำคัญที่ได้
จัก คือ ให้เลิกประชาริปไตย ชีตชาดป็น ที่ได้ตั้งขึ้นตามสัญญาฉบับ
ซึ่งลงนามกันที่เมือง คัมโปฟอร์มิโอ นั้นเสีย แล้วตั้งบุตรของ
โยเซฟิน ชื่อ ออแนนโบฮาร์เนต เป็นผู้สำเร็จราชการประเทศอิตาลี
กับให้เอาอาณาจักรประชาริปไตย จิเกอเวีย ซึ่ง เยนัว เป็นเมืองหลวง
นั้นมาเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสโดยตรง

๘. การทัพของเดรียครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๕๔.— ต้นเหตุที่จะเกิด

สงครามครั้งนั้น เนื่องจากสัญญาระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส ระบบ
 ซึ่งทำที่เมือง ฮาเมียง พ.ศ. ๒๓๔๕ มีใจความว่า ฝรั่งเศสยอมให้อังกฤษ
 ปกครองประเทศ อิทธิปด์ แต่ให้คืนเกาะ มอลต้า ให้แก่คนที่ปกครอง
 อยู่เมื่อก่อนนโปเลียนได้ ครั้น พ.ศ. ๒๓๔๖ นโปเลียนได้รวม
 เฮาซานาเซคส์ บีเอนองค์ (ชาติเนีย) ซึ่งนคร ตูริน เป็นเมืองหลวง
 เข้ามาเป็นของฝรั่งเศส และวางธรรมนูญการปกครองประเทศสวิต—
 เซอร์แลนด์ พฤติการณ์ที่ นโปเลียนทำเช่นนั้น อังกฤษเห็นว่า
 นโปเลียนประสงค์จะมีอำนาจเหนือประเทศทั้งปวงในยุโรป อังกฤษ
 จึงแสดงความขัดขวาง เริ่มต้นจากไม่คืนเกาะ มอลต้า ให้เจ้าของเดิม
 ความสัญญาที่ทำกับฝรั่งเศส ความบาดหมางระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษ
 จึงเกิดขึ้นอีก อังกฤษเตรียมรบครั้งนั้น เริ่มจากทำสัญญาเป็น
 สันพันธมิตรกับฮอลแลนด์ รัสเซีย และสวีเดน เพื่อช่วยการกั
 ฝรั่งเศส นโปเลียนก็คิดจะตีอังกฤษเหมือนกัน จึงเตรียมกองทัพไว้
 ตามหัวเมืองชายทะเลหลายแห่ง ดังที่บัญชาการกองทัพที่เมือง บูดอญ
 มีกำลัง คือ ทหารเดินเท้า ๓๒๐,๐๐๐ ทหารม้า ๓๒,๐๐๐ ทหาร
 ปืนใหญ่ ๔๐๐๐ ปืนต้นาม ๓๕๐ กระบอก ม้าเครื่องพร้อม ๓๔๐๐
 ล้วนตั้งอยู่ที่บรรทุกได้ในเวลานั้นมี ปืน ๕๐๐๐ กระบอก กระสุนปืนเล็ก
 ๓๔,๐๐๐,๐๐๐ นัด ดินบรรจุลง ๘๐,๐๐๐ แต่ยังไม่กล้ายกกองทัพ
 ข้ามทะเลไป เพราะกลัวอังกฤษจะเอากองทัพเรือมาทำลายกำลัง
 เหล่านี้เสีย ก่อนขึ้นฝั่งเกาะอังกฤษ

นโปเลียน ประสงค์ จะให้ กองทัพ เรือ ฝ่ายตนมี กำลังพอ คำน ทาน
กองทัพเรือของอังกฤษได้ จึงชวนพระเจ้าแผ่นดินสเปนเข้าเป็น
สัมพันธมิตร พระเจ้าแผ่นดินสเปนยอมเข้าด้วย กองทัพเรือของ
สเปนกับฝรั่งเศสจึงรวมเป็นพวกเดียวกัน

เมื่ออังกฤษรู้ว่าฝรั่งเศสเตรียมการตีประเทศของตน จึงจัด
การลาดตระเวนในท้องทะเลอย่างกวดขัน ไม่ให้ฝรั่งเศสขนทหาร
ข้ามทะเลไปขึ้นเกาะอังกฤษได้ และหาโอกาสทำลายเรือรบของ
ฝรั่งเศส กับ สเปน เพื่อไม่ให้ฝรั่งเศสใช้เรือรบเป็นกำลังยึดอำนาจ
ในท้องทะเลเสียแล้ว ขนทหารไปตีประเทศอังกฤษโดยง่าย

ฝ่ายออสเตรียซึ่งแพ้ฝรั่งเศสมาหลายครั้ง คอยหาโอกาส
แก้แค้นฝรั่งเศสอยู่เสมอ ครั้นอังกฤษชวนเข้าเป็นมิตรก็ล้มประสงค์
จึงทำความตกลงกันว่า อังกฤษจะเป็นผู้รบฝรั่งเศสทางเรือ ส่วน
ทางบกนั้นเป็นหน้าที่ของสัมพันธมิตรจะต้องตีฝรั่งเศส แต่อังกฤษ
จะออกเงินช่วย โดยสัญญาว่าในปี ๓ จะให้เงิน ๓ ล้าน
๓ แสน ๒ หมื่น ๕ พันปอนด์ ค่อยทหาร ๓ แสน กับทั้ง ๓ ใน ๔ ของ
จำนวนเงินนี้อีกด้วย สำหรับใช้ในการระดมพลและเตรียมรบ
โดยเหตุนี้ ออสเตรียจึงเป็นหัวหน้าในการรบทางบก และ
มีทหารรวมทั้งของชาติที่เป็นมิตรด้วยเป็น ๔๓๐,๐๐๐ คน

เมื่อ นโปเลียน รู้ว่า ออสเตรีย เตรียมการรบดังนั้น จึง
เลิกความวิตที่ตีประเทศอังกฤษ หันมาเตรียมรบออสเตรียทันที

โดยใช้กำลังซึ่งเตรียมไว้ที่เมือง บุดอญ นั้น และเมื่อกำลังที่อื่นเพิ่ม
เต็ม รวมทหารได้ ๒๓๘,๐๐๐ คน ออกเดินทางจากเมือง บุดอญ
ตั้งแต่วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ ทหารทั้งหมดมีความฮึกเหิม
ราแรง เพราะบรรษะนะมาหลายครั้ง จึงมีกำลังน้ำใจดี กำลัง
กายก็พลอยดีด้วย เดินทางอยู่เดือนเต็ม คือ ตั้งแต่วันที่ ๒๕
สิงหาคม ถึงฝั่งแม่น้ำไรน์เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ไม่มีทหาร
เจ็บป่วยหรือหนีลี้ภัยคนเดียว

ฝ่าย ฮอดส์เครีย ให้ เมกค์ เป็นแม่ทัพใหญ่ยกมารบกับ นโปเลียน
เมกค์ ตั้งกองทัพออยู่ที่เมือง อุดม์ ซึ่งตั้งอยู่ตอนต้นแม่น้ำ ดานูบ เมกค์
คาดว่า นโปเลียน จะไปถึงแม่น้ำไรน์ ก่อนวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน
ไม่ได้ แต่ นโปเลียน ไปถึงแม่น้ำ ไรน์ ก่อนกำหนดที่ เมกค์ คาด
ไว้เกือบ ๗ สัปดาห์ ได้ข้ามแม่น้ำ ไรน์ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ กันยายน
และไปถึงแม่น้ำ ดานูบ ตั้งแต่วันที่ ๗ ตุลาคม ฉะนั้น นโปเลียน
จึงมีเวลาเดินข้ามไปตัดทางตั้งกำลังของ เมกค์ คุกอยู่ในที่ถล่ม
ไม่มีทางที่จะเอาชนะได้ เมื่อจวนตัวเข้า จึงต้องออกรบ
แต่ดู นโปเลียน ไม่ไหว นโปเลียน จับได้ เดชยอมแพ้
เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม แต่ นโปเลียน บดขยี้ต่อไป การทัพ
ครั้งนี้ นโปเลียน จับเชลยได้ ๖๐,๐๐๐ คน จากจำนวน ๘๔,๐๐๐
คน ซึ่งตั้งอยู่ที่เมือง อุดม์ ฝ่ายฝรั่งเศสเสียทหาร ๖๐๐๐ คน การ
รบครั้งนี้ นโปเลียน เร่งรีบให้ทหารเดิน ทหารเหนื่อย
หนักเข้า จึงบอกว่า นโปเลียนทำสงครามด้วยดา ไม่ทำสงคราม

ด้วยแขน แต่ได้ผลดี มีชัยอย่างงาม

เมื่อ นโปเลียน รัชระมหกเมือง ชุม์ แล้ว จึงคุมกองทัพ
ทั้งปวงรุกไปยังกรุงเวียนนา ขณะที่กำลังเดินทางนั้น นโปเลียน
ทราบข่าว รัสเซียยกกองทัพมาช่วยฮอดส์เทรีย และเข้าใจว่า คง
ไปตั้งรับที่กรุงเวียนนา จึงให้ มูราต เป็นแม่ทัพรีบยกไป มูราต
ยกไปถึงกรุงเวียนนา ไม่เห็นมีใครต่อสู้ เพราะพระราชาริราช
ฮอดส์เทรียได้ยกกองทัพออกจากเมือง ข้ามแม่น้ำดานูบไปรวม
กำลังกับรัสเซียอยู่ที่เมือง ฮอดส์เคอริตซ์ อันเป็นชัยภูมิ นโปเลียน
จึงยกกองทัพตามไป และได้เข้าระดมตีเข้าที่ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๓๔๘ นโปเลียนก็มีชัยชนะอีก และเป็นชัยชนะที่ทำให้
ฮอดส์เทรีย ขอทำสัญญาสงบศึก แล้วก็ได้ทำสัญญาสันติภาพกันที่
เมืองเบรตเบอร์ก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ใจความสำคัญในสัญญานั้นว่า
พระเจ้าฟรานซิสที่ ๒ ยอมลดตำแหน่งพระราชาริราชเยอรมันนี คง
ดำรงแต่ตำแหน่งพระราชาริราช ฮอดส์เทรีย เท่านั้น และต้องเสียแผ่นดิน
ให้แก่แคว้น บาวาเรีย และ จอร์เค็มเบอร์ก ซึ่งเป็นมิตรของฝรั่งเศสเป็น
อันมาก จนแคว้นทั้ง ๒ นั้นมีอาณาเขตต์ พอดีเป็นประเทศขึ้นได้ แต่
ส่วนของกองทัพรัสเซียนั้นหนีไป จึงยังไม่ได้ทำสัญญากัน

ได้กล่าวแล้วว่า อังกฤษหาโอกาส จะทำลายกองทัพเรือฝรั่งเศส
และสเปนอยู่ ขณะที่ นโปเลียนข้ามแม่น้ำดานูบนั้น กองทัพเรือของ
ฝรั่งเศสและสเปนประชุมกันอยู่บนฝั่งทะเลของสเปน เผอิญเกิดพายุ

ใหญ่ จึงต้องแน่นเข้าอาศัยจอดอยู่ในอ่าวเมืองกาติซ เนตตัน
แม่ทัพเรือของอังกฤษรู้เข้า จึงยกทัพเรือไปซุ่มอยู่ที่แหลม ทราฟาลการ์
(อยู่ใกล้ยิบรอลต์) พกกองทัพเรือของฝรั่งเศสและสเปนออกจากอ่าว
เน็ตตัน ก็เข้าระดมตีอย่างรุนแรง เรือรบฝรั่งเศสและ
สเปนพินาศหมด เมื่อวันที่ ๓๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ แต่
เน็ตตัน ซึ่งชนะอย่างมีชัยเพียง ก็สิ้นชีวิตในการรบครั้งนี้เอง
การเสียกองทัพเรือครั้งนี้ เป็นเหตุให้โนโปเลียนเลิกความคิดที่จะตี
ประเทศอังกฤษ

๑. การทัพปรัสเซีย และรัสเซีย พ.ศ. ๒๓๔๘—๕๐.— ประเทศ
ปรัสเซียนั้น ได้ทำสัญญาด้านติภาพกับฝรั่งเศสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๘
คอนคันของสมัยรัฐบาล ดิเรกตอร์ ครั้น นโปเลียน มีอำนาจมากขึ้น
และทำสงคราม ขยายอาณาเขตเข้าไปใน ประเทศ ซึ่ง อยู่ ใกล้ ปรัสเซีย
พระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ เจ้าแผ่นดินปรัสเซียก็ไม่พอพระทัย
ยิ่ง นโปเลียน รบชนะได้อาณาเขตมากขึ้นเพียงใด พระเจ้าเฟรเดริก
วิลเลียมที่ ๓ ก็ยังไม่พระทัยมากขึ้นเพียงนั้น ในที่สุดก็ทรงพระ
ดำริจะทำลายอำนาจของ นโปเลียน จึงเตรียมทหารไว้เป็นอันมาก
ก็พอ ออกเตรียม ทำสงคราม นโปเลียน จึงตั้งพระทัยตั้งเป็น
กลางรอฟังผลสุดท้ายของสงครามนั้นอยู่ ครั้นปรากฏว่า นโปเลียน ชนะ
อีก จึงตกลงพระทัยอย่างเด็ดขาดว่า ต้องทำสงครามกับนโปเลียน
เมื่อจะเริ่มทำสงครามนี้ พระองค์ทรงเชื่อความแกล้งจกจำศีลมารของ

แม่ทัพนายกองว่า คงเอาชนะ นโปเลียนได้ เพราะกองทัพ
ปรัสเซียเคยมีชื่อเสียงในสมัยเฟรเดริกมหาราช ก็ขณะนั้นเฟรเดริก
มหาราชขึ้นพระชนม์ได้ ๕๐ ปีเท่านั้น ข้อ^๕เป็นการเข้าพระทัยผิด
เพราะ นโปเลียน ได้เปลี่ยนแปลงวิธีรบให้ดีขึ้นกว่าเมื่อครั้งเฟรเดริก
มหาราชเป็นอันมาก

ฝ่ายอังกฤษ รัสเซียและสวีเดน ซึ่งยังเป็นข้าศึกกับ นโปเลียน
อยู่ ก็พากันยุยงส่งเสริมพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ ให้ทำสงคราม
กับ นโปเลียน และรับว่าจะช่วย ถ้าเหตุ^๕อย่างหนึ่ง ก็คือ
รัฐชานเดอร์มัน เป็นสมบัตินี้ของพระองค์พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ
มาตั้งแต่พระเจ้าจอร์จที่ ๓ แต่ นโปเลียน ได้ยึดไว้ พระเจ้า
เฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ ก็ต้องนิ่ง ครั้นถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗
พระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ ทรงทราบ^๕ว่า นโปเลียน จะยกให้
อังกฤษ ถ้าไม่พอพระทัย จึงประกาศสงครามกับนโปเลียน เมื่อเดือน
ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ ซึ่งเร็วไป พวกที่รับช่วย มาช่วยไม่ทัน

ขณะนั้นกองทัพฝรั่งเศสยังตั้งอยู่ในออสเตรีย คือ กองทัพซึ่งรบ
ชนะที่เมือง ออสเตรียลิตซ์ นั้นเอง นโปเลียน จึงคุมกองทัพนั้นยกเข้า
ไปในประเทศ ปรัสเซีย อย่างเร็วที่สุด และตีกองทัพ ปรัสเซีย
พ่ายแพ้ไป เร็วที่สุด ด้วย คือ ได้มีการรบใหญ่เพียง ๒ ครั้ง ๆ แรกรบ
กันที่ตำบล เซนา คร^๕งที่ ๒ รบกันที่ตำบล เอาแอร์ดัลต์ ฝรั่งเศส
ชนะอย่างงามทั้ง ๒ ครั้ง กองทัพปรัสเซียแตกพ่ายและถอยหนีไป

กองทัพฝรั่งเศสได้ติดตามต่อไป ในชั่วเวลา ๘ สัปดาห์ ก็ตีประ-
เทศปรัสเซียได้ นโปเลียนยาราทัพหลวงเข้ากรุงเบอร์ลิน พระ
เจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ หนีไปประทับอยู่นเมือง เคอนิกส์เบอร์ก ซึ่ง
อยู่ปลายแดนปรัสเซียทางตะวันออก มีอาณาเขตที่เหลืออยู่เพียง
เล็กน้อย มีทหารเหลืออยู่ ๓ หมื่น ๕ พัน แต่ไม่เจรจาขอทำสัญญา
สงบศึก เพราะรู้ว่าปรัสเซียจะยกมาช่วย จึงเตรียมทหารไว้สำหรับ
ต่อสู้ นโปเลียน

ขณะนั้น นโปเลียน อยู่ที่กรุงเบอร์ลินนั้น มีข้าศึกเหลืออยู่ ๔ ประเทศ
คือ ปรัสเซีย รัสเซีย อังกฤษ และ สวีเดน ข้าศึกเหล่านี้สวีเดนเป็น
ผู้ช่วยเพียงเล็กน้อย ไม่สำคัญเลย ที่สำคัญ คือ อังกฤษ ซึ่ง
นโปเลียนยังเอาชนะไม่ได้ นโปเลียนรู้ดีว่า อังกฤษมั่งคั่ง
สมบูรณ์อยู่ได้ เพราะได้รับผลประโยชน์จากการค้าขายกับประเทศซึ่ง
ตั้งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ของทวีปยุโรป เพราะฉะนั้น เพื่อตัดกำลังอังกฤษ
ให้ทรุดโทรมลง จึงออกประกาศที่กรุงเบอร์ลิน บังคับ
ประเทศทั้งปวงบนแผ่นดินใหญ่ของทวีปยุโรป ไม่ให้ทำการค้าขาย
ติดต่อกับอังกฤษ

นอกจากอังกฤษก็มีข้าศึกสำคัญอีกชาติหนึ่งคือ รัสเซีย ซึ่งเป็น
มิตร ของปรัสเซีย นโปเลียน ก็ระดมระดมรัสเซียให้พ่ายแพ้
จึงตั้ง กองทัพใหญ่ มุกรุกเข้าไปในแดน รัสเซีย ทางด้านแม่น้ำ วิสตุลา
ประดังกระฉับเมือง เคอนิกส์เบอร์ก ซึ่งพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓
ตั้งพักรวมกำลังอยู่ และที่รัสเซียด้วย

ฝ่ายวัดเขยนั้น ก็ได้ยกกองทัพใหญ่มาสู้รบกับกองทัพ
พระเจ้าเพ็ชรเทรวิกลเดิมที่ ๓ ซึ่งเหลือทหารอยู่ราว ๑ หมื่น ๕ พัน
ที่แรกทำท่าจะเอาแม่น้ำ วิสตุลา เป็นแนวหน้าสำหรับต้านทาน แต่
ครั้นเห็นว่าไม่มีเวลาพอที่จะเตรียมพร้อมได้ทัน จึงถอยไปเอาแม่น้ำ
นาเวฬุ กองทัพฝรั่งก็ตั้งติดตามไป ไล่รบกันหลายครั้ง ๆ ที่สุด
ได้รบกันที่เมือง ฟริดแลนด์ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๐
ฝรั่งชนะอย่างเด็ดขาด วัดเขยกับปรัดเขยเป็นฝ่ายแพ้ ฝรั่ง
ก็เมือง เคอร์นิกส์เบอร์ก ได้ วัดเขยขอทำสัญญาสงบศึก แล้ว
ก็ได้ทำสัญญาสันติภาพที่เมือง คิลลิต ก่อนที่จะได้ทำสัญญากัน
พระเจ้า ชาร์ลส์เด็กซานเดอร์ที่ ๑ ได้พบกับ นโปเลียนที่เมืองคิลลิต
พระเจ้าชาร์ลส์เป็นมิตรกับ นโปเลียน เพื่อช่วยกันทำสงครามกับ
อังกฤษ เพราะฉะนั้นพระเจ้าชาร์ลจึงไม่ต้องเสียแผ่นดินให้ นโปเลียน
กลับได้แผ่นดินบางส่วนของสวิตเซอร์แลนด์ มาเป็นของวัดเขยเสียอีก
แต่ต้องปฏิบัติตามประกาศเรื่องไม่ให้ทำการค้าขายกับอังกฤษ

สัญญาสันติภาพซึ่งทำที่เมือง คิลลิต มีใจความเดิมอนว่า นโปเลียน
ได้แบ่งทวีปยุโรปออกเป็น ๒ ภาค ๆ ๑ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

๑) พระเจ้า เพ็ชรเทรวิกลเดิมที่ ๓ ต้องยกแผ่นดินให้แก่

นโปเลียนเกือบครึ่งของประเทศ ปรังเซีย และต้องเสียเงินค่าปรับให้
 นโปเลียน ๖ รัชชานาแฟรงก์
 ๒) ประเทศ สวีเดน กับ ตุรกี ต้องเสียแผ่นดินบางส่วนให้
 แก่รัสเซีย

นอกจากข้อความที่ได้กล่าวแล้วนี้ สัญญา คิลลิก ยังมีบท
 บัญญัติเสมือนว่า นโปเลียนมีอำนาจเหนือยุโรปทั้งทวีป บทบัญญัติ
 นี้มีใจความดังต่อไปนี้

๑) ตั้งอาณาเขตต์ เวสต์ฟาเลีย ซึ่งพระเจ้า เฟรเดริกวิลเลียม
 ที่ ๓ ยกให้ฝรั่งเศส เป็นประเทศหนึ่ง แด้นโปเลียน ให้
 เยโรโมโนนาปาร์ต น้องชายของคนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

๒) ตั้งโปแลนด์ขึ้นเป็นอาณาเขตต์หนึ่ง มีเมืองหลวงชื่อ
 วอร์ซอ แด้นโปเลียนยกให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน แซก โซน

๓) รวมอาณาเขตต์ บาเวเรีย บาเดน จีร์เคิมเบอร์ก และ
 นครเล็กๆ ซึ่งอยู่ติดต่อกันเข้าเป็นสหรัฐแห่งแม่น้ำ โรน
 ตั้งว่าการกลางของสหรัฐนี้เมือง แฟรงฟวร์ท สหรัฐนี้อยู่ในปกครอง
 ของนโปเลียนโดยตรง

๔) แก่ไรชัฏรรมนุญประเทศ ฮอลแลนด์ แด้นโปเลียน ให้
 หลุยส์ โบนาปาร์ต น้องชายของคนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

๕) ให้พระราชา และพระราชินี อาณาเขตต์ เนเปิ้ลส์ ออกจาก

ราชสมบัติ แล้ว นโปเลียน ให้ โยเซฟ โบนาปาร์ต พี่ชายของตน
เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

๘. การทัพ ปรัสเซีย และสเปน พ.ศ. ๒๓๕๓—๕๗. — สงคราม
ครั้งนัคคตอกันยืดยาว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๕๗ และ
สิ้นสุดลงเพราะนโปเลียนหมดอาสนา หาใช่เพราะนโปเลียนรบชนะ
อย่างเด็ดขาดไม่ และไม่ใช้รบกับสเปนและ ปรัสเซีย เท่านั้น ใน
ขณะรบ ๒ ชาตินั้น ก็ต้องรบกับอังกฤษพร้อมกันไปด้วย สาเหตุ
ที่รบกับชาติ ๑ ก็อย่าง ๑ หาเหมือนกับสงครามที่แล้ว ๆ มาไม่
เพราะฉะนั้น จะได้กล่าวสาเหตุเป็นชาติ ๆ ไป ดังนี้

สาเหตุที่จะรบกับ ปรัสเซีย นั้น เกิดจากเรื่อง นโปเลียน
ออกประกาศ ไม่ให้ประเทศบนแผ่นดินใหญ่ของทวีปยุโรป ทำ
การค้าขายกับอังกฤษ ก็ประเทศ ปรัสเซีย นั้น อยู่ใต้อำนาจ
อังกฤษมานานแล้ว จึงไม่ทำตามประกาศของนโปเลียน ๆ บังคับ
ก็ขัดขวาง นโปเลียน จึงส่งกองทัพไปตีประเทศ ปรัสเซีย พระ
เจ้าแผ่นดิน ปรัสเซีย พร้อมด้วยเจ้านายในพระราชวงศ์ พาภันท์
ไปอาศัยอยู่ในประเทศ บริติช ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของ ปรัสเซีย ใน
อเมริกาใต้ กองทัพฝรั่งเศสจึงตั้งรักษากรุง ดิสมอนไว้ ตึกออฟเวด—
ถึงกัน แม้ทัพอังกฤษยกมารบกับฝรั่งเศสที่กรุง ดิสมอน แต่ทัพฝรั่งเศส
ยอมแพ้ ตึกออฟเวดถึงกัน ๆ จึงตั้งมั่นอยู่ที่กรุง ดิสมอน นั้น

สาเหตุที่จะรบกับอังกฤษคือ อังกฤษเป็นข้าศึกกับฝรั่งเศสมาช้านาน

และเมื่อพระราช บอรัญการจะหนีไปนั้น ก็ได้มอบบ้านเมืองให้อังกฤษ
รักษา อังกฤษจึงยกทัพมารบกับฝรั่งเศสที่รักษากรุง ดิสนอน ดังกล่าว
แล้ว ครั้นอังกฤษตีกรุง ดิสนอนได้ จึงตั้งฐานทัพอยู่ที่นั่น ตึก ออฟ
เวลถึงกัน แม่ทัพใหญ่จัดการป้องกันกรุง ดิสนอน นั้นคงยิ่งนัก ฝรั่งเศส
เสียแม่ทัพ เมื่อฝรั่งเศสทำสงครามกับสเปน อังกฤษก็ช่วยสเปน
รบฝรั่งเศสในคาบสมุทรซึ่งไม่สู้ห่างจากทะเล ฝรั่งเศสต้องเสียกำลังไป
เพราะต้องต่อสู้กับอังกฤษเป็นอันมาก

สาเหตุที่จะรบกับ สเปน คือ นโปเลียนได้ทำสัญญาเป็นมิตรกับ
พระเจ้าซาร์ที่ ๔ เจ้าแผ่นดินสเปน ตั้งแต่คราวเตรียมจะไปตี
ประเทศอังกฤษ และยังเป็นมิตรกันอยู่ จึงอาศัยเงินกองทัพไปตี
ประเทศ บอรัญการ ได้ ค่อยมานโปเลียนตั้งกองทัพใหญ่ซึ่งมีทหาร
ถึง ๘ หมื่นเข้าไปในประเทศสเปน อ้างว่าจะให้ไปช่วยกองทัพ
ฝรั่งเศสที่ประเทศ บอรัญการ อย่าง ๑ จะไปตีเมือง ยิบรอลตาร์ ของ
อังกฤษอีกอย่าง ๑ แต่พระเจ้าซาร์ที่ ๔ จะทรงพระดำริอย่างไร
ก็ไม่ทราบ จึงหนีออกจากกรุง มาดริด ลงไปอยู่ทางทิศใต้ ราษฎร
เห็นดังนั้นจึงพากันโกรธเคือง เพราะเข้าใจว่าจะหนีไปอย่างพระเจ้า
แผ่นดินบอรัญการ บ้าง จึงพากันก่อการกบฏขึ้น พระเจ้า ซาร์ที่
๔ ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงจะมอบราชสมบัติให้พระโอรส ซึ่ง
ทรงพระนามว่า เจ้า เฟอริดินานด์ แล้ว พระองค์ลาออกจาก
ราชสมบัติ ชาวนั้นเลื่องลือเข้ามาถึงประเทศฝรั่งเศส จึงมีผู้

นโปเลียนว่า ให้จัดการถอดพระเจ้าแผ่นดิน สเปนอกจากราช
 สัมบัคเสีย เขาประเทศ สเปน ให้แก่พี่น้องของ นโปเลียน คิดว่า
 นโปเลียนเห็นชอบด้วย จึงให้เชิญพระเจ้าแผ่นดินสเปน และพระ
 โอรสมาประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าแผ่นดินสเปนยอมถวายราชสมบัติ
 ให้แก่นโปเลียน ๆ จึงให้ โยเซฟ โบนาปาร์ตเป็นพระเจ้าแผ่นดิน สเปน
 และให้จอห์น มูราต พี่เขยเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เนเปืลส์ แทน โยเซฟ
 ยกกองทัพไปประเทศสเปน พวกสเปนรู้ว่าจะไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 จึงรวมกำลังเข้าต่อสู้ กองทัพ โยเซฟ ต้องถอย นโปเลียนรู้เข้า
 จึงคุมกองทัพไปปราบปรามสเปน ๆ ทานกำลังไม่ไหว ต้อง
 ปลดปล่อยให้นโปเลียนพาพชายไปจนถึงกรุง มาดริด นโปเลียนทำพิธี
 ราชาภิเษก โยเซฟ ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินสำเร็จได้ ออัสเตรีย
 รู้ว่านโปเลียนกำลังทำสงครามกับสเปน จึงเตรียมกองทัพ นโปเลียน
 ต้องไปรบกับออัสเตรีย ทั้ง โยเซฟ ให้ครองประเทศสเปนอยู่กับ
 กองทัพ โยเซฟ ต้องทำสงครามกับสเปนและอังกฤษ ถึงกระนั้น
 โยเซฟ ก็ต้านทานอยู่ได้ แต่ปราบสเปนให้ราบคาบได้แต่ตอนที่ใกล้
 ฝรั่งเศส ส่วนทางใต้นั้นปราบไม่ลง ครั้น นโปเลียนเสร็จการรบ
 กับออัสเตรีย จึงจัดการรบกับสเปนและอังกฤษที่ประเทศ ปอร์ตุกาล
 และสเปนอีกคราวหนึ่ง แต่ก็ทำการไม่สำเร็จ เพราะชาวสเปนต่อสู้
 อย่างทรหดอดทน ฝ่ายอังกฤษ ตู๊ กุ ออฟ เวลถึงกัน ก็จัดการแข็งแรง

ที่สุด รัฐบาลอังกฤษก็จ่ายเงินในการนี้อย่างไม่เสียค่า
สงครามติดต่อกันยี่สิบขวามานถึง พ.ศ. ๒๓๕๖ ซึ่งโปเลียนทำ
สงครามทางอื่นแพ้เป็นลำดับ จึงให้ โยเซฟ ทั้งกรุง มาตริค กลับไป
อยู่กรุงบาวีร์ และให้จอมพล ชูลซ์ เป็นแม่ทัพรักษาเขตต์สเปญ
ตอนทเ็กต์สฟรังเคส์ได้

ตุ๊ก ออฟ เวลถึงกัน เห็นดังนั้น จึงเข้ารบกับ ชูลซ์ ๆสู้ไม่
ไหว ก็ถอยเรื่อย ตุ๊ก ออฟ เวลถึงกัน ตามที่จนกองทัพสฟรังเคส์ถอย
ออกจากประเทศสเปญ กลับเข้าไปอยู่ในสฟรังเคส์ ตุ๊ก ออฟ เวลถึงกัน
ยังความกลัวไปในแดนสฟรังเคส์อีกด้วย ก็พอ นโปเลียน ถูกบังคับให้ถ
จากราชบัลลังก์ครั้งแรก ตุ๊ก ออฟ เวลถึงกัน กับ ชูลซ์ จึงทำสัญญา
สงบศึกกัน รวมความว่า การสงครามในสเปญนั้นเป็นเครีของทอนก่าถ
งโปเลียนอย่างสำคัญ

การสงครามสเปญนี้ ทำให้ นโปเลียนถูกภินินทาว่า เขา
ชีวิตทหาร และเงินของสฟรังเคส์ไป ทำลายเสียเป็นอันมาก เพราะ
จะให้ โยเซฟ พี่ชายของตน ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินสเปญโดยสะดวก
ซึ่งเป็นการส่วนตัว ไม่ใช่การบำรุงชาติสฟรังเคส์ และการรบครั้งนี้
ก็จะทำอย่างโหดร้ายที่สุด

ส่วนชาวสเปญ ได้รับความฉวรเสรีญาว่า เป็นมนุษย์ที่
รักชาติบ้านเมืองมากที่สุด มีตัวอย่างเมื่อชาวเมือง ซารากอสซา
ต่อสู้สฟรังเคส์ ซึ่งจะแสดงต่อไปนี้โดยสังเขป คือ

เมือง ซารากอนซา ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ เอโบโร มีกำแพงเมือง
ในเมืองมีตึกหลายแห่ง ชาวสเปนที่เป็นหัวหน้าในการต่อสู้ฝรั่งเศส
ชื่อ บาตาฟอกต์ ๆ กับพลเมืองทั้งปวงรู้ว่าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๔ ต้อง
ออกจากราชสมบัติ ประเทศสเปนจะต้องเป็นของฝรั่งเศส และ
โยเซฟ พัสาย นโปเลียนจะได้เป็นเจ้าแผ่นดิน จึงเตรียมการต่อสู้

เมื่อกองทัพฝรั่งเศสยกไปตั้งเมือง ซารากอนซา ก็เข้าตั้งล้อมไว้
ชาวเมือง ซารากอนซา ก็ช่วยกันต่อสู้ทุกคน นอกจากผู้ชายจะต้องบ่อน
กันบ้านเมืองตามหน้าที่แล้ว ผู้หญิง นักพรต และเด็ก ยังเข้าช่วยทำ
การต่อสู้ซ้ำอีกด้วย ถึงกระนั้น ก็ยังมีกำลังน้อยกว่าฝรั่งเศส ๆ จึง
เข้าเมืองได้ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๕๓ แม่ทัพฝรั่งเศสเรียก
หัวหน้าชาวสเปนมาทำสัญญา ยกเมืองให้ฝรั่งเศส บาตาฟอกต์ ผู้
เป็นหัวหน้าตอบว่า ต้องรบกันให้ตายหมดเมืองเสียก่อน ทหาร
ฝรั่งเศสจึงต้องแยกย้ายกันไปรบกับชาวบ้านทุกหลังคาเรือน สิ้นเวลา
ไป ๗ วัน ชาวสเปนก็ยังไมยอมแพ้ เฝือกทหารฝรั่งเศสกองนั้น
ถูกเรียกกลับ การปราบเมือง ซารากอนซา ครบที่ ๓ นั้น จึงไม่
สำเร็จ

เมื่อกองทัพฝรั่งเศสกลับไปแล้ว ชาวเมือง ซารากอนซา ก็ไม่
ประมาท ได้ช่วยกันซ่อมแซมกำแพงเมืองและบ่อนให้ต่อสู้ซ้ำได้
แข็งแรงยิ่งขึ้น นอกจากตัวเมืองแล้ว บ้านของชาวเมืองก็ดัดแปลง
ให้เป็นบ่อนได้ด้วย เฝือกอังกฤษส่งกระสุนปืนไปช่วย ซึ่งเป็น

เหตุให้ชาวเมืองนั้นพอใจอย่างยิ่ง ในระหว่างที่กองทัพฝรั่งเศส
 ถอยไปชั่วคราวนั้น เป็นโอกาสให้การเตรียมพร้อมของชาวเมืองนั้น
 ดำเนิน ทั้งสระเบี่ยงอาหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทรงปอง

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๑ กองทัพฝรั่งเศสได้ยกไปตี
 เมืองซารากอสซาเป็นครั้งที่ ๒ และในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๓๕๒
 นโปเลียน ได้ให้จอมพล ดานส์ ไปเป็นผู้บัญชาการที่เมืองนี้ ชาว
 เมืองนี้ต่อสู้เต็มความสามารถ ถึงกระนั้น กองทัพฝรั่งเศสก็เข้าเมืองได้
 เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๓๕๒ คราวนี้ชาวเมืองต่อสู้ทุกบ้าน
 เพราะได้เตรียมดัดแปลงบ้านเป็นบ่อน้ำได้แล้ว ครมถนนในเมือง ชาว
 เมืองก็เอาเครื่องกีดกัน สะ ถนนเดียวหมด เพื่อให้ฝรั่งเศสเดินยาก
 และถ้าจะวิ่งเครื่องกีดกันเดียวแล้วเดินเข้าไป ก็ต้องถูกยิงตาย การ
 ปราบชาวเมืองนี้ ทำกันครั้งนั้น ฝรั่งเศสต้องขุดอุโมงค์เข้าไปให้
 ถึงบ้าน แล้วระเบิดบ้านนั้นเสีย จึงจะนับว่าทำสำเร็จไปบ้านหนึ่ง แล้ว
 ถ้าจะไปบ้านอื่น ก็ต้องขุดอุโมงค์จากบ้านที่ขุดนั้นไป ถ้าเดินบนดิน
 เป็นต้องถูกยิง ครั้นถึงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์นั้น เพลิงปาจากพลก็ยิง
 ห้างหน้าต่างสำคัญ ๆ ก็ตายเสียมาก จึงยอมแพ้เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๓๕๒ เมื่อยอมแพ้แล้ว พลเมืองยังมีชีวิตอยู่ ๑๒,๐๐๐ คน
 ตายเสียประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน แต่ฝรั่งเศสก็ตายประมาณ ๕๐๐๐ คน
 ชาวสเปนต่อสู้ฝรั่งเศส ครั้งนั้น เป็นประวัติการณ์ ซึ่งเรื่องชื่อแพร่
 หลายว่า ชาวสเปนเป็นผู้รักชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง

รูกเข้าไปในอาณาเขตต์ของฝรั่งเศสก่อน นโปเลียนได้ออกจากกรุง
ปารีสเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๕๒ มุ่งตรงไปกรุงเวียนนา
ได้รับกับออสเตรียหลายครั้ง ออสเตรียถอยเรื่อย นโปเลียนยก
กองทัพไปถึงกรุงเวียนนาเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๒ ออสเตรีย
เกรียงกรุงเวียนนาให้ฝรั่งเศส แล้วพากันข้ามแม่น้ำดานูบ ไป
ตั้งประชุมพลอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำนั้น นโปเลียนคิดว่า การที่
จะยึดกรุงเวียนนาได้ ในขณะที่ออสเตรียยังมีกำลังอยู่ และยังไม
ยอมแพ้นั้น คงรักษาไม่ได้ เพราะฉะนั้น จำเป็นต้องข้ามแม่น้ำไปทำ
การรบ ให้ออสเตรียยอมแพ้อย่างเด็ดขาด จึงจะได้รับผลจากการ
ทำสงคราม

นโปเลียนจึงให้ท้าวสะพานข้ามแม่น้ำ ดานูบ ไปยังเกาะ โตเบ
แล้วข้ามเกาะ โตเบ ไปยังฝั่งซ้ายแม่น้ำ ดานูบ อีกทีหนึ่ง เกาะ
โตเบ ตั้งอยู่ในแม่น้ำ ดานูบ ทางตะวันออกใกล้กับกรุงเวียนนา
มีพื้นที่เกือบ ๘ ตารางไมล์ การข้ามแม่น้ำที่ตรงนี้ จะต้องทำ
สะพานหรือท่อน ๒ สะพาน ทุหนึ่งยาว ๑๕๐๐ ฟุต อีกสะพานหนึ่ง
ยาว ๘๐๐ ฟุต นอกนั้นยังจะต้องทำสะพานเล็ก ๆ ซึ่งใช้เสายึดในน้ำ
อีกหลายสะพาน

การหาเรือท่อนั้น หาเขาในแดนกรุงเวียนนาอันเอง ได้มา
๕๕ ลำ จึงลงมือทำสะพานตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๒
ต่อมา ๓๐ วันก็แล้ว

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ นโปเลียนให้ โมติคอร์
ข้ามไปยึดหมู่บ้าน แอัสเป็น ให้ บุคท์ ข้ามไปยึดหมู่บ้าน เอตซิง
ซึ่งอยู่ทางฝั่งที่ข้าศึกตั้งอยู่

เมื่อกำลังข้ามน้ำ ออดเทรียไม่ทำการขัดขวาง แต่พอข้าม
ไปได้ ๖๐,๐๐๐ คน อาร์ช ดูก ชาร์จด์ ก็คุมทหาร ๘๐,๐๐๐ คน ยก
มา ในวันที่ ๒๑ กับ ๒๒ พฤษภาคม ปีนั้น ได้รับกันที่หมู่บ้าน
แอัสเป็น และ เอตซิง อย่างสาหัส ประเดี๋ยวออดเทรียก็หมู่บ้าน
ทั้ง ๒ นั้นได้ ประเดี๋ยวฝรั่งเศสก็กลับคืนได้ แต่แล้วกันยึด
หมู่บ้านทั้ง ๒ นั้นถึง ๔ ครั้ง นโปเลียนให้จอมพล ดานส์ คีมักกลาง
ระบวนทัพข้าศึก ให้แยกออกเป็น ๒ ภาค ตั้งได้คยท่ามาแล้ว
แต่ ดานส์ ทำไม่สำเร็จ เพราะกำลังน้อยกว่าข้าศึก

ในเวลากำลังรบกันนั้น ออดเทรียได้ปล่อยขลุ่ยระเบิดไฟให้ลอย
ตามน้ำเขยวลงมากะเทกสะพาน ๗ ขาดจากกัน ๒ ครั้ง ๗ แรกซ่อม
ได้ ครั้งหลังซ่อมไม่ได้

นโปเลียนเห็น ดานส์ มีกำลังน้อยกว่าข้าศึก จึงให้จอมพล
คาอูต์ คุมกองทัพข้ามไปช่วย เผอิญสะพานขาดจากกันเป็นครั้งที่ ๒
คาอูต์ ข้ามไม่ได้ ออดเทรียได้ทิ้งพากันมารุมรบ ฝรั่งเศสรู้
จนกระสุนเกือบหมด จึงเริ่มจะถอย ก็พอ ดานส์ ถูกกระสุนปืนใหญ่
ที่เข้าทั้ง ๒ ข้าง นับเป็นแผลที่ ๑๓ ตั้งแต่ ดานส์ เคยถูก
อาวุธข้าศึกมา ดานส์ ต้มลงแล้วเคยถึงแก่กรรม กองทัพฝรั่งเศส

ต้องถอย แลเตรียมอาหารประมาณ ๒๕,๐๐๐ คน เท่า ๆ กับออสเตรเลีย
 นโปเลียนตั้งมั่นเตรียมการรบอยู่ที่เกาะ โตบา ๑ เดือน ขณะ
 นั้นได้กองทัพเพิ่มเติมด้วย และได้เตรียมการข้ามแม่น้ำโดยอบาย
 คือ ทำสะพานครั้งที่เก่า ซึ่งเคยข้ามไปยังหมู่บ้าน แอต์เป็น นัชนใหม่
 ให้แข็งแรงกว่าเก่า เพื่อลงข้าศึก ในขณะเดียวกัน นโปเลียน
 ได้เตรียมเครื่องทำสะพานสำหรับจะข้ามก่อนไว้อีกด้วย แต่ผิดเป็น
 ความลับ

วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๒ นโปเลียนให้ทำสะพานที่
 จะข้ามจริงตั้งแต่ย่ำค่ำ รุ่งขึ้นวันที่ ๕ เวลาประมาณ ๐๕๐๐ ก็ข้ามไป
 นโปเลียนให้กองทัพใหญ่ข้ามไปทางนั้น โดยข้าศึกไม่ทันรู้ ทหาร
 ที่ข้ามไปทำการรบคราวนี้ประมาณ ๑๘๐,๐๐๐ คน

ฝ่าย อีร์ช ตู ก ชาร์ดส์ เมื่อเห็นนโปเลียนเตรียมจะข้ามตรง
 ทางเก่า ก็เตรียมสร้างบ่อมคายด์นามเผ่าทางนั้นอย่างกวดขัน และ
 ในวันที่ ๕ กรกฎาคมนั้น อีร์ช ตู ก ชาร์ดส์ ก็ได้เห็นทหารฝรั่งเศส
 ข้ามแม่น้ำทางนั้นกองเดียว จึงนึกประหลาดใจอย่างยิ่ง ใน
 การที่ฝรั่งเศสข้ามแม่น้ำทางอื่นได้ โดยคนไม่รู้เลย แต่การรบนั้น
 เตรียมไว้อพร้อมแล้ว มีทหารประมาณ ๑๔๐,๐๐๐ คน น้อยกว่า
 นโปเลียนประมาณ ๔๐,๐๐๐ คน

เมื่อฝรั่งเศสข้ามแม่น้ำไปได้ ก็ตรงเข้าตี ออสเตรเลีย ที่เดียว
 แต่ต้องถอยกลับมาในเวลาจวนค่ำ คืนวันนั้นจึงเตรียมการสำหรับ

เขารบออสเตรเลียในวันรุ่งขึ้น ฝ่ายออสเตรเลียก็เตรียมรบเหมือนกัน
 และได้เริ่มยกออกบุกกรุกฝรั่งเศสตั้งแต่วันที่ ๑๓๐๐ ได้รับกันเป็นศึก
 ใหญ่ที่ตำบล วากรรม เลี้ยทหารข้างละประมาณ ๕๕๐๐ คนเท่าๆ
 กัน แล้วออสเตรเลียเป็นฝ่ายถอย ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายไล่ติดตาม
 และได้รับกันที่ตำบล ชนาอิม เมื่อวันที่ ๓๑-๓๒ กรกฎาคม ปีนั้นอีก
 แล้วออสเตรเลียขอทำสัญญาสงบศึก พวกแม่ทัพฝรั่งเศสจะไม่ยอม
 เด็ก เพราะอยากจะปราบออสเตรเลียให้เซ็ดหลาบ แต่่นโปเลียน
 คิดว่า จะเอาชนะให้เด็ดขาดยิ่งกว่านั้น ก็ไม่ใช่ง่าย และ
 ขณะนั้นการสัมพันธไมตรีระหว่าง นโปเลียน กับประเทศอื่น ก็ไม่มีใครดี
 จึงยอมตกลง แล้วก็ได้ทำสัญญาดันตีกาพกันที่กรุงเวียนนา เมื่อ
 วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๒ ความสัญญานี้ออสเตรเลียยอม
 ยกมณฑล กาดิซเซีย ซัดส์เบอร์ก ควีเอดส์ อิดส์เทรีย กานีโอตา
 และส่วนหนึ่งของ โครอาเทีย แผ่นดินที่ยกให้ฝรั่งเศสครั้งนี้รวม
 ทุกตำบลมีพลเมืองประมาณ ๓ ล้าน ๕ แสน กับยอมเสียเงินค่าปรับ
 ให้ฝรั่งเศส ๒ ร้อยล้านแฟรงก์ และยอมรับจะปฏิบัติตามประกาศ
 ของนโปเลียน เรื่องไม่ให้ทำการค้าขายติดต่อกับอังกฤษอย่าง
 เคร่งครัด พอทำสัญญาแล้ว นโปเลียน ก็กลับไปทำสงคราม
 ทางตะวันออก

๓๓. ความเจริญเต็มที่และสาเหตุที่จะเสื่อมของ นโปเลียน.—

พ.ศ. ๒๓๕๔ เป็นปีที่ดวงชาตาของ นโปเลียนขึ้นสูงถึงขีดสูงสุด ความมุ่งหมายข้อสำคัญที่จะใคร่จะมีบุตรได้สืบวงศ์ ก็สมประสงค์คือ ได้ทำพิธีเสกสมรสกับเจ้าหญิงมารีหลุยส์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๕๔ พระนางมารีหลุยส์ก็ประสูติพระโอรสองค์ ๑ ดังได้กล่าวแล้วในเรื่องราชินีของ นโปเลียน

นอกจากความประสงค์จะสืบวงศ์ของ นโปเลียนเอง นโปเลียนยังได้ทะนุบำรุงพี่น้องให้มีฐานะดีขึ้นทุกคน จะกล่าวเฉพาะพี่น้องร่วมกรรมสิทธิ์ตามประวัติว่า ท่านชาร์ลส์บิคา นโปเลียน มีบุตรีคาบกับท่านเดคิเซียมารคา นโปเลียน หลายคน ฉะเพาะที่มีชีวิตอยู่เมื่อ นโปเลียนได้เป็นพระราชาธิราชนั้น ๘ คน แต่ท่านชาร์ลส์บิคาถึงแก่กรรมเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ จึงไม่ได้สมบุญ นโปเลียน ท่าน เดคิเซีย ยังมีชีวิตอยู่ นโปเลียน ให้มีตำแหน่งเป็นผู้จัดการกุศต บุตรีคาของท่านชาร์ลส์และท่านเดคิเซีย ซึ่งมีฐานะดีขึ้นเพราะ นโปเลียนทะนุบำรุงนั้น จะกล่าวความลำดับอายุตั้งแต่คนที่ ๑ ไปดังนี้

คนที่ ๑ เป็นชาย ชื่อ โยเซฟ โบนาปาร์ต ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินเนเปิลส์ แล้ว นโปเลียน ให้อ้ายไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน สเปน

คนที่ ๒ เป็นชาย คือ นโปเลียน โบนาปาร์ต นั้นเอง ได้เป็นพระราชาธิราชฝรั่งเศส

คนที่ ๓ เป็นชาย ชื่อ ลูเซียโน โบนาปาร์ต ได้เป็นเจ้าแห่ง คานโน

คนที่ ๔ เป็นหญิงชื่อ เฮลดี ได้เป็นเจ้าหญิงแห่ง ลูกกา และบียอม-

มิโน ส้มรสกับ เฟดิกซ์ บัวชอคคิ

คนที่ ๕ เป็นชายชื่อ หลุยส์ โบนาปาร์ต ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

ฮอลแลนด์

คนที่ ๖ เป็นหญิงชื่อ เปาดีนา ส้มรสกับเจ้าชาย คามินบอร์เกเซ

คนที่ ๗ เป็นหญิงชื่อ คาโรดิน ส้มรสกับจอมพล มูราต ๆ ได้

เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เนเปื้ดส์ แทนโยเซฟ โบนาปาร์ต

คนที่ ๘ เป็นชายชื่อ เยโรม โบนาปาร์ต ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

เวสต์ ฟาเลีย

นโปเลียนมีบุตรเลี้ยงซึ่งคิดมากับโกเซฟิน ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นหญิง
ชื่อ ออเคนต์ ได้ส้มรสกับหลุยส์น้องชาย นโปเลียน คนที่ได้เป็น
พระเจ้าแผ่นดินฮอลแลนด์ คนเด็กเป็นชายชื่อ ออเยนโบฮาร์เนต

นโปเลียนตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการประเทศอิตาลี

พี่น้อง แดะบุตรเลี้ยงทุกถ้าว้น ได้มียศศักดิ์สมหวังของ นโปเลียน
อยู่เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๔ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ นโปเลียน บิดียินดีอีกอย่างหนึ่ง
แต่การที่ นโปเลียนตั้งใจทะนุบำรุงพี่น้องนี้ ทำให้ต้องทำสงครามแผ่
อาณาเขต เพื่อหาแผ่นดินให้พี่น้อง จึงเป็นเหตุให้ถูกคิดหา
ชีวิตทหารและเงินของประเทศฝรั่งเศสไปทำสงคราม เพื่อหาบ้านเมือง
ให้พี่น้องของตน

ตั้งแต่มีประวัติศาสตร์มา ปรากฏว่ามีชาวยุโรปซึ่งเกลียดกั๊กสามารถ
จนถึงมีอำนาจเหนือประเทศทั้งปวงในยุโรปเพียง ๓ คน คือ ๑) ชาร์
๒) ชาร์ลส์มาญ และ ๓) นโปเลียน แต่เดิณาอำนาจราชบริพาร

ของ นโปเลียน พวกนักยกย่องว่า นโปเลียนล้ำกว่าชาห์และ
 ชาห์อดัมมายุ ถึงกับออกปากว่า ชาห์นั้น ถ้าจะเปรียบกับ นโปเลียน
 แล้ว ก็เหมือนนายร้อยโทคนหนึ่งเท่านั้น แต่ตาม ประวัติศาสตร์
 ปรากฏว่า ชาห์ คือประเทศอังกฤษได้ แต่ นโปเลียน ยังไม่ได้ข้าม
 ไปตีประเทศอังกฤษ แต่จะอย่างไรก็ตาม ถ้าพูดกันอย่างตรงไป
 ตรงมาแล้ว ก็พูดได้อย่างเต็มปากว่า นโปเลียน เป็นผู้สามารถ
 ทั้งการทหารบกและการพลเรือน จะหาผู้เสมอเหมือนได้ยากที่สุด

ความเจริญกับความเสื่อมเป็นของคู่กัน เมื่อเจริญเต็มที่แล้ว
 ก็เสื่อม ความเป็นไปในชีวิตของ นโปเลียน ก็เป็นเช่นนั้น ยามเจริญ
 ก็เจริญขึ้นโดยรวดเร็ว ถึงยามเสื่อมก็เสื่อมลงเร็วเหมือนกัน จะ
 แฉกสาเหตุที่ทำให้เสื่อมเป็นข้อ ๆ ไปดังนี้

๑) ประสงค์นโยบายเรื่องห้ามไม่ให้ประเทศบนทวีปยุโรป ค้าขาย
 กับอังกฤษนั้น นโปเลียน ทำเพื่อให้อังกฤษยากจนลง และทำ
 จริง ไม่ใช่เพียงเขียนประกาศไว้บนกระดานเท่านั้น คือ ถ้า
 ใครไม่ทำตามเป็นต้องปราบทันที ไม่มีลดละยกเว้นให้ใครเลย
 แต่อย่าลืมว่า ยิ่งปราบมากครั้งเพียงใด ก็ยังมีศัตรูมาก
 ขึ้นเพียงนั้น แต่ นโปเลียน ก็ปราบได้จนทั่ว จึงเหลือ
 แต่ ดันคปาปา ที่กรุงโรม ซึ่งก็พระองค์ประหนึ่งว่า เป็นบิดาของชาว
 ยุโรปทั้งปวง จะตั้งมีเมตตาไม่ว่าชาติใด ดันคปาปา จึงให้ราษฎรใน
 วรรณะชั้นหนึ่งของพระองค์ ค้าขายติดต่อกับอังกฤษ นโปเลียน เป็นคน

ไม่เคยยอมใคร เมื่อรู้ว่า ดันตปาปา ทำเช่นนั้น ก็ไม่ยอม
 เหมือนกัน จึงประกาศเอาแผ่นดินของ ดันตปาปามา เป็นของ
 ฝรั่งเศส และจับ ดันตปาปา มาขังไว้ ที่ ฟองเตโนโบล โกต์ กรุง ปารีส
 นโปเลียนทำเช่นนั้น เป็นการกดขี่หาญเกินไป เป็นเหตุให้ผู้ที่นับ
 ถือนิกายโรมันคาทอลิกทั้งหลาย โกรธเคือง นโปเลียนมาก ขึ้นก่อกำเฏ
 ก่อน และคอยหาโอกาสจะประหารชีวิตประหารอยู่เสมอ

๒) การทำสงครามปราบปรามอิตาลี เป็นเหตุให้ นโปเลียน
 มีศัตรูเพิ่มขึ้นทั้งภายในและภายนอก ศัตรูภายใน คือ พวกฝรั่งเศส
 ด้วยกัน ก็เริ่มจะไม่พอใจ เพราะเห็นว่า นโปเลียน เอาชีวิตของชาว
 ฝรั่งเศสและเงินของประเทศฝรั่งเศสไปทำลายเสียเป็นอันมาก เพราะ
 จะให้ โยเซฟ พี่ชายของตน ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินอิตาลีโดยสะดวก
 ศัตรูภายนอกคือชาวอิตาลี ก็โกรธเคืองอย่างดำหัด เพราะ
 ถอดพระเจ้าแผ่นดินของเขาเสีย แล้วเอาพี่ชายของตนไปเป็นพระเจ้า
 แผ่นดิน เป็นการข่มเหงหน้าใจอย่างร้ายกาจ ชาวอิตาลีจึง
 ตีอย่างไม่เสียตายชีวิต ยิ่งชาวอิตาลี ค่อสู้แข็งแรงมากขึ้นเพียง
 ไร นโปเลียนและแม่ทัพนายกองฝรั่งเศสทั้งปวง ก็ต้องเพิ่ม
 ความดุร้ายในการปราบปรามมากขึ้นเพียงนั้น ตั้งเรื่องการ ค่เมือง
 ชวรากอดชา ที่ได้อีกแล้วนั้นเป็นต้น การที่ ชาวอิตาลี ค่อสู้ฝรั่งเศส
 เสีย ชาวอิตาลี ได้รับความเสรีวิญ เพราะเขาทำเพื่อ
 บัองกัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ของเขา แต่การที่

นโปเลียนและแม่ทัพนายกองฝรั่งเศส ทำแก่ชาว สเปน อย่างร้ายกาจนั้น
 ได้รับคำติฉินนินทาว่า ^๕ เข็มโทร้ายกาจเหลือเกิน ^{เรื่อง}
 นั้นต่อไปถึงไหน ^{ก็มีคนเกลียด} นโปเลียน ^{ไปถึงนั้น} ^{และ}
 หาโอกาสที่จะทำลาย นโปเลียน อยู่ด้วยกัน

๓) เรื่องไม่ให้ค้าขายกับอังกฤษนั้น ประเทศที่ยอมทำตาม
 จำใจทำเพราะความกลัว ไม่มีใครทำด้วยความเต็มใจเลย เพราะ
 สิ่งที่เคยใช้ ก็ไม่ได้ใช้ บางคนที่เคยได้ผลประโยชน์จากการค้าขาย
 กับอังกฤษ ผลประโยชน์นั้นก็ขาดไป ยิ่งนานวันเข้า ก็
 เกิดความเดือดร้อนมากเข้า จึงอยากจะไม่ทำตามประกาศของ
 นโปเลียนเหมือนอกกันทั้งนั้น แต่เมื่อถ้าทำ ในที่สุดก็รอกันอยู่ว่าถ้า นโปเลียน
 พลัดท่าลงเมื่อใด ก็จะช่วยกันเข้า เพื่อไม่ให้ นโปเลียน
 มีอำนาจต่อไป เพราะทำให้คนโดยมากได้รับความเดือดร้อน

การจับ สันตปาปา มาขัง การฆ่าฟันชาว สเปน อย่างร้าย
 กา ^{การห้ามไม่ให้ทำการค้าขายกับอังกฤษ} ^{เป็นสาเหตุ}
 ที่ทำให้ นโปเลียน ถึงซึ่งความล่มจม ดังจะกล่าวต่อไป

๓๒. การทัพรัสเซีย พ.ศ. ๑๓๕๕.— สาเหตุที่จะเกิดสงคราม
 ครั้งนี้ ^๕ เนื่องจากพระเจ้า ซาร์ รัชปฏิบัติตามประกาศเรื่องไม่ให้ค้าขายกับ
 อังกฤษของ นโปเลียน ในตอนต้น ๆ ก็ไม่สู้จะเดือดร้อน ^{แต่ถึง}
 นานเข้า ยิ่งทำให้ชาว รัสเซีย เดือดร้อนมากเข้า คือ สิ่งที่เคยกินก็ไม่ได้

กิน สิ่งที่เคยใช้ก็ไม่ได้ใช้ คนที่เคยได้กำไรจากการค้าขายกับอังกฤษ
ก็ไม่ได้ ยิ่งนานวันเข้า ความเดือดร้อนก็มีมากขึ้น พระเจ้าชาร์
จึงไม่ปฏิบัติตามประกาศของ นโปเลียน ๆ เป็นคนไม่ยอมใคร
เมื่อรู้ว่าพระเจ้า ชาร์ ไม่ทำตามความประสงค์ จึงเกณฑ์กองทัพ
ใหญ่ มีทหารประมาณ ๕ แสน ไปรบกับพระเจ้าชาร์ แต่
แพ้อย่างพินาศ จนเห็นกันโดยมากว่า นโปเลียน แพ้ครั้งนั้น เป็น
สาเหตุที่จะนำไปสู่ความล้มจม

เมื่อพูดว่า นโปเลียนแพ้ น่าจะสงสัย เพราะเคยรู้มาแล้วว่า
นโปเลียนไม่เคยแพ้ใคร และพระเจ้าชาร์นั้น ก็ไม่เคยมีชื่อ
เลื่องลือรบเก่ง ทำไมจึงรบชนะ นโปเลียนได้ จึงขอบอกเพื่อ
แก้ความสงสัยว่า การที่พระเจ้าชาร์ชนะครั้งนั้น เป็นเพราะ
คาเดรังก์ ซึ่งเคยเป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของ นโปเลียน ได้
ตั้งแผนการรบของ นโปเลียน ไปถวายพระเจ้าชาร์ ๆ จึงรบชนะ เหตุใด
คาเดรังก์ จึงทำเช่นนั้น จะอธิบายต่อไปนี้

คาเดรังก์ เป็นฝรั่งเชื้อสคนหนึ่ง เมื่อยังเป็นเด็กร่างกายไม่
สมบูรณ์ จึงหันเข้าวัด เวียนทางศาสนา เพื่อหาเลี้ยงชีพ
ในทางเป็นนักพรต คาเดรังก์ เป็นคนฉลาด มีความรู้ดี มีไหวพริบ
ดี ทั้ง ๆ ที่เป็นนักพรตอยู่นั้น เมื่อเห็นว่า นโปเลียน จะมีบุญ
วาสนา ก็ประจบประแจงด้วยประการต่าง ๆ ในที่สุดก็ได้เข้ารับ

ราชการ จนได้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงว่าการต่างประเทศ ภายหลัง นโปเลียน มักทำการตรงกันข้ามกับความเห็นของ คาเดริงต์ ๗
จึงอ้างว่าร่างกายไม่สมบูรณ์ ขอลาออกจากตำแหน่ง นโปเลียน
ก็อนุญาตให้ออก แต่ยังเรียกไปปรึกษาชี้ราชการสำคัญ ๆ อยู่
เสมอ

นโปเลียน เคยใช้ คาเดริงต์ ไปเฝ้าพระเจ้า ชาร์ คาเดริงต์
จึงสนิทสนมกับพระเจ้า ชาร์ ครั้นเมื่อ นโปเลียน ทำแผนการรบ
เพื่อไปรบกับพระเจ้า ชาร์ ก็ได้ปรึกษา คาเดริงต์ ๗ จึงรู้แผนการ
รบทั้งหมด และตอบลงไปถวายพระเจ้า ชาร์ จนหมดด้วย เพราะ
ฉะนั้น พระเจ้า ชาร์ จึงรบชนะอย่างเด็ด

คาเดริงต์ ทำเช่นนั้น ถูกคิดว่าเป็นไส้ศึก ทำให้ นโปเลียน
และประเทศฝรั่งเศสด่าจน ฝ่าย คาเดริงต์ ก็มีข้อแก้ตัวว่า เพราะ
นโปเลียน ทำสงครามไม่รู้จักหยุด ทำให้ชาวฝรั่งเศสล้มตายเป็น
อันมาก และไม่รู้จะเลิกเมื่อไร คาเดริงต์ ห้ามก็ไม่เชื่อ
คาเดริงต์ ไม่รู้จะปราบ นโปเลียน อย่างไร จึงให้พระเจ้า ชาร์
ปราบ เพื่อเปิดข้อทุกข ในเรื่องซึ่งทำสงครามของชาวฝรั่งเศสตั้งปอง
ข้อหาและข้อแก้ตัวกันถ้วน ใครจะเป็นผู้ผิด ขอให้ผู้อ่านคิด
ดูเอง ในที่นี้จะดำเนินเรื่องการทำสงครามต่อไป ดังนี้

ฝรั่งเศสเกณฑ์ทหารอย่างมากที่สุด ทหารที่เข้ากองทัพครั้งนั้น
หลายชาติหลายภาษา จนรัสเซียบรรณานนามว่ากองทัพดิบดอง

ภาษา นโปเลียน ออกจากกรุงปารีสตั้งแต่วันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ เพื่อไปดำเนินการทัพ จำนวนทหารทั้งหมดบอกแน่ไม่ได้ เพราะไม่ทราบจำนวนทหารที่ให้รักษาทางคมนาคม แต่ทหารที่ข้ามแม่น้ำ วิสต์ูลา ไปนั้น บอกได้ว่า ๘ แสนเศษ เมื่อเตรียมพร้อมแล้ว เดินตรงไปทางแม่น้ำ นิเอเมน ซึ่งเป็นเส้นกันเขตต์แดน อาณาเขตต์ของ นโปเลียน กับของพระเจ้าซาร์ แล้วข้ามแม่น้ำ นิเอเมน เข้าไปในแดน รัสเซีย โดยความฮึกเหิมว่าเรื่งด้วยหวังว่าคงชนะ เหมือนที่เคยรบมาแล้ว

ฝ่าย รัสเซีย เกณฑ์ทหารสำหรับมาต่อสู้เพื่อรักษามันเมืองได้ประมาณ ๓๓๐,๐๐๐ คน แผนการรบของรัสเซียนั้นกำหนดว่าจะไม่เอากองทัพใหญ่เข้าปะทะฝรั่งเศส แต่จะปล่อยให้ฝรั่งเศสเดินเข้าสู่ศูนย์กลางของประเทศรัสเซีย เพื่อให้ต้องรับความลำบากเพราะความหนาว และให้ได้รับความเดือดร้อนเรื่องเสบียงอาหารไม่มีจะกิน จนกองทัพจะละลายแล้ว จึงจะเข้าตีซ้ำเติม ฉะนั้น รัสเซียจึงรบโดยวิธีตั้งพลางคอยพลางเรื่อยไป ฝ่ายฝรั่งเศสก็คิดตามเรื่อยไป จน นโปเลียน นี้ก็คิดว่า การที่เป็นเช่นนั้นจะเป็นอุปบายของพระเจ้าซาร์ คอกกะมัง ก็พอได้ปะทะกองทัพใหญ่ของรัสเซีย ซึ่ง คูคูโซฟ เป็นแม่ทัพมาตั้งรับอยู่ที่เมือง โปโรตโน จึงได้เข้ารบกันเป็นศึกใหญ่ ตั้งแต่วันที่ ๗ กันยายน รัสเซีย

ต่อสู้อย่างเต็มความสามารถ แต่ทว่ากำลังฝรังเศสไม่ไหว จึงถอย
ไปเมือง มอดโค นโปเลียนตามไปถึงเมืองมอดโค เมื่อวันที่ ๑๔
กันยายน การรบครั้งนั้น นโปเลียนเสียทหาร ๓๐,๐๐๐ คน
พระเจ้าซาร์เสียทหาร ๔๐,๐๐๐ คน

เมื่อ นโปเลียน ได้เข้าอยู่ในวังเก่าที่เมือง มอดโค แล้ว พอ
วันรุ่งขึ้นก็เกิดไฟไหม้ทั้งเมือง มอดโค ไฟไหม้อยู่ ๒ วันกับ ๓ คืน
เมือง มอดโค ซึ่งเคยเป็นเมืองงาม ก็กลายเป็นถ่านเถ้าไปหมด การ
เป็นเช่นนั้น เป็นอันตรายแก่กองทัพ นโปเลียน อย่างยิ่ง เพราะ
จะหาเครื่องใช้ในพื้นเมืองมาใช้ไม่ได้เลย เพียงแค่พื้นผ้าหริบจะ
คลุมไฟแก้หนาวก็หายากเต็มที ทั้งเป็นเวลาอย่างเข้าฤดูหนาวด้วย อากาศ
หนาวจัดขึ้นทุกวัน ตະเบียงอาหารก็ไม่พอใช้ ทหารก็เริ่ม
อ่อนกำลังลง ที่แรก นโปเลียน คิดว่า พอตีเมือง มอดโค
ได้แล้ว รัสเซียก็คงขวัญเสีย พระเจ้า ซาร์ คงรีบขอทำ
สัญญาสงบศึก จึงขอให้พระเจ้า ซาร์ ส่งผู้แทนมาขอทำสัญญา
แต่ยังรอที่ยังหาย เพราะพระเจ้า ซาร์ มันพระทัยว่า กองทัพ
นโปเลียนตกอยู่ในอันตรายรอบข้างแล้ว จึงขอให้กองทัพ นโปเลียน
หมดกำลัง และรับสั่งว่า พระองค์จะถอยไปใน ไซบีเรีย จน
หมดเขตทางตะวันออกแล้ว จึงจะยอมทำสัญญาดำเนินการ ฝ่าย
นโปเลียน ก็รู้สึกว่าเสียเปรียบ จึงมีหนังสือไปทูลพระเจ้าซาร์ ขอ
ทำสัญญาสงบศึก แต่พระเจ้า ซาร์ ไม่ตอบ ไม่ช้าก็ได้ทราบข่าว
ว่า คุตไซฟ รวมกำลังเป็นอันมาก ยกอันมากคอยตีฝรังเศส

ตามทางที่จะออกกองทัพ นโปเลียน เห็นกองทัพใกล้คือ อันตรายยิ่ง
 จึงถอยจากเมือง มอดโค เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔ เดือน
 เดียวกัน ก็ได้ประทะกับกองทัพ คุตโซฟ แต่ นโปเลียน ให้อำนาจ
 จึงสั่งให้กองทัพ ออแยเนโบฮาร์เนต ถูกยิงเข้ารบกับ คุตโซฟ แล้ว
 นโปเลียนถอยไปทางอื่น จึงพ้นอันตรายได้ครั้งหนึ่ง แล้ว ออแยเน
 จึงถอยตามมายุทธหัตถ์ แต่รัสเซียก็ตามคืบเรื่อยมา ฝรั่งเศส
 ด้พลงหนัพลง มาจนถึงเมือง ตระโมเดนดัก เมื่อจะถอย
 จากเมือง ตระโมเดนดัก นั้น นโปเลียนให้จอมพล เนย์ คุมกอง
 ระวังหลัง รัสเซีย ยกเข้าตัดกลาง กองทัพฝรั่งเศสขาด
 จากกัน แม่ทัพ รัสเซีย บอกให้ เนย์ ยอมแพ้ เนย์ ไม่ยอม
 และทำเป็นเตรียมตั้งค่ายจะพักแรม แต่พอค่ำลง เนย์ อาศัยความ
 มีด พาทหารประมาณ ๖๐๐๐ คน ต้องฝ่าอันตรายมาก
 เหลือที่จะพรรณนา แต่ในที่สุดก็เดินมาสมทบกับกองทัพ นโปเลียน จน
 ได้ แต่ทหารเหลือมาประมาณ ๘๐๐ คนเท่านั้น ต่อจากนั้น
 ก็มาถึงแม่น้ำ เบเรชีนา มีกองทัพ รัสเซีย ตามมาเป็นอันมาก คอย
 ทำอันตราย นโปเลียน เมื่อกำลังจะข้ามแม่น้ำ นโปเลียนทำอบาย
 โดยทำท่าจะข้ามที่ตำบลหนึ่ง แต่แท้จริงให้ทำสะพาน ข้ามที่อื่น
 การทำสะพานก็แสนยาก ทหารข้างคองยืนบนน้ำแข็งซึ่งเริ่มจะ
 ละลาย ตายเสียก็มาก แต่ก็พยายามทำจนข้ามได้ พอทำ
 เสร็จจึงให้จอมพล เนย์ คุมกองระวังหลังอีก พอข้ามได้ส่วนหนึ่ง ทหาร

น้ำ คอดแซก ก็ยกเข้าค้ นโปเลียน จึงสั่งให้เผาสระพานเสีย เพื่อ
 ไม่ให้ข้าศึกตามทัน แต่ต้องทิ้งทหารที่ตามไม่ทันเสียเป็นอันมาก
 ทหารตามมาได้เท่าใด ก็พากันถอยมาเท่านั้น มาถึงเมือง
 ตัโมร์ โจน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเมือง ตระโมเดนส์ก็กับเมือง วิดนา ใน
 ประเทศรัสเซียนั่นเอง นโปเลียนมอบให้จอมพล มูราต ซึ่งเป็น
 น้องเขย คุณกองทัพอแทน แล้วยื่นออกจากเมืองนั้น เมื่อวันที่ ๕
 ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ เดินทางโดยใช้รถม้า เร่งให้ม้าวิ่งเร็วที่สุด
 เข้าใจว่าต้องเปลี่ยนม้าหลายครั้ง จึงกลับมาถึงกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๙
 ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ เวลาเที่ยงคืน นโปเลียนรีบกลับเพราะ
 คิดว่า ถ้าชาวกรุงปารีสรู้ว่า กองทัพฝรั่งเศสถึงซึ่งความพ่ายแพ้
 อย่างย่อยยับเช่นนั้น อาจก่อการกำเริบขึ้น ความคิดนั้นก็ถูก
 เพราะชาวกรุงปารีสก็กำเริบขึ้นจริง ๆ แต่ นโปเลียน มาถึงทันได้
 ปรามปราม และควบคุมการตั้งป้อม ให้สงบเรียบร้อยได้

เมื่อ นโปเลียน กลับมาแล้ว จอมพล มูราต ได้อนุญาตให้ ออแซน
 โบฮาร์เนต์ ลูกชายโยเซฟิน คุณกองทัพอแทน แล้วยอมพล มูราต
 รีบกลับไปในนครเนเปิ้ลส์ ออแซนโบฮาร์เนต์จึงคุมกองทัพนั่นเดิน
 เข้าไปในประเทศ ปรุติเซีย

เมื่อ รัสเซีย เห็นฝรั่งเศสถอยกองทัพข้ามแม่น้ำ นิเอเมน ไปแล้ว
 ก็ไม่ติดตาม กองทัพฝรั่งเศสจึงมีทหารเหลือกลับมามีประมาณ
 ๕๐,๐๐๐ คน แต่มีทหารที่ถอยจากอิตาลีกลับมาไม่เกิน ๖๐๐๐ คน นอกนั้น

เพียงแต่มีชีวิตกลับมาเท่านั้น รวมความว่าการที่พรรค^{๕๕} นโปเลียนเสีย
ทหารประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน แต่รัสเซียเสียทหารเพียง ๑๕๐,๐๐๐ คน
เท่านั้น

การที่พรรค^{๕๕} นโปเลียนจึงเป็นสาเหตุสำคัญ ซึ่งทำให้ นโปเลียนล้ม
ลง เพราะเสียทั้งกำลังและความนิยมนับถือเรื่องความสามารถใน
การเป็นแม่ทัพบก ซึ่งเคยแสดงให้เห็นปรากฏแก่ก่อนมา

๓๓. นโปเลียน รมกับดั้มพันมิตร พ.ศ. ๒๓๕๖.— นโปเลียน
กลับมาถึงกรุงปารีส เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ เวลาเที่ยงคืน
เมื่อปราบปรามพวกที่ก่อการกบฏกำเริบ และจัดการควบคุมการงานทั้ง
ปวง ให้รัดกุมขึ้นเหมาะแก่เหตุการณ์แล้ว จึงเรียกทหารมาฝึก
หัดจัดเป็นกองทัพนวนใหม่ แล้วยกไปตั้งมทบกับกองทัพที่ ออแชน
โบฮาร์เนต์ คุณมาตั้งอยู่ใน ปรัสเซีย

ฝ่าย ออแชนโบฮาร์เนต์ ซึ่งคุมกองทัพแทนจอมพล มูราต นั้น
ได้คุมกองทัพเข้าไปตั้งอยู่ตามลุ่มแม่น้ำ เฮลเบ ในประเทศปรัสเซีย เข้า
ใจว่า ได้ตั้งมทบกับทหารที่ นโปเลียน ให้รักษาทางคมนาคมเมื่อยกทัพ
ใหญ่ไปตี รัสเซีย นั้นด้วย จึงมีทหารประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน นโป—
เลียน ได้เกณฑ์ทหารใหม่มาเพิ่มเติม แล้วจัดขึ้นเป็น ๒ กองทัพ ให้
ชื่อตามชื่อแม่น้ำ คือ กองทัพ เฮลเบ ออแชน เป็นแม่ทัพ กองทัพ
เมน นโปเลียน เป็นแม่ทัพเอง รวมทั้ง ๒ กองทัพมีทหารประมาณ
๒๐๐,๐๐๐ คน

ข้าศึกที่ นโปเลียน ต้องรบ เพราะไม่ทำตามประกาศเรื่องไม่ให้
 คำขายกับอังกฤษนั้น ที่แรกก็มิควรตั้งเสียชาติเดียว แต่พอ
 อังกฤษรู้ว่า นโปเลียน รบกับรัสเซีย เป็นแน่แล้ว อังกฤษ ก็รีบ
 ทำสัญญาเป็นมิตรกับ รัสเซีย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ ครั้น
 นโปเลียน แพ้ รัสเซีย รัสเซีย ก็ทำสัญญาเป็นมิตรกับรัสเซียเมื่อ
 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๕ แล้วก็ประกาศสงครามกับฝรั่งเศสเมื่อ
 เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ ทางประเทศสวีเดนซึ่ง นโปเลียน ตั้งให้
 จอมพล แบร์นาโดตต์ ไปเป็นผู้สำเร็จราชการนั้น แบร์นาโดตต์ ก็
 เหวใจออกห่างจาก นโปเลียน แล้วบอกนโปเลียนว่า ถ้าจะให้ แบร์-
 นาโดตต์เข้าด้วย ต้องยกประเทศนอร์เวย์ ให้ประเทศ สวีเดน นโป-
 เลียนไม่ยอม แบร์นาโดตต์ เลยทำสัญญาเป็นมิตรกับ รัสเซีย แล้ว
 ยกทัพมาช่วย รัสเซีย รบฝรั่งเศส ทางประเทศฮอลแลนด์นั้น เมต-
 เคอร์นิค ผู้เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ถาม นโปเลียน ถึง ๒ ครั้งว่า
 ฮอลแลนด์จะคงดีเป็นอนุญาโตตุลาการระงับความวิวาทให้ แต่ นโปเลียน
 ต้องยกแผ่นดินให้ ฮอลแลนด์ และ รัสเซีย ตามที่ เมตเคอร์นิค
 ได้บอกขอแผ่นดินมาด้วยแล้ว นโปเลียนจะตกลงหรือไม่ นโป-
 เลียนไม่ตอบ ฮอลแลนด์ เลยทำสัญญาเป็นมิตรกับรัสเซีย แล้ว
 ประกาศสงครามกับฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น ครั้น นโปเลียน จะต้อง
 รบกับ รัสเซีย รัสเซีย สวีเดน ฮอลแลนด์ และอังกฤษ ซึ่งรวมกัน
 เป็นสัมพันธมิตร แต่ นโปเลียน ก็ไม่ย่อท้อ

เมื่อ นโปเลียน จัดกองทัพอยู่ในประเทศ ปรุสเซียนั้น ปรุสเซีย
กับ รัสเซียซึ่งอยู่ใกล้ ก็ยกมารบก่อน ได้รับกันหลายครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ รบกันที่เมือง ตัคเซน นโปเลียนเสียทหาร ๓๓,๐๐๐ คน

ล้มพันนิตรเสียทหาร ๑๐,๐๐๐ คน

ครั้งที่ ๒ รบกันที่เมือง บุคเซน นโปเลียนเสียทหาร ๒๐,๐๐๐ คน

ล้มพันนิตรเสียทหาร ๓๓,๕๐๐ คน เสร็จการรบครั้งนี้แล้ว นโปเลียน
ร่อยหรอไป ๓๖ ชั่วโมง ล้มพันนิตรยอมตกลง

ครั้งที่ ๓ รบกันที่เมือง เทรส์เตน การรบครั้งนี้ นโปเลียน มี
ทหารน้อยกว่าล้มพันนิตร แต่ด้วยความแกล้งกล้าสามารถจึงชนะ
ล้มพันนิตรต้องพากันถอยไป เพราะเสียทหารเป็นอันมาก คือตาย
แะเจ็บประมาณ ๑๕,๐๐๐ คน ถูกจับประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน นโปเลียน
เสียทหารทั้งตายแะเจ็บประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน

ครั้งที่ ๔ รบกันที่เมือง ไบเลริก ล้มพันนิตรมีกำลังมากกว่ามาก
ฝ่ายฝรั่งเศสนั้น เมื่อถูกล้มพันนิตรเข้าตีอย่างรุนแรง ทหาร
แซกซันส์ ในกองทัพฝรั่งเศสก็ตกใจ คือ รุกออกไปข้างหน้าให้ห่าง
แล้วหันมายิงทหารฝรั่งเศส นโปเลียนเห็นเหลือกำลังจึงสั่งให้ถอย
เมื่อถอยกลับมากองทัพ บาวาเรีย ซึ่งเป็นพวกข้างฝรั่งเศส เอาใจ
ออกหากจากฝรั่งเศส ด้วยยกมากอยยิฝรั่งเศสเมื่อกำลังถอย แต่
กำลังฝรั่งเศสมากกว่า ช่วยกันกับกองทัพ บาวาเรีย ถอยไป จึง
พากันถอยต่อมาได้ แต่ที่เสียทหารเป็นอันมาก รวมความว่า

การทัพครั้ง^{๕๕} นโปเลียน เป็นฝ่ายแพ้เหมือนเมื่อคราวแพ้รัสเซียเหมือนกัน
แต่ นโปเลียนก็ไม่ย่อท้อ พอกลับมาถึงกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๓๕๖ ก็จัดกองทัพขึ้นใหม่ สำหรับจะต่อสู้กับดั้มพันธมิตร
ต่อไป

๑๔. นโปเลียนบ้องกันประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๓๕๗.— การทัพครั้ง^{๕๖}
นี้ต่อเนื่องกับการทัพคราวแพ้ดั้มพันธมิตร ที่เมือง ไบปลิก เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๕๖ คือ เมื่อนโปเลียนถอยจากเมือง ไบปลิก กองทัพ
ดั้มพันธมิตรซึ่งมีพระเจ้า ซาร์ แห่งรัสเซีย และพระเจ้า เฟรเดริก
วิลเลียมที่ ๓ แห่งปรัสเซียเป็นประธาน ยกตามมาช้าๆ ครั้น
ถึงเมือง แฟรงเฟิร์ต บนฝั่งแม่น้ำ เมิน จึงหยุดพัก แล้วหัวหน้า
ชาติที่เป็นดั้มพันธมิตรทุกชาติ จึงปรึกษากันว่า ควรจะอย่างไร
ต่อไป เมื่อปรึกษากันตกลงแล้ว จึงทำเรื่องราวส่งไปให้นโปเลียน
ใจความสำคัญว่า ถ้านโปเลียนยอมถอยเอา แม่น้ำ ไรน์ ทิวภูเขา
แอลป์ และทิวภูเขา ปีเรนเน่ เป็นเส้นเขตแดน คือ แผ่นดินซึ่งอยู่
ภายนอกแม่น้ำและภูเขาที่ออกซ้อน^{๕๗} ต้องคืนให้แก่ดั้มพันธมิตร แผ่นดิน
ซึ่งอยู่ภายในแม่น้ำและภูเขาที่ออกซ้อน^{๕๘} คงเป็นของฝรั่งเศส ดั้มพันธมิตร
จึงจะเจรจาเพื่อทำสัญญาสันติภาพ ให้คอบภายในวันที่ ๓ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๓๕๖

นโปเลียนได้รับเรื่องราวนั้น เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๕๖
แล้วพิจารณาโดยตลอด เห็นว่าดั้มพันธมิตรก็ได้บีบคั้นมากเกินไป

แต่เมื่อดูแผนที่เห็นแผ่นดินอันกว้างขวาง ซึ่งได้มาเพราะทำสงครามถึง
๓๗ ปี จะต้องคืนให้เจ้าของไปเสียครึ่งนั้น ก็เสียคายอย่างที่ดี
เพราะเหตุนี้จะตอบรับก็เสียคาย จะตอบปฏิเสธก็เกรงการรบจะเกิด
ขึ้นเร็วเกินไป จึงตอบว่า ขอให้สัมพันธมิตรคงทบทวนปรึกษา
การเจรจาเพื่อทำสัญญาสันติภาพขึ้นที่เมือง แมนน์ไฮม์

เมื่อสัมพันธมิตรได้ตั้งเรื่องราวให้ นโปเลียน แล้ว ก็ทราบว่
นโปเลียน หากกำลังสำหรับรบไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน เพราะ
ราษฎรเริ่มเบื่อการทำสงครามประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ก็คือ
อังกฤษไม่พอใจ ในการที่ผู้แทนของคนทั้งเมือง แฟรงฟอร์ด ไม่
ได้ลงไปในเรื่องราวที่ส่งไปให้นโปเลียนว่า ให้ นโปเลียนปล่อย
ประเทศเนเธอร์แลนด์ เพราะฉะนั้นเมื่อสัมพันธมิตรได้รับคำตอบของ
นโปเลียน จึงพร้อมกันตัดสินใจว่า เป็นคำตอบที่เบี่ยงบ่าย ไม่รับ
ปฏิบัติตามความต้องการของสัมพันธมิตร ๆ จึงเตรียมการข้าม
แม่น้ำ โรน์

เนื่องจาก นโปเลียน ไม่อยากจะให้ การสงครามเกิดขึ้นในขณะนั้น
จึงส่งหนังสือไปบอกสัมพันธมิตรอีกฉบับหนึ่ง ใจความว่า ยอม
ให้ใช้คำขอรับรองของสัมพันธมิตรเป็นบรรทัดฐาน สำหรับการเจรจา
เพื่อทำสัญญาสันติภาพ แต่สัมพันธมิตรก็ไม่ยอม เพราะคงคิดเห็นว่า
กำลังสำหรับรบของ นโปเลียน บอบช้ำทรุดโทรมมาตั้งแต่ถอยจากเมือง

โดยซีก นโปเลียนกำลังหาทางตั้งสำหรับรบเพิ่มเติม ถ้าปล่อยเข้าไป
เท่าใด นโปเลียนก็จะหาทางตั้งเพิ่มเติมได้มากขึ้นเท่านั้น จึงรีบยก
กองทัพข้ามแม่น้ำ โรน ตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๖

ฝ่ายนโปเลียนนั้นเดิมคิดว่า ข้าศึกคงจะเริ่มการสงครามภายหลัง
เดือน มีนาคม พ. ศ. ๒๓๕๖ ก็ รอให้หิมตกดูหนาวเสียก่อน ไม่
นึกว่า ข้าศึกจะเริ่มการรบในเดือน ธันวาคมนั้น ฉะนั้นแผนการรบ
ที่เตรียมไว้ก่อนก็ใช้ไม่ได้ เมื่อจำเป็นจะต้องรบ จึงเรียกทหาร
ที่อยู่ใกล้เคียงได้ประมาณ ๘ หมื่น มาทำการรบกับข้าศึก ซึ่งมี
ทหารกว่า ๒ แสน ถึงกระนั้น นโปเลียนก็ได้แสดงให้เห็นว่า
ข้าศึกเกือบเอาชนะไม่ได้

ยุทธบริเวณอยู่ทางตะวันออกของกรุงปารีส แถบดุ่มแม่น้ำ
มาร์น กับ แม่น้ำ เซน เมืองที่ได้ทำการรบครั้งสำคัญ ๆ นอกจาก
ปารีส ก็คือ เมือง บริเอน หรือ เบรียนซึ่งนโปเลียนเคยอยู่เมื่อเป็น
นักเรียนนายร้อย เมือง ตาโรติแยร์ และเมือง มงคัมโบโรน นอก
นั้นยังมีการรบต่อนอีกมาก การรบครั้งนั้นหนักไปดั่งมหาสงครามครั้ง
ประเดียวข้าศึกก็ได้ ประเดียวฝรั่งเศสก็ถอยคืนได้ เป็นเช่นว่า
นี้โดยมาก ฉะนั้นจะไม่กล่าวตามลำดับ จะกล่าวแต่ที่สำคัญ ดังนี้

การรบที่เมืองเบรียนนั้น นโปเลียนได้ตั้งระบอบทัพ บรูเซอร์
ชาด แล้วนโปเลียนเข้ารบกับ บลูเซอร์ อย่างฉาดฉาดกรรจ์ นโปเลียน
เกือบถูกจับเป็นเชลย และ บรูเซอร์ ก็หนีไปได้อย่างหวุดหวิด

จนถูกจับเหมือนกัน ในที่สุด บรูเซอร์ ต้องถอย

ก่อนหน้านี้ นโปเลียนได้ทำการรบซึ่งได้เปรียบอย่างงามอีก ๒ ครั้ง คือ ที่เมือง ลาโรติแยร์ ครั้งหนึ่ง ที่เมือง มงต์มิโรน อีกครั้งหนึ่ง เป็นเหตุให้ สัมพันธมิตรมีความวิตก เกรงจะเอาชนะไม่ได้ จึงชวน นโปเลียนทำสัญญาสันติภาพอีกครั้งหนึ่ง แต่จะให้ นโปเลียนยอมเสียอาณาเขตแค่เบดเยมทั้งหมด และอาณาเขตคามฝั่งตะวันตกแม่น้ำ โรน คดอกลงไป รวมทั้งมณฑล ซาอัว และ นีส ด้วย นโปเลียนจึงไม่ยอม นโปเลียนจะยอมเพียงเท่าคำขอฉบับที่ส่งไปจากเมือง แฟรงפורท์ จึงต้องรบกันต่อมาอีก

เมื่อเป็นเช่นนั้นสัมพันธมิตรเห็นว่า จะพุดกับนโปเลียนต่อไปก็ไร้ผล จึงพยายามจัดการรบให้เข้มแข็งขึ้น ข้อสำคัญที่จัด คือ ทำสัญญามัดกันเองว่า ชาติใดจะทำสัญญาสันติภาพกับนโปเลียน โดยลำพังไม่ได้เป็นอันขาด และต้องช่วยกันทำสงครามต่อไป จนกว่า นโปเลียนจะยอมเสียอาณาเขตเท่าที่มีอยู่เมื่อก่อน ประเทศฝรั่งเศสเปลี่ยนการปกครองเป็นประชาธิปไตย จึงจะพอความต้องการของสัมพันธมิตร ดังนั้นมากองทัพสัมพันธมิตรก็กลับเข้มแข็งขึ้นอีก

ได้กล่าวแล้วว่า นโปเลียนมีทหารน้อยกว่าข้าศึก เพราะเตรียมตัวไม่ทัน ครั้นทำการรบต่อมา ก็จะได้เปรียบข้าศึกในบางครั้ง แต่ทหารก็หมดลงไปทุกที นโปเลียนจึงยกกองทัพข้ามไปทางหลังข้าศึก ไปตั้งอยู่ที่เมือง วิตตี เรียกทหารทางอิตาลีมาสมทบ แล้ว

จะคิดทางคมนาคมของข้าศึก หวังว่าเมื่อข้าศึกรู้ว่าคนทำเช่นนั้น ก็คง
รีบถอยกลับไปเอง เพราะถ้ารบเข้าไป จะถอยไม่ได้

เมื่อสัมพันธไมตรีว่ากันไปเถียนทำเช่นนั้น จึงคิดว่า นโปเลียน
จะไปไหนก็ตามใจ เมื่อปล่อยให้สัมพันธไมตรีเข้าใกล้กรุงปารีสได้
ก็จะตีกรุงปารีสให้แตกเสียก่อน จึงพร้อมกันเดินขบวนตรงไป
ทางกรุงปารีส นโปเลียนรู้ว่าข้าศึกพากันเดินไปกรุงปารีส เมื่อ
วันที่ ๒๗ มีนาคม พ. ศ. ๒๓๕๖ รู้ดีกว่าเสียเปรียบข้าศึก เพราะ
คนอยู่ห่างกรุงปารีส หนทางเดินถึง ๓ วัน ข้าศึกอยู่ใกล้กว่า
เป็นอันมาก ถึงกระนั้น ก็รีบยกไปเพื่อรักษากรุงปารีส

ขณะนั้นที่กรุงปารีสมีทหารรักษาอยู่เพียงเล็กน้อย ไม่พอต่อสู้
ข้าศึก รัฐบาลเห็นว่า ยิ่งสู้ต่อไป ก็จะตายมาก
ขึ้น ไม่มีหนทางชนะ จึงยอมแพ้ข้าศึกเมื่อ วันที่ ๓๐ มีนาคม
พ. ศ. ๒๓๕๖ รุ่งขึ้นวันที่ ๓๑ เดือนนั้นพระเจ้า ซาร์อาเล็กซานเดอร์ที่ ๑
พระราชทานราชวัติเชีย กับพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๓ พระราชา
ปรัสเซีย ก็เสด็จเข้ากรุงปารีส

ฝ่ายนโปเลียนซึ่งรีบยกไปนั้น ไปถึงค่ายด ฟองเตนโมต์ เมื่อ
วันที่ ๓๐ มีนาคม พ. ศ. ๒๓๕๖ นั้นเอง และคิดว่าการเสียเมือง
หลวงนั้นไม่เป็นสิ่งสำคัญ แต่เมื่อรัฐบาลยอมแพ้เสียแล้ว ก็สนใจ
จึงคงพักอยู่ที่นั่น

ขณะนั้น คาเดรังก์ เป็นคนสำคัญในกรุงปารีส . พระเจ้าชาร์ ๑
 ประทับแรมที่บ้าน คาเดรังก์ ๆ ทูลแนะนำว่าผู้แทนราชรัฐฝรั่งเศส
 เกล็ดใจให้พระอนุชาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ครองประเทศฝรั่งเศส
 ค่อยไป พระเจ้า ชาร์ ๑ ยอมตกลง คาเดรังก์จึงจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น
 คือ คาเดรังก์เป็นประธาน ได้ออกรับบัญญัติลง
 นโปเลียนลงจากราชบัลลังก์ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ. ศ. ๒๓๕๗ ต่อมา
 ๒ วัน รัฐบาลชั่วคราวก็ออกประกาศมีใจความสำคัญว่า ราชรัฐ
 ฝรั่งเศสขอเชิญเจ้า หลุยส์ สติภาณิสตาตซาเวียร์ พระอนุชาของกษัตริย์
 ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส และการสืบ
 ถิ่นคดียังคงต่อไป . ให้เลือกเจ้าในราชวงศ์บูร์บงตามลำดับ

ค่อนนั้นมาสัมพันธมิตรก็ได้ทำสัญญาสันติภาพกับฝรั่งเศส ซึ่งต่อ
 ไปจะเรียกสัญญานี้ว่า สัญญากรุงปารีสฉบับ พ. ศ. ๒๓๕๗ ตาม
 สัญญานั้น ฝรั่งเศสคงมีอาณาเขตประมาณเท่าที่มีอยู่ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕
 (ปีที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถูกล่าเร่จโทษ) . แผ่นดินที่ฝรั่งเศสได้มา
 เพราะการทำสงครามของนโปเลียนนั้นเล็กน้อย เช่น ประเทศเบลเยียม
 มณฑลต่าง ๆ ตามฝั่งซ้ายแม่น้ำ โรน อาณาเขตที่รบได้ใน เนเธอร์แลนด์
 บริติชเซีย สวิตเซอร์แลนด์ และอิตาลี เป็นต้น

ในการชนะฝรั่งเศสครั้งนี้ สัมพันธมิตรยอมรับว่า พระเจ้า
 ชาร์ ๑ เป็นประธาน เพราะได้ดำเนินการปราบนโปเลียนก่อนชาติอื่น
 เพราะฉะนั้น พระเจ้าชาร์ ๑ จะแนะนำอย่างไร ก็เป็นผลสำเร็จ พระ

เจ้าชาย ๆ ประสงค์จะทำให้เป็นการระดมมรดมมม ทั้งส่วนประเทศ
ฝรั่งเศสและอะเพรนโปเลียน เมื่อได้ทำสัญญาให้ฝรั่งเศสยกอาณา—
เขตต์อยู่ตามเดิมแล้ว จึงจัดการอะเพรนโปเลียนต่อไป เช่นให้
มีเกียรติยศเช่นเปอร์เรอร์อยู่ตามเดิม มอบเกาะ เอเดบาซึ่ง
อยู่ใกล้ฝั่งอิตาลีให้เป็นอาณาเขตต์ (เอมโบร์) ให้นโปเลียนได้รับเงิน
แผ่นดินของฝรั่งเศสเป็นรายปี ๆ ละ ๒ ล้านแฟรงก์ และให้มี
งบประมาณเพิ่มเติมสำหรับครอบครัว นโปเลียน จากเงินแผ่นดินอีก
จำนวน ๓ ล้าน นโปเลียนยอมปฏิบัติตามคำสั่งของสัมพันธมิตรทุก
ประการ และได้ไปอยู่บ้านใหม่ที่เกาะ เอเดบา เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม
พ. ศ. ๒๓๕๗

ฝ่ายพระอนุชาของค็ใหญ่ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ นั้น ก็ได้
เด็กรัชนครของราชสมบัติประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม
พ. ศ. ๒๓๕๗ ทรงพระนามว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๗ (ทรงพระนามว่า
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๗ เพราะพระโอรสของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นผู้
ควรจะเป็นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๗ แต่สิ้นพระชนม์เสียก่อนแล้ว)

การสงครามระหว่าง สัมพันธมิตร กับ นโปเลียนสิ้นสุดลงเมื่อ กอง—
ทัพสัมพันธมิตรเข้ากรุงปารีสได้ การเมืองระหว่างสัมพันธมิตรกับ
ฝรั่งเศส ก็สิ้นสุดลงเมื่อได้ทำสัญญารุงปารีสฉบับ พ. ศ. ๒๓๕๗
นั้นแล้ว แต่การเมืองระหว่างประเทศต่างๆ ในพวกสัมพันธมิตรเอง
คือ จะต้องทำสัญญาแบ่งแผ่นดิน ซึ่งได้คืนไปจากฝรั่งเศสนั้น ยัง

หาได้ทำไม่ และเป็นธุระจำเป็นที่จะต้องทำ เพราะเมื่อ นโปเลียน
มีอำนาจอาณาประชาราษฎร์นั้น นโปเลียน ได้เอาประเทศนั้นรวมกับประเทศ
นั้น เอาประเทศนั้นรวมกับประเทศนั้น ตามชอบใจ ทำให้เดินแบ่ง
อาณาเขตต์ในแผนที่กลาดเกล็ดจนหมด ก็ครั้งนั้น นโปเลียนตั้งอาณา
แคว้น แผ่นดินเหล่านั้นก็กลับไปเป็นของประเทศซึ่งเป็นสัมพันธมิตร
เพราะฉะนั้น สัมพันธมิตรจะต้องแบ่งกันให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
และเห็นพร้อมกันว่าเป็นการสำคัญ เพราะจะมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นอันมาก
จึงตกลงกัน ตั้งสำนักงานสำหรับจัดการเรื่องชนบทกรุง เวียนนา
เมืองหลวงของ ออสเตรีย เรียกสำนักงานนั้นว่า "กองเกรดส์แห่ง
เวียนนา" ให้ประเทศซึ่งเป็นสัมพันธมิตรตั้งผู้แทนไปปรึกษากัน เพื่อ
กำหนดเส้นกันอาณาเขตต์ขึ้นใหม่ พระเจ้าแผ่นดิน รัสเซีย กับพระเจ้า
แผ่นดินปรัสเซีย ได้ตั้งกรุงเวียนนาเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ.
๒๔๕๗ และเริ่มการประชุมตั้งแต่วันนั้น จนถึงเดือน กุมภาพันธ์ ปีนั้น
กองเกรดส์ ทำงานสำเร็จไปหลายเรื่อง จนมีผู้กล่าวว่า อีก
๔ หรือ ๕ ปีค้ำที การก็จะสำเร็จ ก็พอมิผู้นำชาวไปแจ้งใน
กองเกรดส์เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ว่า นโปเลียน ออกจาก
เกาะ เอดบาแล้ว พวกผู้แทนที่มาประชุมหยุดชะงักชั่วคราว แล้ว
ก็กลับทำการต่อไปตามเดิม เมื่อก่อนหน้า นโปเลียน กลับจากเกาะ
เอดบา นั้น ผู้แทนประเทศต่าง ๆ เฝ้ากันเรื่องเขตต์แดนแทบจะ
วิวาทกัน ครั้นทราบข่าว นโปเลียน กลับไปอยู่กรุงปารีสแล้ว ผู้

แทนเหล่านั้น ต่างก็โอนอ่อนผ่อนผันเข้าหากัน เป็นเหตุให้งาน
สำคัญๆ ดำเนินไปได้หลายเรื่อง เมื่อทำธุระเรื่องแบ่งแผ่นดินเสร็จแล้ว
ก็ทำธุระเรื่องอื่นบ้าง เช่น เรื่องห้ามการค้าขาย และทำความ
ตกลงกัน เรื่องการเดินทางเรือในแม่น้ำ ซึ่งผ่านไปหลาย
ประเทศ เช่นแม่น้ำ ไนล์ เป็นต้น เพื่อจะเปิดแม่น้ำให้ดำเนินให้
เรือของทุกชาติเดินได้ รวมความก็คือ การที่ กองเกรตต์แห่ง
เวียนนา ได้ทำมาแล้ว ก็คล้ายกับการซึ่งที่ประชุมสันติภาพได้ทำ
ที่กรุงปารีส เมื่อเสร็จมหาสงครามครั้งที่แล้วมานั่นเอง

๑๕. สงคราม ๑๐๐ ปี พ.ศ. ๒๓๕๑. — เมื่อ นโปเลียน อยู่
ที่เกาะ เอลบา นั้น ได้ฟังข่าวที่เป็นไปในประเทศฝรั่งเศสและออสเตรีย
อยู่เดิมอยู่มาดังนั้นก็ได้รับข่าวว่า ราษฎรฝรั่งเศส
ไม่ชอบพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘ เพราะรัฐบาลของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘
ได้ตัดข้อตราเงินเดือนนายทหาร และปลดนายทหารครั้ง นโปเลียน
ออกจากประจำการเป็นอันมาก และราวๆ คราวเดียวกัน ก็ได้
ข่าวจากกรุง เวียนนา ว่า ผู้แทนประเทศต่างๆ ที่มาประชุมที่ กอง—
เกรตต์ นั้น ได้โต้เถียงกันอย่างรุนแรง จนแทบจะวิวาท
กันขึ้นเอง และยังมีข่าวอีกทางหนึ่งว่า สัมพันธมิตรคิดเห็นว่า
เกาะ เอลบา อยู่ใกล้ฝั่ง นโปเลียน จะหนีขึ้นบกได้ง่ายนัก จึง
จะย้ายไปไว้ที่เกาะ เซนต์เฮเลนา

เมื่อ นโปเลียน ได้ทราบข่าวต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ก็คิดจะกลับ

คืนมาครองบ้านเมืองดังแต่ก่อน จึงรวมกำลังได้ทหาร ๑๐๐๐ คน
 แล้วยกออกจากเกาะ เฮดบา เมื่อวันท ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๖
 มาขึ้นจากเรือทเมอง นัส แล้วเดินค่อเข้ามาทางกรุงปารีส

เมื่อพระเจ้า หลุยส์ ที่ ๑๘ ทรงทราบ นโปเลียนกลับเข้ามา
 จึงให้จอมพล เนย์ ซึ่งเป็นเพื่อนทุกข์เพื่อนยากอย่างสำคัญ ของ นโปเลียน
 เมื่อคราวลอยทัพจากเมือง มอดโค นั้น कुมหทารประมาณ ๑๐๐๐ คน
 ไปทำการจับกุม เมื่อ นโปเลียน เห็นทหารของรัฐบาลยกออกไป
 จึงบอกให้ทหารของคนหยุดตั้งแถว แต่ไม่ให้ยิง แล้วออก
 เดินจากแถวไปหาทหารของรัฐบาล พดางร้องว่า ทหารกอง
 ทพที่ ๕ เจ้าไม่รู้จักข้าหรือ ถ้ามีใครในพวกเจ้าอยากจะยิงข้า
 ก็จงนิ่งอยู่ทำไม ยิ่งออกมาซิ แล้วถอดคุ้มเปิดเล็งคุณชี้ให้ดูว่า
 ยิงได้สะดวก แทนททหารรัฐบาลจะยิงกลับให้ร้องขึ้นพร้อมกันแล้ว
 ว่า ขอให้ เอ็มเปอเรอร์ ทรงพระเจริญ แล้วทหารกองนั้นก็
 เข้าสู่อามิภักดีคือ นโปเลียน ๆ จึงมีทหารประมาณ ๒๐๐๐ คน เดิน
 ขบวนตรงเข้ามายังกรุงปารีส พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘ ทรงทราบ
 ทหารรัฐบาลกลับไปเข้ากับ นโปเลียน จึงหนีออกจากกรุงปารีส
 ไปประเทศอังกฤษ นโปเลียน ให้ทหารตามไป ถ้า
 ตามจริง ๆ ก็ระกัน แต่ก็เพิ่มฐะขึ้นอีก จึงปล่อยให้หนี
 พ้นไปเสีย

นโปเลียน ทรงทราบดีว่าราชทูตเพื่อการรบ จึงประกาศว่า
 จะรักษาคำมั่น จะปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ จะให้มีสภา
 ผู้แทนราษฎร ฉะนั้นราชทูตจึงส่งบรรณคาบ มีผู้ชักชวนบ้าง
 แต่ก็ปราบลงได้โดยง่าย และฝรั่งเศสก็เตรียมพร้อมที่จะรบกับประเทศได้ภายใน
 ในวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๓๕๘

แต่การที่ นโปเลียน คิด จะรักษาคำมั่น นั้น ไม่เป็นผล ดังเรา
 เห็นเมื่อผู้แทนประเทศต่าง ๆ ที่ กรุงเบอร์ลิน แห่งเยอรมนี ทราบว่า
 นโปเลียน กลับมาอยู่กรุงปารีส ก็ออกประกาศว่า นโปเลียน
 เป็นศัตรูต่อความสงบของยุโรป จะต้องช่วยกันปราบปรามเสียให้
 จงได้ ที่แรกพระเจ้าฟรันทซ์ที่ ๑ แห่งฮอชเตอเรีย ยังไม่
 ตกใจพระทัย จะออกประกาศเช่นนั้น เพราะองค์สมเด็จพระบิดา
 และพระนัดดา ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่กรุงเวียนนา จึงทรงถามพระบิดา
 ถึงเรื่องนั้น ครั้นเมื่อได้รับตอบจากพระนางมารี หลุยส์ว่า ไม่
 ขอบเกี่ยวข้องกับพระดำริ พระเจ้าฟรันทซ์ที่ ๑ จึงทรงลงพระนามใน
 ร่างประกาศนั้น รวมความว่าดัชชีพันธมิตรออกประกาศว่า นโป —
 เลียนเป็นศัตรูต่อความสงบ จะต้องช่วยกันปราบปรามเสียให้จงได้

ฝ่าย นโปเลียน ผู้หวังจะหาความสงบ จึงส่งทูตไปกรุง
 เวียนนา เพื่อเจรจากับ เมกเตอร์นิก ผู้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่
 เมกเตอร์นิก ไม่ยอมรับทูตของ นโปเลียน ทางประเทศอังกฤษนั้น
 นโปเลียน ได้ส่งจดหมายไปถวายมกุฎราชกุมารอังกฤษ ซึ่งกำลัง

เป็นผู้ดำริราชการแผ่นดินอยู่ เพราะฉะนั้นพระเจ้ายอวชท์ ๓ พระลัทธิ
 พันเพื่อน แด่กรมราชกุมารอังกฤษ ได้ส่งจดหมายนั้นกลับมาทันทีไปโดย
 โดยไม่เปิดซองทีเดียว อย่างว่าแต่จะไปขอความสงบจากใครเลย
 เพียงแต่ขอให้พระนางมารีหลุยส์พาพระโอรสกลับไปยังกรุงปารีส พระ
 นางมารีหลุยส์ยังไม่ทรงทำตาม เป็นเหตุให้ไปเยือนโทมัสส์อย่างยิ่ง
 เมื่อหมดทางที่จะหาความสงบแล้ว จึงต้องเตรียมรบ และได้ประกาศ
 ให้ราษฎรทราบว่าจะรบเพื่อป้องกันตัว ถ้าชนะก็จะไม่รุกเข้าไป
 ในอาณาเขตของข้าศึก แล้วจึงรวมทหารได้ ๒๘๔,๐๐๐ คน

เมื่อ นโปเลียน หาทหารที่จะรบไม่ได้แล้ว ก็ต้องเตรียม
 ทำสงคราม เมื่อรวบรวมทหารได้ ๒๘๔,๐๐๐ คน แล้ว
 จึงคิดว่า ถ้ารุกร้าไปก็จะได้ทหารมากขึ้น แต่ข้าศึกก็จะได้
 ทหารมากขึ้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงตกลงใจจะรุกไปตีข้าศึก
 เดียวก่อน ครั้นสืบข่าวการทัพของข้าศึกได้ความว่า ข้าศึกตั้งอยู่
 ทางประเทศเบลเยียม มี ๒ กองทัพใหญ่ คือ กองทัพอังกฤษ
 เอลดิงตัน เป็นแม่ทัพตั้งอยู่ที่กรุง บริสเซล มีทหารประมาณ
 ๘๓๐๐๐ คน กองทัพปรัสเซีย บลูเออร์ เป็นแม่ทัพมีทหารประมาณ
 ๑๓๖,๐๐๐ คน ตั้งอยู่ที่เมือง ลีเอซ กองทัพทั้ง ๒ นี้ไม่ได้รวมกัน

นโปเลียนตกลงใจจะใช้วิธี ที่เคยรบได้ผลดีมาแต่ก่อนเป็น
 อันมาก คือ เดินกองทัพตรงเข้าไปประห้วงกลางข้าศึก แยก
 กองทัพข้าศึกออกเป็น ๒ ภาค อย่าให้มาช่วยกันได้ แล้ว

จึงต้องอังกฤษ ๆ แหกแถวจึงตีปรัสเซีย เมื่อตกลงใจแน่แล้ว จึง
ยกกองทัพเข้าตีข้าศึกเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๗ ได้ต่อสู้กับ
ปรัสเซีย ๆ ถอยไปหาฐานทัพของตนที่เมือง ลิเอซ แต่ นโปเลียน
ไม่ตามตีโดยทันที ปลดปล่อยให้ปรัสเซียมีเวลาเตรียมการรวมกำลังได้
แล้ว นโปเลียน จึงให้นายพล กรูซี ตามปรัสเซียที่ถอยไป

ฝ่าย บลูเชอร์ แม่ทัพปรัสเซียคงคิดว่า ตนจะถูกตีโดยวิธีแยกกำลัง
ครั้นเห็น นโปเลียน ไม่ตามไปซ้ำเติม จึงคิดว่าเป็นโอกาสอันควรไปรวมกับ
อังกฤษกำลังจะได้มากขึ้น และจะได้ช่วยกันรบ จึงเดินกองทัพไปหา
เวลดิงคัน นายพล กรูซี เห็นดังนั้นก็ไม่คิดต้านทานไว้ แต่ถอยเดิน
ตามหลัง บลูเชอร์ ไป นโปเลียนไม่รู้ว่า บลูเชอร์ มาช่วย เวลดิงคัน
แต่ก็ไม่พยายามให้รู้ การปลดปล่อยให้บลูเชอร์มาช่วยเวลดิงคันได้นี้ เป็น
ต้นเหตุซึ่งทำให้ นโปเลียนต้องแพ้ถึงอวสาน

ครั้นแล้ว นโปเลียนรวมกำลังกับจอมพลเนย์ เพื่อเข้าตี เวลดิงคัน
ซึ่งตั้งอยู่บนเนินต่ำบล วอเตอ์ดู เวลดิงคันตั้งรับอย่างมั่นคง นโป—
เลียนยกไปถึงเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายนจึงเข้าตี เวลดิงคัน นโปเลียน เป็น
ฝ่ายรุก เวลดิงคันเป็นฝ่ายรับ ได้รับกันเป็นศึกใหญ่ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน
ฝรั่งเศสได้รับด้วยวิธีเข้าระดมบอน แต่เสียเปรียบข้าศึก เพราะที่มั่น
ข้าศึกแข็งแรง จอมพลเนย์ ส่งทหารมาเข้าตีจนเกือบหมดกองทัพ
ก็ทำการไม่สำเร็จ นโปเลียน จึงส่งทหารรักษาพระองค์เข้าตีอีก ตอน
นั้นเวลดิงคันก็ต้านทานเกือบไม่ไหว ก็พอกองทัพ บลูเชอร์ ยกมาถึง

จึงเข้าคุกของทัพฝรั่งเศสอย่างแรง นโปเลียน ตั้งทหารรักษาพระองค์เข้า
 ครอบงำหมด แต่ก็สู้ข้าศึกไม่ไหว ต้องถอยกลับออกมา พอ
 เวลาค่ำชาวก็ถือไปตลอดแนวรบว่า ทหารรักษาพระองค์ต้องถอย
 มาแล้ว ทหารในกองทัพพากันขวัญเสีย แต่ เวลถึงกัน กลับ
 ขวัญดี เพราะได้ บลูเชอร์ มาช่วย จึงตั้งให้รุกตลอดแนว
 กองทัพ นโปเลียน ก็แตกกระจายเมื่อคืนวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ. ศ. ๒๓๕๗
 นั้น ข้าศึกได้หักไล่ตาม เฝื่อนเดือนหงายด้วย ทหาร
 ของ นโปเลียน หนีแตกเปิดเบี่ยงคุ่มกันไม่คิด

เมื่อ นโปเลียน พยายามคุมกองทัพเท่าไรก็ไม่อยู่ จึงหนี
 กลับกรุงปารีส ถึงเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ. ศ. ๒๓๕๗ ขณะ
 ทำดังทรงเหนื่อยมาก ทรงคิดจะยุบรัฐสภาทั้ง ๒ ฝ่าย แล้ว
 ตั้งพระองค์เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด แต่มีผู้ทูลว่า ผู้แทน
 ราษฎรยังจงรักภักดีต่อพระองค์มากอยู่ เรื่องนั้นจึงระงับไป แต่ไม่
 ชำรุดสภาถึงมคิว่า ยามบ้านเมืองตกอยู่ในที่ซบเซาเช่นนั้น รัฐ
 สภาจะต้องเป็นผู้บริหารบ้านเมืองตลอดไป ใครจะยุบไม่ได้ เมื่อ
 นโปเลียนทราบเรื่องนั้นแล้วคิดว่า กองทัพข้าศึกจะรุกเข้ามายุ่งทุก
 และพาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘ มาด้วย จะอยู่ต่อไป ก็มีแต่จะเดือด
 ร้อน จึงลาออกจากราชสมบัติเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๒
 มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๗ แล้วไปอยู่ที่ มาดเมซอง ซึ่งเคยอยู่กับ
 โยเซฟิน

กองทัพนัฒนนิคมกรยกเข้ามาใกล้กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนา
 ยน บินั้น รัฐบาลชั่วคราวขอสงบศึก โดยอ้างว่า นโปเลียน
 ลาออกจากราชสมบัติไปแล้ว แต่ เอดิงตัน แม่ทัพอังกฤษกับ
 บรูเซอร์ แม่ทัพปรัสเซียไม่ยอม จึงคุมเชิงกันอยู่ ขณะเดียวกันนั้น
 บรูเซอร์ ได้ส่งกองทหารมาไป เพื่อบีบ นโปเลียน และตั้งว่า
 ถ้าจับได้ให้ยิงเสีย นโปเลียนทราบข่าวนั้นแล้ว คิดเห็นว่าไม่มี
 ทางที่จะปลดปล่อยได้ จึงหนีไปยังฝั่งทะเล หวังจะโดยสารเรือ
 ไปอยู่ที่ทวีปอเมริกา แต่กลับไปไม่ได้ เพราะเรือรบอังกฤษบังกั้น
 ไว้ จึงยอมให้อังกฤษจับ แล้วมีหนังสือไปถวายมกุฎราชกุมาร
 อังกฤษใจความสำคัญว่า ขออาศัยอยู่ประเทศอังกฤษและขออย่าให้
 ดัมนิคมกรยาคืนรบก่อน แล้วรอฟังคำตอบอยู่

ฝ่ายที่กรุงปารีส กองทัพนัฒนนิคมกรยได้รับกับกองทัพฝรั่งเศส
 เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม บินั้น คราวนี้เกิดปัญหาสำคัญขึ้นว่า
 ฝรั่งเศสจะรบกับดัมนิคมกรยต่อไป หรือจะยอมให้กองทัพนัฒนนิคมกรย—
 นิคมกรย เข้ากรุงปารีสอีกครั้งหนึ่ง จะต้องเลือกเอาอย่างหนึ่ง
 จะรีรออยู่ไม่ได้ จึงปรึกษากันจนได้ความเห็น ว่า เวลานี้ฝรั่งเศสมีทหาร
 เพียง ๘ หมื่น แต่กองทัพนัฒนนิคมกรยยกเข้ามาแล้วมีทหารกว่าแสน
 และยังจะเรียกมาเติมได้อีกมาก ฝ่ายฝรั่งเศสเวลานั้นไม่แต่เพียงมี
 ทหารน้อยกว่าซ้ำอีกเท่านั้น ทหารที่มียู่แล้วก็เป็นการรบเต็มที่ด้วย
 จึงต้องยอมให้ข้าศึกเข้ากรุงปารีสอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม

พ.ศ. ๒๓๕๘ รัฐสภาสยามยุบตัวเอง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๗ ได้ตั้ง
 ขึ้นครองราชสมบัติอีก และโปรดให้ตั้งรัฐสภาขึ้นใหม่ภายในกำหนด
 ๒ เดือน ต่อจากนั้น ก็มีการทำสัญญาสันติภาพระหว่างฝรั่งเศสกับ
 ดัมพันธมิตรอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๕๘
 สัญญาฉบับนั้นชื่อว่า สัญญาสันติภาพแห่งกรุงปารีสฉบับ พ.ศ. ๒๓๕๘
 ใจความเรื่องอาณาเขตคล้ายฉบับ พ.ศ. ๒๓๕๗ แต่มีเรื่องอื่น
 เพิ่มขึ้น เช่น ให้ฝรั่งเศสคืนรูปภาพและของงามต่างๆ ซึ่ง นโปเลียน
 ขนมาจากประเทศที่ตีได้นั้น ให้แก่เจ้าของเดิม และให้ฝรั่งเศสเสีย
 เงินค่าปรับให้แก่พันธมิตร ๗๐๐ ล้านแฟรงก์ เป็นต้น

ได้กล่าวแล้วว่า นโปเลียน มีหนังสือไปถวายมกุฎราชกุมาร
 อังกฤษ เพื่อขออาศัยอยู่ในประเทศอังกฤษ ที่แรกก็หวังว่าบาง
 ที่จะเป็นผลสำเร็จ แต่ภายหลังอังกฤษแถลงตามที่ตกลงไปจากกอง—
 เกรดส์ แห่ง เวียนนา มีใจความสำคัญว่า ให้ส่ง นโปเลียน
 ไปไว้ที่เกาะ เซนต์เฮเลนา ในมหาสมุทร แอตแลนติก ภาคใต้
 ให้อังกฤษเป็นผู้ควบคุมดูแลโดยตลอด อังกฤษจึงนำตัว นโปเลียน
 ไปส่งถึงเกาะนั้น เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๘
 มีเจ้าหน้าที่อังกฤษเป็นผู้คุมอยู่เสมอ นโปเลียน อยู่ต่อมาได้ ๖ ปี ก็
 สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๔ ด้วยโรคเหงือก
 ในท้อง ซึ่งท่าน ชาร์ลส์ มิคา นโปเลียน ก็ถึงแก่กรรมด้วย
 โรคนี้เหมือนกัน เมื่อ นโปเลียน สิ้นพระชนม์นั้น อายุ

ได้ ๕๐ ปี ๘ เดือน กับ ๒๐ วัน อังกฤษจัดให้มีพิธีทำศพอย่างเกียรติยศทหาร แล้วฝังไว้ที่เกาะนั้น

เมื่อก่อนสิ้นพระชนม์ ได้แสดงความปรารถนาไว้ว่า ใครจะให้ศพของพระองค์ ได้ไปฝังอยู่ในใจถ้ำกรุงปารีส ความปรารถนานั้นสำเร็จเมื่อต่อมาอีก ๒๐ ปี เพราะอังกฤษยอมให้ฝรั่งเศสนำศพไปฝังนมาฝังไว้ในใจถ้ำกรุงปารีสเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ เพื่อเป็นบทเคารพของปวงชน

เรื่องเบ็ดเตล็ด ชีวิต นโปเลียนเป็นชีวิตที่โหดโหดที่สุด คือ อายุปีที่ ๓๘ เป็นนายร้อยตรี อายุปีที่ ๒๕ เป็นนายพล อายุปีที่ ๓๓ เป็นหัวหน้ารัฐบาลประเทศฝรั่งเศส อายุปีที่ ๓๖ เป็นพระราชจักราช อายุปีที่ ๔๗ กลับเป็นคนสามัญ และถูกกักบริเวณอยู่ที่เกาะเซนต์เฮเลนา อายุปีที่ ๕๓ สิ้นพระชนม์ ขณะเมื่อยังมีพระชนม์อยู่ เป็นผู้ทำงานมาก มีเกียรติคุณที่ได้รับความสรรเสริญ ดังนี้

ก) เป็นแม่ทัพบก ซึ่งแม่ทัพบกทั้งหลายยอมยกย่องว่ามีไหวพริบดีที่สุด การรบที่ได้ทำแล้วนั้น ได้ใช้เป็นตัวอย่างสำหรับสั่งสอนกันต่อมาจนบัดนี้ วิธีรบซึ่งใช้มากที่สุดในนี้ คือ รุกไปตัดแนวรบของข้าศึกให้ขาดออก ๒ ท่อน เพื่อแยกกำลังข้าศึกออกเป็น ๒ ภาค ไม่ให้มาช่วยกันได้ แล้วจึงตีข้าศึกคราวละภาค และรบโดยการรุกไปที่ข้าศึกก่อนโดยมาก ไม่ไว้คั้งมั่นให้ข้าศึกมาตีก่อน

นอกจากวิธีจัดระบอบรบให้ได้เปรียบข้าศึก นโปเลียนยังมีวิธีจัดการทรวพนาจักรุงน้ำใจทหาร ให้รักใคร่นับถือเขา และพยายามทำการให้สมหวังของเขา มีตัวอย่าง เช่น เมื่อเขารับหน้าที่เป็นแม่ทัพไปรบในแดน

บิดาครั้งที่ ๑ เขาได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นใจความว่า “ทหารทั้งหลาย
 เจ้าได้รับความเลี้ยงดูอย่างอัศจรรย์คาดแคลน รัฐบาลรู้ดีว่าเป็นลูกหนี้เจ้า
 อยู่หนักหนา แต่ก็ไม่สามารถจะเลี้ยงดูเจ้าให้ดียิ่งกว่านี้ได้ เจ้ามี
 เกียรติยศสูง เพราะมีความอดทนและความกล้าหาญอย่างเอกอุญรู้ ถึงกระนั้น
 เจ้าก็ไม่ได้รับผลแห่งคุณความดีของเจ้า ข้ามาบังคับบัญชาเจ้าครั้งนี้ ก็เพื่อ
 จะนำเจ้าไปสู่ พันทรบอันอุดม เมื่อเจ้าไปถึงที่นั่นแล้ว เจ้าจะได้พบนคร
 ใหญ่ ๆ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่อันแสนจะอุดม ณ ที่นั้นเจ้าจะมีชื่อเสียงโด่งดังว่า
 เป็นคนกล้า และจะได้ลาภมากมายด้วย” ขอให้ตั้งเกิด นโปเลียนพลด่อ
 ใจทหารว่า จะพาไปสู่ พันทรบอันอุดม ซึ่งทหารขณะนั้นต้องการนัก ด้วย
 รัฐบาลให้สิทธิ์ว่า ทหารผู้บังคับของคนที่ตั้งอยู่ในที่ซึ่งกองทัพรุกเข้าไปได้
 เป็นของกองทัพที่รุกเข้าไปได้นั้น คือ ทหารอาจถือเอาของๆ พลเมืองในที่
 นั้นมาเป็นของคนได้นั่นเอง เพราะครั้งนั้นยังไม่ข้อบังคับแบบธรรมเนียม
 การทำสงคราม นี่เป็นตัวอย่างเรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งปรากฏเมื่อไปต่างประเทศอียิปต์ ต้องเดินทางทะเลทราย
 ไปจากเมืองอเล็กซานเดรีย นโปเลียนก็พุดจูงใจทหารโดยทำนองเดียวกันว่า
 จงพยายามเดินให้ถึงแม่น้ำไนต์ จะได้เห็น พีรามิด และจะได้พบนครใหญ่ๆ
 ที่อุดมสมบูรณ์ เช่นนครไคโร เป็นต้น

๒) นอกจากการทหาร นโปเลียนยังเป็นนักการเมืองที่ดี และเป็น
 ผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีด้วย เห็นได้จากงานที่ทำคือ นโปเลียนรับหน้าที่เป็น

ประมุขของฝรั่งเศส เมื่อบ้านเมืองทรุดโทรมเพราะการจลาจล แต่ด้วยการกระทำอย่างสามารถ ประเทศฝรั่งเศสจึงคืนดีโดยเร็ว ปัญหาสำคัญที่สุดเรื่องเงินรายได้ไม่พอจ่าย ซึ่งรัฐบาลดิเรกคัวร์แก้ไขไม่ตก แต่่นโปเลียนแก้ตกอย่างดี คือ ใช้หนี้หมด และเมื่อนโปเลียน ขึ้นวาทนาแล้ว ยังมีเงินเหลือ ๕๐๐ ล้านแฟรงก์เศษ และได้สร้างสิ่งถาวรสำหรับบ้านเมือง เช่น ธนาคารสำหรับชาติ มหาวิทยาลัยแห่งกรุงปารีส ถนนหนทาง โรงทำอาวุธ ตลอดจนบำรุงการพาณิชย์และอุตสาหกรรม เมื่อพูดถึงสิ่งเบ็ดเตล็ดแล้ว ก็มาถึงสำคัญซึ่งจะลืมเสียไม่ได้สิ่งหนึ่ง คือ ประมวลกฎหมายซึ่งเรียกว่าโคด นโปเลียน กฎหมายนี้มีคำนำหน้าว่า เนกิบณพิศดำคัญของฝรั่งเศสได้รวบรวมขึ้นเมื่อสมัยปฏิวัติ ตัดแปลงจากกฎหมายเก่าของฝรั่งเศสและโรมัน แต่ยังไม่แล้ว นโปเลียน เป็นผู้ปรับปรุงและเรียบเรียงให้เหมาะกับกาละเทศะ และทำจนแล้วบริบูรณ์ ยังใช้เป็นแบบแผนอยู่จนบัดนี้

เมื่อนโปเลียนอยู่ที่เกาะเซนต์เฮเลนาได้เคยพูดถึงกฎหมายนี้ครั้งหนึ่งว่า คุณความดีที่ทำให้ชื่อเสียงข้าพเจ้าเด่นนั้น หาใช่เพราะรบชนะครั้ง ๕๐ ครั้งเท่านั้นไม่ ด้วยการรบชนะเหล่านั้น การรบแพ้ วอเตอร์ลู ครั้งเดียวกลับล้างความดีแต่ก่อนหมด แต่ความดีของข้าพเจ้าซึ่งไม่มีอะไรลบล้างให้สิ้นศูนย์ได้นั้น คือความดีที่ข้าพเจ้าได้ทำประมวลกฎหมายไว้

ตั้งแต่ นโปเลียน ขึ้นพระชนม์จนถึงเวลาพิพม์หนังสือเล่มนี้ เป็นเวลา ๑๓๓ ปี คุณความดีของนโปเลียนเรื่องความสามารถในการเป็นแม่ทัพบก และในการที่ได้เรียบเรียงประมวลกฎหมายไว้ ยังคงอยู่ และได้รับความสรรเสริญอยู่เสมอด้วย

๓๖. ประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่นั้นมีพระเจ้าหลุยส์ที่ ๓๘ ถึงดินสัมนโปเลียนที่ ๓.- ประเทศฝรั่งเศสยุคนั้นมีพระเจ้าแผ่นดิน ๔ องค์ คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๓๘ พระเจ้าชาร์ลที่ ๓๐ พระเจ้าหลุยส์ ฟิลิป และพระเจ้านโปเลียนที่ ๓ มีเรื่องราวต่อเนื่องกัน ดังจะกล่าวต่อไป

ก. เมื่อนโปเลียนลาออกจากราชสมบัติครั้งที่ ๒ แล้ว ชาวฝรั่งเศสเชิญพระเจ้าหลุยส์ที่ ๓๘ ขึ้นครองราชสมบัติอีก เพื่อเป็นประมุขในการทำสัญญาสันติภาพกับสัมพันธมิตร การทำสัญญานี้มี พ.ศ. ๒๓๕๘ ซึ่งฝรั่งเศสต้องเสียเงินค่าปรับนั้น ชาวฝรั่งเศสไม่พอใจ แต่จู้จี้ เพราะถ้าจะทำอย่างอื่น ก็จะต้องรบกับข้าศึกอีก และขณะนั้นพลเมืองกำลังเบื่อการรบ จึงให้เป็นไปตามสัญญานั้น เพื่อให้บ้านเมืองเป็นสันติสุข

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๓๘ มีเดนาบดักทำการเป็นประโยชน์แก่ชาติมากที่สุดอยู่คนหนึ่งชื่อ ตูก เดอริเซอติเออๆ เป็นขุนนางระเบียบการเด็กผู้แทนราษฎรเข้าเป็นสมาชิกในรัฐสภาให้เรียบร้อยขึ้น เป็นผู้แก้ไขระเบียบการตั้งแต่นายทหารชั้นสูง ซึ่งสมัยพระเจ้าแผ่นดินวงศ์บูร์บงแต่ก่อน ผู้ที่จะรับยศเป็นนายทหารชั้นสูงต้องเป็นผู้มีสกุลสมควร แต่ระเบียบที่ตูก เดอริเซอติเออ ได้ตั้งใหม่นั้นแบ่งไว้ว่า ทหารมีสิทธิ์ที่จะเป็นจอมพลทุกคน ถ้าได้ทำความดีความชอบสมควร และเป็นผู้ที่ขอความช่วยเหลือจาก พระเจ้าชาร์ลเด็กซานเตอร์ที่ ๓ ในการขอให้สัมพันธมิตรถอนทหารออกจาก ประเทศฝรั่งเศสก่อนกำหนดในหนังสือสัญญาจำเริญได้อีกอย่างหนึ่ง เพราะตามสัญญากรุงปารีสฉบับ พ.ศ. ๒๓๕๘ นั้น ฝรั่งเศสต้องเสียเงินค่าปรับให้

แก้สัมพันธมิตร ๆ จึงยึดประเทศฝรั่งเศสไว้ จนกว่าจะได้เงินครบ
 ถ้วนตามสัญญา นอกนั้นยังมีผู้ที่มีความดีรื่องลงมาอีกคนหนึ่ง ชื่อองค์
 เเคอจิตเตด เพราะคนผู้นี้ได้จัดการปกครองและการคลังให้เรียบร้อยขึ้น
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ดั้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระอนุชาได้
 ครองราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๓๐

๒. พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๓๐ เป็นพระอนุชาพร้อมพระชนกและพระชนนีกับ
 พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ดุดาภาพเรียบร้อย เมื่อก่อนได้
 ครองราชสมบัติ ทรงเป็นหัวหน้าของคณะการเมืองซึ่งนิยมธรรมเนียม
 กษัตริย์ จึงทรงอุดหนุนคณะนั้น และคอยคัดค้านาคณะที่นิยมธรรมเนียม
 มีประเพณีริบคืออยู่เดิม ในรัชกาลของพระองค์ ฝรั่งเศสต้องทำ
 สงคราม ๒ ครั้ง ดังจะกล่าวต่อไป

๓) เพื่อช่วยให้กรีกพ้นจากอำนาจ ตุรกี เราได้ทราบกันอยู่แล้วว่า
 กรีกมีความเจริญด้วยศิลปวิทยาในสมัยโบราณ ศิลปวิทยาของกรีกมีเหลือ
 อยู่ จึงได้เป็นตัวอย่างในสมัยต่อมา แต่ภายหลังกรีกเสื่อมลง จนกระทั่ง
 ไม่ได้ ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น ขณะนั้นกรีกเป็นเมืองขึ้นของตุรกี
 นับถือศาสนาอิสลาม กรีกนับถือศาสนาคริสต์นิกายต่างศาสนา กัน ตุรกี
 กดขี่ข่มเหงกรีกด้วยประการทั้งปวง จนพวกที่ถือศาสนาคริสต์นิกายมีความ
 สงสัย จึงคิดจะช่วยกรีกในนามของกษัตริย์คาทอลิกชน เพื่อให้กรีกพ้น
 จากปกครองของตุรกี ฝรั่งเศส อังกฤษ และรัสเซีย รวมกำลังกันรบ
 ตุรกี ๆ สู้ไม่ไหว จึงต้องปล่อยกรีก ๆ เป็นประเทศเอกราช

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๒ มาจนถึงบัดนี้ แต่กรรณัมยนั้นไม่เคยย่อลดจากเหมือนกรีก
ในสมัยโบราณ ได้เป็นเอกราชมาถึง ๓๐๐ ปีเศษแล้ว ก็ยังหาได้ทำ
ความคิดสิ่งใดให้ปรากฏแก่โลกไม่

๒) เพื่อประเทศ อียิปต์ เขามาเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ด้วย
ประเทศ อียิปต์ อยู่ทิศเหนือของทวีปแอฟริกา ริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
ตรงประเทศฝรั่งเศสข้าม ฝรั่งเศสจึงอยากได้ และก็ได้ด้วย เพราะการ
รบกับชาวแอฟริกา ย่อมง่ายกว่ารบกับชาวยุโรปเป็นอันมาก

เดี๋ยวนี้ประเทศอียิปต์ เป็นเมืองขึ้นสำคัญแห่งหนึ่งของฝรั่งเศส แต่
สำคัญน้อยกว่าอินโดจีน-ฝรั่งเศส เพราะมีจำนวนประชากรเพียง ๖,๕๕๓,๔๕๓
คน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ แต่มีพื้นที่ถึง ๙๔๗,๕๐๐ ตารางไมล์ พื้นที่ตอนใน
เป็นภูเขาและทะเลทรายเสียมาก เมืองหลวงชื่อ อียิปโตส อยู่ริมฝั่ง
ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

๓) ได้กล่าวแล้วว่า พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ ทรงยุทหนนคณะกรรมการเมือง
ซึ่งนิยมธรรมนิยมมัณฑลวิชัย และคัดอำนาจของคณะกรรมการเมือง ซึ่งนิยม
ธรรมนิยมมีประธานาธิบดี พุทธศักราชตั้งว่า พุทธศักราชนิยมนิยม
มีประธานาธิบดีไม่ชอบ พอเสร็จการที่ประเทศอียิปต์แล้ว ก็ถึงคราว
ราษฎรเดือดร้อนมาขึ้นรัฐสภาใหม่ เมื่อญพอดคณะที่นิยมการมีประธานาธิบดี
ได้รับเลือกเป็นสมาชิกรัฐสภามากกว่าพวกที่นิยมการมัณฑลวิชัย การที่เป็น
เช่นนี้ย่อมเห็นกันว่า ถ้ามีการวิวัติเป็นต้องแพ้พวกที่นิยมธรรมนิยมมีประ
ธานาธิบดีเสมอ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ จึงสั่งให้ยุบรัฐสภานั้นเสีย แล้วตั้งให้

เด็กใหม่ และเพื่อไม่ให้เรื่องนี้ออกจางจึงบังคับหนังสือพิมพ์ ไม่ให้ตีพิมพ์
ประกาศนโยบายเรื่อง^๕ของพระองค์ แต่ก็มีหนังสือพิมพ์ที่กล้าหาญ กล้าตี
พิมพ์เหมือนหนึ่งว่าไม่ได้ห้าม และชักชวนพลเมืองให้ขัดขวาง ในที่สุด
พลเมืองก็กำเริบขึ้นจริงๆ ทหารรัฐบาลต้องปราบปรามอยู่ ๓ วัน แต่ก็สู้
พลเมืองไม่ไหว พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ ไม่นานก็จะต้องพลเมืองต่อไป จึง
ถอนกำลังคัดสิทธิ์หนังสือพิมพ์ของพระองค์เสีย แล้วลาออกจากตำแหน่ง
พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส และมอบราชสมบัติให้แก่ดี, กเดอมอร์โต แต่ดี, ก
เดอมอร์โตก็หาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสไม่ เพราะดี, กเดอมอร์โตถูก
ผู้ถนัดของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ นั้นเอง ได้ประกาศตั้งพระองค์เป็นพระเจ้า
แผ่นดินฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๗๓ และได้เป็นจริงด้วยเพราะ
ไม่มีผู้ใดขัดขวาง ทรงพระนามว่า พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์

ฝ่ายพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ เมื่อหมดสิทธิ์ในราชบัลลังก์แล้ว อยู่ใน
ประเทศฝรั่งเศสหนึ่งวัน แล้วข้ามไปประทับในประเทศอังกฤษ และ
ย้ายไปประเทศออสเตรเลีย ขึ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔

ก. พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ มีนโยบายต่างกับพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๑๐ คือ
ทรงอุดหนุนคณะกรรมการเมือง ซึ่งนิยมธรรมเนียมมีประธานาธิบดี แต่ก็ไม่
ปรากฏว่าคัดอำนาจคณะกรรมการเมืองที่นิยมการมีกษัตริย์ ถึงกระนั้น ก็ยังไม่เป็น
ที่พอใจของคณะที่นิยมธรรมเนียมมีประธานาธิบดี เพราะพลเรือน(เขาจะ)ใหม่
ประธานาธิบดีทันที และคอยหาโอกาสที่จะทำให้พระเจ้า หลุยส์ฟีลิปป์ สละ
ราชบัลลังก์ แต่พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์มีเดนาบดที่สามารถอยู่คนหนึ่ง ชื่อ

คาลิมีร์ เบริเออร์ ๆ คอยปรามปรามอยู่ พวกนั้นต้องรักษาความสงบ พระเจ้าหลุยส์พิถีพิถันได้บำรุงบ้านเมืองให้เจริญขึ้นตามสมัย คือ จัดการรถไฟ ซึ่งเป็นของใหม่เวลานั้นให้แพร่หลาย บำรุงการกสิกรรมและพาณิชย์การให้รุ่งเรืองขึ้น และปรามปรามพวกประเทศอัธยาศัยเกเรให้สงบลง นอกจากตั้งเด็กน้อยยกดำนั้น ยังมีอีก ๓ เรื่อง ดังนี้

๑) เรื่องช่วยประเทศเบลเยียมให้เป็นเอกราช คือ เมื่อ นโปเลียนขึ้นครองราชย์ กองเกรตส์ แห่ง เวียนนา ตัดสินให้เบลเยียมเป็นเมืองขึ้นของ เนเธอร์แลนด์ ๆ นับถือ นิยายโปรเตสแตนต์ เบลเยียมนับถือนิกายโรมันคาทอลิก ต่างคำสอนกัน อยู่ด้วยกันไม่เป็นสุข ชาวเบลเยียมจึงต่อสู้ เนเธอร์แลนด์ เพื่อคงประเทศของตนเป็นอิสระ และได้ประกาศเป็นอิสระ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ แต่ เนเธอร์แลนด์ ไม่ยอม จึงยกกองทัพเข้ามารบกับเบลเยียม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔ เบลเยียมขอให้ฝรั่งเศสช่วย ฝรั่งเศสจึงยกกองทัพเข้าไป โดเนเตร์-ดันต์ ออกจากประเทศเบลเยียมไปหมด เบลเยียมจึงเป็นเอกราช ตั้งแต่นั้นมา

๒) เมื่อ นโปเลียนขึ้นครองราชย์แล้ว พรรคพวกพี่น้องของ นโปเลียน ก็ระล่ำระล่ายอยู่พักหนึ่ง แล้วก็ค่อย ๆ มีความเจริญขึ้นใหม่ ครั้นมาถึงสมัยพระเจ้าหลุยส์พิถีพิถันนี้ ปรากฏว่า พวก นโปเลียน มีมาก และมีอำนาจมากด้วย เพราะรวมกันเข้าเป็นพวกคล้ายเป็นสมาคมหนึ่ง มีเจ้าหลุยส์นโปเลียน เป็นหัวหน้า ทำอาการ

ให้เห็นว่า เป็นพวกที่น่ากลัวพวกหนึ่ง พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์
จะปราบปรามอย่างไรก็ได้ เพราะไม่ทำสิ่งใดให้มีกฎหมาย
พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์มีพระประสงค์จะถอนหน้าใจพวกนี้ ไม่ให้ทำ
ความยุ่งยากขึ้นในบ้านเมือง จึงได้โปรดให้จัดการเชิญศพ นโปเลียน
มาจากเกาะ เซนต์เฮเลนา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ และทำพิธีแห่แหนอย่าง
งาม แล้วฝังไว้ที่ไฮเคิล เดแซงวาติคัล ซึ่งอยู่ที่ใจกลางกรุงปารีส
ตามความประสงค์ของ นโปเลียน ทั้งนี้หวังจะให้พวก นโปเลียน เห็นใจ
ว่านับถือ จะได้รักษาความสันติสุข แต่จะเกิดผลเพียงใด ก็ทาย
ยาก นับจากปีที่เชิญศพ นโปเลียน เข้ากรุงปารีสได้ ๘ ปี พระเจ้า
หลุยส์ฟีลิปป์ก็ต้องลาออกจากราชสมบัติ เพราะเหตุดังจะกล่าวต่อไป

๓) ทั้งๆ ที่พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ รู้อยู่ว่า พวก นโปเลียน มีอำนาจ
มาก จะต้องระวังให้ดี และทั้งๆ ที่พระเจ้า หลุยส์ฟีลิปป์ เป็นผู้อดทน
คนระการเมืองที่นิยมธรรมเนียมมีประธานาธิบดีนั้น ก็หาคุมครองป้องกัน
พระองค์ให้ดีด้อยอยู่บนราชบัลลังก์จนตลอดพระชนมายุได้ไม่ ด้วย
พวก นโปเลียน กับพวกที่นิยมธรรมเนียมมีประธานาธิบดีหาโอกาสประชุม
กันบ่อยเข้าทุกที พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ก็ต้องคอยห้ามปรามอยู่เด็ม
ลงที่สุด ๒ พวกนั้นไม่ทำอะไรจะพูด ก็บอกออกมาตรงๆ ว่า วันที่ ๒๕
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๐ จะมีการเลี้ยงใหญ่ เพื่อแสดงความดำนึก
ต่อกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ฝ่ายรัฐบาลก็รู้ถือว่าพวกเหล่านี้ประดัก

จะทำอย่างไร จึงตั้งห้าม ยั้งห้ามเหมือนยิง การกำเริบยิง
 หนักขึ้น และปรากฏว่าพวกนั้นเตรียมหาอาวุธยุทธรภัณฑ์ไว้ครบมือ
 แล้วจะทำการร้ายรัฐบาล ๆ ไม่มีทางอื่นนอกจากปราบปราม ครั้น
 ลงมือปราบปราม พวกนั้นก็ต่อสู้ จึงเกิดต่อสู้กันระหว่างทหาร
 ของรัฐบาลกับพลเมือง เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๐ ต่อ
 มาวัน ๓ พลเมืองก็มีชัยชนะ พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ก็ลงจาก
 ราชสมบัติ เสด็จไปประทับในประเทศอังกฤษ เปลี่ยนใช้นามใหม่ว่า
 นาย ดมิท แล้วพลเมืองก็เปลี่ยนการปกครองเป็นประชาธิปไตยทันที
 นับเป็นประชาธิปไตยครั้งที่ ๒ ของฝรั่งเศส และมีอายุอยู่ได้ไม่เต็ม ๕ ปี
 หัวหน้านักรบ ๒ คน คือ ดามาร์ติน กับ เดอว์โรโดแง ช่วยกันวาง
 ระเบียบการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในรัฐสภาขึ้นใหม่ จัดตั้งรัฐบาล
 ชั่วคราวขึ้น และกำหนดการเลือกตั้งประธานาธิบดี

ขณะนั้นมีบุคคลที่เด่นสมควรจะเป็นประธานาธิบดีอยู่ ๒ คน คือ
 เจ้า หลุยส์ นโปเลียน กับ คาเวญัค และได้มีการเลือกประธานา-
 ธิบติ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๘๑ มีผู้ โหวตให้เจ้า หลุยส์
 นโปเลียน ห้าล้านห้าแสนเสียง มีผู้ โหวตให้ คาเวญัค ล้านห้าแสน
 เสียง จึงเป็นอันว่าเจ้าหลุยส์นโปเลียนได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี
 สมหวังของพวก นโปเลียน ซึ่งหาโอกาสให้วงศ์โบนาปาร์ต ได้
 เป็นใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสมานานแล้ว

ง. นโปเลียนที่ ๓ ได้กล่าวแล้วว่า เจ้าหลุยส์ นโปเลียน ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี โดยชาวฝรั่งเศสได้ลงคะแนนโหวตให้ถึงห้าล้านห้าแสนเสียง ซึ่งน่าสงสัยอยู่บ้างว่า ทำไมจึงมีผู้เห็นชอบมากถึงเพียงนั้น เพราะฉะนั้น จะอธิบายประวัติเบื้องต้น ดึกหน่อย คือ เจ้าหลุยส์ นโปเลียน นี้ บิดาเป็นน้องชาย นโปเลียน ชื่อเจ้าหลุยส์ โบนาปาร์ต ๆ ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เนเธอร์แลนด์ โดยความตั้งแต่งของ นโปเลียน มารดาเป็นบุตรโยเซฟิน ชื่อ ออเคนต์ เจ้าหลุยส์ นโปเลียนเกิด เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๓ เป็นหลานซึ่ง นโปเลียน รักมาก ถึงกับให้เป็นทายาทของเขา แทนเจ้า ร็ว เดอโรม หรือ ตูเกแห่งไรชส์ทาคท์ ซึ่งเป็นลูกชายของเขาเอง เมื่อเจ้าหลุยส์ นโปเลียน เจริญวัยขึ้นแล้ว มีประวัติการณว่า เป็นผู้มี ความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะทะนุบำรุงสกุล โบนาปาร์ต ให้รุ่งเรืองขึ้นอีก ที่ว่านี้เพราะมีเรื่องซึ่งปรากฏ คือ ครั้งหนึ่งเจ้าหลุยส์ นโปเลียน ได้ชักชวนชาวเมือง สเตรัสบูร์ก ในอาณาเขตค็อดอร์เรนเข้าเป็นพรรคพวก รัฐบาลฝรั่งเศสคงเข้าใจว่าเตรียมก่อการกำเริบ จึงเนรเทศให้ไปอยู่ในอเมริกา เห็นจะพ้นโทษแล้ว จึงกลับมายังประเทศฝรั่งเศส และได้ทำการหาพรรคพวกอีกครั้งหนึ่ง ที่เมืองบูตอญในประเทศฝรั่งเศสนั่นเอง รัฐบาลฝรั่งเศสจับได้อีก คราวนี้ได้พิพากษาให้ขังไว้ในที่แห่งหนึ่ง เจ้า หลุยส์ นโปเลียนต้องอยู่ในที่คุมขัง ๖ ปี จึงหนีไปอยู่ประเทศ

อังกฤษ จนถึง พ.ศ. ๒๓๘๓ จึงได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี
จึงได้พรรณนามาแล้ว

ได้กล่าวแล้วว่า เจ้าหลุยส์ นโปเลียน เป็นหลานรักของ นโปเลียน
ผู้เป็นลุง ๆ ได้เป็นพระราชาริราชก็เพราะได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลก่อน
เมื่อ เจ้าหลุยส์ นโปเลียน ได้เป็นประธานาธิบดีขึ้น ก็อยากจะตั้งคน
เป็นพระราชาริราชบ้าง เพราะฉะนั้นจึงดำเนินการแย่งอำนาจรัฐสภา
จนสำเร็จ คือ ได้ประกาศยุบรัฐสภาเดิมเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๘๔
และตั้งให้จับผู้แทนราษฎรซึ่งมีพรรคพวกมากซึ่งเสียหมด แล้ว
เปลี่ยนการปกครองให้คล้ายแบบ กองตุลาการซึ่ง นโปเลียนเคยทำมา ครั้น
เห็นไม่มีใครขัดขวาง จึงประกาศตั้งพระองค์เป็นพระราชาริราช เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๕ ทรงพระนามว่า นโปเลียน ที่ ๓ เพราะมีผู้ควรเป็น
นโปเลียนที่ ๒ คือ นโปเลียนที่ ๑ แต่หาได้เป็นไม่ เพราะสิ้นชีพเสียก่อน
นั้นแล้ว เป็นอันว่าเชื้อวงศ์ของนโปเลียน ได้เป็นพระราชาริราช
ฝรั่งเศสอีกองค์หนึ่ง และใครจะทำให้เหมือนนโปเลียนผู้เป็นลุง จึง
ได้ทำสงครามหลายครั้ง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑) สงคราม ไครเมีย พ.ศ. ๒๓๘๗ ไครเมีย เป็น ชื่อ ของ
คาบสมุทร ซึ่งขึ้นจากทิศใต้ของรัสเซีย ลงมาในทะเลดำ
สงครามครั้งนี้จะกล่าวถึง ได้ทำกันที่คาบสมุทรนั้น จึงเรียกชื่อว่า
สงครามไครเมีย สาเหตุสงครามเกิดขึ้นเพราะ รัสเซีย มีความประสงค์
จะขยายอาณาเขตค้ำต่อลงมาทางใต้ ซึ่งจะต้องบุกรุกเข้าไปในประเทศ

ครุฑ จักรยกรเรื่องศาสนาขึ้นข้างเหมือนครุฑที่เก่า ๆ มาว่า ครุฑ
 นับถือศาสนาอิสลาม จึงข่มเหงชาวยุโรปซึ่งอยู่ในความปกครอง
 เพราะชาวยุโรปนับถือศาสนาคริสต์เดียน ขณะนั้นรัสเซียตั้งคนเหมือน
 เป็นผู้คุ้มครองป้องกันพวกคริสต์เดียนในคาบสมุทรบอลกัน ตลอดจน
 มาจนถึงพวกที่อยู่ในปกครองของ ครุฑ ด้วย รัสเซียทำให้สงครามเกิดขึ้น
 โดยส่งคำขอร้องไปถึงครุฑ ให้ครุฑให้สิทธิแก่พวกคริสต์เดียนหลาย
 ประการ เมื่อครุฑไม่ยอม รัสเซียจึงยกกองทัพเดินตรงไปทางเมือง
 หดวงของ ครุฑ

ฝ่ายฝรั่งเศส กับ อังกฤษ จึงคิดว่า ถ้าปล่อยให้รบกันตัวต่อตัว ครุฑ
 ต้องแพ้เป็นแน่ ไม่ต้องสงสัย แต่ถ้า ครุฑ แพ้ราบคาบ รัสเซียคง
 มั่งคั่งให้ทำสัญญาตามความพอใจ ฝรั่งเศส กับ อังกฤษ รู้อยู่ว่า
 เวลานี้รัสเซียยกกองทัพเรือในทะเลดำแล้ว ถ้ารัสเซียบังคับให้ ครุฑ
 ทำสัญญา ยอมให้กองทัพเรือรัสเซียผ่านน่านน้ำครุฑ มาออกทะเล
 เมดิเตอร์เรเนียนได้ รัสเซียก็จะมีอำนาจเป็นเจ้าทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
 ฝ่ายตะวันออก จะทำให้ผลประโยชน์ที่อังกฤษและฝรั่งเศสควรได้เสีย
 ไป เพราะฉะนั้นชาติทั้ง ๒ จึงช่วยครุฑ และเพราะชาติทั้ง ๒
 ช่วย จึงกลายเป็นสงครามใหญ่ และรัสเซียก็เอาชนะครุฑไม่ได้
 ในที่สุดก็ต้องทำสัญญาลดคุณภาพที่กรุงปารีส มีข้อสำคัญ ๒ ข้อ
 คือ (๑) ให้รัสเซียถอนทหารออกจากอาณาเขตของครุฑ (๒) ไม่

ให้รื้อเขี้ยวฐานทัพเรือในทะเลดำ เพราะเหตุนี้รื้อเขี้ยวจึงแผ่อำนาจ
ออกทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไม่ได้

๒) คีเมอซงไช่งอน พ.ศ. ๒๔๐๒ การคีเมอซงไช่งอนไม่ใช่
สงครามใหญ่ แต่เพราะไช่งอนเป็นเมืองสำคัญทางทิศใต้ของญวน
และญวนเป็นชาติสำคัญในอินโดจีน ๆ เป็นเมืองชั้นชั้นเอกของฝรั่งเศส
และอยู่ใกล้ประเทศเรา เพราะฉะนั้น ถึงการคีเมอซงไช่งอนไม่ใช่
ศึกใหญ่ ก็จะมีอภัยให้ถึงวันสักหน่อย ดังนี้

ประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศสมีญวนเป็นชาติสำคัญ ตั้งอยู่ริมฝั่ง
ทะเลจีนตั้งแต่ตั้งเกีย ลงมาถึงคอแคตเซม มีเมืองสำคัญ ๓ เมือง
นับจากเหนือลงมาได้ คือ ฮานอย เป็นเมืองสำคัญในภาคตั้งเกีย
ซึ่งเป็นประเทศญวนเดิม เว้ เป็นราชธานีที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน
ญวนอยู่จนบัดนี้ ไช่งอน เป็นเมืองสำคัญฝ่ายใต้ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำ
โขงข้างตะวันออก พันทแถบเมืองไช่งอน เดิมอยู่ในปกครองเซม
ญวนที่ได้จากเซม แล้วให้จีนทอพยพเข้ามาในแดนญวน มาตั้ง
ภูมิดำเนาและให้กองทหารญวนมาตั้งควบคุมจีน นานเข้าจีนซึ่งมีจำนวน
น้อยกว่าญวน จึงกลายเป็นญวนไป ฉะนั้นญวนซึ่งแถบเมือง
ไช่งอน จึงมีมาก ดังที่ปรากฏอยู่ในเวลานี้

ในสมัย นโปเลียน ที่ ๓ กษัตริย์ญวนราชวงศ์ เยียดอง ได้
ปกครองประเทศญวนทั้งหมด ตั้งราชธานีอยู่ที่เมือง เว้

สาเหตุที่ฝรั่งเคียดจะยกกองทัพมารบกับญวน

เนื่องจากเรื่อง

บาดหลวง ๒ คนจะเล่าเรื่องบาดหลวงฝรั่งเคียดในประเทศญวนก่อน คือ ญวนมีทางพระราชไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ค่ายกับไทย และญวนได้ให้ฝรั่งเคียดมาสร้างบ้านค้าที่เมือง เว้ และที่ต่งเกียหลายแห่ง เมื่อฝรั่งเคียดมาเที่ยวของเช่นนั้นได้ บาดหลวงฝรั่งเคียดก็มาตั้งสอนคำสอนได้ด้วย พระเจ้าแผ่นดินญวนในตอนนั้น ๆ อนุญาตให้บาดหลวงตั้งสอนคำสอน ด้วยไม่หนักว่าเรื่องเที่ยวของกับการเมือง จึงมีบาดหลวงในประเทศญวนเพราะเหตุนี้

ต่อมาเมื่อพระเจ้าเยียดอง (คือ ของเซียงตือ) เลี้ยงเมืองแก่พวกกบฏ พระเจ้าเยียดองจึงอาศัยบาดหลวงช่วยคิดอ่าน ขอกำตั้งทหารฝรั่งเคียดมาช่วยปราบกบฏ เมื่อการปราบกบฏสำเร็จ พระเจ้า เยียดอง ก็เลี้ยงฝรั่งเคียดให้เป็นนายทหาร และอนุญาตให้บาดหลวงมาตั้งสอนคำสอนได้สะดวกกว่าเดิม จึงมีบาดหลวงฝรั่งเคียดในประเทศญวนมากขึ้นเพราะเหตุดังกล่าวนั้น

ครั้นเมื่อพระเจ้า ค็อดิก ซึ่งเป็นพระนัดดาของพระเจ้า เยียดอง ได้ครองประเทศญวน จึงเกิดเรื่องญวนฆ่าบาดหลวงฝรั่งเคียดหลายรูป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ และเข้าใจกันว่าการที่ราษฎรญวนทำเช่นนั้น เพราะพระเจ้า ค็อดิก เห็นเป็นใจด้วย นโปเลียนที่ ๓ จึงส่งกองทัพเรือมาตีประเทศญวน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ที่เมืองไซ่ง่อน

ได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ แล้วเขาคงมันอยู่ในอาณาเขตที่คิดได้ พวก
ญวนก็ต้องการกำเริบขึ้น ฝรั่งเศสต้องปราบปรามจนสงบ จึงยึด
แผ่นดินคือเข้าไปอีก พระเจ้าแผ่นดินญวนใครจะระวังความวิวาท
จึงทำสัญญายกแผ่นดินที่ฝรั่งเศสคิดได้ ให้ฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖
อาณาเขตที่ญวนยกให้ฝรั่งเศสตามสัญญาฉบับนั้น คือ ที่บัดนี้เรียกว่า
มณฑล โคชินไชนา

ขณะนั้นประเทศเขมรแบ่งการปกครองเป็น ๒ ภาค ๆ ซึ่งเมือง
พนมเปญเป็นเมืองหลวงมีฐานะเป็นประเทศราชของประเทศสยาม มีเจ้า
ประเทศราชทรงพระนามว่า องนโรตม ฝรั่งเศสชวนองนโรตมให้อยู่
ในความคุ้มครองป้องกันของฝรั่งเศส องนโรตมเห็นชอบด้วย จึง
ทำสัญญายอมอยู่ในความอารักขาของฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖

เมื่อฝรั่งเศสเขาคงอยุ่ที่ไซ่ง่อนแล้วคิดว่า แม่น้ำโขงเป็นทางที่จะ
เดินเรือไปถึงประเทศจีนแถบใดได้ จึงลงมือ ดำรวจ ครั้นไปพบแก่งตม
ขวางแม่น้ำอยู่ที่ใดเมืองจำปาศักดิ์ เรือผ่านไปไม่ได้ จึงเปลี่ยนความ
คิดใหม่ คือ ไปดำรวจแม่น้ำแดงในภาคตังเกี๋ย การเดินเรือเที่ยวแรก
ญวนไม่ทำการขัดขวาง ครั้นเดินเรือเที่ยวที่ ๒ ญวนได้ทำการขัดขวาง
ต่าง ๆ แม้ที่ฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน จึงส่งทหารขึ้นไปรบกับญวนที่
เมือง ฮานอย ฝรั่งเศสขับฮานอยได้เมื่อเดือนพฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๑๓

ขณะนั้นฝรั่งเศสในยุโรปกำลังทำสงครามกับปรัสเซีย ๆ มีชัยชนะ

นโปเลียนที่ ๓ ยอมให้ปรัสเซียจับเป็นเชลยศึกเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๓ แล้วรัฐสภาที่ปลดพระองค์ออกจากราชสมบัติ และประกาศว่าฝรั่งเศสปกครองโดยธรรมนิยมประชาธิปไตย และรัฐบาลประชาธิปไตยก็ต่อสู้กับปรัสเซีย แต่ในที่สุดก็ต้องยอมแพ้ปรัสเซียเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓

ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสก็ยอมเมืองอานอยได้ เมื่อฝรั่งเศสในยุโรปกำลังต่อสู้กับปรัสเซีย เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสที่ไซ่งอนคิดว่า รัฐบาลใหม่ที่กรุงปารีสกำลังมีฐานะลำบากอยู่มาก จะขอให้ช่วยคิดการทางเมืองญวนยังไม่ได้ จึงเจรจาเพื่อปรองดองกับญวน ในที่สุดก็ได้ทำสัญญากับญวน มีข้อสำคัญว่า ฝรั่งเศสยอมคืนที่ซึ่งคิดได้ให้แก่ญวน ฝ่ายญวนยอมให้ฝรั่งเศสเดินเรือในแม่น้ำแดงได้ ความวิวาทจึงสงบไปคราวหนึ่ง

รวมความว่า สมัยนโปเลียนที่ ๓ ฝรั่งเศสได้มณฑลโคชินไชนาไปเป็นเมืองขึ้น ได้เขมรภาคซึ่งพนมเปญเป็นเมืองหลวงไปอยู่ในความอารักขา และได้สิทธิที่จะเดินเรือในแม่น้ำแดงเท่านั้น ต่อจากนั้น ฝรั่งเศสสมัยที่ปกครองโดยธรรมนิยมประชาธิปไตย ได้ทำการขยายอาณาเขตค่อๆมา อาณาเขตค่อขึ้นโดยฝรั่งเศสจึงกว้างขวาง ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

๓) รบอบด์เตรียมเพื่อช่วยให้ฮิไตเป็นอิสระ ประเทศฮิไตนั้นเมื่อ นโปเลียนที่ ๓ ยังมีอำนาจอยู่ นโปเลียนที่ ๓ ได้จัดการปกครองตามชอบใจ คือ แผ่นดินบางส่วนเขาเป็นเมืองขึ้นโดยตรง แผ่นดินบางส่วนคงให้มิเจ้าปกครอง แต่เจ้าต้องอยู่ในอำนาจนโปเลียน ครั้นเมื่อนโปเลียน

หมควาสนาแล้ว คงเกรงดีแห่งเวียนนาได้วินิจฉัยให้ออสโตรเรียมีอำนาจเหนืออิตาลีแทน นโปเลียนที่ ๓ ประเทศอิตาลีจึงอยู่ในอำนาจของออสโตรเรียต่อมาเป็นเวลาช้านาน พฤติการณ์เช่นนั้น ย่อมไม่เป็นที่พอใจของชาวอิตาลี เพราะไม่ได้เป็นอิสระ แต่เมื่อยังไม่มีหัวหน้าที่สามารถ ก็ต้องทนให้ออสโตรเรียบังคับบัญชา ครั้นมาถึงสมัย นโปเลียนที่ ๓ นี้ ชาวอิตาลีผู้รักชาติคนหนึ่ง ชื่อ คาวูร์ มีตำแหน่งเป็นเสนาบดีของพระเจ้าวิกเตอร์เอมานูเอล ๆ เป็นพระเจ้าแผ่นดินรัฐซาร์ดิเนีย มีเมือง สุริน เป็นเมืองหลวง คาวูร์ ก็คิดจะให้ประเทศอิตาลีรวมเป็นประเทศเดียว และเป็นอิสระ พ้นจากอำนาจออสโตรเรีย จึงเตรียมกำลังทหารสำหรับสู้รบออสโตรเรีย แต่รู้ว่ายังสู้รบออสโตรเรียไม่ไหว จึงขอความช่วยเหลือ นโปเลียนที่ ๓ ๆ ก็เต็มใจช่วย เพราะจะได้ตัดอำนาจออสโตรเรียลง จึงหาเหตุยั่วโทษออสโตรเรียให้ประกาศสงครามกับรัฐซาร์ดิเนีย นโปเลียนที่ ๓ ทำสัญญาเป็นมิตรกับรัฐซาร์ดิเนีย เมื่อ ออสโตรเรีย ยกกองทัพเข้ามาในอาณาเขตคัลลอมบาร์ด นโปเลียนที่ ๓ จึงคุมกองทัพใหญ่เข้าไปช่วยรัฐซาร์ดิเนียรบออสโตรเรีย มีการรบใหญ่ ๒ ครั้ง ออสโตรเรียแพ้ทั้ง ๒ ครั้ง อำนาจออสโตรเรียในอิตาลีจึงหมด และรัฐเล็กๆ ในอิตาลีก็รวมกับรัฐซาร์ดิเนียเป็นประเทศเดียว คือประเทศอิตาลีขึ้น

๔) คือประเทศเม็กซิโกเพื่อเขาเป็นเมืองขึ้น ประเทศเม็กซิโกอยู่ต่อสหพันธรัฐอเมริกาดังไปทางใต้ เมื่อชาวยุโรปรู้จัก อเมริกา สเปนได้ประเทศเม็กซิโกได้จากชาวอินเดียนแดงซึ่งเป็นเจ้าของเดิม แล้วสเปน

ปกครองต่อมาเป็นเวลานาน ครั้นเมื่อ อเมริกันตั้งประเทศสหพันธรัฐ
อเมริกาเป็นเอกราชได้ เม็กซิกันก็ต่อสู้รบแย่ง ในที่สุดสเปนก็ต้อง
ปถ้อย เม็กซิกันจึงประกาศว่า ประเทศเม็กซิโกเป็นอิสระ และปกครอง
โดยธรรมนิยมประชาธิปไตย ตามแบบประเทศสหพันธรัฐอเมริกา

นโปเลียนที่ ๓ เห็นว่าประเทศเม็กซิโกเป็นเอกราช และมีกำลัง
ทหารไม่น่าจะสู้ฝรั่งเศสได้ จึงส่งกองทัพเรือไปตีเพื่อเอาเป็นเมืองขึ้น แต่
ไม่สมประสงค์ เพราะประธานาธิบดีสหพันธรัฐอเมริกาส่งคำขาด ให้
นโปเลียนที่ ๓ เรียกกองทัพกลับ ถ้าไม่เรียกกองทัพกลับ จะต้องรบกับ
สหพันธรัฐอเมริกา นโปเลียนที่ ๓ เห็นว่าจะสู้สหพันธรัฐอเมริกาไม่ไหว
จึงเรียกกองทัพกลับ การที่ประเทศเม็กซิโกครั้งนั้น ฝรั่งเศสต้องเสียเลือด
เนื้อและเงิน คล้ายกับสงคราม ไครเมีย เหมือนกัน แต่ไม่ได้รับผลเลย

การที่นโปเลียนที่ ๓ ส่งกองทัพไปตีประเทศเม็กซิโกนั้น แสดงให้
เห็นว่าไม่รอบคอบ เพราะไม่นึกถึงหลักสำคัญแห่งประกาศนโยบายของ
สหพันธรัฐอเมริกาบ้างเลย ด้วยท่าน เยนส์มอนโร ประธานาธิบดีคนที่ ๕
ของสหพันธรัฐอเมริกาได้ตั้งหลักการซึ่งเรียกว่าลัทธิ มอนโร ขึ้นไว้ มีใจ
ความสำคัญว่า ไม่ให้ชาติหนึ่งชาติใดยึดเอาแผ่นดินในอเมริกาไว้เป็น
เมืองขึ้นอีก ถ้าชาติใดจะเข้าปกครองแผ่นดินในอเมริกา สหพันธรัฐ
อเมริกาจะเป็นผู้ขัดขวาง ถ้าพูดกันดีๆ ไม่ฟัง ก็ต้องรบกัน ท่านเยนส์-
มอนโรเป็นประธานาธิบดีสหพันธรัฐอเมริกา ๒ ครั้งต่อกัน เป็นเวลา ๘ ปี
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๓๖๘ นโปเลียนที่ ๓ ตั้งพระองค์เป็นพระ

ราชาธิราชเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ ห่างจากฝั่งที่ลุ่มที่สุดแห่งสมัยประธานาธิบดี
เยมส์มอนโรถึง ๒๗ ปี ถ้านับไปเดือนที่ ๓ ไม่รู้ ก็ต้องนับว่าบกพร่องใน
ทางความรู้ แต่ถ้าวินิจฉัยถึงทุนให้ยักยอกทั้งไป จนต้องเสียเงินและชีวิต
แล้วต้องยกกลับ ก็ต้องนับว่าเป็นความบกพร่องในหน้าที่มากที่สุด

๕) รมกับปรัสเซีย พ.ศ. ๒๔๓๓ เมื่อ นโปเลียนที่ ๑ หมดอำนาจ
แล้ว กองเกรตต์ แห่งเวียนนาได้วางระเบียบการปกครองอาณาจักรเยอรมัน
เป็นสหรัฐ มีใจความสำคัญว่าดังนี้

(๑) ประเทศซอกซ์เทรีย ตั้งอยู่ภาคใต้ มีกรุงเวียนนาเป็นเมือง
หลวง พระเจ้ากรุงเวียนนา เป็นพระราชาราชของอาณาจักรเยอรมัน

(๒) ประเทศปรัสเซีย ตั้งอยู่ภาคเหนือ มีกรุงเบอร์ลินเป็นเมือง
หลวง พระราชปรัสเซียขึ้นต่อพระราชาราชเยอรมัน

(๓) รัฐ บาวาเรีย จือร์เต็มเบอร์ก แซกโซนี แฮโนเวอร์ บาเดน
เม็กเกนเบอร์ก ฯลฯ หัวหน้ารัฐปกครองของตนเอง และขึ้นตรงต่อ
พระราชาราชเยอรมัน

การปกครองแบบนัราชฐในภาคเหนือไม่ชอบ เพราะต้องเป็นเมือง
ขึ้นของซอกซ์เทรีย จึงคิดจะก่อกบฏ ซอกซ์เทรีย ออกเสีย แล้วรวมรัฐในหมาย
เลข (๓) กับประเทศปรัสเซีย เข้าเป็นอาณาจักร และยกพระราช
ปรัสเซียขึ้นเป็นพระราชาราช ความประสงค์ของราชฐดังกล่าวนี้ จะ
สำเร็จเพราะความสามารถของบิสมาร์กดังจะกล่าวต่อไป

สมัยนโปเลียนที่ ๓ ครองประเทศฝรั่งเศสนั้น พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑
เป็นพระเจ้าแผ่นดินปรัสเซีย มีอัครมหาเสนาบดีที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากที่สุด

คนหนึ่งชื่อ บิดมาร์ก ๆ เป็นผู้สามารถในทางการเมืองอย่างยิ่ง เขามี
 ความเห็นอย่างเชื่อแน่ว่า การที่จะรวบรวมประเทศไกดี้เคียงตงชนเป็น
 อาณาจักรนั้นจะสำเร็จได้เพราะการกำลังกรม จะทำด้วยวิธีอื่นไม่ได้
 จึงส่งเสริมให้การบำรุงกองทัพกล้าแกร่งดั่งงูไปโดยเร็ว พอเห็นว่ากำลัง
 ทหารแข็งแรงขึ้น ก็พอพระเจ้าแผ่นดินดินเดนหมาร์กทำมิดส์ญญา จะต้องยก
 กองทัพไปลงโทษ ความจริงเพียงกำลังของปรัสเซียเท่านั้น ก็เอาชนะ
 ดินเดนหมาร์กได้ แต่เกรงอดส์เทรียจะช่วยดินเดนหมาร์ก จึงชวนอดส์เทรียไป
 รบด้วย เมื่อชนะดินเดนหมาร์ก ได้เมืองขึ้นของดินเดนหมาร์กมาแบ่งกัน
 ถ้าจะแบ่งให้แจ่มแจ้งชัดเจน ก็หาเรื่องวิวาทาก จึงทำสัญญาว่า
 อาณาเขตคัลโดเอนเบอร์กเป็นของปรัสเซีย ส่วนอาณาเขตคัลเลดวิกกับ
 ฮอลส์ไคน์นั้น เป็นของอดส์เทรียและปรัสเซีย แต่แบ่งกันปกครอง คือ
 ปรัสเซียปกครองคัลเลดวิกอดส์เทรียปกครอง ฮอลส์ไคน์ ปรัสเซีย กับ
 อดส์เทรียคงเป็นมิตรกันต่อมา

พอเสร็จการรบกับดินเดนหมาร์กแล้ว บิดมาร์กก็คิดว่า ถ้าอดส์เทรีย
 ยังเป็นหัวหน้าชาติเยอรมันอยู่คราวใด พระเจ้าแผ่นดินปรัสเซีย ก็ไม่มี
 โอกาสที่จะได้เป็นพระราชาราช เพราะตำแหน่งพระราชาราช ต้องได้
 แก่พระเจ้ากรุงเวียนนาเสมอ ฉะนั้นจะต้องรบให้ชนะอดส์เทรีย แล้ว
 มั่งคั่งอดส์เทรียให้ออกจากคณะ จึงจะยกพระเจ้าแผ่นดินปรัสเซียขึ้นเป็น
 พระราชาราชได้ บิดมาร์กคิดว่าการหาเหตุรบกับอดส์เทรียนี้ไม่ยาก
 แต่เกรงฝรั่งเศสจะช่วยอดส์เทรีย จึงทำความตกลงกับ นโปเลียนที่ ๓
 พอ นโปเลียนที่ ๓ รับว่าไม่ช่วยอดส์เทรียแล้ว บิดมาร์กจึงหาเหตุว่า

ฮอดส์เทรียปกครอง ฮอดส์ไคน์ ไม่ดี และทำท่าจะประกาศคัดฮอดส์เทรีย
 ออกจากคณะ การสงครามระหว่างฮอดส์เทรียกับปรัสเซียจึงเกิดขึ้น คราว
 นั้นปรัสเซียต้องรบกับบ้านเด็กเมืองน้อย ที่ไม่ยอมให้กองทัพปรัสเซียเดิน
 ผ่านด้วย แต่ปรัสเซียก็รบชนะตลอดไป จนอีก ๖๐ กิโลเมตรจะถึงกรุง
 เวียนนา ฮอดส์เทรียจึงยอมทำสัญญาสันติภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙ ใจความ
 ว่า ฮอดส์เทรียยอมออกจากพวกลูเธอรัน และยอมให้ปรัสเซียรวบรวมรัฐ
 ไกลเคียงเข้าเป็นอาณาจักรเยอรมันได้ตามชอบใจ ความประสงค์ของ
 บิสมาร์กจึงใกล้ความสำเร็จมากขึ้น ยังขาดอยู่เพียงเล็กน้อย คือ รัฐ
 บาเวเรีย วือร์เต็มเบอร์ก และบาเดน ยังไม่ยอมเข้าเป็นพวกปรัสเซีย
 บิสมาร์กคิดว่า ถ้าจะบังคับให้ยอมเข้าเป็นพวกด้วยการรบ ก็ทำได้ แต่
 จะเป็นเหตุให้ชาวรัฐทั้ง ๓ นั้นโกรธเคือง ทางดีควรให้ยอมเข้าด้วยเพราะ
 ความเต็มใจ จึงเห็นว่าต้องมีการสงครามใหญ่อีกครั้ง ๑ กับฝรั่งเศส และ
 ต้องให้ชนะด้วย รัฐเหล่านี้จะได้เห็นว่าเก่งจริง เขาเป็นทัพองได้ และ
 ยอมเข้าเป็นพวกด้วยความเต็มใจจึงหาสาเหตุที่จะรบฝรั่งเศสต่อมาอีก

กาดังหาเหตุที่จะรบฝรั่งเศสอยู่นั้น ก็เกิดเรื่องพระเจ้าแผ่นดินสเปน
 หนีออกจากราชบัลลังก์ เจ้าองค์หนึ่งในราชวงศ์ โฮเซ่โนโซเลดิน จึงอ้าง
 ว่าพระองค์มีสิทธิ์สมควรที่จะได้พระเจ้าแผ่นดินสเปน นโปเลียนที่ ๓ ทรง
 ทราบ จึงลี้ภัยอย่างแข็งแรง เพราะถ้ายอมให้เจ้าในราชวงศ์ โฮเซ่โน
 โซเลดินได้ครองประเทศสเปน ฝรั่งเศสก็จะอยู่ในระหว่างประเทศที่เจ้า
 ในราชวงศ์ โฮเซ่โนโซเลดิน ปกครอง จะเป็นอันตรายแก่ฝรั่งเศสมาก
 จึงส่งกำลังไปถวายเป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ ๆ ได้ทรงแต่งคำขอส่งให้

บิณฑมารัก ๆ เพิ่มเติมถ้อยคำที่เผ็ดร้อนยั่วโทษะลงไป เพื่อให้ฝรั่งเสศโกรธ
จะได้รับประกาศสงคราม ทั้ง ๆ ที่ยังไม่พร้อม ฝรั่งเสศจะได้เสีย
เปรียบตั้งแต่เริ่มสงคราม การก็เป็นไปดังบิณฑมารักคำต คือพอคำตบนั้น
ไปถึงฝรั่งเสศ ๆ เขาไปอ่านในรัฐสภา ตั้งแต่ นโปเลียนที่ ๓ ลงมาถึง
ราชฎร พวกกันโกรธประดีเซีย และประกาศสงครามทันที กล่าวกันว่าเสีย
กตบิณฑมารัก เพราะบิณฑมารักรู้จักนิสัยฝรั่งเสศ ด้วยเคยเป็นราชทูต
ประดีเซียประจำกรุงปารีส

การสงครามครั้งนี้ประดีเซียเป็นผู้เตรียมพร้อมก่อน เพราะความ
สามารถและพร้อมเพียงของคนสำคัญ นอกจากพระเจ้าอิตเลียนที่ ๓ อีก
๓ คน คือ บิณฑมารักมหาเสนาบดี เป็นผู้ดำเนินการทางการเมือง
จอมพล รูน เสนาบดีกลาโหม เป็นผู้ดำเนินการทางบำรุงกำลังทหาร
และจอมพล มอดด์เก เสนาธิการทหารบก เป็นผู้ดำเนินการรบด้วย
ความสามัคคีของเจ้าหน้าที่สำคัญที่ออกมานั้น ได้เป็นไปโดยสันติจน
กลมเกลียว ทหารประดีเซีย ๖ แสน จึงเตรียมพร้อมอยู่ที่ชายแดนประดีเซีย
ต่อแดนฝรั่งเสศตั้งแต่ก่อนประกาศสงคราม

ฝ่ายฝรั่งเสศนั้น ประกาศสงครามเพราะบันดาลโทษะ จึงขาดการ
เตรียมพร้อม เมื่อต้องจัดกองทัพโดยรีบร้อน จึงเกณฑ์ทหารได้เพียง
๒ แสน ๕ หมื่น ถึงกระนั้น เครื่องอาวุธยุทธานุยังไม่มีบริบูรณ์ แต่
นโปเลียนที่ ๓ ใครจะทำพระองค์ให้เหมือนนโปเลียนที่ ๑ จึงทรงคม
กองทัพเอง ยกออกไปต่อสู้กับข้าศึกที่ชายแดนฝรั่งเสศทางประเทศประดีเซีย
เนื่องจากทหารฝรั่งเสศน้อยกว่า และเครื่องอาวุธยุทธานุที่ไม่

พรักพร้อม กองทัพฝรั่งเศสจึงมีแค่ถอย กองทัพปรัสเซียได้ติดตาม
เข้ามาทุกที ถึงวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๓ นโปเลียนที่ ๓ จึงต้อง
ยอมแพ้ ให้ปรัสเซียจับพระองค์เป็นเชลยศึกที่เมือง เซตัง

เมื่อข่าวปราชัยนั้นติดเข้ามาถึงกรุงปารีส ราษฎรฝรั่งเศสซึ่งไม่มีใคร
ชอบนโปเลียนที่ ๓ อยู่แล้ว เพราะทำสงครามหลายครั้ง แต่ได้ผลไม่คุ้ม
ทุนที่เสียไป จึงพากันเกลียดคนโปเลียนที่ ๓ เป็นอย่างยิ่ง และพากันร้อง
ขอให้รัฐสภาปลดคนโปเลียนที่ ๓ ออกจากตำแหน่ง พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส
และจัดการปกครองโดยธรรมเนียมประชาธิปไตย รัฐสภาที่ยินดีทำตาม
รัฐบาลประชาธิปไตยที่ขงขึ้นใหม่ประกาศว่า ประเทศฝรั่งเศสไม่เกี่ยว
ข้องกับนโปเลียนที่ ๓ และไม่ยอมให้นโปเลียนที่ ๓ ทำสัญญาสงบศึก
หรือสัญญาใด ๆ ในนามของประเทศฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น ปรัสเซียจึง
ต้องทำสงครามกับรัฐบาลประชาธิปไตยฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง เริ่มต้น
ด้วยเดินกองทัพไปล้อมกรุงปารีส

ฝ่ายฝรั่งเศสก็เตรียมการต่อสู้อย่างเต็มความสามารถ เกณฑ์ชาย
ฉกรรจ์ทุกคนเข้าเป็นทหารและเตรียมหา อาวุธยุทโธปกรณ์ให้ มากที่สุดที่จะ
หาได้ แค่นี้ก็เปรียบปรัสเซียอีก เพราะปรัสเซียมี
ทหารมาก ล้อมกรุงปารีสโดยรอบ ฝรั่งเศสทำการติด
ต่อกับมณฑลต่าง ๆ ไม่ได้ จึงมีผู้คิดทำพโยมยานขึ้น และ
ฝึกหัดคนฝึกดาบให้น้ำข้าวสาร แล้วใช้พโยมยานแฉะนภพิลาบ ให้
นำข้าวไปแฉะแก้มณฑลต่าง ๆ ฝรั่งเศสความมณฑลต่าง ๆ ก็พา

กันยกกองทัพมาช่วยกรุงปารีส แต่ก็ไม่ได้ผล เพราะปรัสเซีย
มีทหารมาก จึงแบ่งไปรบกับพวกที่ยกมาจากมณฑลต่าง ๆ พวกหนึ่ง
อีกพวกหนึ่งคงล้อมกรุงปารีสไว้อย่างแน่นหนา และได้ระดมยิงกรุงปารีส
อยู่ถึง ๓ สัปดาห์ หวังจะให้ฝรั่งเศสยอมแพ้ แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่ยอม
จึงต้องล้อมกรุงปารีสต่อมาอีก

ในตอนที่กรุงปารีสถูกล้อมนั้น ระเบียบอาหารของฝรั่งเศส
หมดไปทุกที จะหาใหม่ไม่ได้เลย เมื่อกินอาหารและสัตว์ที่เป็น
อาหารหมดแล้ว ก็ต้องฆ่าม้ากิน เมื่อม้าหมด ก็ต้องฆ่าสุนัขกิน
เมื่อสุนัขหมด ก็ต้องฆ่าแมวกิน จนถึงที่สุดจึงเห็นพร้อมกันว่า ขึ้นดู
ต่อไป ก็ต้องหมดกำลังเข้าวันหนึ่ง ถึงอย่างไรก็เอาชนะเข้าศึกไม่ได้
จึงยอมแพ้ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓

แต่ถึงชาวกรุงปารีสจะยอมแพ้ ราษฎรตามหัวเมืองก็ยังไม่ยอม
ฝรั่งเศสที่อยู่ตามเมืองต่าง ๆ มีหัวหน้าที่สำคัญ
เช่น กัมเบตตา ซางซี และคนอื่นอีก ได้พยายามสู้ปรัสเซีย แต่
ก็สู้ไม่ไหว เพราะกำลังน้อย ในที่สุด หัวหน้าที่ราษฎรเหล่านั้น
จึงประชุมปรึกษากันที่เมือง บอร์โด เมื่อเห็นไม่มีท่าทางที่จะเอาชนะ
ได้เป็นแน่แล้ว จึงเลิกการต่อสู้ และเห็นพร้อมยอมให้ นาย
ดิแอร์ดี ทำหน้าที่ประธานาธิบดี เพื่อเจรจาทำสัญญากับ บิสมาร์ก
ที่เมือง แฟรงก์เฟิร์ต และตกลงได้ทำสัญญากัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓

สัญญาฉบับนั้นมีใจความสำคัญว่า ฝรั่งเศสต้องเสียเงินค่า

ปรับ ในการแพ้สงครามให้แก่ปรัสเซียเป็นจำนวนห้าพันล้านเฟรังก์ และต้องยกมณฑล อัลซาส กับ ลอร์เรน ให้แก่ ปรัสเซีย เรื่องเสีย
มณฑลทั้ง ๒ นั้นเป็นเรื่องที่ฝังอยู่ในดวงความคิดฝรั่งเศสแน่นหนา ไม่รู้
จักลืมเลย ปรากฏเมื่อเยอรมันแพ้ในมหาสงครามครั้งที่แล้วมานว่า
ข้อแรกที่ฝรั่งเศสต้องการก็คือมณฑล อัลซาส กับ ลอร์เรน คืน

ปรัสเซียชนะศึกครั้งนั้น สมเด็จพระกษัตริย์ บิสมาร์ก และชาวเยอรมัน
ในภาคเหนือ ในการที่จะตั้งเยอรมันขึ้นเป็นราชอาณาจักร และยก
พระเจ้าวิลเฮล์มที่ ๑ ขึ้นเป็นพระราชาธิราช บิสมาร์กจึงถือเอาพระราช
วงศ์เวร์ซายส์ เป็นที่ประกอบพิธี ตั้งราชอาณาจักร เยอรมัน
และยกพระเจ้าวิลเฮล์มที่ ๑ ขึ้นเป็นพระราชาธิราช เมื่อวันที่ ๑๘
มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ตั้งแก่นับบรรดารัฐใหญ่น้อย ที่ บิสมาร์ก
เอาไปรวมกับปรัสเซีย จึงรวมเป็นราชอาณาจักรเยอรมัน มี
ประเทศใหญ่ คือ ปรัสเซีย บาวาเรีย แซกโซนี วือร์เต็มเบอร์ก กับ
มีประเทศเล็กและนครอีก ๒๓ แห่ง รวมเป็น ๒๕ รัฐด้วยกัน กษัตริย์
ราชวงศ์ โฮเฮนโซลเลิร์น ซึ่งตั้งพระทัยบำรุงทหารมากที่สุด และได้ขึ้น
ถึงเกียรติยศพระราชาธิราชมาหลายพระองค์นั้น ก็ล้มประเดี๋ยวจึงด้วยความ
สามารถของบิสมาร์กตั้งพรณำนานี้

ฝ่ายประเทศฝรั่งเศสนั้นก็เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย

นับเป็นครั้งที่ ๓ และเป็นประชาธิปไตยครั้งที่อยู่ต่อมาถึงบัดนี้ นาย
 คีแอร์ส ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกนั้น เป็นผู้มีความสามารถอย่างยิ่ง
 ได้จัดการปกครองฝรั่งเศสในขณะเดียวกันเมือง มีระสำคัญหลาย
 อย่าง เช่น ต้องปราบปรามฝรั่งเศสบางพวก ซึ่งทำให้เกิดความไม่
 สงบ และพยายามหาเงินใช้ค่าปรับในการแพ่งสงคราม รัฐบาล
 ซึ่งนายคีแอร์สเป็นหัวหน้า ได้ทำให้ชาวฝรั่งเศสใจว่างใจ แล้วยัง
 ก็เงินมาใช้ค่าปรับได้หมด ก่อนกำหนดถึง ๒ ปี คือฝรั่งเศส
 ใช้ค่าปรับหมดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ และกองทัพรัสเซียซึ่งยึดประเทศ
 ฝรั่งเศสอยู่ ก็ต้องออกจากประเทศฝรั่งเศสไป

ฝ่าย นโปเลียนที่ ๓ ซึ่งต้องเป็นชะรอยคึกนั้น ครั้นแล้ว
 สงครามแล้ว จึงไปอาศัยอยู่ประเทศอังกฤษ จนสิ้นพระชนม์
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ และคงแก่นมาเชื้อสาย นโปเลียน ก็ไม่ได้ เป็น
 พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสอีกเลย

ประเทศฝรั่งเศสในสมัย นโปเลียนที่ ๓ มีเรื่องซึ่งเป็นเกียรติยศ
 แก่ฝรั่งเศสอยู่เรื่องหนึ่ง คือ เรื่องขลุคทอง ดุเชซ ความจริง
 นโปเลียนที่ ๓ เป็นผู้ดำริจะขลุคทอง ดุเชซ ก่อน ปรากฏอยู่ใน
 รายงาน ซึ่งอาถรรพ์รัฐบาล ดิเรกัวร์ ไปต่างประเทศอียิปต์นั้น ครั้น
 ถึงสมัย นโปเลียน ที่ ๓ ฝรั่งเศสคนหนึ่งชื่อ มงติเออร์เดอเลต์เลปส์
 ได้ตั้งบริษัทขลุคทองดุเชซ เริ่มขลุคเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ เปิดให้
 เรือผ่านจากทะเล เมดิเตอร์เรเนียนมาออกทะเลแดงได้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒

เปิดให้เรือผ่านได้ปีเศษ ก็สิ้นสมัย นโปเลียนที่ ๓

หนึ่งในเรื่องศิลปวิทยา สมัยโบราณถือกันว่า กรีก
กับโรมันเป็นเจ้าของแบบ ให้ชาติอื่นเขาเป็นตัวอย่าง แล้วตั้ง
เดิมนให้คิดค้น พดกันสำหรับปัจจุบันนี้ ฝรั่งเศสก็ได้ให้ตัวอย่าง
ศิลปวิทยาแก่โลกเหมือนกัน เช่นวิชาการทหารบก และวิชากฎหมาย
 เป็นต้น

การเรียนประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส จะจบเพียงนี้ ก่อนที่จะ
ผ่านพ้นไป , จะขอย้ำความสำคัญสักหน่อยหนึ่งว่า ฝรั่งเศสนั้นเขารัก
ชาติยิ่งนัก เขาคือผู้รักชาติซึ่งยกมาค้ำบ้านเมืองของเขา ด้วย
การยอมสละตั้งแต่ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนชีวิตเป็นที่สุด ตัวอย่าง
เช่น มีอยู่ในเรื่องเหตุที่ข้าศึกกรุกเข้ามาในแดนฝรั่งเศสไม่ได้หมายเลข ๓
หน้า ๖๘

สมัยแห่งรัฐบาลฝรั่งเศส

ตั้งแต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ถึงสมัยประชาธิปไตยที่ ๓

ลำดับ	สมัย	ตั้งแต่ พ.ศ.	ถึง พ.ศ.	เวลา ปี	หมายเหตุ
๑	พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔	๒๑๑๖	๒๒๕๕	๗๒	เป็นพระโอรสพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓
๒	พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕	๒๒๕๕	๒๓๑๗	๕๙	เป็นพระปนัดดา (เหลน) พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
๓	พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖	๒๓๑๗	๒๓๓๕	๑๘	เป็นพระปนัดดาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕
๔	ประชาธิปไตยครั้งที่ ๑	๒๓๓๕	๒๓๔๒	๗	มีหัวหน้าหลายคน
๕	กงสุล	๒๓๔๒	๒๓๔๗	๕	มีไปเดียมที่ ๑ เป็นหัวหน้า
๖	พระเจ้าโนโปเลียนที่ ๑	๒๓๔๗	๒๓๕๗	๑๐	มีไปเดียมที่ ๒ ตั้งคนเป็นพระราชาราช
๗	พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘	๒๓๕๗	๒๓๖๗	๑๐	เป็นพระอนุชาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
๘	พระเจ้าชาร์ลที่ ๑๐	๒๓๖๗	๒๓๗๓	๖	เป็นพระอนุชาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๘
๙	พระเจ้าหลุยส์ฟิลิป	๒๓๗๓	๒๓๙๑	๑๘	เป็นลูกพี่ลูกน้องของพระเจ้าชาร์ลที่ ๑๐
๑๐	ประชาธิปไตยครั้งที่ ๒	๒๓๙๑	๒๓๙๕	๔	พระเจ้าหลุยส์โนโปเลียนเป็นประธานาธิบดี
๑๑	พระเจ้าโนโปเลียนที่ ๓	๒๓๙๕	๒๔๑๓	๑๘	คือพระเจ้าหลุยส์โนโปเลียนเป็นประธานาธิบดีคนแรก

บทที่ ๒

ประเทศเยอรมนี

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑. ทิศทางภูมิภาค.— ประเทศเยอรมนีตั้งอยู่ตอนกลางทวีปยุโรป เขตแดนทิศเหนือจรดทะเลเหนือ ประเทศเดนมาร์กและทะเลบอลติก ทิศตะวันออกจรดประเทศโปแลนด์ ทิศใต้จรดประเทศเชโกสโลวาเกีย ออสเตรีย และสวิตเซอร์แลนด์ ทิศตะวันตกจรดประเทศฝรั่งเศส

เขตแดนทางทิศใต้แต่ก่อน รวมออสเตรียและเมืองขึ้นของออสเตรีย เข้าไว้ในอาณาจักรเยอรมันด้วย เพราะออสเตรียก็เป็นเยอรมันเหมือนกัน และเป็นหัวหน้าชาติเยอรมันอยู่จนถึงเวลาที่แยกออกจากกันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘

ภูมิภาคทางเหนือเป็นฝั่งทะเล คือฝั่งทะเลลงมาทางทิศใต้เป็นที่ราบมีแม่น้ำยาว ๆ หลายสาย เช่น แม่น้ำไรน์ อยู่ทางทิศตะวันตก แม่น้ำเวเซอร์ แม่น้ำเอลเบ และแม่น้ำโอเดอร์ อยู่ตอนกลาง แม่น้ำวิสตุลา อยู่ทางทิศตะวันออก แม่น้ำดานูบ อยู่ทางทิศใต้

๒. ประวัติตั้งแต่ต้นจนถึงราว พ.ศ. ๒๐๐๐.— เยอรมนีเป็นประเทศซึ่งแบ่งออกจากราชอาณาจักรของพระเจ้าชาร์ลส์มาญ โดยพระนัดดาของพระเจ้า ชาร์ลส์มาญ ได้ทำสัญญาแบ่งกันที่เมือง เวอร์ดิง เมื่อ พ.ศ. ๑๓๘๖ สัญญานี้มีใจความว่า เจ้าโลเธร์ ซึ่งเป็นองค์ใหญ่ได้แผ่นดินตอนกลางตั้งแต่ต่อประเทศ เบดเยียม ลงไปทางทิศใต้จนถึง

ประเทศอิตาลี เจ้าโลเธร์ ได้ตั้งขึ้นเป็นอาณาจักรโลเธร์ แต่อยู่ไม่นาน
ก็แตกแยกไป เจ้าหลุยส์ซึ่งเป็นองค์กลางได้แผ่นดินทางตะวันออกของ
แม่น้ำไรน์ มีอาณาเขตดังนี้ คือ ทิศเหนือจรดทะเลเหนือ ทิศตะวันออก
จรดทิวเขาโบฮีเมีย ทิศใต้จรดทิวเขา แอลป์ ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำ
ไรน์ แผ่นดินที่เจ้าหลุยส์ได้ตามสัญญาฉบับนั้น คือ ที่เป็นประเทศ
เยอรมันนั้น ฝ่ายพระเจ้าซาร์ลส์เดอะโอฟ ซึ่งเป็นองค์เล็กนั้นได้แผ่นดิน
ซึ่งเป็นประเทศฝรั่งเศสปัจจุบันนี้

ในแผ่นดินซึ่งเจ้าหลุยส์ได้รับส่วนแบ่งนั้นมีรัฐสำคัญอยู่ ๔ รัฐ คือ
ชาวเบย์ บาวาเรีย ฟรังโกนี (เดิมเป็นของพวก ฟรังก์ ครั้นพวก
ฟรังก์ ย้ายไปอยู่ใน ฝรั่งเศส แล้ว พวกคาร์โลแมร์ก็เข้ามาอยู่แทน)
และ เซกซ์ เรื่องอาณาเขตจะเล่าตามลำดับในต้นไม่ได้ ขอรวบ
วัดคิดความว่า ประเทศเยอรมนีสมัยโบราณมีอาณาเขตประมาณเท่า
ประเทศเยอรมันปัจจุบันรวมกับประเทศฮอลันดา

ส่วนคนก็มีหลายชาติหลายภาษา รัฐหนึ่งก็เป็นพวกหนึ่ง
ภายหลังมีคนต่างด้าวยกเข้าไปตั้งอยู่ใหม่ก็หลายชาติ เพราะฉะนั้น
เยอรมันจึงเป็นนามของประเทศรวม ซึ่งมีหลายรัฐหลายชาติ และเป็น
ถิ่นเดิมของชาติ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ ฮอลันดา

พระเจ้าหลุยส์ผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ แรกของเยอรมันตั้งแต่แบ่ง
กันครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๑๓๗๖ และมีผู้สืบสันตติวงศ์ต่อมาจนถึง
๑๔๕๔ ก็สิ้นวงศ์ ค่อนนั้นมาพวกเจ้าใหญ่นายโตจึงเห็นว่า ควร

ทั้งพระเจ้าแผ่นดินโดยวิธีเลือก ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่รัฐหนึ่งรัฐใดได้
เป็นพระเจ้าแผ่นดินซ้ำกัน ระเบียบการเลือกทั้งพระเจ้าแผ่นดิน
ในประเทศเยอรมนี จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้

เมื่อประเทศเยอรมนีได้ตั้งขึ้นแล้วไม่นานนัก มีคนต่างด้าว
หลายชาติยกเข้าไปรบกวน เช่นพวก เดนส์ พวกเชก และพวก
อื่น เป็นต้น ขณะนั้นเจ้าในรัฐ เซกซ์ ได้รับเลือกเป็นพระเจ้า
แผ่นดิน ๒ องค์ต่อกัน เพราะความดีที่ได้ออกย้านพ่ายแพ้ไป องค์ดัง
ทรงพระนามว่า ออกโต มีความสามารถในการรบอย่างยิ่งในยุคนั้น

ขณะนั้นรัฐ ลอมบาร์ด ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือของ อิตาลี เมือง
หลวงชื่อ ปาเว มีพระเจ้าแผ่นดิน ๒ องค์พร้อมกัน พระเจ้า
แผ่นดินองค์ที่ทรงพระนามว่า เบริงเยร์ ได้วางยาพิษปลงพระชนม์องค์
ที่ทรงพระนามว่า โดแรร์ เลีย (ไม่ใช่ โดแรร์ นัตกา ชาร์ลส์มาญ) แล้ว
จับพระนาง อเตลาอิดส์ ซึ่งเป็นชายาไปขังไว้ พระนางอเตลาอิดส์
ขอให้พระเจ้า ออกโต มาช่วย พระเจ้า ออกโต ก็ช่วยให้พ้นจาก
การข่มขังได้ แต่ไม่ได้ทำร้ายพระเจ้า เบริงเยร์ ค่อยมาพระเจ้า
เบริงเยร์ วิวาทกับ ดันตปาปา โยห์นที่ ๑ ดันตปาปาขอให้พระเจ้า
ออกโตช่วย พระเจ้า ออกโต จึงยกกองทัพไปตีรัฐ ลอมบาร์ด
ได้ แล้วทั้งพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ลอมบาร์ด และยกกองทัพ
เลยไปกรุงโรม ดันตปาปาจึงทำพิธีสวมมงกุฎให้พระเจ้า ออกโต
ที่กรุงโรม เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๕๐๔ พระเจ้า ออกโต จึง

เป็นพระราชาริราชขึ้น และครั้งนั้น ดันคปาปา ได้ตั้งอาณาจักรเยอรมัน
เป็นอาณาจักรโรมันด้วย แต่ตั้งชื่อให้เหมาะแก่ชาติเยอรมันว่า อาณา-
จักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติเยอรมัน เขียนในภาษา อังกฤษ ว่า the
Holy Roman Empire of the German Nation ตั้งแต่อาณาจักร
เยอรมันได้รับความแต่งตั้งเป็นอาณาจักรโรมันแล้ว จึงเกิดธรรมเนียมขึ้น
อย่างหนึ่งคือ พระราชาริราชจะต้องทำพิธีสวมมงกุฎถึง ๓ ครั้ง คือ
มงกุฎเงินสำหรับประเทศเยอรมนีเอง ทำพิธีสวมที่เมือง เอ็กเซลชตาเปด
มงกุฎเหล็กสำหรับประเทศอิตาลี ทำพิธีสวมที่เมือง มอนซา ใกล้เมือง
มิลาน และมงกุฎทองสำหรับอาณาจักรทั้งหมดนั้นต้องไปให้ดันคปาปา
สวมที่กรุงโรม

ประเพณีที่พระราชาริราชเยอรมันต้องไปให้ดันคปาปา สวมมงกุฎ
ได้ทำกันมาหลายรัชกาล จนคนสมัยนั้นมีความเข้าใจผิดกันว่า ดันค-
ปาปาตั้งพระราชาริราชเยอรมันได้ ครึ่งถึง พ.ศ. ๑๘๐๓ พระราชาริราช
เยอรมันขึ้นพระชนม์ และไม่มีรัชทายาท จึงเกิดมีผู้
แย่งตำแหน่งพระราชาริราชเยอรมันหลายคน ฝ่ายพวกเจ้าและพวก
นักพรตที่กรุงโรมเห็นเป็นโอกาสที่จะได้เงิน จึงเรียกประมูลราคาขาย
มงกุฎเยอรมัน ขณะนั้นม็เจ้าที่มั่งคั่ง ๒ องค์ ๆ องค์หนึ่งเป็นอังกฤษทรง
พระนามว่า ริชาร์ด อีกองค์หนึ่งเป็นสเปน ทรงพระนามว่า
อัลฟองโซ่ ประมูลได้ทั้ง ๒ องค์ เลยได้เป็นพระราชาริราช
เยอรมัน ๒ องค์พร้อมกัน โดยดันคปาปาเป็นผู้สวม

มงกุฎให้ แต่พระราชาริราชที่ได้เป็นเพราะเงินนี้ ก็รู้ดี
 พระองค์คิดว่า จะเข้าไปเกี่ยวข้องในการปกครองของเยอรมันไม่ได้ เจ้า
 ยีราร์ดได้ไปเยี่ยมประเทศเยอรมนีเพียงเวลาเล็กน้อย แต่เจ้าอัลฟองโด
 ไม่ไปเลย ในเวลาซึ่งพระราชาริราช เยอรมันเป็นเจ้าต่างประเทศ
 และไม่กล้าแตะต้องการเมืองของเยอรมันนั้น พวกเจ้าใหญ่นาย
 โต ตลอดจนอำเภอกำนัน จึงตั้งตัวเป็นใหญ่ ประกาศอาณาเขต
 ของตน ๆ เป็นอิสระ จึงมีรัฐใหญ่น้อยประมาณ ๓๖๐ รัฐ เพราะ
 เหตุตั้งพรรณนามาน

ถึง พ.ศ. ๑๘๑๖ พวกเจ้าเยอรมันมีความฮาย ในเรื่องตำแหน่ง
 พระราชาริราชเยอรมันตกไปเป็นของเจ้าต่างประเทศ จึงพร้อมกันยก
 เจ้า โรตือลฟ์ วงศ์ฮับส์เบอร์ก ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ทางฝั่งแม่น้ำไรน์ ขึ้น
 เป็นพระราชาริราชเยอรมัน

เมื่อเจ้า โรตือลฟ์ได้เป็นพระราชาริราชแล้ว ได้ทรงทำหน้าที่
 ทอย่างแข็งแรง ถ้ารัฐใดไม่ยอมอ่อนน้อม ก็ยกกองทัพไปตี
 และริบเอาแผ่นดินมาเป็นของพระองค์เดียว พระเจ้า โรตือลฟ์ก็รัฐ
 อดเดวียได้ และปกครองเป็นของวงศ์ ฮับส์เบอร์ก โดยสิทธิขาด
 วงศ์ ฮับส์เบอร์ก จึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าวงศ์อดเดวีย พระเจ้า
 โรตือลฟ์สิ้นพระชนม์ เมื่อ พ. ศ. ๑๘๓๔ ตำแหน่งพระราชาริราช
 เยอรมันจึงตกไปเป็นของวงศ์ฮับส์เบอร์ก ๑๐๐ ปีเศษ แล้ววงศ์ ฮับส์เบอร์ก

จึงกลับได้เป็นพระราชธิดาเยอรมันตั้งแต่ พ. ศ. ๑๘๘๓ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๐๘ จึงเปลี่ยนเป็นพระราชธิดา ออสเตรีย—ฮังการี ดังจะได้กล่าวต่อไปในตอนที่ ๕ หน้า ๒๐๘

ตามที่ได้อ้างแล้วว่า ในเยอรมันนี้มีรัฐใหญ่บ้างเล็กบ้างถึง ๓๖๐ นั้น ก็เพราะผู้ปกครองรัฐเหล่านั้นประกาศตั้งรัฐของตนเป็นอิสระ เพราะฉะนั้นรัฐของใครเจ้าของก็ปกครอง แต่เจ้าของรัฐมีความรู้ อยู่ว่า ถ้าไม่รวมกันเป็นประเทศใหญ่ คงถูกข่มเหงจากประเทศที่มีอำนาจมากกว่าซึ่งคงอยู่ใกล้เคียง เพราะฉะนั้นจึงตั้งระเบียบการเลือกเจ้าผู้ครองรัฐหนึ่งรัฐใด ยกขึ้นเป็นพระราชธิดาองค์หนึ่ง เพื่อเป็นประมุขของประเทศรวมซึ่งมีนามว่า เยอรมัน และถ้ามีศัตรูหมู่ร้ายมาเบียดเบียน พระราชธิดาจะได้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในนามของประเทศรวม ซึ่งอาจจะชนะข้าศึกได้ หรืออย่างน้อยข้าศึกก็ไม่กล้ารบกวน เพราะรู้ว่ามีความสำคัญมาก ธรรมเนียมเลือกพระราชธิดาจึงเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้

ในขั้นต้นๆ การเลือกพระราชธิดา และอำนาจของพระราชธิดา คงไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ครั้นถึง พ.ศ. ๑๘๙๐ เจ้าวงศ์ลูกเซมเบอร์ก็ได้รับเลือกเป็นพระราชธิดา ทรงพระนามว่า พระเจ้าชาร์ลส์ ที่ ๕ ๆ ได้ทรงตั้งธรรมเนียมการปกครองเยอรมัน มีความสำคัญ ๒ ข้อ ดังนี้

ก) การเลือกพระราชธิดา ให้เจ้า ๗ องค์เป็นผู้เลือก เจ้า ๗ องค์นี้เป็นนักพรตที่ได้รับฐานันดรศักดิ์เท่ากับเจ้า ๓ องค์ คือ

พระราชกนิษฐาประจำ เมืองเทรฟต์ เมืองโคโดญ และเมืองเมนซ์
และเป็นกฤหิศักดิ์ ๔ องค์ คือ เจ้าผู้ครองรัฐ โบฮีเมีย เซกซ์
แบรนต์เบอร์ก และพาตาคิเนต ท่านทั้ง ๗ นี้ องค์ไหนเห็นใครสมควร
เป็นพระราชาริราช ก็เขียนชื่อผู้นั้นบนกระดาษได้ของมีตลับกัศัตราของ
แล้วจึงมาประชุมเปิดซองเลือกพร้อมกัน

๒) อำนาจพระราชาริราช พระราชาริราชซึ่งได้รับเลือกขึ้นนั้น
ต้องทำตามความเห็นชอบของสภาโคเอต ๆ คือที่ประชุมเจ้าผู้ครองรัฐ
ในเยอรมันทั้งหมด ตั้งแต่รัฐใหญ่ที่สุดถึงรัฐเล็กที่สุด พระราชาริราช
จะออกกฎหมายเองไม่ได้ แต่จะออกกฎหมายได้ก็เมื่อได้รับความ
ยินยอมพร้อมใจของสภา โคเอต เสียก่อน

ธรรมเนียม ๒ ข้อนี้ เรียกว่าธรรมเนียมตราของ เพราะบรรดา
ชื่อผู้ที่ถูกเลือกเป็นพระราชาริราชได้ของมีตลับกัศัตราของ แต่พฤติ
การนั้นทำต่อมา ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ตั้งแต่ พ.ศ.
๑๙๙๑ มา เจ้าในองค์ ฮันส์เบอร์กได้รับเลือกเป็นพระราชาริราชเดิม
และอำนาจของพระราชาริราชนั้น ก็แต่ของพระราชาริราชเอง คือ
เจ้าผู้ครองรัฐใดได้รับเลือก โพรบ้านพลเมืองของรัฐนั้นก็เป็นการ
ขึ้นคืน และถ้าพระราชาริราชของค์ใด พยายามบำรุงกำลังทหารให้
แข็งแรง และถ้ายังได้รับชนะให้ปรากฏ พวกเจ้าครองรัฐซึ่งอยู่
ในอาณาจักรก็เกรงกลัว แต่ถ้าพระราชาริราชของค์ใดไม่แสดงอำนาจ
ให้ปรากฏ ก็ไม่มีใครกลัว บางครั้งผู้ครองรัฐใหญ่ ยกกองทัพ

เข้ารบแย่งเอาแผ่นดินของพระราชาราชไปเสียบ้างก็เคยมี ส่วนสภา
โคเอต นั้น ถ้าพระราชาราชมีอำนาจมากขึ้น อำนาจของสภา
ก็น้อยลง บางยุคไม่ได้ขึ้นชั้นสภา โคเอต ก็มี

อาณาเขตที่จะโคขึ้นหรือไม่ก็แล้วแต่อำนาจ คือ ถ้าพระราชาราช
องค์ใดรบพุ่งเข้มแข็ง ก็รบพุ่งขยายอาณาเขตก็กว้างขวางออกไปได้
พระราชาราชองค์ใดไม่สามารภในการรบ ก็คงครองแต่อาณา
เขตที่เดิม พุทธศักราชแห่งเยอรมนีเป็นเช่นนี้อยู่เป็นเวลานาน

๓. เหตุที่ทำให้มีสงคราม.—เยอรมนีเป็นชาติที่มีความอดุสาหะ
มากนั้นในการ กสิกรรม อุตสาหกรรม และการค้าขาย ในขั้นต้น
การขนสินค้าไปขายไม่สะดวก เนื่องจากถนนหนทางไม่ดี และไม่
ปลอดภัย เพราะมีผู้ร้ายคอยแย่งชิงอยู่ตามทาง เพื่อแก้ปัญหานี้
พวกคฤหบดีเป็นเจ้าของการค้าขาย จึงได้ตั้งสมาคมสำหรับดำเนิน
การขนสินค้าขึ้น ชื่อว่า คณะ หันเซยติก หรือเรียกอย่างย่อว่า
คณะหันส์ สำนักงานกลางของคณะตั้งอยู่ที่เมือง ดูเบ็ก ซึ่งตั้งอยู่
ตรงข้ามคอนคันของแกลม ซึ่งเป็นประเทศเดนมาร์ก ระหว่าง
พ.ศ. ๑๙๐๓ ถึง ๑๙๑๓ คฤหบดีในเมืองต่างๆ เข้าเป็นสมาชิก
ของคณะนี้ถึง ๖๕ เมือง เมืองที่สำคัญ คือ ฮัมเบอร์ก อยู่ปากแม่น้ำ
เอลเบ บริเมน อยู่ปากแม่น้ำ เวเซอ์ ดันซิก อยู่ปากแม่น้ำ วิสตุลา
โคโลญอยู่ตอนกลางของแม่น้ำไรน์ มีการประชุมที่เมืองดูเบ็ก ซึ่ง
ตั้งสำนักงานกลางทุกปี เมืองที่เป็นสมาชิกส่งผู้แทนไปเข้าประชุม

ปรึกษากระทรวงมหาดไทยที่จะทำความสะดวกให้แก่การค้าขาย เช่นเรื่องคลัง
กองทหารไว้รักษามณฑลประโยชน์ ทั้งภายในเยอรมนีเอง และในที่อื่น
ซึ่งเยอรมันเข้าไปตั้งค้าขายเป็นต้น การงานของคณะเจริญขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากการค้าขายภายในประเทศเยอรมนีเอง คณะหันต์ได้
ทำการค้าขายกับต่างประเทศด้วย เช่นประเทศรัสเซีย นอร์เวย์
สวีเดน และอังกฤษ เป็นต้น ขณะนั้นเมื่อ คณะหันต์ตั้งสำนัก
งานทำการค้าขายที่ประเทศใด ก็ตั้งบ่อนและมีกองทหารสำหรับคอยดู
ผู้ร้าย ทำนองเดียวกับอังกฤษทำที่อินเดียในกาลต่อมา ส่วนการขน
สินค้าในท้องทะเล ซึ่งมีภะจะมีภัยอันตรายอันเกิดจากลมพายุโจร คณะ
หันต์ก็ตั้งวางเรือรบไว้ป้องกันผู้ร้าย เพื่อให้เรือค้าขายขนสินค้าไปมา
ได้สะดวก เลยทำให้เยอรมันมีอำนาจในทะเลเหนือและทะเล บอลติก
ด้วยเหตุนี้ พุศตกกันตามจริงแล้ว คณะ หันต์ นี้เอง เป็นผู้ตั้งวาง
ความเจริญให้แก่เยอรมนีก่อน ภายหลังเมื่อประเทศทั้งปวงจัดการ
ปกครองดี ไม่จำเป็นที่คณะ หันต์ จะต้องตั้งกองทหารไว้ป้องกันโจร
ผู้ร้ายแล้ว จึงเลิกคณะ หันต์ เมื่อได้ตั้งมากกว่าร้อยปี แต่เยอรมัน
คงทำการค้าขายต่อมา ตามแนวที่ได้เคยทำในสมัยคณะ หันต์ นั้น

ตอนที่ ๒ สมัยวงศ์ ฮับส์เบอร์ก เป็นพระราชจักราช

๑. สมัยพระเจ้า เกลโอโปลด์ที่ ๑. — ตั้งแต่พระเจ้า โรด็อดฟ์ ขึ้น
พระชนม์แล้ว เจ้าผู้ครองรัฐต่างๆ ในเยอรมนีก่เลือกเจ้าในวงศ์ ขึ้น
ผลัดเปลี่ยนกันเป็นพระราชจักราชต่อมา จนถึงพระเจ้าซาร์วิลเฮล์มที่ ๔

ในวงศ์ ดุกเซมเบอร์ก ซึ่งได้ตั้งบรรณนุญตราของขึ้น ครั้นสิ้นวงศ์
 ดุกเซมเบอร์กแล้ว เจ้าในวงศ์ ฮับต์เบอร์ก จึงได้รับเลือกเป็นพระ
 ราชาธิราช ตีบตันคิงส์มาหลายองค์ จึงถึงพระเจ้าเดโฮโปลด์
 ที่ ๓ ซึ่งครองราชสมบัติร่วมสมัยกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศส
 และได้ทำสงครามชนะพวก เคือร์ก ซึ่งเป็นงานชิ้นเอกของพระเจ้า
 เดโฮโปลด์ที่ ๓ เพราะทำให้มีอำนาจใน ฮังการี ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน
 เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ ยังไม่ได้กล่าวถึงพวก ฮัน และพวก เคือร์ก
 ถ้าจะพูดถึงการรบเคือร์กขึ้นดอยๆ ก็จะไม่เข้าใจ จึงจะกล่าวเรื่อง
 ของพวก ฮัน และพวก เคือร์ก โดยสังเขป นำทางเสียก่อน ดังนี้

ถิ่นเดิมของพวก ฮัน อยู่ในทวีป เอเชีย พวก ฮัน ได้อพยพ
 เข้าไปในยุโรปก่อนพวก เคือร์ก และได้ตั้งประเทศอยู่ในตอนกลาง
 ของแม่น้ำ ดานูบ เรียกว่าประเทศ ฮังการี ตั้งเมือง บูดาเปสต์
 เป็นเมืองหลวง เมื่อพวก ฮัน บุกรุกเข้าไปในยุโรปใหม่ๆ และ
 แสดงความชั่วร้ายให้ปรากฏ จึงเป็นที่เกรงขามของชาวยุโรปอยู่สมัย
 นั้น เพราะพวก ฮัน รบพุ่งเก่งกาจมาก จึงตั้งบ้านเมืองเป็นหลักฐาน
 ขึ้นได้ และหัวหน้าพวก ฮัน ได้ตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ปกครอง
 ประเทศ ฮังการี ต่อมาจนสิ้นวงศ์ พวก ฮังการีเยน จึงเลือกเจ้า
 ฝรั่งเศสมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นสิ้นวงศ์ฝรั่งเศสนั้นแล้ว เจ้าในวงศ์
 ดุกเซมเบอร์กได้รับเลือกเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นสิ้นวงศ์นั้นแล้ว เจ้า
 ในวงศ์ ฮับต์เบอร์กจึงได้รับเลือกเป็นพระเจ้าแผ่นดินประเทศ ฮังการี และ

ปกครองต่อมาจนพวก เค็อร์ก ยกกองทัพเข้าไปรบจนประเทศ ฮังการี
 หดเค็มเมือง บูดาเปสต์ เมืองหลวงของ ฮังการี ได้ด้วย พระเจ้า
 แผ่นดินวงศ์ ฮับส์เบิร์ก จึงต้องทำสงครามกับพวกเค็อร์ก จะได้
 ถดถอยเรื่องของพวกเค็อร์ก พอนำความเข้าใจก่อน ดังนี้

พวก เค็อร์ก ก็เป็นชาว เอเชีย เหมือนกัน ถิ่นเดิมอยู่
 ระหว่างประเทศจีนกับทะเลแคสเปียน พวก เค็อร์ก ได้ทำการรบพุ่ง
 แผ่นอาณาเขตไปทางทิศตะวันตก จนได้เป็นผู้ปกครองแผ่นดิน
 ทางตะวันตกของเอเชีย ตลอดจนไปถึงเอเชียไมเนอร์ แล้ว จึง
 ข้ามช่อง คาร์เทเนดส์ และช่อง บอสฟอรัส เข้าไปหาเมืองขึ้นใน
 ยุโรป ได้ทำการรบครั้งสำคัญ คือ คีกรุง คอนสแตนติโนเปิล
 ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศโรมันฝ่ายตะวันออกได้ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๖
 พวก เค็อร์ก เห็นเมืองนั้นมีคึกคักมาก จึงคิดว่าเมืองทั้งปวงที่ติด จึงตั้ง
 เมืองหลวงที่นั่น แล้วทำสงครามขยายอาณาเขตต่อไปในยุโรป
 จนถึงเค็มเมือง บูดาเปสต์ อันเป็นราชธานีของ ฮังการี ได้ ดังจะได้
 ถดถอยเรื่องการรบของพวกเค็อร์ก ต่อไปนี้

การรบกับเค็อร์กเป็นสงครามใหญ่ รบพุ่งติดพันกันอยู่เกือบ
 ๔๗ ปี พระเจ้า เอลีโอปอลด์ที่ ๑ นั้น ไม่ปรากฏว่าสามารถ
 ในการรบ แต่ปรากฏความสามารถในทางการเมืองอยู่มาก การ
 ที่ทำสงครามใหญ่ได้ก็เพราะมีแม่ทัพที่สามารถหลายคน เช่น เจ้า
 เออเยนแห่งรัฐ ซาวัว และ หลุยส์ บาเคน เป็นต้น จึงทำสงครามได้

นานถึงเพียงนั้น และอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน ดังนี้

๑) ขัณฑ์พวก เตียร์ก ออกจากประเทศยังการีครั้งที่ ๑ ได้กล่าวแล้วว่า พวกเตียร์ก คือเมือง บุคาเปสต์ อันเป็นหลวงของยังการีได้ อาณาเขตยังการีอยู่ในปกครอง เตียร์ก กล่าวคือ พระเจ้าเลโอโปลด์ที่ ๑ จึงทำสงครามกับเตียร์ก เพื่อขับไล่พวกเตียร์ก ให้ออกจากประเทศยังการีไป เพราะความสามารถแห่งแม่ทัพนายกองของพระเจ้า เลโอ โปลด์ จึงชนะพวกเตียร์กซึ่งนับเป็นครั้งสำคัญเมื่อ พ. ศ. ๒๒๐๗ การนี้ครั้งนั้น เห็นกันโดยทั่วไปว่า ถ้ารุกต่อไปก็จะไล่พวกเตียร์กออกจากยังการีได้หมด แต่พระเจ้าเลโอโปลด์ไม่ให้รุก และให้เจรจาสันติภาพกับเตียร์ก เมื่อ พ. ศ. ๒๒๐๗ ตามสัญญาฉบับนั้น ยอมให้เตียร์กคงปกครองอาณาเขตในยังการีอยู่ถึง ๔ เมือง สัญญาฉบับนั้นทำให้มหาชนพิศวงไปตามๆ กันว่า ทำไมพระเจ้าเลโอโปลด์ จึงทำเช่นนั้น คือเมื่อพิจารณาโดยรอบคอบ จึงรู้เท่าพระเจ้า เลโอ โปลด์ ว่า พระเจ้า เลโอ โปลด์ เห็น เตียร์ก รบเก่ง ต้องการเอา เตียร์ก เป็นมิตร เพื่อให้พระองค์มีอำนาจมาก จะได้ตั้งภา ไคเซร เดีย แล้วตั้งพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินอย่างมีอำนาจสมบูรณ์ เมื่อราษฎรรู้เท่า จึงก่อการจลาจลขึ้น แต่กำลังยังน้อยอยู่ พระเจ้า เลโอ โปลด์ จึงปราบลงได้

๒) ทำสงครามเพื่อยกกันกรุงเวียนนา เนื่องจากพระเจ้า

เดโอโปดต์ที่ ๑ ทำสงครามกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เพื่อช่วยประเทศ
 ฮอลแลนด์ และเพื่อทำลายกำลังพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อก่อน
 สงครามแย่งราชบัลลังก์สเปน พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ประสงค์จะให้
 พระเจ้า เดโอโปดต์ที่ ๑ ต้องเสียกำลังไปในการทำสงครามกับ เค็อร์ก
 จึงยุเค็อร์กให้กลับเป็นศัตรูต่อ พระเจ้าเดโอโปดต์ที่ ๑ พวกเค็อร์กตก
 ลงทำตามความประสงค์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงยกกองทัพใหญ่มี
 ทหารถึง ๒ แสน ไปล้อมกรุงเวียนนาอยู่ ๒ เดือน พระเจ้าเดโอโปดต์ที่ ๑
 เห็นเหลือกำลัง จึงหนีออกจากกรุงเวียนนาไป แต่ราษฎรไม่หนี
 และช่วยกันต่อสู้ข้าศึก รัชชากรุงเวียนนาต่อมา จนกองทัพ
 ไปแตกกอง ๑ กองทัพเยอรมันกอง ๑ ยกมาช่วย ราษฎร
 ชาวออสเตรียกับกองทัพมาช่วย รวมกำลังรบ เค็อร์ก กองทัพ
 เค็อร์กแตกย่อยยับ ถอยหนีไปจากกรุงเวียนนาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ และ
 ตั้งแต่นั้น เค็อร์กก็ไม่ได้บุกรุกเข้าไปถึงกรุงเวียนนาอีกเลย

๓) เพื่อจับได้พวก เค็อร์ก ออกจากประเทศ ฮังการี คริสต์ ๒
 เมื่อพระเจ้า เดโอโปดต์ที่ ๑ เห็นว่า เค็อร์ก ไม่เป็นมิตรโดยสุจริตตาม
 สัญญา พ.ศ. ๒๒๐๗ จึงตกลงพระทัย จะจับได้เค็อร์ก ให้ออก
 จากประเทศ ฮังการีให้ได้ จึงเริ่มการด้วยทำสัญญาเป็นมิตรกับ
 โปแลนด์ รัสเซีย และนครเวนิส เพื่อรวมกำลังช่วยกันปราบ
 เค็อร์ก ๆ ต่อสู้อยู่ช้านานถึง ๑๖ ปี จึงออกจากประเทศฮังการี
 ไปหมด เมื่อ พ.ศ. ๒๒๔๒

พระเจ้าเดโอโปดท์ที่ ๑ ได้พวกเค็ร็กไปได้ครั้งนั้น เป็นเหตุ
ให้วงศ์ ฮับต์เบอร์ก ได้มีอำนาจเหนือ ฮังการี ทั้งประเทศ และประเทศ
โบฮีเมีย ที่เป็นเมืองขึ้นอยู่ด้วย ก็วันคร้ามยำเกรงกว่าแต่ก่อน
อำนาจของวงศ์ฮับต์เบอร์ก จึงเด่นขึ้น และกรุงเวียนนาก็มีฐานะดีขึ้น
เต็มออกกรุงปารีสและลอนดอนอยู่เป็นเวลานาน ประเทศฮอลันดา
ซึ่งความจริงรวมอยู่ในอาณาจักรเยอรมัน ก็มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นดังแต่
นั้นมา และพระเจ้าแผ่นดินฮอลันดา ก็เป็นพระราชาธิราชเยอรมัน
ต่อมาด้วย

หนึ่งพระเจ้า เดโอโปดท์ ที่ ๑ นั้นแหละ ที่ทำสงครามแย่ง
ราชบัลลังก์กับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แต่เพราะกล่าวเรื่องนั้นไว้
ในเรื่องของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แล้ว จึงไม่กล่าวในที่นี้

๒. สมัยพระราชินีมาเรียเรเชา.—๑) การตายใน คิงแด่พระเจ้าเดโอ
โปดท์ที่ ๑ ดั้นพระชนม์แล้ว มีพระเจ้าแผ่นดินต่อมา คือ พระเจ้าโยเซฟที่ ๑
กับพระเจ้าชาร์ลส์ ที่ ๖ ๆ ทรงมีพระโรคเบียดเบียน มีพระอาการให้พระหฤ-
ทัยอ่อน ไม่กล้าวินิจฉัยราชกิจ เพราะฉะนั้น เจ้าหญิงมาเรียเรเชาซึ่งเป็น
พระธิดา จึงทรงทำการแทนพระบิดาเกือบทุกอย่าง ตั้งแต่พระชันษา ๑๘ มี
เป็นเหตุให้รอบรู้รัฐประศาสตร์ โนบายเป็นอย่างดี ฝ่ายพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๖ นั้น
เมื่อทรงพระชนมายุถึง จึงทรงทำความตกลงกับเจ้าผู้ครองรัฐทั้งปวง
เยอรมัน มีใจความสำคัญที่มุ่งหมายว่า เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว

ขอให้เจ้าหญิงมาเรียเรเชซา ได้เป็นพระราชินีปกครองแผ่นดินของวงศ์ฮับส์บูร์ก เจ้าครองรัฐทั้งปวงก็ยอมศกกลง ฉะนั้น เมื่อพระเจ้าชาร์ลที่ ๖ สิ้นพระชนม์แล้ว เจ้าหญิงมาเรียเรเชซาจึงได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน และได้แสดงให้เห็นว่า เป็นพระราชินีที่สามารถหาผู้เสนอได้ยาก ดังจะกล่าวแต่บางอย่างต่อไปนี้

ได้พูดมาแต่ต้นแล้วว่า ฮอัสเตรีย รวมอยู่ในอาณาจักรเยอรมัน เป็นประเทศที่ ๑ และเป็นสมบัตินแท้จริงของวงศ์ฮับส์บูร์ก ส่วนประเทศซังการีกับโบฮีเมียนั้น มีรัฐบาลต่างหาก แต่ยอมอยู่ในอำนาจพระราชจักราชเยอรมัน ๆ หลายองค์มาแล้ว ประสงค์จะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในประเทศเหล่านั้น แต่เมื่อทรงแต่งตั้งอำนาจเข้า พวกเหล่านั้นมักก่อการฉกฉวย จึงหาวิธีที่จะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในประเทศเหล่านั้นมาช้านาน

พอพระราชินีมาเรียเรเชซาได้ครองราชสมบัติ ได้แสดงความฉลาดให้ปรากฏ ก็สงบประมาณรายได้รายจ่ายของประเทศ ก่อนนั้นต้องตั้งกันทุกปี และถ้าเจ้าได้ข้อเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา พระนางมาเรียเรเชซาขอให้รัฐสภาไว้แต่ครั้งละ ๑ ปี รัฐสภายอมศกกลง ในระหว่าง ๑๐ ปีนั้น พระนางก็มีอำนาจโยกย้ายเงินใช้ได้สะดวก ประหนึ่งว่ามีอำนาจเหนือการเงิน ส่วนสิทธิ์ในการออกกฎหมายนั้น รัฐต่างๆเคยหวงแหนเป็นหนักหนา พระนางมาเรียเรเชซาดำเนินการอย่างอื่นก่อน คือ ตั้งกรรมการไปตรวจงบประมาณของรัฐเหล่านั้น หัวหน้ารัฐเห็นไม่เป็นความเสียหายก็ยินยอม ครั้นแล้วพระนางแต่งตั้งให้ หัวหน้ารัฐทั้งปวงเห็นประโยชน์ ในการที่จะใช้กฎหมายเหมือนกัน แต่กฎหมายนั้นรัฐบาลของพระนางตั้งขึ้น หัวหน้าในรัฐต่างๆ

ก็ยอมอีก รัฐบาลของพระนางจึงออกกฎหมายตั้งเสริมอำนาจของพระนางให้มากขึ้นเป็นลำดับ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้พระนางมีอำนาจในเมืองขึ้นเหล่านี้นามากกว่าแต่ก่อน

๒) การสงคราม พระนางมาเรียเซเรซาต้องทำสงคราม ๒ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ รวมกับพระเจ้าเฟร์เดริกมหาราช เพราะพระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชมีความประสงค์จะได้มณฑล ซิลเดเซีย ซึ่งเป็นมณฑลอุดมสมบูรณ์ของฮอลันดา อันตั้งอยู่ระหว่างรัฐแบรนดึเบอร์กับประเทศฮอลันดา พอพระราชินีมาเรียเซเรซาได้ครองราชสมบัติ พระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชทรงเห็นว่าเป็นโอกาสที่ควรรบฮอลันดา เพื่อแย่งเอามณฑลนั้น จึงยกกองทัพไปรบกับฮอลันดา ๆ สู้ไม่ไหว พระนางมาเรียเซเรซาจึงต้องยอมยกมณฑล ซิลเดเซีย ให้แก่พระเจ้าเฟร์เดริกมหาราช

สงครามครั้งนี้ อังกฤษช่วยพระนางมาเรียเซเรซา ฝรั่งเสส์ก็ขัดแย้งช่วยเฟร์เดริกมหาราช เมื่อคู่พิฆาตเลิกรบแล้ว พวกที่ช่วยยังรบกันอยู่ เฝอญ อังกฤษได้เปรียบ พระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชเกรงพระนางจะเอามณฑลซิลเดเซียกลับคืนได้ จึงรบกับฮอลันดาอีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชก็ชนะอีก พระนางมาเรียเซเรซาต้องทำสัญญายกมณฑลซิลเดเซียให้พระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชอีกครั้งหนึ่ง และครั้งหลังนี้ พวกที่เข้าช่วยทั้ง ๒ ฝ่ายก็ทำสัญญาดันคิกากันที่เมือง เว็กดาซาเปด เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๑ สัญญาดังนั้นรับรองว่า พระนางมาเรียเซเรซาเป็นพระราชินีประเทศฮอลันดา และเจ้าฟรานซิสซึ่งเป็นพระสามี เป็นพระราชบิดาเยอรมัน

ครั้งที่ ๒ เรียกว่าสงคราม ๗ ปี สงครามครั้งนี้เกิดขึ้นเพราะพระนาง
มาเรียเซเรซาทรงแค้นเคืองพระเจ้าเฟร์เดริกมหาราชอย่างดำหัด เมื่อทรง
เห็นว่าแต่ถ้าพ้องอดเดรียผู้เฟร์เดริกมหาราชไม่ไหว พระนางจึงชวนประเทศ
ต่าง ๆ เข้าเป็นสัมพันธมิตร ก็ได้ประเทศ ฝรั่งเศส โปรตุเกส รัสเซีย สวีเดน
และแซกโซนี เข้าเป็นสัมพันธมิตร ฝ่ายเฟร์เดริกมหาราชได้อังกฤษ
เป็นมิตร เริ่มรบกันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๙๙ เฟร์เดริกมหาราชได้แสดงความ
สามารถอย่างสุดฤทธิ์ มีชัยชนะอย่างงาม ๆ หลายครั้ง แต่ก็ยังไม่ถึง
ที่สุด เมื่อญีพระนางเอลิซาเบธ เจ้าแผ่นดินรัสเซียสิ้นพระชนม์ พระ
เจ้าปีเตอร์ที่ ๓ ได้รับรัชทายาท และไม่เห็นชอบด้วยในการช่วยอดเดรีย
จึงถอนตัวออกจากมิตรของอดเดรีย คือนั้นมาอดเดรียทำสงครามได้อีก
ปีเดียวก็หมดกำลัง จึงเจรจาสงบศึก และตกลงได้ทำสัญญาสันติภาพ
กันเป็นอันเสร็จสงครามอีกครั้งหนึ่ง แต่อดเดรียได้รับความเสียหาย
มาก คือ เสียทหารถึง ๘๕๐,๐๐๐ คน และเสียเงินเป็นอันมาก แต่ฝ่าย
เฟร์เดริกมหาราชได้ผล นอกจากได้มณฑลซิลีเซีย ยังทำให้ประเทศ
ทั้งปวงเกรงขามเป็นอันมาก

๓) การสืบสันตติวงศ์ พระนางมาเรียเซเรซามีพระธิดาองค์หนึ่ง ทรง
พระนามว่า เจ้าหญิงมารี อังตัวเนต ได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖
พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส และสิ้นพระชนม์เมื่อประเทศฝรั่งเศสเป็นจลาจล
ในเวลาไม่สู้ห่างกับพระดำมี พระนางมาเรียเซเรซามีพระโอรสองค์หนึ่ง
เมื่อพระนางสิ้นพระชนม์แล้ว พระโอรสได้ครองราชสมบัติแทน ทรงพระนาม

ว่าพระเจ้าโยเซฟที่ ๒ เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ขยันขันแข็ง ได้ทำให้อำนาจ
วงศ์ฮับส์เบอร์กมากขึ้น จนกล่าวเรื่องสำคัญเป็นตัวอย่าง ดังนี้

การปกครองในยุโรปยุคนั้น เรื่องเจ้าครองนครเป็นปัญหาดำคัญ
ซึ่งทำให้พระเจ้าแผ่นดินลำบาก เพราะเจ้าครองนครมีอำนาจเหนือคนที่
อยู่ในปกครองอย่างเดียวกับเจ้าแผ่นดิน ยังมีคนอยู่ในปกครองมาก
ก็ยังมีอำนาจมาก อาจขัดกันคำสั่งพระเจ้าแผ่นดินได้ เจ้าครองนครกับคน
ที่อยู่ในปกครองเกี่ยวข้องกัน โดยเจ้าครองนครเป็นผู้มีที่ดิน คนที่อยู่ใน
ที่ดินได้อาศัยอยู่และทำการเพาะปลูก เมื่อได้ผล เช่น ได้ข้าวเป็นต้น ก็แบ่ง
ไว้พอเลี้ยงชีวิต เหลือนั้นต้องยกให้เจ้าครองนคร แผ่นดินที่ทาสันคงเป็น
ของเจ้าครองนครเสมอ ไม่มีเวลาเป็นของราษฎรผู้อาศัยนั้นเลย พระเจ้า
โยเซฟที่ ๒ ประสงค์จะคัดอำนาจเจ้าครองนคร จึงออกกฎหมายว่า ราษฎร
เป็นคนของพระองค์โดยตรง ใครอาศัยอยู่และทำมาหากินอยู่ในที่ใด ก็
ให้ที่นั่นเป็นกรรมสิทธิ์ของคนๆ กฎหมายฉบับนี้ทำให้ราษฎรมีที่ดิน
เป็นอย่างยิ่ง เพราะได้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ แต่เจ้าครองนครก็โหมมส์
อย่างยิ่ง เพราะเสียที่ดิน แต่ก็ก่อการจลาจลไม่ได้ เพราะราษฎรไม่เข้า
ด้วยจึงต้องนิ่งไปตามๆ กัน กฎหมายฉบับนี้คัดอำนาจเจ้าครองนครลงได้
มากแต่ไม่หมด เพราะยังมีช้อยกเว้น จึงปรากฏเรื่องราษฎรวิวาทกับเจ้า
ครองนครเมื่อรัชกาลพระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๑ อีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าโยเซฟ
ที่ ๒ ขึ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๓

๓. สมัยพระเจ้าฟรานซิสที่ ๒.—เมื่อพระเจ้าโยเซฟที่ ๒ ขึ้นพระชนม์

แล้ว พระเจ้าเลโอโปลด์ที่ ๒ ได้รับรัชทายาท ครองราชสมบัติต่อมา ๒ ปี
ก็สิ้นพระชนม์ พระเจ้าฟรานซิสที่ ๒ จึงได้ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๕
จนถึง พ.ศ. ๒๓๗๗ รวมสมัยกับนโปเลียนที่ ๑ เมื่อ นโปเลียนที่ ๑ ยังมี
อำนาจอยู่ พระองค์ได้รับความเจ็บช้ำระกำพระทัยเป็นอันมาก เพราะรบ
แพ้ นโปเลียนที่ ๑ หลายครั้ง แต่เมื่อ นโปเลียนที่ ๑ หมดอำนาจแล้ว พระ
องค์ก็กลับมีอำนาจมากขึ้น จะกล่าวโดยสังเขปต่อไป

ก) การทำสงครามกับนโปเลียนที่ ๑ เนื่องจากออสเตรียมีเมืองขึ้น
อยู่ในอิตาลี ที่สำคัญคือ รัฐออมบาร์ด ซึ่งมีที่ดินเป็นเมืองสำคัญ ฉะนั้น
เมื่อ นโปเลียนที่ ๑ ทำสงครามในอิตาลี ครั้งที่ ๑ กับครั้งที่ ๒ จึงต้องรบกับ
ออสเตรีย แต่ออสเตรียก็แพ้ทั้ง ๒ ครั้ง และต้องยกแผ่นดินให้ฝรั่งเศสเป็น
อันมาก จึงได้กล่าวไว้ในการรบของนโปเลียนที่ ๑ นั้นแล้ว การรบระหว่าง
นโปเลียนที่ ๑ กับพระเจ้าฟรานซิสที่ ๒ ครั้งที่ ๓ นั้น รบกันในอาณาเขต
ออสเตรีย ๆ ก็แพ้ อีก ได้ทำสัญญาสันติภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ ข้อสัญญา
ปรากฏว่า พระเจ้าฟรานซิสที่ ๒ ยอมลดตำแหน่งพระราชาธิราชเยอรมัน
คือตำแหน่งพระราชาธิราชของ The Holy Roman Empire of the
German Nation เพราะนโปเลียนที่ ๑ ได้ประกาศล้มอาณาจักรนั้นเสีย
พระเจ้าฟรานซิสที่ ๒ จึงคงเป็นแค่พระราชาธิราชออสเตรีย เนื่องจากเหตุ
นี้ พระเจ้าแผ่นดินของออสเตรีย จึงมีพระนาม ๒ อย่าง คือ เป็นพระเจ้าฟรานซิส
ที่ ๒ ในตำแหน่งพระราชาธิราชเยอรมัน แต่เป็นพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ ใน
ตำแหน่งพระราชาธิราชออสเตรีย และได้ทำสงครามกับนโปเลียนที่ ๑ อีก

ครั้ง ๑ นับเป็นครั้งที่ ๔ แด็กแพ้นโปเลียนที่ ๑ อีกเหมือนกัน

๒) เรื่องเจ้าหญิงมารีหลุยส์อภิเษกสมรสกับนโปเลียนที่ ๑ เจ้าหญิงมารีหลุยส์เป็นพระธิดาของพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ เมื่อนโปเลียนที่ ๑ ประสงค์จะมีพระโอรสได้สืบพระวงศ์นั้น เมกเคอร์นิก เป็นอัครราชทูตของออสเตรีย

ประจำกรุงปารีส และได้เป็นพระเฝ้าเจ้านอนโปเลียนที่ ๑ ได้อภิเษกสมรส

๓) เรื่องอำนาจพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ พระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ ได้ทำสงครามแพ้นโปเลียนที่ ๑ หลายครั้ง ครั้นเมื่อนโปเลียนที่ ๑ ทำสงครามแพ้รัสเซียในปี พ. ศ. ๒๓๕๕ บรรดาประเทศที่โกรธเคืองนโปเลียนที่ ๑ อยู่

ก่อน จึงช่วยกันรบนโปเลียนที่ ๑ พระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ ก็พลอยรวมกำลังกับข้าศึกของนโปเลียนที่ ๑ ช่วยกันรบจนนโปเลียนที่ ๑ แพ้ครั้งที่สอง เพราะฉะนั้น พระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ จึงมีอำนาจที่จะเอาแผ่นดินที่นโปเลียนที่ ๑ ได้มาแบ่งกันนั้นด้วยเนื่องจากนโปเลียนที่ ๑ ได้เปลี่ยนแปลงอาณาเขตของประเทศทั้งปวงเสียเป็นอันมาก การแบ่งปันแผ่นดินครั้งนั้นจึงเป็นการใหญ่

พวกที่ชนะนโปเลียนที่ ๑ จึงตกลงกันตั้งสำนักงานสำหรับจัดการเรื่องนั้นที่กรุงเวียนนา เรียกว่า กองเกรตต์แห่งเวียนนา ให้ผู้มีอำนาจ

เป็นผลที่เกิดจากการทำสงคราม กับนโปเลียนที่ ๑ มาประชุมเจรจากัน พระราชาริราชรัสเซีย พระราชาราชออสเตรีย และพระราชปรัสเซีย

เป็นผู้มีอำนาจมากในกองเกรตต์แห่งเวียนนา ๆ ได้ยกแผ่นดินของ

ฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในประเทศอิตาลีให้แก่ออสเตรียทั้งหมด เพราะ

ฉะนั้น ออสเตรียจึงมีอำนาจในอิตาลีแทนฝรั่งเศส เป็นเหตุให้

ประเทศออสเตรียมีความรุ่งเรืองดังแต่สมัยพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ จนถึงตอน

กัณฑ์มัยพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ

เมื่อพระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ ดำรงตำแหน่งพระราชาธิราชเยอรมันอยู่นั้น
 นโปเลียนที่ ๑ เป็นผู้ถอดพระองค์ออกจากตำแหน่งพระราชาธิราชเยอรมัน
 แต่ครั้นนโปเลียนที่ ๑ หมดอำนาจแล้ว พระองค์กลับมีอำนาจในตำแหน่ง
 นั้นอีก เพราะครองประเทศสำคัญที่สุดในอาณานิคมเยอรมัน ประเทศซึ่ง
 เป็นที่ ๒ คือ ปรุสเซีย ยังไม่สามารถที่จะทำลายอำนาจของเดริยในเวลา
 นั้นได้ แต่พยายามแข่งอำนาจของเดริยอยู่ ความพยายามของ ปรุสเซีย
 ดำริเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ด้วยความสามารถของบิสมาร์ก จึงจะ
 ได้กล่าวต่อไปในตอนที่ ๓ พระเจ้าฟรานซิสที่ ๑ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ.
 ๒๓๗๘ พระเจ้าเฟรเดอริกันที่ ๑ (ฮอส์เตริย) ได้ครองราชสมบัติแทน

๔. กัณฑ์มัยพระเจ้าเฟรเดอริกันที่ ๑ (ฮอส์เตริย).— พระเจ้าเฟร
 เดอริกันที่ ๑ (ฮอส์เตริย) ครองราชสมบัติได้ ๑๒ ปี บ้านเมืองเกิดจลาจล
 ใหญ่ ถ้าพึ่งฮอส์เตริยปราบไม่ลง แต่เพราะหัดที่ ปรุสเซียส่งกองทัพใหญ่
 มาช่วยปราบปรามการจลาจลจึงสงบ จะกล่าวตามลำดับต่อไปนี้

ต้นเหตุที่จะเกิดจลาจลเนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินฮอส์เตริยปกครองคน
 ไว้หลายชาติ หลายศาสนา จะยกตัวอย่างแต่ชาติสำคัญ คือ ฮอส์เตริย
 พดเมืองเป็นชาติเยอรมัน มีกรุงเวียนนาเป็นเมืองหลวง ฮังการี พดเมือง
 เป็นชาติ ฮัน มีเมืองบูดาเปสต์เป็นเมืองหลวง โปฮันเนีย พดเมืองเป็นชาติ
 สลาฟพวกหนึ่ง มีเมืองปรากเป็นเมืองหลวง และยังมีชาติอื่นอีกหลายชาติ

ทุกชาติตั้งผู้แทนไปประชุมในสภา ไคเซอ เพื่อรักษามตประโยชน์ของพวก
 คน พระราชาราชขอสดเครียซึ่งเป็นประมุข ทรงใช้ความปรีชาสามารถ
 ผูกมัดให้รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอยู่ได้ โดยห้ามราษฎร ไม่ให้ออก
 นอกประเทศ เกรงจะไปเรียนแบบประชาธิปไตยจากอเมริกันหรือฝรั่งเศส
 แล้วนำกลับไปเผยแพร่ในประเทศขอสดเครีย การภายในประเทศก็ระมัด
 ระวัง ไม่ให้หนังสือพิมพ์หรือครูบาอาจารย์ตั้งสอนดทริประชาธิปไตยให้
 แก่พลเมือง การที่ทำดังนี้ พลเมืองไม่พอใจ ฝ่ายพระราชาราชทรง
 ถือว่ามีอำนาจ จึงทรงใช้อำนาจเด็ดขาด ยิงเมื่อสิ้นบุญไปเดือนที่ ๓ แล้ว
 พระราชาราชขอสดเครียยังทรงมีอำนาจมากขึ้น และทรงใช้อำนาจในบาง
 ครั้งแรงเกินไป แต่เมื่อเหตุการณ์ทั่วไปสงบอยู่ตามเดิม ราษฎรก็ตั้งอยู่

ครั้นการปฏิวัติครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นในฝรั่งเศส สมัยพระเจ้า ซาร์ลส์ที่ ๑๐
 ราษฎรในขอสดเครีย ก็เริ่มขอสิทธิต่างๆ ทุกรัฐ เช่น พวกฮันขอเก็บภาษี
 ของตนเองในประเทศฮังการี พวกเช็กส์ (คือฮอสตาฟพวกหนึ่ง) ขอใช้ภาษา
 ของตนเป็นภาษาราชการในประเทศโบฮีเมีย พวกราษฎรในกรุงเวียนนา
 ขอให้รัฐบาลอนุญาตให้หนังสือพิมพ์ มีสิทธิที่จะลงเรื่องอะไรก็ได้ตามชอบ
 ใจ และขอให้พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจอยู่ได้กฎหมาย พระเจ้าเฟอร์ดินานด์
 ที่ ๑ (ขอสดเครีย) ก็ยอมตามคำขอร้องทุกประการ ราษฎรในกรุงเวียนนา
 จึงตั้งรัฐสภาขึ้น ชื่อว่าสภาไรชส์ทาค และทำกฎหมายรัฐธรรมนูญขึ้น
 แล้วก็ให้พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๑ (ขอสดเครีย) ทรงมีอำนาจอยู่ได้กฎหมาย
 เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๓

พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๑ (ขอสดเครีย) ทรงยอมถึงเพียงนั้น ก็น่าจะสงบ

รามคาบแต่หาส่งไม่ เพราะสภาไรซ์ดาคทงชนใหม่นั้น อนุญาตให้คน
 ทุกชั้นส่งผู้แทนเข้าเป็นสมาชิก และให้ชาวนาส่งผู้แทนเป็นจำนวนถึง ๑ ใน
 ๕ ของสมาชิกทั้งหมด เรื่องชาวนานี้ได้กล่าวมาในสมัยพระเจ้าโยเซฟที่ ๒
 ครึ่งหนึ่งแล้วว่า พระเจ้าโยเซฟที่ ๒ ได้ออกกฎหมาย ให้ราษฎรได้เลือก
 ซึ่งคนทำอยู่เป็นกรรมสิทธิ์ แต่จะมีข้อยกเว้นอย่างไรไม่ทราบ พวกชาวนา
 ซึ่งไม่ได้เลือกเป็นกรรมสิทธิ์ จึงเหลืออยู่เป็นอันมาก ครั้นสภาไรซ์ดาค
 ให้ชาวนาส่งผู้แทนเข้าเป็นสมาชิก พวกผู้แทนชาวนาจึงขอให้รัฐบาลออก
 กฎหมาย เลิกสิทธิเจ้าครองนคร ๆ ผู้เป็นเจ้าของที่ดินไม่ยอม จึงเกิดรบ
 ราชสำนักกันระหว่างพวกเจ้าของที่ดินกับคนทำนา และถูกล้อมไปถึงคน
 พวกอื่นด้วย ครั้นรัฐบาลจะส่งทหารไปปราบพวกที่ก่อการกำเริบใน
 ยังการ ราษฎรก็เข้ากันทาง ไม่ให้กองทหารเคลื่อนไป เลยเกิดต่อสู้กัน
 จนเสนาบดีกลาโหมถูกผู้ร้ายฆ่าตาย พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๑ (ฮอส์เทรีย)
 กับคณะรัฐบาลเห็นเหตุอย่างนี้ จึงหนีออกจากกรุงเวียนนาไปกับทหาร
 กองหนึ่ง ไปตั้งอยู่ที่ตำบล ฮอดมูคซ์ แล้วส่งทหารเข้ามาปราบพวกก่อ
 การจลาจลในกรุงเวียนนา แต่ก็ปราบไม่ลง พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ที่ ๑
 (ฮอส์เทรีย) เลยตาออกจากราชบัลลังก์ มอบราชสมบัติให้แก่พระโอรส
 ซึ่งทรงพระนามว่า เจ้าฟรานซิสโยเซฟ พระชันษา ๑๘ ปี ต่อมา ๒ เดือน
 พระเจ้าฟรานซิสโยเซฟก็ยุบสภาไรซ์ดาคเสีย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ
 ใหม่ ซึ่งใช้ได้ทั่วไปในอาณาเขตของพระองค์ แต่การจลาจลก็ไม่
 สงบ และไม่เป็นแต่ในกรุงเวียนนาเท่านั้น ในที่อื่นเช่นประเทศยังการ ก็
 เป็นจลาจลด้วย กำลังทหารของรัฐบาลฮอส์เทรียไม่พอปราบปราม จึง

ต้องปล่อยให้ไปตามบุญตามกรรม

ฝ่ายรัตเชื้อ ซึ่งพยายามอย่างยิ่งที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่เดิม ครั้นเห็นราษฎรในฮอลันดาทำเช่นนั้น จึงคิดว่าถ้าปล่อยให้ราษฎรชนะพระเจ้าแผ่นดิน จนเป็นผลสำเร็จดังได้ ราษฎรรัตเชื้อคงจะเอาเป็นตัวอย่าง แล้วทำแก่พระเจ้าแผ่นดินรัตเชื้อบ้าง รัตเชื้อเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องช่วยพระเจ้าแผ่นดินฮอลันดา เพื่อรักษาความสงบในประเทศรัตเชื้อ จึงส่งกองทัพใหญ่มีทหารถึง ๓ หมื่น ไปช่วยพระราชาราชฮอลันดาปราบกบฏ ทหารรัตเชื้อกับฮอลันดาช่วยกันปราบกบฏดังประสงค์ พระราชาราชฮอลันดาจึงกลับมาอำนาจสิทธิ์ขาดต่อมาอีก

๕. สมัยพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ.— พระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ รัชกาลของพระองค์มีเวลา ๖๘ ปี แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๐๘ พระองค์มีหน้าที่เป็นพระราชาราชเยอรมันด้วย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระองค์เป็นพระราชาราช ฮอลันดา—ฮังการี เรื่องพระองค์เป็นพระราชาราช ฮอลันดา—ฮังการี จะยกไปกล่าวในตอนที่ ๔ ในที่นี้จะกล่าวเรื่องสมัยพระองค์มีหน้าที่เป็นพระราชาราชเยอรมันต่อจากที่กล่าวแล้ว เป็นลำดับไปดังนี้

๑) เรื่องเดี่ยเมืองขึ้นในอิตาลี ได้กล่าวแล้วว่า ตั้งแต่ปีเดียวกันที่ ๑ หมดยุคอำนาจแล้ว ฮอลันดาก็ปกครองแผ่นดินในอิตาลีแทน ฝรั่งเศส ต่อมา ครั้นเมื่อคราวเกิดจลาจลในฮอลันดา

พวก อิตาลี ก็ต่อสู้ ออสเตรีย เหมือนกัน แต่สู้่ออสเตรียไม่ไหว
แผ่นดินในอิตาลีจึงอยู่ในปกครอง ออสเตรีย ต่อมาอีก จนถึง พ.ศ.
๒๔๐๒ ออสเตรียจึงยกกันแผ่นดินในอิตาลีให้แก่อิตาลี เพราะความ
ปรารถนาปรารถนาของชาว อิตาลี คนหนึ่งชื่อ คาร์ล ตั้งจะถ่วงต่อไป ใน
เรื่องการตั้งประเทศ อิตาลี ขึ้นใหม่

๒) เรื่อง ออสเตรีย ต้องยอมถอนตัวออกจากพวกเยอรมัน ใน
ราวๆ คราวเดียวกันกับที่รัฐ ซาร์ดิเนีย ได้ คาร์ล เป็นเดนาบัตที่
สามารถอย่างยั่งยืน ประเทศปรัสเซียซึ่งเป็นที่ ๒ อยู่ในอาณา
จักรเยอรมัน ก็ได้เดนาบัตที่สามารถอย่างที่สุดเหมือนกัน ชื่อ
บิสมาร์ก ๆ คิดจะรวมรัฐใหญ่น้อยในอาณาจักรเยอรมัน
ออกจาก ออสเตรีย เข้าเป็นราชอาณาจักร และยกพระเจ้าแผ่นดิน
ปรัสเซียขึ้นเป็นพระราชาธิราช ก็มีอุปสรรคเพราะพระเจ้า ฟราน
ซิสโยเซฟดำรงตำแหน่งพระราชาธิราชเยอรมันอยู่ จึงหาเหตุรบกับ
ออสเตรียโดยยกข้ออ้างว่า ออสเตรียปกครองนครไฮด์สไตน์ไม่ดี
ในขณะเดียวกันนั้น บิสมาร์ก ทำรัฐธรรมนูญ สำหรับ เยอรมัน ขึ้นใหม่
ตัดออสเตรียออกจากพวกเยอรมัน ออสเตรียไม่ยอมจึงตั้งระดม
ทหาร ๆ ปรัสเซียซึ่งระดมไว้ก่อนแล้วจึงออกเดิน และก็ได้
บ้านเมืองตามรายทางตลอดมา แล้วเลยเข้าไปในแดน ออสเตรีย ๆ
ถอยค่อ ๆ ไป จนอีก ๖๐ กิโลเมตรจะถึงกรุงเวียนนา จึงยอมทำ
สัญญาสันติภาพที่เมือง ปรีวก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ตามสัญญานั้น

ออกเตรียมยอม ถอนตัวออกจากพวกเยอรมัน และยอมให้ ปรัดเซีย
รวบรวมรัฐใหญ่น้อยเข้าเป็นอาณาจักรได้ตามชอบใจ พระเจ้า
ฟรานซิสโยเซฟจึงหมกคัลท์ใน ตำแหน่งพระราชาราชเยอรมัน กง
เป็นแค่พระราชาราชออกเตรียมคั้งแค่นั้นมา ดังจะกล่าวต่อไปใน
ตอนที่ ๔

ตอนที่ ๓ สมัยวงศ์โฮเฮนโซลเดินเป็นพระราชาราช

๑. ความเบื้องต้น.—เมื่อคราวเด็กพระเจ้าโรตือฟฟ์ ขึ้นเป็นพระ
ราชาราชเยอรมันนั้น หัวหน้านัก โฮเฮนโซลเดิน เป็นผู้คหนุน
ให้พระเจ้าโรตือฟฟ์ได้รับเลือก พระเจ้าโรตือฟฟ์จึงประทานที่ดินตำบล
หนึ่งชื่อ นูเรมเบอร์ก ให้เป็นรางวัล ผู้เป็นหัวหน้านัก นี้เป็นคนขยัน
และทะนุถนอม จึงเก็บเงินได้มาก ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินองค์ยี่สิบ—
เบอร์กองค์หนึ่ง ต้องการ ทุ้งเงินจึงเอา แคว้นแบรนต์เบอร์ก มาให้เป็น ประกัน
เห็นจะได้ไม่ได้ใช้เงินกัน หัวหน้านักโฮเฮนโซลเดิน จึงได้ปกครอง
แคว้นแบรนต์เบอร์ก และมีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้าครองนครชั้นผู้ใหญ่ขึ้น
รัฐ ปรัดเซีย นั้น เดิมเป็นบรรณิสังฆของวัดโรมันคาทอลิก
ครั้นเมื่อ มาคินดเชอร์ ตั้งนิกายโปรเตสแตนต์ขึ้น ศักดิ์ของมาคินดเชอร์
ด่อนว่า วัดไม่ควรมีทรัพย์สินสมบัติมากเหมือนวังเจ้า หัวหน้านัก
โฮเฮนโซลเดิน จึงเอาที่ของวัดโรมันคาทอลิกมาตั้งเป็นนคร
เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๘ ให้ชื่อว่าปรัดเซีย หัวหน้านัก โฮเฮน
โซลเดิน ทำหน้าที่เป็นตุ๊กปรัดเซีย ขึ้นต่อพระเจ้าแผ่นดินไปเดนมาร์ก

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๙๓

หัวหน้าองค์ โยเฮน โซลเดินทรงพระ

นามว่า เจ้าเฟร์เดริกวิลเลียม ทรงทั้งแบร์นัคเบอร์เกอร์และ

บริดเซีย เณรผู้ใดคบกับโปแลนด์รบกัน เจ้าเฟร์เดริกวิลเลียม

ดำเนินการอย่างฉลาด คือ แคมช่วยทั้ง ๒ ฝ่าย แต่ไม่ให้ทั้ง ๒ ฝ่าย

รู้ว่าทำเช่นนั้น ครั้นเสร็จสงคราม ต้องบระเทคนั้นทำสัญญา

กัน ข้อสัญญาจึงปรากฏว่า ให้โปแลนด์ปล่อยบริดเซีย ๆ

จึงเป็นของเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียม ๆ มีเกียรติยศเป็นเจ้าอเล็กเซอร์ คือ

เจ้าครองนครทมิเกียรติยศซึ่งในอาณาจักรเยอรมัน มีเพียง

๑ องค์เท่านั้น แต่เฟร์เดริกวิลเลียมเห็นจะมียศสูงกว่าอีก ๑ องค์

จึงเรียกกันว่า เกรต อเล็กเซอร์ เมื่อคืนเดินทางบริดเซีย ไม่ต้องขึ้นค่อ

โปแลนด์ แล้ว จึงคิดจะตั้งตัวเป็นพระราช แต่สิ้นพระชนม์

เสียก่อน พระโอรสทรงพระนามว่าเจ้า เฟร์เดริก ได้คิดต่อมา

เมื่อพระเจ้ายอโฮปโอดผู้เป็นพระราชบิดาเยอรมัน ต้องทำ

สงครามกับ ตุรกี และฝรั่งเศส เจ้าเฟร์เดริกจึงช่วยเงินและทหาร

เป็นอันมาก ครั้นสงครามแย่งราชบัลลังก์ได้เปลี่ยนเกิดขึ้น พระเจ้า

ยอโฮปโอดขอให้เจ้า เฟร์เดริกช่วยอีก เจ้าเฟร์เดริกจึงขอรับรอง

ว่า ถ้าจะให้ช่วย ก็ขอให้ตั้งพระองค์เป็นพระราช ซึ่งเป็น

ฐานันดรศักดิ์ที่พระราชบิดา เยอรมันไม่เคยจะให้ใครเลย แต่ครั้ง

นั้น พระเจ้า ยอโฮปโอด ต้องการกำลังทหารของเจ้า เฟร์เดริก

จริง ๆ จึงยอมตามข้อรับรอง เจ้าเฟร์เดริก จึงทำพิธีราชา

ภิเชกเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ทรงพระนามว่า พระเจ้า
เฟร์เดริกที่ ๑ รัฐ แบรนด็อบวร์ก และ ปรัสเซีย จึงกลายเป็นประเทศ
เมืองเบอร์ลินจึงกลายเป็นเมืองหลวง ตั้งแต่นั้นมา

๒. สมัยพระเจ้า เฟร์เดริก ที่ ๒ หรือ เฟร์เดริกมหาราช.— เมื่อ
พระเจ้า เฟร์เดริก ที่ ๑ สิ้นพระชนม์แล้ว พระโอรสได้รับรัชทายาท
ทรงพระนามว่าพระเจ้า เฟร์เดริก วิลเลียม ที่ ๑ ๆ สิ้นพระชนม์แล้ว
พระโอรสได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่าพระเจ้า เฟร์เดริกที่ ๒
หรือเฟร์เดริกมหาราช ๆ มีพระประวิติมากมาย จะนำมากล่าวใน
ขั้นต้นเล็กน้อย ดังนี้

ก) ชีวิตเบื้องต้น เมื่อยังทรงพระเยาว์ ได้รับความ
เจ็บช้ำระกำพระทัยจากพระบิดาของพระองค์เป็นอันมาก เพราะ
พระองค์โปรดวิชาอักษรศาสตร์ และทรงทำทำเป็นนักปราชญ์
แต่พระบิดาของพระองค์ โปรดวิชาทหาร จนถึงกับคิดว่าผู้ชายต้อง
เป็นทหาร จะเป็นอื่นไม่ได้ เมื่อเป็นดังนี้ จึงไม่ถูกกัน เป็นเหตุ
ให้ถูกพระบิดาทบตีและผลักหกล้มกัน ครั้นพระชันษาได้ ๑๘ ปี จึง
ตอบหนีไปกับนายทหารรักษาพระองค์คนหนึ่งชื่อ กาคต์ หวังจะไปประ-
เทษอังกฤษ แต่พอออกเดินทางก็ถูกจับทั้ง ๒ คน พระเจ้า
เฟร์เดริก วิลเลียมที่ ๑ กริ้วนัก จึงให้ส่งโทษนายทหารที่ชื่อ กาคต์ นั้น
ถึงประหารชีวิต ส่วนพระองค์นั้นถูกเอาเข้าไปขังไว้ในพระราชวัง
และถูกบังคับให้ทำงานต่างๆ ทั้งส่วนพระองค์พระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียม
ที่ ๑ และการแผ่นดิน พระองค์ถูกกักอยู่หลายปี ภายหลังจึง

ทำงานเป็นที่พอพระทัยพระบิดาฉันบ้าง ครั้นพระบิดาสิ้นพระชนม์ จึงได้
ครองราชสมบัติแทน และได้ทำการเป็นประโยชน์แก่ประเทศปรัสเซียมาก

ข) การทำสงคราม พระเจ้า เฟรเดริกมหาราชได้ทำสงคราม
คือ (๑) คัมณฑล ซิลเดเซีย (๒) บ็องกันมณฑล ซิลเดเซีย ไม่
ให้ ออสเตรีย เอาคืน (๓) สงคราม ๗ ปี การทำสงครามนี้ได้
กล่าวไว้ในสมัยพระนาง มาเรีย เทเรซา หน้า ๑๘๘ แล้ว จึงไม่
กล่าวซ้ำในที่นี้

ค) ผลที่ประเทศปรัสเซียได้ในสมัย พระเจ้าเฟรเดริกมหาราชฯ
ทรงขึ้นขึ้นแข็งขันนัก ทรงถือพระองค์ว่าเป็นหัวหน้าคนรับใช้ของ
พดเมือง ทรงทำงานมาก เลขาการประจำพระองค์ ๔ คน
ทนแทบไม่ไหว ผลที่ได้ก็คือ ได้มณฑล ซิลเดเซีย จาก
ออสเตรีย ได้แผ่นดินบางส่วนของ โปแลนด์ ถ้าจะรวมความ
พดถึงสิ่งที่ปรัสเซียได้ในรัชกาลของพระองค์ ซึ่งมีเวลา ๔๖ ปี ก็มี
ข้อสำคัญ คือ เมื่อขึ้นครองราชสมบัติ ปรัสเซีย มีพื้นที่หนึ่งแดงต้อง
หมิ่นคาราวากิโดเมคร เมื่อสิ้นพระชนม์ มีพื้นที่ สองแดงคาราวากิโด
เมคร เมื่อขึ้นครองราชสมบัติมีพดเมืองต้องด้านห้าแดง เมื่อ
สิ้นพระชนม์มีพดเมืองหกด้าน และเมื่อขึ้นครองราชสมบัติทหาร
แปดหมื่นคน เมื่อสิ้นพระชนม์มีทหารหนึ่งแสนหกหมื่นคน จึง
เป็นทนต์ถ้อยของราชภูร และถวายพระนามพิเศษเพิ่มขึ้นว่า มหาราช

เพราะความดีที่ได้พรรณานาน

๓. สมัยพระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๓. — เมื่อพระเจ้าเฟร์เดริก
มหาราชสิ้นพระชนม์แล้ว พระภาติไนยของพระองค์ได้ครองราชสมบัติสืบ
พระองค์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๒ เป็นรัชกาลที่
ไม่มีเรื่องสำคัญ ครั้นพระเจ้า เฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๒ สิ้นพระชนม์แล้ว
พระเจ้าเฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๓ ได้รับรัชทายาท แต่พระเคราะห์ร้าย
เพราะร่วมสมัยกับนโปเลียนที่ ๑ ยกกองทัพเข้าไปตีปรัสเซีย พระเจ้า
เฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๓ แพ้ จึงต้องยกแผ่นดินให้แก่ นโปเลียนที่ ๑
เกือบครึ่งประเทศ และต้องเสียเงินค่าปรับให้แก่ นโปเลียนที่ ๑
หกร้อยล้านแฟรงก์ ทั้งได้กล่าวไว้ในหมายเลข ๘ ของเรื่อง นโปเลียน
ที่ ๑ หน้า ๘๘ นั้นแล้ว

ครั้นเมื่อ นโปเลียน ที่ ๑ หมดอำนาจ พระเจ้าเฟร์เดริก
วิลเลียมที่ ๓ ได้แผ่นดินคืน จึงกลับมาสร้างรัฐประเทศ ปรัสเซีย
ขึ้นใหม่ มีความเจริญขึ้นตามลำดับ แต่ก็ยังต้องเป็นประเทศที่ ๒
รองอันดับเดียวต่อมาอีก

๔. สมัยพระเจ้า เฟร์เดริกวิลเลียม ที่ ๔. — เมื่อพระเจ้าเฟร์เดริก
วิลเลียมที่ ๓ สิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้า เฟร์เดริกวิลเลียมที่ ๔
ได้ครองราชสมบัติแทน และทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์แรกซึ่ง
มีอำนาจตามบทในรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมันนี จะกล่าวเรื่อง
ตามลำดับ. ดังนี้

ได้กล่าวแล้วว่า อาณาจักรเยอรมันมีรัฐใหญ่บ้างเล็กบ้าง รวม
กันถึง ๓๖๐ รัฐ แต่ในสมัยเมื่อ นโปเลียนที่ ๑ มีอำนาจ นโปเลียน ที่ ๑
ยุบเสียหมด แล้วจัดตั้งขึ้นใหม่เป็น ๒๐ รัฐ ครั้นเมื่อนโปเลียน
ที่ ๑ หมดอำนาจแล้ว กองเกรตต์แห่งเวียนนา จัดเสียใหม่ ให้
เป็น ๓๘ รัฐ มีฮอลเคียเป็นประมุข ปรัสเซียเป็นที่ ๒ มี
หน่วยต่างๆ อีก ๓๘ รัฐ รวมกันเป็นสหรัฐ ตั้งสำนักงานกลางที่
เมือง แฟรงก์ฟวร์ท กองเกรตต์แห่งเวียนนา วางระเบียบการปกครอง
ดังนี้ ฮอลเคียพอใจ แต่รัฐอื่นๆ ไม่พอใจ เพราะต้องอยู่ใน
อำนาจฮอลเคีย ราษฎรโดยมากมีความประสงค์จะก่อกองฮอลเคียออก
เสีย แล้วรวมรัฐที่เหลืออยู่ ตั้งขึ้นเป็นอาณาจักรเยอรมัน และยก
พระเจ้าแผ่นดิน ปรัสเซีย ขึ้นเป็นพระราชาธิราช แต่ก็ไม่มีใครกล้าทำ
เพราะกลัวฮอลเคีย จึงรอหาโอกาสอยู่

ครั้นเมื่อฮอลเคียต้องปราบปรามความจลาจลในประเทศของตน
และเมืองขึ้น เมื่อคราวพระเจ้า เฟรเดอริกันครั้งที่ ๓ (ฮอลเคีย)
ต้องมอบราชสมบัติให้แก่พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ ดังได้กล่าวแล้ว พวก
เยอรมันที่คิดจะยก พระเจ้าแผ่นดิน ปรัสเซีย ขึ้นเป็น พระราชา ธิราช เห็น
ได้โอกาส จึงตั้งสมาคมรวมชาติขึ้นที่เมือง แฟรงก์ฟวร์ท ราษฎรแทบ
ทุกรัฐตั้งผู้แทนไปเป็นสมาชิกในสมาคมนั้น ร่างรัฐธรรมนูญ วางระเบียบ
การรวมรัฐในอาณาจักรเยอรมัน นอกจาก ฮอลเคีย เข้าเป็นสหรัฐ
และจะยกพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ ขึ้นเป็นพระราชาธิราช แต่พระเจ้า

เฟิร์เดริกวิลเลียม ที่ ๔ ไม่ยอมรับ เพราะกลัว หอด์เคียว จึงไม่ส่ง
ประสงค์ของราชทูต

ความคิดที่จะยกพระเจ้าแผ่นดิน ปรัสเซีย ขึ้นเป็นพระราชาธิราชนั้น
เป็นความคิดของราชทูตแท้ๆ ส่วนเจ้าครองนครนั้นไม่ชอบ เพราะรู้
ว่าจะทำให้อำนาจของคนน้อยไป ชอบให้ออด์เคียวเป็นประมุขอยู่
ตามเดิม ด้วยออด์เคียวปกครองไม่ก่อความ เพราะฉะนั้น พวกเจ้า
ครองนครจึงไม่ช่วยราชทูต ใดๆ พวกนักโทษ บางรัฐถึงกับก่อการก
จลาจลขึ้นเช่นใน แซกโซนี เป็นต้น พระเจ้าแผ่นดินต้องหนีไปจากเมือง
หลวง ส่วนในรัฐบาเดน นั้นเกิดข้อขัดกันขึ้นระหว่างทหารกับพลเมือง
และในรัฐ วือร์เต็มเบอร์ก นั้นพระเจ้าแผ่นดินได้สั่งให้จับหัวหน้าราชทูต
ของพระองค์ ซึ่งไปประชุมที่เมือง แฟรงก์เฟิร์ต เพราะเหตุดังกล่าวนี้
ความคิดที่จะรวมรัฐของราชทูตเยอรมันจึงล้มละลายไปคราวหนึ่ง

ค่อนนั้นมา ราชทูตใน ปรัสเซีย จึงดำเนินการใหม่ คือ คิดเห็น
กันว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินไม่กล้าทำ ราชทูตก็จะทำเอง แต่จะ
ต้องขอให้พระเจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมายเดี่ยวก่อน จึงร้องขอให้พระ
เจ้าแผ่นดินอยู่ใต้กฎหมาย พระเจ้า เฟิร์เดริกวิลเลียมที่ ๔ เกรง
ราชทูตจะก่อการกจลาจลขึ้น จึงออกประกาศยอมให้อิสต์รภาพแก่
หนังสือพิมพ์ และทรงรับจะรวบรวมรัฐใหญ่น้อยในเยอรมนีเข้าเป็น
อาณาจักร

พอราชทูตรู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงรับจะรวบรวมรัฐในเยอรมนีตั้งขึ้นเป็น

อาณาจักร ก็มีความยินดีอย่างยิ่ง เพราะการที่ขอให้พระเจ้าแผ่นดินอยู่
ใต้กฎหมาย ก็เพื่อให้ราษฎรมีอำนาจรวบรวมหน่วยต่าง ๆ เข้าเป็น
อาณาจักรได้ แต่เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงรับจะจัดการรวมเอง ราษฎร
ก็มีความยินดี เพราะได้ผดุงกับความต้องการ ในป่ายวันที่ยอก
ประกาศ ราษฎรจึงพากันไปทูลหน้าพระราชวัง ร้องขอให้พระเจ้า
แผ่นดินเยี่ยมพระแกลให้เห็น เพื่อจะได้แสดงความชอบพระเดชพระคุณ
คอนันมเหศที่น่าสดุดใจเกิดขึ้น เนื่องจากทหารรักษาวังเข้าใจว่า
ราษฎรจะพากันไปทำร้ายพระเจ้าแผ่นดิน เพราะพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้
ประกาศพระราชทานรัฐธรรมนูญ จึงยิงปืนฆ่าราษฎร พอทหารมาได้
ยินเสียงปืน ก็วิ่งกรูออกโจมตีราษฎร ๆ พากันถลันบ้าน หาอาวุธ
ได้ครบมือแล้วกลับมาสู้กับทหาร ชำกกันตายลงเป็นอันมาก พระ
เจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ ดัดดพระทัย จึงสั่งให้ทหารหยุดยิง แล้ว
ประกาศให้ราษฎรส่งหัวหน้าเข้าไปพุดกัน จึงรู้ว่าเข้าใจผิด เมื่อ
ชำกกันตายเสียมากแล้ว พระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ จึงยอมทำตาม
คำขอร้องของราษฎรทั้ง ๒ ข้อ คือ ยอมอยู่ใต้กฎหมาย และรวมรัฐ
ใหญ่น้อย ตั้งขึ้นเป็นอาณาจักร ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อ
วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๘๒

แล้วพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ ก็ทรงทำความพยายาม รวม
รัฐเล็ก ๆ เข้ามาได้ก่อน ยังเหลือแค่รัฐใหญ่ คือ แซกโซนี
แฮโนเวอร์ บาวาเรีย และ บิอร์เคมเบอร์ก ก็พอดูอดเค็ย

เสร็จการปราบปรามความจลาจล พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ เจ้าแผ่นดิน
ออสเตรีย จึงส่งคำขาดไปยังปรัสเซีย บังคับให้เลิกรวบรวมรัฐใหญ่น้อย
เข้าเป็นอาณาจักร พระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ ก็ต้องยอม
เพราะทรงพระดำริว่า ถ้าไม่ยอม ก็จะต้องรบกัน และเมื่อรบกันเข้า
จริง ๆ ถ้ามีรัฐอื่น ๆ เข้าช่วยออสเตรียมาก ปรัสเซียก็จะสู้ ไม่ไหว
ความคิดที่จะรวมหน้อยต่าง ๆ ^๕ขึ้นเป็นอาณาจักร จึงหยุดชะงัก
แต่พระเจ้า เฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔ แค้นพระทัยเป็นอย่างยิ่ง

๕. สมัยพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑. — เมื่อพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔
สิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ได้ครองราชสมบัติสืบพระวงศ์
ทรงพระดำริจะรวบรวมรัฐใหญ่น้อยที่ใกล้เคียง ^๕ขึ้นเป็นอาณาจักร
ให้จงได้ เพราะทรงแค้นเคืองออสเตรีย เรื่องขัดขวางไม่ให้
ปรัสเซียรวบรวมรัฐใกล้เคียง เช่นเดียวกับพระเจ้าเฟรเดริกวิลเลียมที่ ๔
เหมือนกัน พระองค์ทรงพระดำริว่า จะต้องเพิ่มกำลังทหารให้มาก
ขึ้น จึงจะเอาชนะออสเตรียได้ แล้วบังคับออสเตรียไม่ให้
ขัดขวาง จึงจะรวมรัฐใกล้เคียงได้ แต่การเพิ่มกำลังทหาร
ข้อสำคัญอยู่ที่เงิน จึงขอเงินจากรัฐสภา ๆ ไม่อนุญาต พระเจ้า
วิลเลียมที่ ๑ ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร เมื่อญอมพล รุน เสนาบดีกลาโหม
กลาบทูลว่า บิสหมาร์ก เป็นคนใจแข็งสามารถเอาชนะรัฐสภาได้
พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ จึงเรียก บิสหมาร์ก ไปเป็น อัครมหาเสนาบดี
บิสหมาร์ก รู้ความประสงค์ของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ แล้ว จึงต่อสู้

รัดภาโดยใช้อำนาจอย่างแรง คือ ถ้ารัฐสภาไม่ยอมให้ เงินบำรุง
ทหาร บิดหมาร์ก ก็ตั้งยุบสภานั้นเสีย แล้วตั้งใหม่ ทำวิธีนี้
จนรัฐสภาต้องอนุญาตให้เงินบำรุงทหารจนได้ กองทัพของปรดิเซียจึง
มีกำลังแข็งแรง รัชชนะเตนหมาร์ก ยอดเดี่ยว และฝรั่งเศส ตั้งได้
กล่าวไว้ในหมายเลข ๕ หน้า ๑๖๓ นั้นแล้ว

เมื่อปรดิเซียชนะฝรั่งเศสแล้ว ปรดิเซียให้ฝรั่งเศสเสียค่าปรับ
ในการแพ้สงครามเป็นเงินห้าพันล้านแฟรงก์ ในขณะที่ยังไม่ได้เงินครบ
ก็วนตามสัญญา ปรดิเซียเอาทหารไปยึดกรุงปารีสได้ ขณะที่ทหาร
ปรดิเซียยังยึดกรุงปารีสอยู่นั้น บิดหมาร์ก ได้ประกอบกร พิชิต
อาณาจักรเยอรมัน และยกพระเกียรติยศพระเจ้าวิลเลียมที่ ๑
ขึ้นเป็นพระราชาราชที่พระราชวัง แวร์ซายส์ เมื่อ วันที่ ๑๔ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๑๔ เยอรมันจึงเป็นอาณาจักรตั้งแต่นั้นมา

อาณาจักรเยอรมัน มีพระราชาราช วงศ์โฮเฮนโซเดิน
๓ องค์ คือ พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ พระเจ้าเฟรเดริกที่ ๓ และพระเจ้า
วิลเลียมที่ ๒ พระราชาราชเยอรมันทุกองค์ได้ทรงบำรุงบ้านเมืองให้
เจริญขึ้นเป็นอันมาก จนเมื่อก่อนมหาสงครามครั้งถัดมานั้น เยอรมัน
มีความเจริญเสมอฝรั่งเศสและอังกฤษ มหาสงครามเกิดขึ้นในสมัยพระ
เจ้าวิลเลียมที่ ๒ กองทัพเยอรมันสู้ตัมพันมิตรไม่ไหว พระเจ้า
วิลเลียมที่ ๒ หรือที่เรียกกันว่าพระเจ้า ไกเซอร์ ต้องถาออกจากราชสมบัติ

แต่ไปประทับอยู่ในประเทศ เนเธอร์แลนด์ และยังมีพระชนม์อยู่จนถึง
เวลาพิมพ์หนังสือเล่มนี้

ตอนที่ ๔ ว่าด้วยอาณาจักรฮอลันดา—ฮังการี

๑. เรื่องแยกจาก อาณาจักรเยอรมัน.—พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ
ได้ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๓ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๐๒ ก็องค์ทำ
สงครามกับอิตาลี เพราะชาวอิตาลีซึ่งมี คาร์วู เป็นหัวหน้าช่วยกันรบ
เพื่อไม่ให้ฮอลันดาปกครองแผ่นดินในอิตาลีต่อไป ฝรั่งเศสช่วย
อิตาลีรบฮอลันดา ๗ ปี ฮอลันดาจึงเสียอาณาเขตในอิตาลีหมด
ตั้งแต่แม่น้ำกาดังทหารก็เสื่อมลง อยู่มาถึง พ.ศ. ๒๔๐๘ ก็องรบกับ
ปรัสเซีย ๗ ฐานะ จึงบังคับให้ฮอลันดาทำสัญญายอมถอนตัว
ออกจากพวกเยอรมัน ฮอลันดาก็ต้องยอม จึงนับว่าขาดจาก
อาณาจักรเยอรมันอย่างเด็ดขาดตั้งแต่บัดนั้นมา

๒. เรื่องประกาศใช้รัฐธรรมนูญ.—เมื่อพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ
ไม่ได้เป็นพระราชบิดาเยอรมันแล้ว จึงคงเป็นแต่พระราชบิดา
ฮอลันดาต่อมา ถึงกระนั้นก็ยังเกิดความลำบากด้วยเรื่องเงินขาดแคลน
พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ ดำริจะกู้เงินภายในประเทศ ราษฎรก็ไม่
ให้กู้ โดยรังเกียจว่าพระองค์มีอำนาจเหนือกฎหมาย พระเจ้า
ฟรานซิสโยเซฟ จึงเตรียมการจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ

เรื่องจะใช้รัฐธรรมนูญก็ลำบากอีก เพราะในอาณาจักรฮอลันดา

มีคนหลายชาติ ๆ หมดจำนวนคนและพันทมาก พอจะตั้งเป็นอิสระได้
ก็มี พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ จักรพรรดิแห่งออสเตรีย อันเป็นทาง
ดำริที่จะจัดไว้ ๒ วิธี ดังนี้

(๑) ทำเป็นสหรัฐ คือ รัฐต่าง ๆ ปกครองตนเอง มีการ
ที่จะทำร่วมกัน แต่การเกี่ยวกับต่างประเทศกับการทหาร

(๒) ทำตามแบบเดิม คือ กรุงเวียนนาคงเป็นศูนย์กลางของการ
ปกครอง แต่พระราชอำนาจจะออกกฎหมายเองไม่ได้

เมื่อนำทางให้ดำริเช่นนั้น พวกเสรีรัฐ คฤหบดี ที่เป็นอิสระ
ก็ต้องการให้ทำอย่างวิธีที่ ๒ แต่พวกที่ไม่ใช่อิสระ ต้องการ
การให้ทำอย่างวิธีที่ ๑ ปัญหาเรื่องนี้ได้โต้เถียงกันเป็นหนักหนา พระ
เจ้าฟรานซิสโยเซฟ มีพระประสงค์จะให้ปรองดองกัน จึงประทานสิทธิ
แก่ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นรัฐใหญ่ที่สุดในอาณาจักรของพระองค์ ให้
มีอำนาจเท่าเทียมกับอิสระ ให้แบ่งอาณาเขตออกจากอิสระ
ทีเดียว แต่ให้มีการผูกพันกัน คือ มีพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวกัน ทำ
การเกี่ยวกับต่างประเทศและการทหารร่วมกัน ทำเช่นนั้นแสดงว่า
อิสระยอมให้ยังการมีอำนาจเหนือรัฐเล็ก ๆ ในอาณาจักร ซึ่ง
แต่ก่อนอิสระเคยมีอำนาจคนเดียว เปลี่ยนเป็นให้ ยังการ มีอำนาจ
ด้วย จึงตกลงได้ใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ เพราะเหตุนี้
ตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จึงเขียนชื่อประเทศว่า อิสระ—อิตาลี

๑. เบ็ดเตล็ด.—การที่ฮังการี ไม่แยกขาดออกจากฮอลันดาที่เคย
เคยนั้น เพราะฮังการีเห็นว่าจะทำให้กำลังน้อย และถ้าวัดเชียวเมื่อง
ก็จะสู้ไม่ไหว จึงยอมรวมอยู่กับฮอลันดา

พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ ครองราชสมบัติอยู่ถึง ๖๘ ปี ดัน
พระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ตั้งแต่นั้น อาณาจักรฮอลันดา—ฮังการี
ซึ่งรวมกันอยู่ได้เพราะความผูกพันของพระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ จึง
แยกออกเป็น ๔ ประเทศ คือ ฮอลันดา ฮังการี เซโกสโลวาเกีย
และยูโกสลาเวีย ดังที่ปรากฏอยู่บัดนี้

บทที่ ๓

ประเทศรัสเซีย

๑. ที่ตั้งและอาณาเขต.— ประเทศรัสเซียตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของยุโรป อาณาเขตทิศเหนือจดมหาสมุทรอาร์กติก ทิศตะวันออกจดภูเขา อูแรล และแม่น้ำ อูแรลทิศใต้จดทะเล แคสเปียน ภูเขาอเกซัส และทะเลดำ ทิศตะวันตกจดประเทศ รุมันเนีย เซโกสโลวาเกีย โปแลนด์ เยอรมนี และทะเลบอลติก มีพื้นที่เกือบครึ่งทวีปยุโรป มีจำนวนประชากรประมาณ ๑๔๖,๘๘๘,๕๐๐ คน เป็นประเทศใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรป

พื้นที่มีภาคเป็นที่ราบอันกว้างใหญ่ มีเนิน จดไต ตั้งอยู่ทางตะวันตก มีแม่น้ำยาวๆ หลายสาย เช่น แม่น้ำ นิเอเมน ไหลลงทะเลบอลติก แม่น้ำ คินีเปอร์ ไหลลงทะเลดำ แม่น้ำ คอน ไหลลงทะเล อาซอฟ และแม่น้ำ วอลกา กับแม่น้ำ อูแรล ไหลลงทะเลแคสเปียน

๒. ความเบื้องต้น.—(ก) พลเมืองซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นในประเทศรัสเซีย เป็นชาติ สลาฟ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวโปแลนด์ ชาวโบฮีเมีย (บัดนี้อยู่ในประเทศเซโกสโลวาเกีย) และชาวเชอร์เบีย (บัดนี้อยู่ในประเทศ ยูโกสลาเวีย) ในสมัยโบราณ รัสเซียไม่ได้ทำการติดต่อกับชาวยุโรป แต่ได้ทำการติดต่อกับชาวเอเชีย เช่น

พวกมองโกลเป็นต้น เพราะฉะนั้น รัสเซียในสมัยโบราณ จึง
มีขนบธรรมเนียมคล้ายกับจีน

ส่วนการทำมาหากินก็อย่างเดียวกับจีน คือ มีการเพาะปลูก
เป็นการสำคัญ แต่มิชอบต่างกับจีน ที่รัสเซียไม่มีนิสัยใน
การค้าขาย ๆ จึงตกอยู่ในมือพวกยิวหมด รัสเซียเช่นเดียวกับไทย
เพราะการค้าขายในเมืองไทยก็ตกอยู่ในมือจีนหมดเหมือนกัน

ครั้นเมื่อพวกเตอร์กเข้าไปตั้งอยู่ในกรุงคอนสแตนติโนเปิล ขรรณ-
เนียมของเตอร์กก็แพร่หลายเข้าไปในรัสเซีย เช่น ด้ามมีอำนาจเหนือ
ภรรยาอย่างเด็ดขาด เหมือนนายเงินมีอำนาจเหนือทาส เป็นต้น

๖) ในประเทศรัสเซีย มีศาสนาฤๅษณ์กาย ออร์โทด็อกซ์เซอรัส
เป็น สำคัญ นิิกายนี้ ก็นับถือเยซูคริสต์ เป็นศาสดาเหมือนกัน
คนเหล่านี้แยกออกจากนิิกาย โรมันคาทอลิกนั้น เกิดขึ้นเพราะเรื่อง
การปกครองอาณาจักรโรมัน ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ภาค คือ โรมัน
ตะวันตก กรุงโรมเป็นเมืองหลวง โรมันตะวันออก กรุงคอน-
สแตนติโนเปิล เป็นเมืองหลวง จำเนียรการนานมา หัวหน้า
ศาสนาในกรุง คอนสแตนติโนเปิล ก็มีความเห็นเรื่องศาสนาต่างกับ
หัวหน้าศาสนาที่กรุงโรมในบางข้อ เมื่อทำความเข้าใจกันไม่ได้
หัวหน้าศาสนาในกรุง คอนสแตนติโนเปิล จึงประกาศว่า วัดใน
กรุง คอนสแตนติโนเปิล เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อ สันคปาปา ที่กรุง
โรม แล้วจึงตั้งชื่อนิิกายของคนใหม่ว่า นิิกาย ออร์โทด็อกซ์เซอรัส ๆ จึง

เกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๘๘ ก่อนเดิร็ก ได้ได้กรุงคอน-
 ดแตนดิโนเบ็ด ๕๐๘ ปี ครั้นแล้วพวกนักพรตในนิถายนี้ ได้

นำคำสอนที่ตนถือเข้าไปตั้งสถานในรัตเซีย ชาวรัตเซียจึงนับถือ
 คำสอนกฤตคณิกาย ออรัคคอกซ์เซอร์ช เป็นคำสอนสำคัญ

อนึ่งพวกนักพรตที่เข้าไปสอนคำสอน ได้นำคิดปวิทยาตามสมัย
 นิยมเข้าไปเผยแพร่ด้วย ครั้นเมื่อ เดิร็กได้ปกครองกรุง คอนดแตน
 ดิโนเบ็ด , พวกนักพรตจึงนำแบบแผนก่อสร้างเข้าไปเผยแพร่อีก เพราะ
 เหตุนี้ สถานที่สำคัญ ๆ ในรัตเซียจึงมีหลังคากลม ๆ คล้ายแบบตุรกี

ค) การปกครองเป็นแบบราชาธิปไตย พระเจ้าแผ่นดินมี

อำนาจเด็ดขาด แต่ก่อนตั้งราชธานที่เมือง กิฟ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
 ดินเปอร พระราชาที่เมือง กิฟ มีอำนาจเหนือเจ้าครองนครใหญ่
 น้อยในอาณาจักรของพระองค์ซึ่งมีราว ๖๐ นคร ครั้นเมื่อพวกนักพรต

ในคำสอนกฤตคณิกาย ออรัคคอกซ์เซอร์ช เข้าไปสอนคำสอน ผู้เป็น
 คริสตศาสนายกประจำประเทศรัตเซีย ได้ตั้งวัดอยู่ที่เมือง มอดโค ๆ จึง
 กลายเป็นเมืองสำคัญ พระราชาผู้ครองเมือง มอดโค เลยกลายเป็นพระ
 ราชารอง รัตเซีย เมือง มอดโค จึงเป็นเมืองหลวงเพราะเหตุดังกล่าวนี

ชาว รัตเซีย เรียกพระเจ้าแผ่นดินของตนว่าซาร์ ซึ่งเป็นคำเพี้ยน
 ไปจาก ซิซาร์ ของโรมัน เมื่อราว พ.ศ. ๒๐๐๐ พระเจ้าแผ่นดินองค์อัฐ
 เป็นผู้ปกครองประเทศ รัตเซีย ได้แผ่อำนาจอย่างใหญ่โตและมี

เชื้อสายได้ครองราชสมบัติต่อมาจนถึงราว พ.ศ. ๒๓๐๐ จึงขาดสาย
 เพราะไม่มีผู้สืบพระวงศ์ เลยเป็นเหตุให้เกิดรบพุ่งแย่งตำแหน่ง ซาร์

กันอยู่ถึง ๑๕ ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๔๑ ถึง พ.ศ. ๒๑๕๖ แล้วชาวรัสเซีย
จึงตกลงกันตั้งไมเคิลโรมานอฟ หลานอีวานที่ ๔ ขึ้นเป็น沙皇 และ
เป็นปฐมกษัตริย์วงศ์โรมานอฟ ซึ่งสืบต้นตอวงศ์มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๐
พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ทำความเจริญให้รัสเซียมากที่สุด เฉพาะ ๓ องค์
แรก คือ พระเจ้าไมเคิลโรมานอฟ ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๕๖
ถึง พ.ศ. ๒๑๘๘ พระโอรสของพระองค์ทรงพระนามว่า อาเล็กซันดร์
ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘๘ ถึง พ.ศ. ๒๒๒๓ และพระ
นัดดาของพระองค์ทรงพระนามว่า เฟโอเดอร์ ครองราชสมบัติ ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๒๒๓ ถึง พ.ศ. ๒๒๒๕ ทั้ง ๓ องค์นี้เป็นผู้เริ่มทำการคิด
ค่อกับประเทศที่ลง ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกของรัสเซีย และเผ่าอาณา
เขตคามาใน เอเชีย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑) เนื่องจากแต่ก่อนมา รัสเซียมีการติดต่อกับชาวเอเชีย
มาก จนพวกชาวยุโรปซึ่งอยู่ต่อไปทางตะวันตก ไม่แน่ใจ
ว่า รัสเซีย เป็นชาวเอเชียหรือยุโรป พระเจ้าแผ่นดินวงศ์ โรมานอฟ
เห็นการด่งหน้าว่า ชาวยุโรปจะมีความเจริญยิ่งกว่าชาว
เอเชีย จึงชักชวนชาวยุโรปเข้าไปตั้งทำการค้าขายในอาณาเขต
ของพระองค์ เพื่อให้พลเมืองของพระองค์เขาเป็นแบบอย่างใน
เรื่องการค้าขาย เพราะแต่ก่อนมา รัสเซีย ค้าขายไม่เป็น การ
ค้าขายจึงตกอยู่ในมือพวก ยิว หมด และเพื่อเขาเป็นครูบาอาจารย์ดั่ง
หรับสอนวิชาการของประเทศที่เจริญกว่ารัสเซีย จะได้ทำการติดต่อกัน

ได้ระบอกล่าวแต่ก่อน

๒) ก่อนนั้นมรวัชเซียไม่เคยมีการติดต่อทางการทูตกับประเทศต่างๆ ทางตะวันตกของยุโรป เห็นจะเป็นเพราะได้ทราบจากพวกพ่อค้าที่เข้าไปทำการค้าขายว่า ประเทศต่างๆ ทางตะวันตกของยุโรปมีการเจริญทางพระราชไมตรี มีการทำสัญญาทางพระราชไมตรี และมีการติดต่อกันทางทูต เพื่อให้ราษฎรประเทศหนึ่งไปทำการค้าขายในอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นไมตรีกันได้ระบอ เพราะจะได้รับความคุ้มครองป้องกันและอื่นๆ ตามข้อความในสัญญาทางพระราชไมตรี พระเจ้าแผ่นดิน รัสเซีย ทรงเห็นประโยชน์ในเรื่องนี้ จึงส่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับฝรั่งเศสในแผ่นดินพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เช่นเดียวกับไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๗ และรัสเซีย ได้เริ่มทำการติดต่อทางการทูตกับประเทศทั้งปวงในยุโรป ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๗ นั้นเป็นต้นมา

๓) การแผ่อาณาเขตเข้ามาในเอเชีย มีเรื่องราวว่า ขณะนั้นรัสเซียไม่สามารถที่จะบุกรุกเข้าไปในประเทศ ตุรกี, โปแลนด์ และอิตาลี เพราะทหารของประเทศทั้ง ๓ นั้นแข็งแรงกว่า รัสเซีย จึงให้ทหารม้า คอสแซค ซึ่งเป็นนักผจญภัย ยกมาหาเมืองซันทางตะวันออก ทหารม้า คอสแซค ทำการตีบ้านเด็กเมืองน้อยในไซบีเรีย ได้ตลอดมาจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิก และได้ปะทะกับจีน มีรายการตั้งเขปว่า เมื่อพ.ศ. ๒๓๘๖ พวกหาเมืองซันของหนึ่งของรัสเซีย ได้ทำการสำรวจแม่น้ำอามูร์ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปากน้ำ และเมื่อพ.ศ. ๒๓๕๘

ได้ยึดเมืองเออร์कुสค์ ซึ่งเป็นที่ประชุมการค้าขายอยู่ริมฝั่งทะเลดำ
 ไม่กั๊ด ได้เป็นของรัสเซีย รัฐบาล แมนจู ซึ่งปกครองประเทศจีนเห็น
 ดังนั้น จึงยกไปรับได้ เลยเกิดข้อต่อสู้กันขึ้น รัสเซีย
 ต้องล่าถอยไป ๒ ครั้ง แล้วรัสเซียกับจีนจึงทำสัญญากันเมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๓๒ รัสเซียยอมยกแผ่นดินฝั่งใต้ของแม่น้ำ อามูร์ คืนให้แก่จีน
 เขตแดนของจีนกับรัสเซียจึงมีกำหนดแน่นอนกว่าแต่ก่อน สัญญา
 ฉบับนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้กัน ไม่ให้รัสเซียแผ่อาณาเขตติดต่อออกมาทาง
 ตะวันออกไกล เกือบ ๒๐๐ ปี

๓. พระเจ้าแผ่นดินสำคัญบางองค์จาก ๓ องค์ที่กล่าวแล้วคือ.—

๑) พระเจ้าปีเตอร์ มหาราช. พระเจ้า เฟโอเดอร์ กษัตริย์
 องค์ที่ ๓ ในราชวงศ์ โรมานอฟ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕
 พระองค์ไม่มีพระโอรสจึงเป็นรัชทายาท มีแต่พระอนุชาทรง
 พระนามว่าพระเจ้าปีเตอร์ เวลานั้นพระชันษา ๘ ปี และมีพระ
 กนิษฐาหลายองค์ ๆ ที่มักใหญ่ไม่สู้หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าหญิงโซเฟีย
 พวกเสนาข้าราชการพร้อมกันยกเจ้าปีเตอร์ขึ้นเป็น ชาร์ และให้
 พระชนนีของพระองค์เป็นผู้ ดำรงราชการแผ่นดิน แต่อยู่ได้ไม่นาน
 พระนางโซเฟีย ให้พรรคพวกก่อการกบฏกำเริบขึ้น และแย่งเอา
 ตำแหน่งผู้ดำรงราชการเสีย พระนางโซเฟียไม่ทำร้ายเจ้าปีเตอร์ แต่
 กัดบอุปถัมภ์บำรุงเจ้าปีเตอร์ดีกว่าพระชนนีของเจ้าปีเตอร์เสียอีก และ
 ได้ทรงให้การศึกษากับเจ้าปีเตอร์เป็นอย่างดี คือ พาไปทำความดี

สนมกับพวกเยอรมันและฮอลันดาซึ่งเข้าไปอยู่ในรัสเซีย แล้ว
ให้พวกเหล่านั้นจัดหาเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ และหาครุมาถนอม
เจ้าปีเตอร์ ให้เด่นผลหัตถการรบ ทดด้วยกับความจริงมากที่สุด หา
เด็ก ๆ วันราวดรวดเดียวกับเจ้าปีเตอร์มาเล่นรบด้วย การเล่นรบ
บางครั้งถึงกับเจ็บป่วยล้มตายก็มี การฝึกหัดเช่นนี้ทวให้เจ้าปีเตอร์มี
พระทัยเป็นทหารมาตั้งแต่ทรงวันหนุ่ม

ฝ่ายพระนางโซเฟียนั้น ภายหลังทรงเปลี่ยนความคิด คือ
ต้องการจะเป็นพระราชินีเสวยที่เดียว ขณะนั้นเจ้าปีเตอร์พระชนนา
ได้ ๑๗ ปี พรรคพวกที่เคยเล่นรบด้วยกัน รับอาสาช่วย
ปราบพระนางโซเฟีย ๆ ด้ไม่ไหว เจ้าปีเตอร์ให้วังพระนางโซเฟียเสีย
แล้วเจ้าปีเตอร์ทรงว่าราชการแผ่นดินเองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๒ และ
ทรงศึกษาภาษาเยอรมันและภาษาฮอลันดาเพิ่มเติม ทรงทำความ
สนิทสนมกับพวกชาวยุโรปมากขึ้นกว่าแต่ก่อน

ประเทศรัสเซียเมื่อพระเจ้าปีเตอร์ครองราชสมบัตินั้น ทำการ
ติดต่อกับชาติที่เจริญแล้ว ซึ่งอยู่ทางตะวันตกไม่สะดวก เพราะมี
อาณาเขตของประเทศสำคัญกันอยู่คือ ทางตะวันตกตอนเหนือ ออก
ทะเลบอลติก ไม่ได้ เพราะมีอาณาเขตของสวีเดนกันอยู่ สวีเดน
เวลานั้นอำนาจมากที่สุดในทางทิศเหนือของยุโรป ทางทิศตะวันตก
ตอนใต้คือโปแลนด์ ซึ่งเป็นประเทศของชาติสถาปนาอีกพวกหนึ่งกันได้ ไม่

ให้ติดต่อกับเยอรมัน ทางทิศใต้กับแผ่นดินของตุรกี กันไว้ ไม่
ให้ออกทะเลดำ พระเจ้าบีเคอร์ ก็โครงการที่จะหาทางออก ทรง
ให้ชื่อโครงการนั้นโดยโหวตของพระองค์ว่า เจาะหน้าต่าง

พอพระเจ้าบีเคอร์ทรงกะ โครงการเจาะหน้าต่างแล้ว จึงทรงจัด
การฝึกหัดทหาร และทำการซ้อมรบอยู่ ๕ ปี ครั้นถึง พ.ศ.

๒๒๓๘ จักรพรรดิเริ่มทำสงครามจริง เพื่อดำเนิน โครงการเจาะหน้าต่าง
ให้สำเร็จ พระเจ้าบีเคอร์ทรงกำหนดว่า ต้องรบด้วยปืน

โปแลนด์ และตุรกี แต่เวลานั้น ตุรกีมีอำนาจน้อยกว่าเพื่อน และ
ทหารของพระองค์ก็เกลียดตุรกี เพราะตุรกีนับถือศาสนาอิสลาม

จึงทรงเกณฑ์กองทัพไปรบตุรกีก่อน กองทัพรัสเซียก็ได้ชัยชนะ
เป็นปฐมฤกษ์ ตุรกี ยอมยกเมือง อาซอฟ ซึ่งอยู่ปากแม่น้ำดอน

ให้รัสเซีย ๆ จึงมีแผ่นดินจดฝั่งทะเลดำ เป็นอันว่าเจาะหน้าต่าง
ทางทิศใต้สำเร็จได้ของหนึ่ง

การรบตุรกีครั้งนั้น พระเจ้าบีเคอร์ใช้วิธีแปลกที่สุดในโลก
คือ ทรงตั้งนายพล เดอฟอร์ต กับนายพล กอร์คอน เป็นแม่ทัพ ขณะ

นั้นพระองค์พระชันษา ๒๓ ปี ทรงทำหน้าที่อย่างพลทหาร ทรง
อยู่ใต้บังคับของ นายทหารในกองทัพนั้น และตั้งแก่นมจันสัน

พระชนม์ ก็ไม่ต้องพระองค์เป็นจอมทัพจอมพลเหมือนพระเจ้าแผ่นดิน
ประเทศอื่น ทรงยอมรับยศตามแต่แม่ทัพจะตั้งให้พอสมควรกับ

ความดีความชอบ เท่าพลทหารซึ่งทำหน้าที่เหมือนกันได้รับ ไม่

ยอมรับยศที่แม่ทัพจะเลื่อนให้เร็วกว่าทหารทั้งหลาย ซึ่งทำความดีเท่าๆ
กับพระองค์ เพราะฉะนั้น จนตลอดพระชนม์อายุ จึงได้รับยศเพียงเป็น
นายพันเอกเท่านั้น นับเวลาตั้งแต่พระองค์บรมครูครั้งนั้น จนพระองค์
สิ้นพระชนม์ เป็นเวลาถึง ๕๘ ปี

เมื่อพระเจ้าปดุงครองนครแล้ว จึงเตรียมรบด้วยเดิน เพื่อ
หาทางออกทะเลบดบังคอคอไป แต่ด้วยเดินครั้งนั้นมีอำนาจมาก ทรง
พระดำริว่าถ้ารบด้วยคอคอตัว ก็จะสู้ด้วยเดินไม่ไหว จึงทรงทำสัญญาเป็น
มิตรกับ ไปแฉ่งและเคนหมาร์ก เพื่อช่วยกันปราบด้วยเดิน ครั้นแล้ว
พระเจ้าปดุงจึงเตรียมกำลังรบ โดยออกกฎหมายเกณฑ์ชายฉกรรจ์
เข้าเป็นทหาร และให้เก็บบรรณาการตามวัดมาหลอมเอาทองเหลืองหล่อ
เป็นใหญ่

ฝ่ายพระเจ้าชาวตี้ที่ ๑๒ พระเจ้าแผ่นดินด้วยเดิน ก็รู้เท่า
ความคิดพระเจ้าปดุง จึงยกกองทัพเข้าไปตีเคนหมาร์กเสียก่อน
เคนหมาร์กแพ้แล้ว จึงหนีไปแฉ่ง ๆ ก็แพ้อีก พระเจ้า
ชาวตี้ที่ ๑๒ ได้ไปแฉ่งเป็นเมืองขึ้นแล้ว จึงยกทัพใหญ่ มี
ทหารถึง ๓ หมื่น ๓ พัน ตั้งพระทัยไปรบกับพระเจ้าปดุง เพื่อชิง
ตำแหน่งพระเจ้านิโยโรปภาคเหนือ พระเจ้าปดุงใช้วิธีรบเหมาะแก่
ประเทศของพระองค์ซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง คือ ถอยร่อย และเก็บ
เสบียงอาหารในท้องที่ซึ่งข้าศึกจะผ่านไปเสียหมด กองทัพด้วยเดินตาม
ร่อยไปจนไม่มีอะไรจะกิน จะถอยกลับตามทางเดินก็ถอยไม่ได้ เพราะ

รู้แล้วว่าไม่มีสระเบียงอาหาร จึงเลยลงมาทางใต้ ก็พอเข้าฤดูหนาว
ทหารแต่ละนายเลยมาก ที่เหลืออยู่พากันเดินต่อมาถึงเมือง ปอดคาว่า
เหลือทหารเพียง ๑ หมื่น ๘ พัน แต่พระเจ้าบีเคอร์ยังคงรบอยู่ที่เมืองนั้น
มีทหารถึง ๖ หมื่น กองทัพของพระเจ้าชาร์ดส์ที่ ๑๒ จึงแตกพินาศ แต่
พระเจ้าชาร์ดส์ที่ ๑๒หนีได้ ไปอาศัยอยู่ในประเทศศรกี แล้วกลับ
ไปประเทศสก็อตแลนด์ และยกกองทัพไปรบกับ เคนฮาร์ก เมื่อ พ.ศ.
๒๒๖๑ ดันพระชนม์ในการรบครั้งนี้ และในปีนั้นเอง เป็น
อันว่าพระเจ้าบีเคอร์ซึ่งตำแหน่งพระเลิศจนในภาคเหนือของยุโรปได้ จึง
แย่งเอาแผ่นดินริมฝั่งทะเล บอดติก ของ สก็อตแลนด์ มาเป็นของวัดเซย์หมต
โครงการเจาะหน้าต่างออกทะเล บอดติก จึงสำเร็จได้ ดังพรรณนา
มานี้

นอกจากการขยายอาณาเขตออกไปทางทะเล คำ และทะเลบอดติก
พระเจ้าบีเคอร์ยังทำความเจริญอีกหลายอย่าง ดังจะกล่าวต่อไป

เรื่องบำรุงการทำการหาหินของราชบุตร พระเจ้าบีเคอร์ทรงเห็นว่า
พลเมืองของพระองค์ไม่ชำนาญการค้าเรือและใช้เรือ พระองค์ประสงค์
จะหาความรู้เรื่องนี้ จึงปลดอมเป็นราชบุตร เสด็จไปประเทศเนเธอร์แลนด์
ไปรับจ้างเป็นช่างไม้ อยู่ในโรงงานค้าเรือของบริษัทฮิลด์อินเดีย
ของเนเธอร์แลนด์ ที่เมืองแอมสเตอร์แดม พระองค์ทรงทำงานเหมือนกรรมกร
คนหนึ่ง เวลาว่างงาน ยังเสด็จเที่ยวหาความรู้ตามแต่จะได้ แล้วเสด็จไป
ประเทศอังกฤษ ก็พอได้รับข่าวว่า พลกทหารถ่อการณีกาเวิน จึงเสด็จ

กลับเดี๋ยวกว่าหนึ่ง ครั้นเมื่อตอนปลายรัชกาล ได้เสด็จไปประเทศฝรั่งเศส
 เสด็จปลอมพระองค์เป็นคนธรรมดา ไปรับจ้างอยู่ในโรงงานทำกระดวย
 เพื่อหาความรู้ ไปจัดการในประเทศของพระองค์ ด้านเครื่องอุปกรณ
 การทำมาหากิน พระองค์ก็ทรงจัดขึ้นหลายอย่าง เช่น สร้างถนน ขุด
 คลอง เปิดการทำแร่ สร้างเงินตรา และทั้งไปรษณีย์ การทั้งปวงที่ทรง
 กระทำ ได้ทำตามแบบของชาวยุโรปชาติที่เจริญแล้วทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น
 จึงได้รับความนับถือว่าฝรั่งเศสเป็นชาวยุโรป ด้วยแต่ก่อนมา นักปราชญ์
 วิชาภูมิศาสตร์ไม่แน่ใจว่า ฝรั่งเศสเป็นชาวยุโรปหรือชาวเอเชีย

พระองค์สร้างกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ขึ้นเป็นราชธานีของรัสเซีย
 ได้สร้างขึ้นใหม่ทั้งกรุง เปลี่ยนสภาพของบ้านและทุ่งให้เป็นบ้านเมืองอัน
 งาม โดยใช้คนงานดีหมื่นห้า พระองค์เป็นผู้ ออกแบบเอง ตรวจงาน
 เอง ครั้นแล้วจึงขนานนามว่า กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อเฉลิม
 พระเกียรติ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ปีแรกของมหาสงครามครั้งถัด
 มา รัสเซียเป็นพวกสัมพันธมิตร เกิดจึงเรียกว่า “เบอร์ลิน” ว่า
 เป็นภาษาเยอรมัน จึงเปลี่ยนชื่อเป็นกรุงเปโตรโกรัด หมายความว่า
 เมืองของปีเตอร์ ครั้นเสร็จมหาสงครามพวกบอลเชวิคได้อำนาจใน
 รัสเซีย โดยมีเลนินเป็นหัวหน้า เคยพากันเปลี่ยนชื่อกรุงนั้นว่า
 เลนินกราด แต่บัดนี้ไม่ได้เป็นเมืองหลวงแล้ว เพราะรัฐบาลรัสเซีย
 บ้างปัจจุบัน ตั้งเมืองหลวงที่กรุง มอสโก

พระเจ้าปีเตอร์ครองราชสมบัติ ๔๒ ปี ได้ขยายอาณาเขต

ไปถึงทะเลดำและทะเลบอลติก ได้ทำให้รัสเซียได้รับความนับถือว่าเป็น
 ชาวยุโรป ความดีครั้งหลังที่สุดของพระองค์ คือ ทรงกระโดดไฟในน้ำเพื่อ

ช่วยคนเรือล่มเมื่อฤดูหนาว พกถ้ำขึ้นมาแล้วก็ประหารเป็นโรคปอดบวม
สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๒๖๘ เนื่องจากได้ทรงทำความดี
มากจนตลอดพระชนม์มายุ้งก่อดวงจึงได้รับคำเฉลิมพระเกียรติว่ามหา

๒) พระเจ้าอาเด็กซานเดอรัท ๓. พระเจ้า อาเด็กซานเดอรัท ๓

ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๓๖๘ ร่วมสมัยกับนโปเลียน
ที่ ๑ ได้ทำสงครามแพ้ นโปเลียนที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ จึงยอมเป็น
ไมตรีกับนโปเลียนที่ ๑ ๆ ไม่ได้เอาแผ่นดินของรัสเซียเป็นเมืองขึ้น แต่
พระเจ้าอาเด็กซานเดอรัท ๓ ต้องยอมทำตามประกาศ เรื่องไม่ให้ค้าขาย
กับอังกฤษของนโปเลียนที่ ๑ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๕๔ พระเจ้าอาเด็ก
ซานเดอรัท ๓ ไม่ทำตามประกาศของนโปเลียนที่ ๑ คือ กลับทำการค้า
ขายกับอังกฤษ นโปเลียนที่ ๑ จึงยกกองทัพใหญ่ไปรบกับรัสเซีย แต่
แพ้รัสเซียอย่างพินาศ เพราะ ตาเดอรัท ได้ตั้งแผนการรบของนโปเลียน
ให้รัสเซีย ตั้งแต่บัดนั้นพระเจ้าอาเด็กซานเดอรัท ๓ ก็เป็นข้าศึกสำคัญ
ของนโปเลียนที่ ๑ จนที่สุดเมื่อปราบ นโปเลียนที่ ๑ ลงได้ ก็ตั้งกันว่าพระ
เจ้าอาเด็กซานเดอรัท ๓ เป็นหัวหน้าในการปราบปราม ฉะนั้นตั้งแต่บัดนั้น
ที่ ๓ หมดอำนาจแล้ว รัสเซียจึงมีอำนาจเด่นอยู่ทางตะวันออกของยุโรป
ไม่มีใครกล้าขัดขวาง เพราะชนชื่อฉื่อนามว่ารัสเซียของนโปเลียนที่ ๑ ซึ่ง
เป็นแม่ทัพเก่งที่สุดอย่างหนึ่ง และรัสเซียเป็นประเทศใหญ่ มีพลเมือง
มากที่สุดไนยุโรปอีกอย่างหนึ่งด้วย

๓) พระเจ้านิโคลาสที่ ๒. พระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ครองราชสมบัติ
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์

โรมานอฟ พระนิสัยไม่ค่อยดี แต่เอนเอียงไปตามความเห็นชอบของ
ราชบริพาร ๆ ต้องการให้พระองค์ใช้อำนาจข่มขู่ราชทูต เพื่อประโยชน์
ของพระองค์และราชบริพารด้วย ราชทูตได้รับความเดือดร้อน จึง
โทษพระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ๆ ก็ต้องรับบาป ความจริงพระเจ้านิโคลาส
ที่ ๒ หากใช้พระเจ้าแผ่นดินที่โหดร้ายไม่ แต่คงทรงมีอำนาจเห็นอกเห็นใจ
ความขมขื่นของรัสเซีย อย่างจนถึงมหาสงครามครั้งที่แล้วมานี้เกิดขึ้น
พระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ครองราชสมบัติอยู่ ๒๓ ปี รัชกาลของพระองค์มี
เรื่องสำคัญ ดังนี้

๑) รัสเซียแพญบูน ความจริงรัสเซียกับญบูนอยู่ห่างกันมาก ไม่
น่าจะต้องรบกัน ถ้าหากต่างคนต่างอยู่ ก็ต้องรบกันนั้นเป็นเพราะรัสเซีย
ขยายอำนาจเข้าไปปกครองไซบีเรีย ตั้งแต่ต้นราชวงศ์โรมานอฟ และ
ได้ทำสัญญาแบ่งอาณาเขตกับจีน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๒ ขณะนั้นรัสเซีย
ได้ตั้งเมืองท่าแห่งหนึ่งที่ทะเล คอฮอดก ชื่อเมือง คอฮอดกเหมือนกัน แต่
ทำเรือทรงหน้าแข็งจะหลายเดือน ทำการค้าขายไม่สะดวก ครั้นถึงราว
พ.ศ. ๒๓๐๐ รัสเซียขอเช่าแผ่นดินฝั่งใต้แม่น้ำอามูร์ของจีน ๆ ยอมให้เช่า
รัสเซียจึงสร้างเมืองท่าขึ้นใหม่ ชื่อว่า วลาดิวอสต็อก แปลว่า ผู้ปราบ
คะฉินออก

เมื่อสร้างเมืองท่าขึ้นแล้ว การขนส่งสินค้าจากรัสเซียในยุโรปมายัง
เมืองท่าไม่สะดวก รัสเซียจึงลงทุนอย่างมากมาสร้างรถไฟ เริ่ม
สร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔ ก่อนพระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ครองราชสมบัติ ๓ ปี
สร้างแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ตอนต้นรัชกาลนิโคลาสที่ ๒ นั้นเอง ทางรถไฟยาว ๖๖๖๐ กิโลเมตร เป็นสายยาวที่สุดในโลก รถไฟสายนี้ทำให้การ

เดินทางระหว่างรัสเซียในยุโรปกับประเทศญี่ปุ่นเสียเวลาเพียง ๓๕ วันเท่านั้น ถ้าเดินทางเรือจะต้องเสียเวลา ๔๕ วันเป็นอย่างน้อย

พอเปิดรถไฟเดินทางถึง วลาดิวอสต็อก ได้ ๓ ปี สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็เกิดขึ้น จีนแพ้ จึงต้องทำสัญญาสันติภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ มีความสำคัญข้อ ๕ ข้อสัญญาข้อ ๒ เกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ จีนยอมยกแหลมเดียวตงกับน่านน้ำแถบนั้นให้ญี่ปุ่น แหลมเดียวตงยื่นลงมาทางทิศใต้ของประเทศแมนจูเรีย ทางรถไฟของรัสเซียไปถึงวลาดิวอสต็อกนั้น ผ่านไปทางทิศเหนือของแมนจูเรีย ถ้าปล่อยให้ญี่ปุ่นใช้สัญญาข้อ ๒ นั้น บังคับจีนได้ ญี่ปุ่นก็ได้ปกครองแหลมเดียวตงซึ่งมีเมืองท่าสำคัญชื่อ ปอร์ตอาเธอร์ ตั้งอยู่ที่ปลายแหลม จะเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นมีอำนาจยิ่งขึ้น รัสเซียเยอรมัน ฝรั่งเศส จึงช่วยกันขัดขวาง คือให้ญี่ปุ่นคืนแหลมเดียวตงให้จีน แต่ให้จีนเสียค่าปรับให้ญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอีก ๓๐ ล้านค่าถึง ขณะนั้นญี่ปุ่นพึ่งเลิกรบใหม่ ๆ ถึงระยะที่กำลังบอบช้ำจึงยอมคืนแหลมเดียวตงให้จีน

มหาอำนาจที่เข้ามาขัดขวาง ก็ได้รับรางวัลอย่างงามจากจีน คือ รัสเซีย ก็แรกได้สิทธิที่จะใช้ประเทศแมนจูเรียเป็นประโยชน์แก่การทหารได้ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ จึงเข้าปอร์ตอาเธอร์กับท่าเรืออิตาเลียน—วัน (ตามัน) จากจีนมีกำหนด ๒๕ ปี และได้รับสัมปทานจากจีนให้สร้างทางรถไฟจากเมือง ฮาบินผ่านประเทศแมนจูเรียและแหลมเดียวตงตลอดมาจนถึงปอร์ตอาเธอร์ เยอรมันได้เกี่ยวเอา ฝรั่งเศสได้เข้าที่และทำทางรถไฟทางทิศใต้ของจีน

ปอร์ตอาเธอร์มีอ่าวอย่างดีสำหรับจอดเรือ มีภูเขาซึ่งตัดแปลงเป็นป้อมสำหรับใช้เป็นท่มั่น เมื่อรัสเซียเข้าปอร์ตอาเธอร์ได้แล้ว จึงทำเป็น

กันนี้ และเตรียมระดมกำลังทหารทั้งบกและเรือไว้ที่ ปอร์ตอาเธอร์ เป็น
อันมาก กำลังรัสเซียเตรียมระดมกำลังอยู่นั้น ในประเทศจีนเกิดกบฏ ซึ่ง
เรียกว่า บ็อกเซอร์ พวกกบฏครั้งนี้ โกรธว่าฝรั่งเข้าไปยึดแผ่นดินของ
จีน จึงฆ่าฝรั่งเสียเป็นอันมาก ฝรั่ง และ ญี่ปุ่น จึงส่งกองทัพเข้าไปช่วย
จีนปราบกบฏบ็อกเซอร์ ครั้นปราบกบฏบ็อกเซอร์เรียบร้อยแล้ว จีนต้อง
เสียเงินค่าปรับให้แก่ประเทศที่ช่วยปราบกบฏบ็อกเซอร์เป็นเงิน ๔๕๐ ล้าน
ค่านี้ ชาติที่จะได้เงินประดังก็จะได้เงินอย่างครบถ้วน จึงมอบให้รัสเซีย
เป็นผู้บังคับจีน รัสเซียอาศัยอำนาจที่จะต้องบังคับจีนนั้นส่งกองทัพเข้าไป
ตั้งในแมนจูเรียและปอร์ตอาเธอร์เพิ่มขึ้นทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือ

ญี่ปุ่นคิดว่า ถ้าปล่อยให้รัสเซียดำเนินการตามชอบใจแล้ว รัสเซีย
คงแผ่อำนาจเข้าปกครองแมนจูเรียและเกาหลีก็แน่นอน ต่อจากนั้นก็จะมี
บทบาทเทือนถึงความเป็นเอกราชของญี่ปุ่น ๆ จึงต้องรบกับรัสเซียเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๗ รัสเซียแพ้ในทมิ้นบนบก ๓ แห่ง คือ ที่เมืองเลียวยังรบกันอยู่
๘ วันจึงแพ้ญี่ปุ่น ที่ปอร์ตอาเธอร์ รบกันอยู่ ๖ เดือนจึงแพ้ญี่ปุ่น ที่เมือง
มุกเดน ได้มีการรบอย่างสาหัสอยู่ ๓๐ วัน แต่ก็แพ้ญี่ปุ่นอีก รัสเซียจึงส่ง
กองทัพเรือจากยุโรปมารบญี่ปุ่น ๆ มีแม่ทัพเรือที่ชำนาญ ชื่อนายพลเรือ
โคโจ ได้ตีกองทัพเรือรัสเซียแตกอย่างยับเยิน ที่ช่อง ซูชิม่า อยู่ ทางทิศใต้
ของทะเลญี่ปุ่น การสงครามจึงถึงที่สุด แล้วได้ทำสัญญาสันติภาพกันเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๔๗ เพราะเหตุนี้จึงกล่าวกันว่า รัสเซียจึงหมดอำนาจในแมนจูเรีย
และเกาหลีก็ และความผันผวนที่จะปราบที่ทิศตะวันออกก็ล้มตึงแต่บัดนั้นมา

๒) ดังกล่าวมา รัฐเขียนการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ตลอดจน การปกครองเช่นนั้นราษฎรไม่พอใจ แต่เมื่อพระเจ้าแผ่นดินยังมีอำนาจมากอยู่ ราษฎรก็ต้องทนให้บังคับบัญชา ครั้นเมื่อแผ่นดินราษฎรจึงตบหัวต้อนัน พากันกระด้างกระเดื่อง และขอให้พระเจ้าแผ่นดินลดพระราชอำนาจ ที่แรกพระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ก็ไม่เอาพระทัยใส่ แต่ครั้นราษฎรเอาจริงเอาจังเข้า จึงประกาศว่าจะยอมให้มีที่ประชุมสำหรับชาติ เรียกว่าสภา ดุมา เลือกลงมาชิกจากราษฎรทุกชั้น ทรงประกาศว่าจะให้สภามีอำนาจ ๓ ประการ คือ การตั้งงบประมาณ การออกกฎหมาย และเรียกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาทักท้วง ส่วนเสรีภาพของพลเมืองนั้น จะประทาน ๓ อย่าง คือ การประชุมกัน การตั้งสมาคม และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

ถ้าพระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ทรงทำตามประกาศของพระองค์จริง การเมืองของรัฐเซียก็คงดีขึ้น แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ พอเริ่มเลือกสมาชิกก็เกิดเรื่องไม่พอใจราษฎร คือ เลือกได้พวก กรรมกร พ่อค้า และชาวนาเป็นสมาชิกมากกว่าราชบริพารของพระองค์ ๆ จึงตั้งให้เด็กใหม่ ครั้นเด็กได้ตั้งเก่าอีก พระองค์จึงให้เนรเทศคนกลุ่มเด็กที่ไม่พอพระทัยไปไว้ในไซบีเรียแล้วให้เด็กใหม่ จนสมาชิกสภา ดุมา เป็นราชบริพารมากกว่าพวกอื่นจนได้ อำนาจของพระเจ้านิโคลาสที่ ๒ ก็คงสมบูรณ์อยู่ตามเดิมนั่นเอง การเป็นเช่นนั้นมาจน พ.ศ. ๒๔๕๕ มีการเลือกสมาชิกสภา ดุมา อีกครั้งหนึ่ง ก็ยังมีสมาชิกเป็นราชบริพารมากกว่าพวกอื่นอยู่นั่นเอง เป็น

เช่นนั้นเพราะเหตุใด ราษฎรก็รู้เท่า แต่เมื่อรัฐบาลยังมีอำนาจมากอยู่
 ราษฎรก็ต้องสงบ ราษฎรไม่พอใจการปกครองของพระเจ้านิโคเลตที่ ๒
 อยู่จนถึงมหาสงครามครั้งที่แล้วมานี้เกิดขึ้น ครั้นเมื่อกองทัพรัสเซียพ่าย
 แพ้ อำนาจรัฐบาลน้อยลง ราษฎรพวกหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า บอลเชวิค
 จึงเปลี่ยนการปกครองจากธรรมเนียมราชาธิปไตย ตั้งขึ้นเป็นอยู่จนบัดนี้

บทที่ ๕

ประเทศอิตาลี

๑. ที่ตั้งและพินภูมิภาค.— ประเทศอิตาลีเป็นคาบสมุทรยื่นลงมา
จากทิศใต้ของทวีปยุโรป เขตแดนทิศเหนือจดทิวภูเขา แอดปัล
ทิศตะวันออกจดทะเลเอเดรียติก ทิศใต้จดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทิศ
ตะวันตกจดทะเล อีเกอเรียน กับทะเล เคอร์เรเนียน พินภูมิภาค
มีทิวภูเขา แอดปัล อยู่ใต้เส้นเขตแดนทางเหนือและทางตะวันตก และ
มีทิวภูเขา อาเพนไนน์ เป็นกระดูกสันหลังของคาบสมุทรตั้งแต่เหนือ
จดตอนลงมาจนสุดคาบสมุทรทางทิศใต้ แผ่นดินต้องช้างภูเขาอันเป็นทิว
อันแม่น้ำ โป เป็นแม่น้ำสำคัญอยู่ทางเหนือ และแม่น้ำ โทเบอร์ เป็นแม่น้ำ
สำคัญอยู่ตอนกลาง กรุง โรม ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ โทเบอร์

๒. พลเมือง.— พลเมืองเดิมของประเทศอิตาลีที่สำคัญมี ๓ พวก
คือ พวก เอทรัสแกนส์ พวก ละติน และพวก กรีก ฉะเพาะพวก
ละติน ยังแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งตั้งภูมิดำเนาอยู่ตามภูเขา อีก
พวกหนึ่งตั้งภูมิดำเนาอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำ โทเบอร์ พวกที่ตั้งภูมิดำเนา
ในที่ราบนี้ ได้คบค้าสมาคมกับพวกกรีกและพวก เอทรัสแกนส์ซึ่งมี
ความเจริญกว่าพวกตน ภายหลังมีบุรุษสำคัญเกิดขึ้นในพวกนี้คนหนึ่ง
ชื่อ โรมุลัส ๗ ได้สร้างกรุงโรมขึ้นเป็นราชธานี และตั้งตัวเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ได้ทำความเจริญเด่นขึ้น กรุงโรมจึงมีชื่อเลื่องโด่ง
ดัง และคนทั้งปวงจึงเรียกชาวกรุงโรม ซึ่งมีประวัติว่าเป็นพวกละติน

นั้นว่า โรมัน ตั้งแต่นั้นมา (ภายหลังชาว โรมัน เจริญยิ่งขึ้น แต่
อาณาเขตก็กว้างขวางออกไปจนกลายเป็น อาณาจักร โรมัน และมีความ
เจริญต่อจากสมัยกรีกมา ศิลปวิทยาของโรมัน ก็เป็นตัวอย่างแก่
ชาติอื่น ท่านองเดียวกับของ กรีก เหมือนกัน

๓. ศาสนา.— ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาซึ่ง
ทางราชการอิตาลียอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นศาสนาของชาติ แต่ก่อนชาวโรมันนับถือ
ศาสนาซึ่งมีเทวรูปมากคล้ายกรีก ภายหลังพวกศิษย์ของพระเยซูคริสต์นำ
ศาสนาของพระเยซูคริสต์เข้าไป ดังสอน พระเจ้าแผ่นดินกรุงโรมทรงพระ
นามว่า คอนสแตนติน ทรงราชสมบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๘๔๘ ถึง พ.ศ. ๘๘๐
ทรงรับเอาศาสนาของพระเยซูคริสต์ ซึ่งเรียกว่า คริสต์เคียน เป็นศาสนา
ประจำชาติโรมัน เป็นครั้งแรกที่ศาสนา คริสต์เคียน ได้ขึ้นในอิตาลี
ต่อมาชาติโรมันเจริญขึ้น ศาสนาก็เจริญขึ้นด้วย กรุงโรมจึงเป็นที่สถิตย
ของพระราชาธิราชโรมันและสันคปาปา สมัยโบราณมีคนนับถือศาสนา
เคร่งมาก สันคปาปา จึงมีอำนาจมาก บางครั้งถึงกับเอาชนะพระเจ้า
แผ่นดินได้ก็มี เนื่องจากคนทเชื่อนในศาสนาคริสต์เคียนบางคนมีที่ดิน
มาก และถวายที่ดินให้เป็นวัดของสันคปาปา ๆ จึงมีแผ่นดินอยู่ใน
ปกครองและมีอำนาจปกครอง คน ซึ่งอยู่ใน ที่ ศาสนสมบัติ เหมือน พระเจ้า
แผ่นดินปกครองราชรัฐ อาณาเขตของสันคปาปานั้นถือกันว่าคล้าย
เป็นประเทศหนึ่ง และเมื่อสมัยโรมันนั้น กรุงโรมเป็นเมืองเอก
ของโลก แคปิตินเป็นเมืองหลวงของอิตาลี และเป็นเมืองหลวงของ

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เพราะเป็นที่สถิตยของต้นคปาปา

๔. การปกครอง.— เราต้องไม่ลืมว่า กรุงโรมอยู่ระหว่างกลาง
ของประเทศอิตาลี และพอดินซึ่งเป็นพดเมืองของอิตาลีนั้น
ได้สร้างกรุงโรมขึ้น ดินพอดินนั้นจึงได้ชื่อว่าโรมัน หมายถึง
ความว่า ชาวกรุงโรมเท่านั้นเอง ไม่ใช่อีกชาติหนึ่งต่างหาก
อาณาจักรโรมันมีชื่อเสียงโด่งดังอยู่ราว ๑๐๐๐ ปี คือ ตั้งแต่ก่อน
พ. ศ. ๒๓๐ ปี จนถึง พ. ศ. ๘๓๘ ปี และมีการปกครองต่าง ๆ กัน
ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค คือ ๑) ยุคมีพระเจ้าแผ่นดินซึ่งอำนาจไม่
ดิถีชขาด เพราะอำนาจตกอยู่แก่สภาค เซเนต กรุงโรมปกครองแบบ
นี้อยู่ราว ๒๕๐ ปี ตั้งแต่สมัยพระเจ้า โรมูล ผู้สร้างกรุงโรมเป็นต้นมา
๒) ยุคประชาธิปไตยซึ่งมีเวลาราว ๕๕๐ ปี และ ๓) ยุคพระเจ้าแผ่นดิน
เหนือกฎหมาย ซึ่งมีเวลาราว ๔๒๐ ปี

๕. ความเจริญสมัยโรมัน.— พวกโรมันมีความเจริญเป็นเอกใน
โลกอยู่สมัยหนึ่ง ก็เพราะความดีของพวกโรมันเอง คือ ชยัน
อดทนไม่สร้อยสร้อย รักษา รักษาความเป็นระเบียบ
อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัดและไม่พึงเพื่อเห่อเหิม พวกโรมันประกอบ
ด้วยความที่กล้าอัน จึงมีความมั่งคั่งสมบูรณ์และมีอำนาจมาก เป็น
ที่เกรงขามของมนุษย์ทั่วโลก จะกล่าวความเจริญ ตามลำดับ
ของการปกครอง ดังนี้

ก) สมัยพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจไม่มีดิถีชขาด เพราะอำนาจตก

อยู่แก่สกา เซเนต ^{๕๔}คอนนั้นมีความสำคัญเพียงว่าพระเจ้าโรมุลุสได้สร้าง
กรุงโรมขึ้น แล้วมีเชื้อสาย ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินต่อมาและได้ทำการ
รบพุ่งขยายอาณาเขตอยู่ในลุ่มแม่น้ำ โทเบอร์ เท่านั้น ยังหาทั่ว
ประเทศอิตาลีไม่ ครั้นถึง พ.ศ. ๓๔ พระเจ้าแผ่นดินต้องออกจาก
ราชสมบัติ ชาวโรมันจึงจัดการปกครองแบบประชาธิปไตย

๒) สมัยประชาธิปไตย การที่กรุงโรมมีชื่อเสียงโด่งดัง จน
เป็นเมืองเอกของโลก มาจนถึง พ.ศ. ๘๓๘ อานาจักรศักดิ์ของ
ชาวโรมัน ซึ่งเป็นได้ถึงเพียงนั้น ได้เกิดขึ้นในสมัยที่กรุงโรม
ปกครองโดยธรรมเนียมประชาธิปไตย ในสมัยประชาธิปไตยนั้นชาว
โรมันได้ทำสงครามมิชหลายครั้ง ขยายอาณาเขตออกไปทุกทิศ
ทุกทาง ซึ่งอาจแบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

๑) การปราบปรามในประเทศอิตาลี ^{๕๕}คอนนั้นได้รับกับพวกที่
ไม่ยอมอ่อนน้อม ซึ่งอยู่ในประเทศอิตาลี การรบครั้งสุดท้าย
คือ รบกับพระเจ้า ไพรรัส ๆ แพ้ เมื่อ พ.ศ. ๒๖๘ ตั้งแต่นั้นโรมันก็มี
อำนาจตลอดประเทศอิตาลี

๒) การปราบปรามบ้านเมืองทางทิศตะวันตกของโรมัน คือ รบ
กับประเทศ คาร์เธ ซึ่งตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของ แอฟริกา และรบกับ
ฮันนิบาล ซึ่งยกกองทัพจาก คาร์เธ ไปตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ในสเปน
ชาวโรมันชนะพวก คาร์เธ และชนะ ฮันนิบาล จึงได้ปกครองแผ่นดิน
ซึ่งบัดนี้เป็นประเทศฝรั่งเศส และสเปน และในคอนปลายของสมัย

ประชาธิปไตยนั้น โรมันก็เกาะซึ่งเป็นประเทศอังกฤษมันได้ และ
ปกครองอยู่เป็นเวลานาน

๓) การปราบปรามบ้านเมืองทางทิศตะวันออกของโรมัน สมัย
กรุงโรมปกครองโดยธรรมเนียมประชาธิปไตยนั้น พวกโรมัน
ขยายอำนาจออกมาทางตะวันออกด้วย ประเทศสำคัญที่ได้ คือ
กรีก อียิปต์ และประเทศบน คาบสมุทรเอเชียไมเนอร์ ประเทศเล็กคือ
ลิเบีย และ ปาเลสไตน์ ขณะที่พระเยซูคริสต์สอนศาสนานั้น โรมัน
ปกครอง ปาเลสไตน์ อยู่ รวมความก็คือโรมันมีอำนาจเหนือประเทศ
ซึ่งอยู่ตามฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนโดยรอบ แต่ยังคงเข้าไปถึงประเทศ
อังกฤษด้วย

ในสมัยประชาธิปไตย มีคนสำคัญ คือ มารีอุส ดัดดา
ปอมเปย์ ซีเซโร และ ยูลิอุส ซีซาร์ ซึ่งมีชื่อเสียงมากกว่าคนอื่น
แต่มักเรียกกันเพียงว่า ซีซาร์ และนามนี้ได้เพี้ยนไป เป็น ไกเซอร์ ของ
เยอรมัน และ ชาร์ ของรัสเซีย

ซีซาร์ มีความสามารถทั้งการรบและการปกครอง ได้ปกครอง
ชาวกรุงโรมให้อยู่เย็นเป็นสุขยิ่งกว่าสมัยใดๆ ที่ผ่านมา พดเมืองรักไกร
นั้นถือมาก แต่คนชั้นสูงไม่ชอบ เพราะ ซีซาร์ บำรุงคนชั้นต่ำมาด
พวกที่ไม่ชอบหาว่า ซีซาร์ จะตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดิน อย่างมีอำนาจ
สิทธิ์ขาด จึงคิดกันพร้อมด้วยพรรคพวก มี บรูตุส ซึ่ง ซีซาร์ ชอบการ
ราวกับลูกนั้นเป็นหัวหน้า ช่วยกันแทง ซีซาร์ ถึงแก่ความตายใน

ประชุม เซเนค

ก) สมัยพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสิทธิ์ขาด.— ขณะนั้นออกทาดียุส ซึ่งเป็นหลาน และลูกเลี้ยงของซีซาร์ ไปศึกษาวิชาอยู่ที่เมือง เอเธนส์ รู้ว่า ซีซาร์ตาย จึงกลับไปกรุงโรม เพื่อรับมรดก ออกทาดียุส ไปถึงกรุงโรม ขณะที่การบ้านเมืองกำลังระส่ำระสาย เพราะมีผู้คิดจะตั้งตัวเป็นใหญ่หลายคน คำเนิน นโยบายต่างๆ กัน ออกทาดียุส เป็นคนฉลาด รู้จักเอาใจคน และมีคนนับถือมาก พวกคู่แข่งขันพ่ายแพ้ไปด้วยประการต่าง ๆ ออกทาดียุส จึงมีอำนาจสิทธิ์ขาด แล้วตั้งตัวเป็นเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนามว่า พระเจ้า ออกุสตุส ซีซาร์

พระเจ้า ออกุสตุส ซีซาร์ ทรงทราบดีว่า การตั้งตัวเป็นผู้บัญชาการเด็ดขาด (ดิกเตเตอร์) เหมือน ซีซาร์นั้นมีคนเกลียดมาก ซีซาร์ขึ้นชีวิตเพราะทำอย่างนั้น พระองค์จึงไม่ทำอย่าง ซีซาร์ คือ ให้ สภา เซเนค และสภาราษฎรยังมีอำนาจตามแบบเก่า แต่พระองค์ต้องระวังการดำเนินการของสภาทั้ง ๒ นั้น ไม่ปล่อยให้มีความตามด้าง พระองค์รับหน้าที่เป็นหัวหน้าในสภา ทรงรู้เห็นกิจการของสภาโดยตลอด สภากลับต้องดำเนินการตามความเห็นของพระองค์เสียอีก จึงพูดได้ว่า เป็นพระเจ้าแผ่นดินเห็นอกเห็นใจราษฎร

ราชสมบัติของพระองค์ ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขคล้ายสมัยซีซาร์

มีความเจริญในทางศิลปกรรม มีความเจริญในทางอักษรศาสตร์และมี
นักปราชญ์ราชบัณฑิตยศาสตร์สำคัญ ๆ ปรากฏขึ้นในยุคนั้น

ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจสิทธิ์ขาดนั้น มีพระเจ้าแผ่นดิน
ที่ไม่ดีองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระเจ้า เนโร ได้ทรงทำการ
แปลก ๆ หลายอย่าง เช่น ฆ่าพระชนนีและพระชายาของพระองค์เอง
และเล่นละคร เล่นดนตรีซึ่งนิยมกันว่าไม่เหมาะสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน

ตั้งแต่สิ้นพระเจ้า เนโร แล้ว มีพระเจ้าแผ่นดินต่อมาอีกหลาย
องค์ ๆ ที่ดีที่สุดทรงพระนามว่า พระเจ้า คอนสแตนติน ได้ทรง
ทำการสำคัญ ๓ อย่าง คือ

- ๑) ทรงรับศาสนาคริสต์เดียนเข้าไปเป็นศาสนาของโรมัน
- ๒) ทรงสร้างเมือง คอนสแตนติโนเปิล
- ๓) ทรงจัดการปกครอง ให้เป็น แบบ สมบูรณาญาสิทธิราช อย่าง
แท้จริงสำเร็จได้

พระเจ้า คอนสแตนติน เป็นพระเจ้าแผ่นดินซึ่งบุญหนักศักดิ์ใหญ่
องค์หลังที่สุดของอาณาจักรโรมัน พระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว โรมัน
ก็เริ่มเสื่อม

๖. ความเสื่อมสมัยโรมัน.— เมื่อมีความเจริญเต็มที่แล้วก็เสื่อม
สาเหตุที่จะเสื่อมนั้น มีข้อสำคัญ ๒ ข้อ คือ

- ๑) การหาความสนุกเพลิดเพลินเกินควร ได้กล่าวเรื่องนัสดีย์
โรมันสมัยเจริญแล้ว ซึ่งถ้าจะรวมความ ก็พูดได้ว่าขยันขันแข็งเอางาน

เขาการ แค้แค้แค้มีพระเจ้า เนโร มา โรมัน มีนิสัยเปลี่ยนไป คือ ชอบแต่หาความสนุกเพลิดเพลิน ชอบเที่ยวเล่นเพลสุ่ยสุ่ย ชอบการ มหุรค์ต่าง ๆ ชอบหาความบรรเทิงทุกชนิด กรุงโรมกลายเป็นที่ ดำหรับเที่ยวหาความบรรเทิง พวกโรมัน ที่เคยเอางานเขาการหมดไป เหลือแต่พวกฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมและไม่ทำงาน เรื่องนี้เป็นสาเหตุอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้เสื่อม

๒) การแบ่งอาณาจักร โรมันออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาคตะวันตก กรุงโรมเป็นเมืองหลวง ภาคตะวันออกกรุง คอนสแตนติโนเปิล เป็น เมืองหลวง ที่แรกก็เพียงพระราชพิธีราชโรมัน แบ่งให้พระโอรส ครอบงำ ภายหลังก็แยกออกจากกันจริง ๆ ในภาคหนึ่งกำลังจึงน้อย กว่าเมื่อรวมกัน และพลเมืองทั้ง ๒ ภาคนั้น ก็ไม่กล้าหาญชาญชัย เหมือนแต่ก่อน ที่สุดภาคตะวันตกก็ล่มจม เพราะความรุกรานของ พวกเยอรมันเมื่อ พ.ศ. ๓๐๓๘ ส่วนภาคตะวันออกอยู่ต่อมาอีก แต่ก็ ไม่มีมีความเจริญ และในที่สุดก็ล่มจม เพราะความรุกรานของพวก เตอร์ก เมื่อ พ.ศ. ๓๘๘๖

๘. การตั้งประเทศอิตาลีขึ้นใหม่.— เมื่ออาณาจักร โรมัน ยักรุ่งเรืองอยู่นั้น ไม่มีใครพูดถึงชื่อประเทศอิตาลี กัน เมื่ออาณาจักร โรมัน ล่มจม จึงก่อกับออกชื่อประเทศ อิตาลี กันใหม่ และชาวอิตาลีได้พยายามต่อสู้ข้าศึกต่างตัวถึง ๒ ครั้ง จึงก่อกับตั้งประเทศอิตาลีเป็นอิสระขึ้นได้ คงจะกล่าวต่อไป

๑) ตั้งแต่อาณาจักร โรมัน ตะวันตกล่มจมแล้ว นครใหญ่
น้อยในอิตาลีก็ตั้งเป็นอิสระ และเป็นเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน ครั้น
ถึงสมัย นโปเลียน ที่ ๑ มีอำนาจ นโปเลียน ที่ ๑ เกือบรวมคนทวีป
น้อยเหล่านั้นเข้าเป็นประเทศเดียวได้ ครั้นเมื่อ นโปเลียนที่ ๑ หมด
อำนาจแล้ว กองเกรตต์แห่งเยอรมัน บังคับฝรั่งเศสให้ยกอาณาเขต
ในอิตาลีทั้งหมดให้แก่ซอส์เทรีย ๆ จึงมีอำนาจใน อิตาลี แทนฝรั่งเศส
ขณะนั้นประเทศอิตาลีมีรัฐใหญ่น้อยรวม ๑๗ รัฐ คือ

- ๑) รัฐ ซาร์ดิเนีย มีเมือง คูรีน เป็นเมืองหลวง
- ๒) รัฐ ซิชิลี ทั้งสองมีเมือง เนเปิลส์ เป็นเมืองหลวง
- ๓) รัฐของ ดันคปาปา มีกรุงโรม เป็นเมืองหลวง
- ๔) รัฐ ลอมบาร์ด — เวนิส มีเมือง มิลาน เป็นเมืองหลวง
- ๕) มหานครตุตกันมีเมือง ฟัดอเรนส์ เป็นเมืองหลวง
- ๖) นครโมเดนา มีเมือง โมเดนา เป็นเมืองหลวง
- ๗) นครปาร์มา มีเมือง ปาร์มา เป็นเมืองหลวง

รัฐทั้ง ๗ นี้มีการปกครองต่างกัน คือ รัฐ ซาร์ดิเนีย มีเจ้าในราช
วงศ์ ซาเวีย เป็นผู้ปกครอง แต่ต้องอยู่ในอำนาจซอส์เทรียทำนอง
เป็นประเทศราช รัฐ ซิชิลี ทั้งสอง มีเจ้าฝรั่งเศสวงศ์บูร์บองเป็นผู้
ปกครอง แต่ต้องอยู่ในอำนาจซอส์เทรียทำนองเป็นประเทศราชเหมือน
กัน รัฐของ ดันคปาปา ๆ เป็นผู้ปกครองเองและเป็นเอกราช
รัฐลอมบาร์ด — เวนิส, มหานครตุตกัน, นครโมเดนา, นครปาร์
มา, เป็นเมืองขึ้นของ ซอส์เทรีย โดยตรง

ออกเตรียมปกครองเมืองขึ้นในอิศาตโดยใช้อำนาจเค็ดชาด บัง-
 คัมบัญชาอย่างเต็มที่ ชาวอิศาตก็ควรจะรับได้พอสมควรออกไปจาก
 ประเทศของตน จึงต่อสู้ ออกเตรียมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ พระเจ้า
 ชาร์ลส์แอลเบิร์ต ซึ่งเป็นผู้ปกครองรัฐซาร์ดิเนียเป็นหัวหน้า แคกาดัง
 ไม่พอ ด้้อออกเตรียมไม่ไหว ทำการไม่สำเร็จ จึงต้อง
 ขอมให้ ออกเตรียม บังคัมบัญชาต่อมาอีก

๒) เมื่อพระเจ้า ชาร์ลส์แอลเบิร์ต เหาชนะ ออกเตรียม ไม่ได้แล้ว
 จึงดาออกจากราชสมบัติ มอบราชบัลลังก์ให้พระโอรส ๆ ขึ้น
 ครองราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าวิกตอร์ เอมานูเอล
 ที่ ๒ ๆ มีฉักรมหาเดนาบัตที่ตามารดคนหนึ่ง ชื่อ คาวูร์

คาวูร์ เป็นคนรักชาติ คิดจะให้ประเทศอิศาตเป็นเอกราช และ
 คิดจะรับได้ ออกเตรียม ออกจาก อิศาต อยู่เสมอ ในการต่อสู้
 ออกเตรียม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ นั้น หลานชายของ คาวูร์ ตายคนหนึ่ง
 คาวูร์ ได้ถอดเสื้อหลานชายซึ่งได้เมือตาย นามว่าแวนไดโนตุ ใน
 ห้องทำงาน เพื่อให้เห็นอยู่ทุกวัน เสื้อนั้นมรุซึ่งถูกกระสุนปืนทะลุอยู่
 ด้วย ความจริงนั้น คาวูร์เป็นคนใจแข็งอยู่แล้ว เมื่อเห็นเสื้อ
 หลานชายอยู่เสมอ ยิ่งทำให้อยากแก้แค้นออกเตรียมยิ่งขึ้น

ครั้นเมื่อ คาวูร์ ได้เป็นฉักรมหาเดนาบัตมีอำนาจและหน้าที่ซึ่งจะ
 ทำให้อิศาตเป็นเอกราชได้เต็มที่ จึงกำหนดโครงการที่จะต่อสู้ ออกเตรียม
 มีข้อสำคัญอยู่ ๒ ข้อ คือ

๑) ต้องบำรุงทหาร การบำรุงทหารต้องใช้เงินมาก เพื่อให้ได้เงินทุนความต้องการ คาร์ล ได้สั่งให้ยุบวัดเสียราว ๖๐๐ วัด เขาต้มบิกของวัดมาบำรุงทหารเสียชั่วคราว จึงทำให้กองทัพของรัฐชารีคเนียบแน่นยิ่งขึ้น

๒) ต้องหามิตร คาร์ลรู้ว่า กองทัพ ชารีคเนียบ ไม่สามารถที่จะเอาชนะฮอดส์เทรีย ได้ เพราะฮอดส์เทรียมีทหารมากกว่า จำเป็นต้องหามิตรจึงจะเอาชนะฮอดส์เทรีย ได้ คาร์ลเห็นว่า ฝรั่งเศสเป็นมิตรที่ดี จึงไปเฝ้าพระเจ้า นโปเลียน ที่ ๓ ขอให้ช่วยยึดฮอดส์เทรีย พระเจ้า นโปเลียน ที่ ๓ ยินดีช่วย เพราะ คาร์ล จะยกแผ่นดินให้บ้าง เมื่อตกลงกันแล้ว จึงช่วยกันหาเรื่องยั่วโทษฮอดส์เทรีย จนฮอดส์เทรียประกาศสงครามจนได้ พระเจ้า นโปเลียน ที่ ๓ ทรงคุมกองทัพเอง ยกเข้าไปในอิตาลี ได้รบกันในรัฐ ลอมบาร์ด รบกันอยู่ ๒๑ วัน กองทัพฮอดส์เทรียพ่ายแพ้ ถอยหนีเข้าไปในอาณาเขตฮอดส์เทรีย ต่อมาอีก ๓ สัปดาห์ พระเจ้า ฟรานซิสโยเซฟ พระราชจักรีฮอดส์เทรีย ทรงคุมกองทัพเอง ได้รบกับกองทัพฝรั่งเศสและอิตาลีที่ตำบล โซลเฟอริโน ฝ่ายฮอดส์เทรียแพ้อีก ฝรั่งเศสเป็นผู้ขอให้ยอมฮอดส์เทรียยอม แล้วได้ทำสัญญาสันติภาพกันที่ตำบล วีสตาฟรังกา เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๒ สัญญาระบบนั้นมีความสำคัญว่า ฮอดส์เทรียไม่มีอาณาเขตในประเทศอิตาลีอีกต่อไป.

เมื่อทำตายอำนาจอดสเตรียได้แล้ว คาร์ ก็จัดการภายในประเทศ
 อิตาลี่ คือ รวมรัฐต่าง ๆ เข้ามาเป็นเมืองขึ้นของรัฐ ซาร์ดิเนีย ขยาย
 อาณาเขตของรัฐ ซาร์ดิเนีย ออกไปได้มาก คือ เติมรัฐ ซาร์ดิเนีย มี
 ด่านะโนครัว ๕ ด้าน คาร์ จัดการ ๑๘ เดือน รัฐซาร์ดิเนีย
 มีด่านะโนครัว ๒๒ ด้าน พืดอย่างกว้าง ๆ ก็คือ รวมรัฐในภาค
 เหนือกับภาคกลางเข้าอยู่ในปกครองเดียวกันได้ แต่ยังไม่ภาคใต้
 ในการภาคใต้มารวมนั้น มีนักผจญภัยที่สามารรถคนหนึ่ง ชื่อ
 การิบาลดี มาช่วย คาร์ คือรัฐซิชิลี่ทั้งต้องได้ แล้วหลวมารวมกับรัฐ
 ซาร์ดิเนีย เมื่อทำการมาได้ถึงเพียงนี้ นับว่าการรวมประเทศอิตาลี่
 ดำเร็จได้ชั้น ๑ จึงได้ประกาศเป็นทางราชการ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม
 พ.ศ. ๒๔๐๓ และยกพระเจ้า อิกคอรเอนานุเฮดที่ ๒ เป็นพระเจ้า
 กรุงอิตาลี่ แต่ยังตั้งราชสำนักอยู่ที่เมือง ตูริน เมืองหลวง
 ของรัฐ ซาร์ดิเนีย นั้นก่อน เรื่องที่จะทำต่อมา ก็คือ เรื่องที่จะเอา
 กรุงโรมเป็นเมืองหลวงเหมือนสนมัยโรมัน เป็นเรื่องสำคัญ เพราะ
 ขณะนั้น สันตปาปา ยังปกครองอยู่ กับเรื่องที่จะเอานคร เวนิส เข้ามา
 รวมด้วย ปัญหา ๒ ข้อนี้ต้องทำต่อมา คือ ขณะนั้นนครเวนิสเป็นของ
 อดสเตรีย ครั้น พ.ศ. ๒๔๐๘ ปรดิเซีย รบกับ อดสเตรีย อิตาลี่เข้าช่วย
 ปรดิเซีย อดสเตรีย แพ้ อิตาลี่จึงได้นครเวนิส เพราะเป็นผู้ช่วยผู้ชนะ
 อดสเตรีย ยังเหลือปัญหาเรื่องกรุงโรมข้อเดียว ราษฎรอยากได้กรุง
 โรมเป็นเมืองหลวง ฝ่ายเค้ดขัดขวางถึงกับส่งกองทัพไปช่วยป้องกัน

กรุงโรม แต่ ดันตปาปา เห็นว่าฝรั่งเศสเคยช่วย คาตูร์ ซึ่งเป็น
 คณบดีในการรวบรวมประเทศอิตาลี เหตุใดจะมาช่วย ดันตปาปา
 ซึ่งไม่ยอมให้เอากกรุงโรมเข้าร่วมด้วย ดันตปาปา จึงไม่ต้อนรับกอง
 ทပ်ฝรั่งเศส ๆ ต้องเรียกกองทပ်กลับ กาวินาดี เห็นดังนั้นจึงยก
 เข้าตีกรุงโรม ฝรั่งเศสกลับตั้งกองทပ်เข้าไปใหม่ แต่เฉื่อย
 ฝรั่งเศสเกิดรบกับปรัสเซีย จึงต้องเรียกกองทပ်กลับไป ฝ่าย
 รัฐบาลเห็นชอบกับ กาวินาดี จึงประกาศเอากกรุงโรมเข้าร่วมเป็น
 อาณาเขตอิตาลี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ แล้วพระเจ้าวิกตอร์เอมานูเอล ที่ ๒
 จัดการปรองดองกับ ดันตปาปา เมื่อตกลงกันแล้ว จึงได้จ
 ำนำกราชสำนักอยู่ในกรุงโรม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔ กรุงโรมจึงกลับ
 เป็นเมืองหลวงตั้งแต่บัดนั้นมาจนบัดนี้ ส่วนการสืบ ดันตคือวงศ์ นั้น
 ราชวงศ์ ซาวัว ได้ครองราชสมบัติตลอดมา คือ เมื่อพระเจ้าวิกตอร์
 เอมานูเอลที่ ๒ สิ้นพระชนม์ พระโอรสของพระองค์ได้รับรัชทายาท
 ทรงพระนามว่า พระเจ้า อ็ดเบอर्टที่ ๓ ๆ สิ้นพระชนม์ พระ
 โอรสของพระองค์ได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่า พระเจ้า
 วิกตอร์เอมานูเอล ที่ ๓ และครองราชสมบัติอยู่จนบัดนี้

บทที่ ๕

ประเทศสเปนและปอร์ตุกาล

ก. ประเทศสเปน

๑. ทิศและอาณาเขต.— ประเทศ สเปน ตั้งอยู่บนคาบสมุทรใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปยุโรป อาณาเขตทิศเหนือจดอ่าว บิสเก และภูเข่า ปิเรเนส์ ทิศตะวันออกจดทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทิศใต้จดช่อง ยิบรอลตาร์ ทิศตะวันตกจดประเทศ ปอร์ตุกาล และมหาสมุทรแอตแลนติก พื้นภูมิภวภูมิเขาอยู่ตอนกลางตั้งแต่เหนือจดใต้ ทิวเขาต่อกับเส้นชีวิตยาวของโลกที่ผ่านมาในประเทศสเปนทุกทิศ

๒. พลเมือง.— พลเมืองพวกแรกที่ตั้งถิ่นฐานในสเปน คือพวกอิแบร์ ตั้งอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันออก พวก เซลต์ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือและทางทิศตะวันตก ของพวกนี้ผสมกันเกิดเป็นชาติใหม่ขึ้น ได้ชื่อว่า เซลติแบร์ ต่อมา มีพวก ฟินีเซียน พวก กรีก พวก คาเธซ พวกโรมัน พวกเยอรมัน (บางชนิต) เข้าไปตั้งอยู่บ้าง ส่วนพวก อาหรับนั้นได้ตั้งบ้านเมืองขึ้น ทางทิศใต้และอยู่ได้ถึง ๒๐๐ ปีเศษ ในที่สุดฝรั่งเศสเข้าไปผสมอยู่มาก จนปรากฏว่า ได้ตั้งเมืองคาสติลล์ นาวาร์ บาซโกนา และอารากอน ขึ้นในแคว้นสเปน ฉะนั้นคนชาติสเปนจึงมีเค้าว่าเป็นชาวยุโรปที่มีเลือดอาหรับผสมอยู่ และนับว่าเป็นพวก ละติน ผิวเนื้อขาว ผมน้ำ ใจไม่ใคร่เยือกเย็น ส่วน

การค้ำถั้นนั้น พวกดโปญนับถือโรมันคารอดิกตลอดมา

๔. การปกครอง.—แต่ก่อนนครต่างๆ ในดโปญต่างตั้งเป็นอิสระ
มิได้รวมกันเป็นประเทศเดียว ถ้ารวมความพดโดยสังเขป ก็พดได้ว่า
ฝรั่งเศสบ้านเมืองอยู่แถบเหนือ พวกอาหรับ (คือพวกมอริ) ตั้งบ้านเมือง
อยู่แถบใต้ พวกอาหรับได้รับกับพวกฝรั่งเศสเรื่อยๆ ต่อมาพวก
มอริออกโค ข้ามมาจาก แอฟริกา เข้ามารบพุ่งกับพวกอาหรับเป็น
สงครามใหญ่ ต่อสู้ กันอยู่เป็นเวลานาน เป็นเหตุให้พวกฝรั่งเศส
กังวลในการตั้งต่อสู้กับพวกอาหรับ จึงมีใฮกาดบารุงบ้านเมือง
เจริญขึ้น นคร อารากอง กับนคร คาสติล เป็นนครใหญ่ มีความ
เจริญมากกว่านครอื่น ครั้นถึง พ.ศ. ๒๐๒๒ เจ้าชายแห่งนคร
อารากองได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งนคร คาสติล ต้องนครนี้จึง
รวมกันเป็นประเทศดโปญ เจ้าชายแห่งนครอารากองได้เป็นพระเจ้า
แผ่นดินทรงพระนามว่า พระเจ้าแฟร์ดินันด์ เจ้าหญิงซึ่งเป็นพระชายา
ทรงพระนามว่าพระนาง อีซาเบดดา ฉะนั้นจึงนับว่าพระเจ้าแฟร์ดินันด์
เป็นปฐมกษัตริย์ ได้ตั้งประเทศดโปญขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๒ และ
ในรัชสมัยของพระองค์มีเรื่องสำคัญ อันเป็นเกียรติยศยิ่งแก่ดโปญ
ดังจะกล่าวต่อไป

๕. การพบทวีปอเมริกา.—บรรดาเรื่องในสมัยพระเจ้าแฟร์—
ดินันด์ เรื่องการพบทวีปอเมริกาเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ดำเนินความ
ลงมาถึงบัดนี้

ความคิดความเห็นของชาวยุโรปในสมัยกลาง ก็เหมือนคนไทย

คือเข้าใจว่าโลกแบน ถ้าเดินทางไปไกลนัก อาจตกโลกได้ สำหรับ
ทางตะวันออกของยุโรป ชาวยุโรปเข้าใจว่า สุดเขตก็เพียง
แม่น้ำคงคาในประเทศ อินเดีย เพราะอาเล็กซานเดอร์มหาราช เคยยก
กองทัพไปได้เพียงนั้น เรื่องความอุดมสมบูรณ์ของอินเดีย ชาวยุโรป
ก็รู้มาตั้งแต่ครั้งนั้น และต่อมาได้ความรู้เพิ่มเติมขึ้น เพราะได้ทำการ
ค้าขายติดต่อกันโดยเดินทางบกข้ามแผ่นดินคอคดระหว่างทะเลเมดิเตอร์เร-
เนียนกับทะเลแดง การขนส่งค้าโดยทางบกผ่านแผ่นดินคอคดตรงนั้น
ความปกติก็ลำบากอยู่แล้ว ครั้นเมื่อแผ่นดินตรงนั้นอยู่ในปกครองพวก
เตอร์ก การเดินทางของพวกกฤตศาสนาซึ่งนับว่ามากกว่าแต่ก่อน
พวกกฤตศาสนาจึงพยายามเป็นนักหนาในการที่จะหาทางใหม่

ครั้นถึงราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ชาวยุโรปจึงได้ความรู้ใหม่ว่า คือ
ประเทศอินเดียไปทางตะวันออก มีประเทศใหญ่อีกประเทศหนึ่ง
คือ ประเทศจีน เป็นประเทศมั่งคั่งสมบูรณ์อย่างยิ่ง ทั้งนี้
เพราะนักท่องเที่ยวยุโรปคนหนึ่ง ชื่อ มาร์โคโปโล ชาวเมือง
เวนิส ได้มาท่องเที่ยวอยู่ในเอเชียถึง ๒๐ ปี คือ ตั้งแต่ พ.ศ.
๑๒๙๔ ถึง พ.ศ. ๑๓๓๔ ได้พักอยู่ในเมืองจีนถึง ๑๒ ปี ครั้นกลับ
ไปถึงยุโรป จึงแต่งหนังสือเรื่องการเดินทางของเขาจำหน่าย ชาว
ยุโรปชอบอ่านนัก เพราะมีเรื่องซึ่งน่าพิศวงอย่างยิ่ง เช่นว่า
ประเทศจีนมั่งคั่งสมบูรณ์อย่างที่สุด รัฐบาลจีนเก็บภาษีเป็นทองคำได้
ถึงปีละ ๑๕ ล้านลึง และถนนในพระราชวังไว้ทองคำหนักถึง ๒ หนั เรื่อง

ซึ่งเกินความจริงนักกลับเป็นประโยชน์
เพื่อหาหนทางสะดวกไปประเทศจีน
ดังจะกล่าวต่อไป

เพราะทำให้คนกล้าลงทุน
และก็มีคนกล้าลงทุนจริง

หลังจากมาร์โคโปโล ยังมีนักท่องเที่ยวยุโรปคนหนึ่ง เป็นอิตาเลียน
เหมือนกันแต่เป็นชาวเมืองเซียนัว ชื่อ คริสโตเฟอร์ โครัมบัส เป็น
คนจน - ต้องรับจ้างเป็นลูกเรือมาตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี ได้เดิน
ทางในน่านน้ำยุโรปเป็นอันมาก จนเกิดความชำนาญและความคิด
ความเห็นต่าง ๆ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๑๒๓ จึงไปตั้งท่ามาหาถิ่นอยู่ที่
กรุงลิสบอนเมืองหลวงของโปรตุเกส และเอาใจใส่ในวิชาภูมิศาสตร์
และดาราศาสตร์ยิ่งขึ้น จึงมีความเห็นอย่างแน่วใจว่าโลกกลม อาจ
เดินเรือตรงไปทางตะวันตกให้ถึงประเทศทางตะวันออกได้ แต่การที่
จะทำเช่นนั้น จะต้องใช้เงินมาก โครัมบัสไม่มีเงินจะลงทุน จึง
เขียนโครงการแสดงความเห็นในการเดินเรือ และจำนวนเงินที่จำเป็น
จะต้องใช้จ่าย ในการหาหนทางไปยังประเทศตะวันออก ครั้น
แล้วจึงนำโครงการนั้นถวายพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกส แต่พระเจ้า
แผ่นดินโปรตุเกสไม่ทรงเห็นด้วย โครัมบัสจึงย้ายภูมิลำเนาเข้าไป
ตั้งอยู่ในสเปน และถวายโครงการแก่พระเจ้าแผ่นดินสเปนอีก
ถ้าพระเจ้าแผ่นดินสเปนไม่สู้จะเอาพระทัยใส่สักเท่าไร แต่
พระนางอิซาเบลลาคือเป็นพระมเหสี เอาพระทัยใส่มาก ถึงกับส่งโครงการ
การให้มหาวิทยาลัย ซาลามันกา ครองดูแล อาจารย์ในมหาวิทยาลัย

รับรองว่าใช้ได้ พระเจ้าแฟร์ดินันด์ จึงทำสัญญากับโคตัมบัต มีข้อ
สำคัญว่า พระเจ้าแฟร์ดินันด์จะประทานเงินให้โคตัมบัต ราว ๓ พัน
๕ พันบาท แต่ถ้าโคตัมบัตค้นพบแผ่นดินใหม่แล้ว แผ่นดิน
นั้นต้องเป็นของประเทศสเปน กวาร์ที่พระเจ้ากรุงสเปนยกอ้าง
คุณนี้ แสดงให้เห็นว่า พระองค์เชื่อตามเรื่องในหนังสือของนาร์ โค—
โปโต จนถึงกับได้มอบ พระราชสาส์น ให้ โคตัมบัตนำไป ถวาย พระเจ้า
แผ่นดินจีน

เมื่อตกลงกันแล้ว โคตัมบัตจึงเตรียมการ และออกเรือ
จากเมือง ปาโดส เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๐๓๕ มีเรือ ๓
ลำ โคตัมบัตอยู่ในเรือลำใหญ่ที่สุดซึ่ง ชื่อ สันดานาวิยาขาว ๒๓ พิก
หันหัวเรือไปทางเกาะ คานารี มุ่งจะไปประเทศอินเดีย ไปหยุดพักที่
เกาะ คานารี แล้วออกจากเกาะนั้นเมื่อวันที่ ๘ กันยายน วันที่
๓๐ ตุลาคม พวกลูกเรือขอให้กลับ แต่โคตัมบัตไม่ยอมกลับ
วันที่ ๓๓ ตุลาคม เวลาถลางคืนได้เห็นแสงไฟเมื่อบมองตรงไปทาง
หัวเรือ วันที่ ๓๒ ตุลาคม พบเกาะซึ่งคนพื้นเมืองเรียกว่า
กัณหาธานี แต่โคตัมบัต ตั้งชื่อใหม่ว่า ซาน ดันวาเคอร์ เกาะนี้
อยู่ในหมู่เกาะ บาฮาม่า อยู่ใกล้ฝั่งอเมริกาเหนือ พอวันรุ่งขึ้น
แล่นต่อไปด้วยเข้าใจว่าถึงอินเดียแล้ว ความมุ่งหมายในตอนนั้น
ก็คือ จะนำพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าแผ่นดินจีน จึงเที่ยวหา
ประเทศจีนอยู่ถึง ๓ เดือน ก็ไม่พบ ได้พบแต่เกาะอื่นๆ เช่น

เกาะ คือมาเป็นคัน ค่อยากนั้นเรือ สันคามาริยา ก็อับปาง แต่
โคดัมบัส ไม่ตาย จึงนำเรือ ๒ ลำเดินทางกลับ ถึงประเทศสเปน
เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๓๕ ชาวสเปนต้อนรับเป็นอย่างดี

ค่อนนั้นมา โคดัมบัส ได้เดินทางไปอเมริกาอีก ๓ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๖ จะได้พบอะไรแปลกไป

จากครั้งแรกบ้าง หรืออย่างไร ไม่ปรากฏ

ครั้งที่ ๒ ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๓ ครั้งนี้ได้พบแผ่นดินใหญ่ของ

ทวีปอเมริกา แต่โคดัมบัส คงเข้าใจว่าประเทศอินเดียอยู่นั่นเอง

ครั้งที่ ๓ ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๕ ครั้งนี้ได้ไปถึงแผ่นดิน

คอนคาบ ปานามา โคดัมบัสได้กลับไปด้วยในประเทศสเปนเมื่อ

พ.ศ. ๒๐๔๘

ได้กล่าวแล้วว่า หนังสือของมาร์โคโปโล

กล่าวว่า ประ

เทศจีนเก็บภาษีเป็นทองคำได้ปีละ ๑๕ ล้านลูนั่น

เป็นเหตุให้มี

ผู้กล้าลงทุนหาทางไปประเทศจีน ครั้นเมื่อโคดัมบัสไปหาพบแผ่นดินใหม่

แต่แผ่นดินนั้นไม่มีทองคำเรียกราคาอยู่ตามพื้นดิน

พระราชอาและพระ

ราชินีสเปนจึงหมดความนิยมโคดัมบัส

ทรงเห็นว่าโคดัมบัส ดู

มาร์โคโปโลไม่ได้

ฉะนั้นโคดัมบัสจึงไม่ได้รับรางวัล

กับที่ทำการใหญ่หลวงถึงเพียงนั้น

สำหรับโคดัมบัสเองนั้น จนกระทั่งสิ้นชีวิต ก็ไม่รู้ว่าแผ่นดินที่ตน

พบนั้นเป็นใดก็ใหม่ คงเข้าใจอย่างแน่แน่ว่าอินเดียอยู่นั่นเอง จึงเรียก

คนพื้นเมืองที่ได้อพยพหนีว่า อินเดียน - แต่เพราะพวกนั้นผิวเนื้อแดง
จึงเรียกว่า อินเดียนแดง และมีผู้เรียกตามค้อมาจนทุกวันนี้

ส่วนการให้ชื่อแผ่นดินซึ่งโคลัมบัสพบว่ามีอเมริกัน มีตำนานว่า
อิตาเลียน ชาวเมืองฟลอเรนซ์ คนหนึ่งชื่ออเมริโก เวสพูทชี ได้ทำการเดิน
เรือสำรวจฝั่งทะเลของอเมริกาทางด้านมหาสมุทรแอตแลนติกเมื่อ พ.ศ.
๒๐๔๓ และได้เขียนแผนที่บางส่วนของแผ่นดินที่สำรวจนั้นด้วย ค้อมาถึง
สมัย ศาสตราจารย์เยอร์มัน ได้เอาร่างแผนที่ของอเมริโก เวสพูทชี ไป
ประกอบขึ้นเป็นแผนที่ตั้งเขตของแผ่นดินที่พบใหม่ และให้ชื่อว่า
แผ่นดินอเมริกา ตามชื่อ อเมริโก คนทั้งปวงจึงเรียกแผ่นดินที่โคลัมบัส
พบว่า อเมริกา ดังแต่บัดนี้มา

การพบอเมริกาด้วยการไปรอบโลกเป็นเรื่องต่อกัน คือ โคลัมบัส
ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปถึงแผ่นดินคอคอบานามา บาตาโบอา
ได้ขึ้นไปบนภูเขาสูงแถบแผ่นดินคอคอบานามา มองไปเห็นมหาสมุทร
แปซิฟิก มาเขตถาน ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกไปถึงเกาะฟิลิปปินส์
เตเลกาโน ออกจากเกาะฟิลิปปินส์ผ่านแหลม กูดโฮป ไปถึงประเทศญี่ปุ่น
จะเล่าเรื่องของผู้ที่ออกเรือแล้วนี้เป็นลำดับไป ดังต่อไปนี้

เมื่อโคลัมบัสไปถึงแผ่นดินคอคอบานามา ได้ ก็มีคนอื่นตามไป
เพียงหนึ่งบาง ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๖ มี ปอร์ตุเกส คนหนึ่งชื่อ บาตา
โบอา ได้ขึ้นไปบนภูเขาสูงแถบ ปานามา แล้วมองไปเห็นทะเลใหญ่
อยู่ตรงข้ามกับอ่าวเม็กซิโกซึ่งตนผ่านมาแล้ว จึงคิดว่าถ้าข้ามทะเลใหญ่

นั้นไป อาจพบประเทศจีนและอินเดียตามที่โคลัมบัส คิดนั้นได้ เมื่อ
 ช่วงนั้นคือแพร่หลาย . จึงมีผู้เดินทางคือ บาด โบอา โดยเดินฝั่ง
 ทะเลตะวันออกของทวีปอเมริกาใต้คนหนึ่งชื่อ มาเยลดาน

อันที่จริง มาเยลดาน มีชาติเป็น ปอร์ตุเกส ได้เคยมาตั้งเมืองขึ้น
 ของปอร์ตุเกส ในอินเดีย กับ อัลบูเค็ก ครั้น อัลบูเค็ก ถูกเรียกกลับ
 เพราะความริษยาของพวก ปอร์ตุเกส ในเมืองหลวง มาเยลดาน
 ไม่พอใจรัฐบาล ปอร์ตุเกส จึงไปเข้ารับราชการในประเทศ สเปน
 เมื่อรัชกาลพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๕ ซึ่งครองราชสมบัติคือพระเจ้า แฟร์ดินันด์
 มา ครั้น พ.ศ. ๒๐๖๓ มาเยลดาน ได้คุมเรือ ๕ ลำ แล่น
 เดินฝั่งตะวันออกของอเมริกาใต้ไปจนถึงแหลม แล้วเข้าช่อง
 แคบระหว่างแหลมกับเกาะใหญ่เกาะหนึ่ง เลยเวลาด่านช่องแคบนั้น
 ๓ เดือน ออกจากช่องแคบนั้นแล้ว ก็ได้เห็นมหาสมุทรใหญ่
 แต่เป็นเวลาคลื่นลมสงบ มาเยลดาน จึงให้ ช่อมหาสมุทรนั้นว่า
 “แปซิฟิก” หมายความว่า สงบ แล้วแล่นข้ามมหาสมุทร แปซิฟิก ขึ้น
 เวลา ๔ เดือน จึงมาถึงเกาะฟิลิปปินส์ ซึ่งมีคนพื้นเมืองได้ตั้งภูมิลำเนา
 อยู่แล้ว จึงเกิดต่อสู้กับคนพื้นเมือง จนมาเยลดานถึงแก่
 ความตาย เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๐๖๔ เมื่อมีคนสามารถ
 ในการเดินเรืออีกคนหนึ่งชื่อ เทดคาโน ๆ ได้พาเรือออกจากเกาะ
 ฟิลิปปินส์แล่นผ่านทวีปเอเชียและออสเตรเลีย ถึงโฮป บลาตที่สุดของทวีป
 แอฟริกา แล้วเดินฝั่งทะเลตะวันออกของแอฟริกากลับไปถึงประเทศ

เดี่ยหายมาก คือเมื่อแรกออกเดินทางครึ่งนหมเรือ ๕ ลำ คน
 ๒๓๘ คน เมื่อกลับถึงประเทศสเปนเหลือเรือ ๓ ลำกับคน ๒๑ คน การ
 เดินทางครึ่งนหมเรือ ๓ ปี ผลที่ได้ คือ ทำให้รู้ชัดว่าโลกกลม
 เพราะเดินเรือไปทางตะวันตกอย่างเดียว เรือนั้นก็กลับมามีที่เดิมได้
 เมื่อชาวสเปนได้เดินทางในอ่าวเม็กซิโก และเดินรอบทวีปอเมริกาใต้
 แล้วข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกมาถึงเกาะฟิลิปปินส์ ได้ตั้งถ้าวั้น คือจาก
 นั้น ก็มีชาวสเปนไปตั้งภูมิจำนวนอยู่ตามแผ่นดินซึ่งได้ไปพบ ดังจะกล่าว
 ต่อไป

๕. การยึดแผ่นดินไว้เป็นเมืองขึ้น. — แผ่นดินในอเมริกาตั้งแต่
 เห็นตลอดได้ ซึ่งโคลัมบัสได้พบก่อน และมาเขตแดนใต้แผ่นเรือเดียบ
 ฝั่งทะเลของอเมริกาใต้โดยตลอดนั้น เป็นที่คนพื้นเมืองตั้งบ้านเรือน
 อยู่แล้ว แต่เห็นจะมีคนน้อย จึงมีเมืองใหญ่ของคนพื้นเมืองเพียง ๒ เมือง
 คือ เม็กซิโก เป็นเมืองใหญ่ในอเมริกาเหนือ บิรู เป็นเมืองใหญ่ใน
 อเมริกาใต้ ในชั้นแรกชาวสเปน ไปตั้งอยู่ตามเกาะเช่นเกาะคิวบา
 เป็นต้น และบนแผ่นดินใหญ่ซึ่งอยู่ห่างกับเมืองใหญ่ของคนพื้นเมือง
 เช่นที่เป็นประเทศ เวเนซุเอลา เป็นต้น ภายหลังพวกสเปนบุกรุกเข้าไป
 ถึงเมืองใหญ่ที่ออกชื่อมาแล้ว จึงตั้งต่อสู้กับผู้ครองเมืองทั้ง ๒ นั้น คือ
 แม่ทัพสเปนชื่อ เฮอร์นันโด คอร์เตซ ได้คุมทหารไปตีเม็กซิโก
 ได้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๔ และฟรานซิสโกปิซาร์โร ได้เมื่อ

พ.ศ. ๒๐๗๗ ต่อจากนั้นสเปนก็เข้าปกครองแผ่นดินในอเมริกาได้เป็นอัน
มาก คือ ตั้งแต่ประเทศ เม็กซิโก ลงไปจนถึงทวีปอเมริกาใต้ ยก
ประเทศ บราซิล กับ เกียนา ออกเสียแล้ว เหลือนี้เป็นเมืองขึ้น
ของ สเปนทั้งสิ้น รัฐบาล สเปน คงเจ้าหน้าที่มัยคั่งค้างดำบัง
ไปครองเมืองขึ้นเหล่านั้นตามฐานะของเมือง คือ เมืองใหญ่หรือเมือง
เล็ก เมืองสำคัญหรือไม่สำคัญ

ส่วนทางมหาสมุทรแปซิฟิกนั้น สเปนมาตั้งภูมิดำเนาอยู่ที่
เกาะชิลีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๘ ขณะนั้นลุดดำน สติมัน ยังปกครอง
เมืองมะนิลาอยู่ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๓๓ สเปนรบชนะลุดดำน สติมัน
สเปนจึงได้ปกครองเมืองมะนิลาและเกาะในหมู่เกาะทั้งหมด และเรียกว่า
หมู่เกาะ ซานตาซารดี ภายหลัง สเปน เปลี่ยนชื่อ ซานตาซารดี เป็น
ฟิลิปปินส์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าฟิลิปที่ ๒ ซึ่งเป็น
พระเจ้าแผ่นดินองค์สำคัญที่สุดของสเปน

๖. ความเกี่ยวข้องกับระหว่างสเปนกับฝรั่งเศส.— ได้กล่าวแล้ว
ว่า ฝรั่งเศสเข้าไปตั้งอยู่ในสเปน จนถึงได้สร้างเมืองขึ้น
ในสเปน และพวกนั้นสืบสายต่อมาจนเข้า จึงกลายเป็น
สเปนไป เนื่องจาก ๒ ประเทศนี้ติดกัน มีภูเขาบีเรเนดคัน
อยู่ระหว่างกลางเท่านั้น จึงมีเรื่องเกี่ยวข้องกันมาก ฉะเพาะ
สำคัญ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑) เกี่ยวข้องกันในฐานเป็นมิตร คือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้
อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิง มารีเทเรซาราชิดาของค์ใหญ่ของพระเจ้าฟิลิปที่

ที่ ๔ เจ้าแผ่นดินสเปน มีพระโอรสองค์หนึ่ง ได้ดำรงตำแหน่ง
รัชทายาท ทรงพระนามว่าเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ คอ แฟง ๆ ได้อภิเษก
สมรส มีพระโอรส ๓ องค์ ทรงพระนามว่าเจ้า หลุยส์
เจ้า ฟิลิปป์ (คือ ฟิลิปป์ ออฟ อังกู) และเจ้าชาร์ลส์

ฝ่ายข้างประเทศสเปน เมื่อพระเจ้าฟิลิปป์ที่ ๔ ขึ้นพระชนม์แล้ว
พระอนุชาของพระนางมารีเทเรสได้ครองประเทศ สเปน ทรงพระนาม
ว่า พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒ ๆ ไม่มีพระโอรสธิดาที่จะสืบพระองค์ จึง
ทำพินัยกรรมมอบราชสมบัติให้เจ้าฟิลิปป์ นิตดาองค์ที่ ๒ ของพระ
เจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ครั้นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒ ขึ้นพระชนม์ พลิก
ไม่ยอมให้เจ้าฟิลิปป์ได้ครองประเทศสเปน เพราะกลัวจะรวม
กับประเทศฝรั่งเศส จึงประกาศสงครามกับฝรั่งเศส ได้รับกันเป็น
หนักหนา ตึงได้ก่อกำเนิด ในเรื่องสงครามแย่งราชบัลลังก์สเปน
สมัยแผ่นดินพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในที่สุดเจ้าฟิลิปป์ก็ได้ครองประเทศ
สเปน ทรงพระนามว่าพระเจ้าฟิลิปป์ที่ ๕ ๆ เป็นเจ้าในราชวงศ์
บูร์บง เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินสเปนจึงเป็นวงศ์บูร์บงต่อมา
จนถึงประเทศสเปนเปลี่ยนการปกครองเป็นประชาธิปไตยเมื่อเร็ว ๆ นี้

๒) เกี่ยวข้องกันในฐานะเป็นศัตรู คือ นโปเลียน ถอดพระเจ้า
แผ่นดินสเปนเสีย แล้วให้ พชายของตนครองประเทศสเปน
ตึงได้ก่อกำเนิดในสมัยนโปเลียน

๑.. สเปนเสียเมืองขึ้น.— เรื่องสเปนยึดแผ่นดินในอเมริกา

ใจเป็นเมืองซนนั้น ถ้าคิดเพียง เฮอรัณานโด คอรัเคซ ที่ประเทศ
 เม็กซิโกได้ ก็ต้องนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๖๔ มา และเมืองอื่นของ
 สเปนก็คงได้ในวันราวคราวเดียวกัน วิธีปกครองเมืองซนของสเปน
 ก่อนข้างจะเอาเปรียบพวกเมืองซน และไม่บำรุงเมืองซนให้มีความเจริญ
 ในชั้นนั้น ๆ เมื่อพวกเมืองซนยังเป็นสเปนแท้ ๆ อยู่ ความ
 รังเกียจก็น้อย แต่ยิ่งนานเข้า ก็ยังมีคนทั่วไปเกิดในเมืองซน
 มากขึ้นทุกที และเป็นคนครึ่งชาติ ซึ่งเกิดจากสเปนผสมกับชาติอื่น
 มากขึ้นด้วย พวกนี้ไม่เคยเห็นประเทศสเปน เมื่อเห็นสเปนมาเป็น
 นายและเอาวัดเอาเปรียบ ก็มีความไม่พอใจ แต่ก็ยังสงบอยู่
 ครั้นเมื่อประเทศ สหประชาชาติ อเมริกา ออก จาก ความ ปก ครอบ อัง ฤษ ได้
 ราษฎรในเมืองซนของสเปน ก็อยากเป็นอิสระบ้าง และ
 ความคิดที่จะคงความเป็นอิสระนั้นก็ยิ่งมากขึ้นทุกที ครั้นเมื่อ นโปเลียน
 ถอดพระเจ้าแผ่นดิน สเปน ออกจากราชสมบัติ และเอาประเทศ
 สเปนยกให้แก่พี่ชายของตน พวกเมืองซนที่ต้องการเป็นอิสระ
 อยู่แล้วก็ได้ที จึงประกาศเป็นอิสระภาพโดยอ้างว่า ไม่อยากอยู่
 ในปกครองฝรั่งเศส แต่ครั้นเมื่อ นโปเลียนหมดอำนาจ และ
 พระเจ้าแผ่นดินสเปนได้กลับมากลองราชสมบัติดังแต่ก่อน พวกเมือง
 ซนก็ต่อสู้ สเปน การต่อสู้ยืดยาวถึงเวลาถึง ๑๕ ปี ในที่สุด
 รัฐบาลสเปนปราบไม่ไหว พวกเมืองซนซึ่งอยู่บนแผ่นดินใหญ่
 ของอเมริกา จึงคงตัวเป็นเอกราชได้ทั้งหมด ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๗

มี ๑๕ ประเทศด้วยกัน ปกครองโดยธรรมเนียมประชาธิปไตยทั้งนั้น
 ส่วนเกาะต่าง ๆ ซึ่งมีเกาะคิวบา และเกาะฟิลิปปินส์ เป็นเกาะ สำคัญ
 นั้น ยังคงเป็นของสเปนต่อมาก เนื่องจากสเปนปกครองเกาะ
 เหล่านั้นไม่ดี ชาวสหพันธรัฐอเมริกาไปค้าขายไม่สะดวก จึงเกิด
 สงครามขึ้นระหว่างสเปนกับสหพันธรัฐอเมริกา ๆ ชนะ เกาะ
 ฟิลิปปินส์จึงเป็นของสหพันธรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ มาจนบัดนี้
 ส่วนเกาะคิวบานั้น ประเทศสหพันธรัฐอเมริกายกให้เป็นเอกราช

๘. ความเสื่อมของราชาธิปไตยสเปน.— เมื่อนโปเลียนมีอำนาจ
 นโปเลียนได้ปลดพระเจ้าแผ่นดินสเปนออกจากราชสมบัติ และให้
 โยเซฟ โบนาปาร์ตซึ่งเป็นพี่ชายครองประเทศสเปน ครั้นนโปเลียน
 หกอำนาจ พระเจ้าแผ่นดินสเปนที่นโปเลียนถอดถอนนั้นกลับมา
 ครองราชสมบัติตามเดิม ทรงพระนามว่าพระเจ้าเฟร์ดินานด์ที่ ๒
 ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเฟร์ดินานด์ ที่ ๑ มา การเมืองของประเทศสเปน
 เปลี่ยนแปลงมาก แต่อาจแบ่งได้เป็น ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๗ ถึง พ.ศ. ๒๓๗๖ อันเป็นรัชกาล
 พระเจ้า เฟร์ดินานด์ ที่ ๑ ๆ ทรงปกครองบ้านเมือง ตามแบบธรรมเนียม
 ญาตีธิราช และทรงรักษาอำนาจนั้นไว้ได้จนตลอดรัชกาล แต่
 เป็นสมัยที่ประเทศสเปนเริ่มเสื่อม เพราะเสียเมืองขึ้นในอเมริกาหมด
 นอกจากเรื่องเสียเมืองขึ้น อำนาจสมบูรณ์ของพระเจ้าแผ่นดิน
 สเปนก็เริ่มเสื่อมด้วย เนื่องจากแต่ก่อนมา ผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ที่จะได้

เป็นพระเจ้าแผ่นดินสเปน เมื่อนิพพานแล้ว มีแต่พระธิดา
จึงตั้งกฎหมายขึ้นใหม่ ให้หญิงมีสิทธิ์ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินสเปนได้
โดยเป็นมรดกให้เกิดศึกกลางเมือง ดังจะกล่าวต่อไป

ค.ศ. ๒๓๗๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นสมัย

ประเทศสเปนเกิดศึกกลางเมือง มรดกสำคัญมี ๒ ข้อ คือ

(๑) ราษฎรต้องการให้ปกครองแบบพระเจ้าแผ่นดินอยู่ได้กฎหมาย

(๒) เรื่องการแย่งราชสมบัติ ระหว่าง พระอนุชา และ พระธิดาของ
พระเจ้า เพอร์ดินานด์ที่ ๗ เป็นเหตุให้ชาวสเปนได้รับความเดือดร้อน
อยู่ถึง ๔๑ ปี เรื่องในขณะนั้นใจความสำคัญ ดังต่อไปนี้

พระเจ้า เพอร์ดินานด์ที่ ๗ สิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖

พระธิดาทรงพระนามว่า อีซาเบลลา ได้รับรัชทายาท แต่ยังทรงพระ

เยาว์ ว่าราชการแผ่นดินไม่ได้ พระนาง มารีคริสติน พระชายา

พระเจ้า เพอร์ดินานด์ที่ ๗ และเป็นพระชนนีเจ้าหญิง อีซาเบลลา ด้วย

ได้ว่าราชการแผ่นดิน เกิดการแข่งชันกับเจ้า คอนคาโดส พระอนุชา

ของพระเจ้าเพอร์ดินานด์ที่ ๗ พระนาง มารีคริสติน เห็นว่าพวกของ

เจ้า คอนคาโดส อยากให้เจ้า คอนคาโดส เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

เห็นกฎหมาย แต่ราษฎรซึ่งชอบให้ปกครองอย่างพระเจ้าแผ่นดินได้

กฎหมายมีมาก พระนางจึงยอมลดอำนาจลงอยู่ได้กฎหมาย แต่การ

แผ่นดินก็ไม่ดีขึ้น เพราะผู้แทนราษฎรในสภาไม่มีเงินเดือน จึงหา

เรื่องปลดเจ้าหน้าที่ประจำตำแหน่งที่มีเงินเดือนออก เพื่อคนจะได้เป็น

แทน เลยต้องเปลี่ยนเด็นามดีไม่ให้หยดหย่อน อีกประการหนึ่ง ใน
 ขณะนั้น ปรากฏว่ามีคนสำคัญขึ้นคนหนึ่ง ชื่อ เฮล์ปาร์เตโร
 เป็นนายพลที่มีบิรฉัตรมาก พระนาง มาร์ควิสดิน เกรงจะทำการ
 ยุ่งยากขึ้น จึงทรงมอบอำนาจให้ดำรงตำแหน่งอย่างอัครมหาเด็นามดี
 แต่ เฮล์ปาร์เตโร ก็ไม่พอใจ พระนางไม่มีใครจะเป็นที่พึ่งได้ จึง
 ลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน และพาพระบิดาไปอยู่
 ประเทศฝรั่งเศส จนพระนาง อีซาเบลดาเจริญวัย และได้อภิเษก
 สมรสกับ คอนฟร็องซิดโก ซึ่งเป็นพระญาติของพระนาง และมี
 พระโอรสองค์หนึ่ง ซึ่งได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินสเปนต่อมา ทรง
 พระนามว่า พระเจ้า อัดฟองโดที่ ๑๒

เมื่อพระนาง มาร์ควิสดิน ไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส การปกครอง
 ประเทศสเปนอยู่ในมือนายพลที่มีอำนาจมาก ๆ ในจำพวกนายพล
 เหล่านั้น นายพล มาร์ควาเซซ มีอำนาจมาก จนถึงแข่งขันกับนาย
 พล เฮล์ปาร์เตโร ๆ แพ้ นายพล มาร์ควาเซซ จึงได้อำนาจ และให้
 พระนาง อีซาเบลดา กลับมาครองประเทศสเปนได้อีกครั้ง ๑ แต่พระ
 นางพยายามเปลี่ยนการปกครองให้เป็นแบบพระเจ้าแผ่นดินเห็นอกอุบาย
 จึงเกิดกบฏขึ้น พวกกบฏก็ทรงมารบตีได้ พระนาง อีซาเบลดา
 จึงลาออกจากราชสมบัติและกลับไปอยู่ประเทศฝรั่งเศสอีก

เมื่อพระนาง อีซาเบลดา ไปเสียจากประเทศสเปนแล้ว นาย
 พล เซร์ราโน ได้เป็นประมุขของสเปน และทำการเปลี่ยนแปลงมาก

จนราษฎรทั้งนักพรตและฆราวาสไม่ชอบ จึงก่อการกำเริบขึ้น ฝ่าย
 นายพลเซอร์ราโน นั้นเห็นว่า ราษฎรต้องการให้มีพระเจ้าแผ่นดิน จึง
 เชิญเจ้า อิศาเบเดน ของคหนึ่ง ทรงพระนามว่าเจ้า อเมเต ไปครอง
 ประเทศสเปน เจ้า อเมเต อยู่ในราชสมบัติได้ ๒ ปีก็ต้องลาออก ต่อ
 จากนั้นประเทศสเปน ก็จัดการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่การ
 บ้านเมืองกลับยุ่งใหญ่ ในช่วงเวลา ๖ เดือนกับ ๑๓ วัน ต้องเปลี่ยน
 ประธานาธิบดีถึง ๔ ครั้ง กลายเป็นเรื่องขบขันสำหรับให้น่าๆ ประเทศ
 ยัมเยาะ ขณะนี้มีนายพลท้ามารคนหนึ่ง ชื่อ มาร์ตินเชกัมโปซ
 พยายามจะยกพระโอรสพระนางอิซาเบดลาขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อ
 คนจะได้เป็นผู้ดำเินราชการแผ่นดิน และได้ประกาศยกพระโอรสพระนาง
 อิซาเบดลา ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินสเปน เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๗
 ตั้งแต่นั้นประเทศสเปนก็สงบ

รอบที่ ๓ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ มาจนถึงบัดนี้ พระโอรสของ
 พระนาง อิซาเบดลาได้ครองราชสมบัติ เมื่อพระชันษา ๑๗ ปี ทรง
 พระนามว่าพระเจ้า อัลฟองโดที่ ๑๒ ๆ เคารพหัตถ์ที่ได้เสวยบัลลังก์
 ดำรงมากที่สุดในคหนึ่ง ชื่อ คาโน วาสเตด คาลคิดโด ๆ ได้ช่วยพระเจ้า
 อัลฟองโดที่ ๑๒ จัดการให้ประเทศสเปนเรียบร้อยขึ้นได้ ใน
 รัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ มีเรื่องสำคัญ ๒ เรื่อง ดังนี้

๑) ทำสงครามกับเจ้า คอนคาโดส นักดาเจ้าคอนคาโดส ซึ่ง

เป็นอนุชาพระเจ้า เฟอริกันนาคที่ ๗ พระเจ้า อัดฟองโด ที่ ๑๒ ฐานะ
จึงรวมอาณาเขตคัสเปญเข้าอยู่ในปกครองเดียวกันได้

๒) ตั้งรัฐธรรมนูญใหม่ วางระเบียบการให้มีรัฐสภา
ต้องจริง ๆ และพระเจ้า อัดฟองโด ที่ ๑๒ ทรงดำเนินการตามบท
บัญญัติในรัฐธรรมนูญจริง ๆ ด้วย การบ้านเมืองเรียบร้อยตลอดมา
พระเจ้า อัดฟองโด ที่ ๑๒ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ. ศ. ๒๔๒๘ ขณะ
นั้นพระราชินีกำลังทรงครรภ์ และต่อมาไม่ช้าก็ประสูติพระโอรส ๆ ได้
รับรัชทายาททรงพระนามว่าพระเจ้า อัดฟองโด ที่ ๑๓ พระชนนีเป็น
ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินมาถึง พ. ศ. ๒๔๔๕ ตั้งแต่นั้นพระเจ้า อัดฟองโด
ที่ ๑๓ จึงได้ว่าราชการแผ่นดินเองต่อมา จนเกิดกบฏขึ้น และ
ต้องสังหารสมเด็จพระเจ้า เมื่อเร็ว ๆ นี้

ข. ประเทศปอร์ตุกาล

๑. ความเบื้องต้น.—ประเทศ ปอร์ตุกาล ตั้งอยู่ต่อประเทศสเปน
ไปทางตะวันตก อาณาเขตทิศเหนือและตะวันออกจดประเทศสเปน
ทิศใต้กับตะวันตกจดมหาสมุทรแอตแลนติก เราเรียกชาวปอร์ตุกาลว่า
ปอร์ตุเกส ประเทศปอร์ตุกาลประกาศอิสรภาพ เมื่อ พ.ศ. ๑๖๘๒
ครั้นถึง พ.ศ. ๒๑๒๓ ไปรวมกับสเปน เพราะเป็นสมบัติของพระชนนี
พระเจ้าแผ่นดินสเปน รวมกับสเปนอยู่ ๖๐ ปี แล้วจึงแยกออกตั้ง
เป็นอิสระต่อมา

เนื่องจากปอร์ตุเกสคิดกับดเปญ ซึ่งเป็นประเทศมีอำนาจมาก
กว่า ปอร์ตุเกสไม่สามารถจะขยายอาณาเขตเข้าไปในดเปญ พระ
เจ้าแผ่นดินปอร์ตุเกสตกลงพระทัยอย่างแน่วแน่ว่า ต้องหาเมืองขึ้น
ซึ่งอยู่ห่างไกล อันจะไปมาได้โดยใช้เรือ จึงหาพระทัยได้ฝึกหัด
ราษฎรของพระองค์ ให้มีความสามารถในการใช้เรืออย่างเชี่ยวชาญ
เพื่อเดินทางไปหาเมืองขึ้นซึ่งอยู่ห่างไกล เพราะเหตุนี้ จึงปรากฏว่า
ปอร์ตุเกสมีความสามารถมากในการเดินเรือในสมัยใช้เรือใบ

๒. การตั้งเมืองขึ้น.— การฝึกหัดเดินเรือซึ่งพระเจ้าแผ่นดินปอร์-
ตุเกสทรงพยายาม ก็ได้ผลสัมประสงค์ คือ ปอร์ตุเกสคนหนึ่ง ชื่อ วาด-
โกตากามาได้แล่นเรืออ้อมแหลม กุดโฮบ มาถึงเมือง กาลิกัต ในประเทศ
อินเดียตั้งแต่ พ. ศ. ๒๐๔๓ ถ้ายก มาโคโปโด ออกเสียแล้ว ก็เป็น
ชาวยุโรปคนแรกที่มาถึงทวีปเอเชีย ค่อนนั้นมาพระเจ้าแผ่นดินปอร์ตุเกส
จึงให้ชาวราชการมายึดถือแผ่นดินตามชายทะเลของทวีปแอฟริกาและเอเชีย
ไว้แล้วจึงเป็นเมืองขึ้นของปอร์ตุเกส ในแอฟริกาเดี่ยวยังมีเมืองขึ้น
ของปอร์ตุเกสอยู่หลายตำบล

ส่วนในทวีปเอเชียมีปอร์ตุเกส ได้เมือง กัว เมือง บอมเบ
เมือง ดิว เกาะลังกา ส่วนหนึ่งทางทิศตะวันออกของเกาะ ไทมอร์
เมือง มะละกา และเมือง มากัว ในประเทศจีน อุปราชของปอร์ตุเกส
ซึ่งปกครองเมืองขึ้นในเอเชีย ตั้งสำนักงานอยู่ที่เมือง กัว ปอร์ตุเกสได้
ทำการค้าขายโดยทางผ่านแหลมกุดโฮบอยู่ราว ๓๐๐ ปี ครั้นเมื่อดเปญ

ไปหาทั้งเมืองขึ้นในอเมริกาใต้ ปอร์ตุเกสก็ไปบ้าง และได้ยึด
ถือแผ่นดินทางตะวันออกของอเมริกาใต้ไว้เป็นอันมาก แล้วตั้งขึ้นเป็น
ประเทศ บราซิล

ภายหลัง ฮอลันดาและอังกฤษตาม ปอร์ตุเกส มา ฮอลันดาก็
ได้เกาะลังกาจากปอร์ตุเกส แต่ภายหลังต้องยกให้อังกฤษ เมือง
มะดากัสการ์ก็ได้จากปอร์ตุเกสเหมือนกัน แต่ภายหลัง
ได้แตกกับเมืองขึ้นของอังกฤษในเกาะดามัตรา เมือง บอมเบ นั้น
มีตำนานว่า พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษองค์หนึ่งได้พระธิดาพระเจ้าแผ่นดิน
ปอร์ตุเกสเป็นพระราชินี พระเจ้าแผ่นดินปอร์ตุเกสจึงยกเมือง บอมเบ
ให้อังกฤษและเป็นเมืองแรกที่อังกฤษได้ในเอเชีย ส่วนประเทศ บราซิล
นั้นได้ประกาศออกจากปกครองปอร์ตุเกสและตั้งเป็นเอกราช ปกครอง
แบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับเมืองขึ้นของดปญ

เพราะฉะนั้น บดินปอร์ตุเกสจึงเหลือเมืองขึ้นในเอเชียแต่ที่เป็น
เมืองเล็กๆ เช่น เมือง กัว กับเมือง ดิด ซึ่งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของ
อินเดีย ส่วนหนึ่งข้างตะวันออกของเกาะ ไทมอร์ ซึ่งอยู่ในหมู่เกาะ
มะลายู และเมือง มากัว ในประเทศจีน ในแอฟริกาที่ยังมีอีกหลาย
ตำบล ที่เป็นตำบลใหญ่ คือ ปอร์ตุเกสตะวันออกแอฟริกากับปอร์ตุเกส
ตะวันตกแอฟริกา

๓. การเกี่ยวข้องกับไทย.— การเกี่ยวข้องกับไทยในสมัยกรุงศรี
อยุธยาประวัติว่า เมื่อปอร์ตุเกสได้เมืองมะดากาแล้ว ทราบว่า

แต่ก่อนเมืองมตะกาเคยเป็นของไทย เกรงจะเกิดวิวาทกับไทย
 พระเจ้าแผ่นดิน ปอร์ตุเกสจึงแต่ง ราชทูตมา เฝ้า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒
 เพื่อเจริญทางพระราชไมตรี และเจรจาเรื่องเมืองมตะกา สมเด็จพระ
 รามาธิบดีที่ ๒ ทรงพระดำริว่า เรารักษามืองมตะกาไม่ได้
 และทอดทิ้งเสียมานานแล้ว จึงยกให้ปอร์ตุเกสๆ จึงเป็นไมตรีกับไทย
 และเข้ามาค้าขายในเมืองไทย ครั้นถึงแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช
 ปอร์ตุเกสได้ช่วยไทยรบชนะพม่าที่เมืองเชียงกราน สมเด็จพระไชย
 ราชาธิราชจึงพระราชทานให้ ปอร์ตุเกส สร้างวัดโรมันคารอดิกที่ กรุงศรี
 ยอยุธยา ปอร์ตุเกสจึงเป็นชาติแรกที่นำศาสนาคริสต์นิกายโรมันคารอดิก
 มาตั้งในเมืองไทย

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า การเป็นไมตรีกับปอร์ตุเกสก็
 ระงับไปคราวหนึ่ง ครั้นเมื่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น พระเจ้า
 แผ่นดินไทยทำการค้าขายกับประเทศจีน กงสุลปอร์ตุเกสที่เมือง
 มากัว ได้ช่วยให้การค้าขายของไทยในเมืองจีนสะดวก ครั้นเมื่อ
 ปอร์ตุเกสเข้ามาค้าขายในเมืองไทย เมื่อรัชกาลที่ ๒ ไทยก็ช่วยให้
 ปอร์ตุเกสค้าขายสะดวกเหมือนกัน ปอร์ตุเกสจึงตั้งกงสุลประจำเมือง
 ไทย และกลับมาค้าขายในเมืองไทยอีก ไทยตั้งกงสุลปอร์ตุเกสเป็น
 ขุนนางไทย มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอภัยพานิช ปอร์ตุเกสได้ช่วย
 ให้ไทยซื้อปืนได้สะดวก การครั้งนี้ไทยได้ออกหนังสืออนุญาตให้
 ปอร์ตุเกสมาค้าขาย แต่ไม่ได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีกัน

บทที่ ๖

ประเทศ เนเธอร์แลนด์ และ เบลเยียม

๓. ท้องแหว่งเมือง.— ประเทศทั้ง ๒ นั้นแต่ก่อนรวมกันเป็น

ประเทศเดียว ชื่อว่าประเทศ เนเธอร์แลนด์ หมายความว่า
ประเทศต่ำ เพราะบางส่วนของน้ำทะเล จึงต้องทำกำแพง
กันน้ำทะเล ประเทศต่ำตั้งอยู่ทั้ง ๒ ข้างของปากแม่น้ำไรน์ เขต
แดนทิศเหนือจดทะเลเหนือ ทิศตะวันออกจดประเทศเยอรมัน ทิศใต้
จดประเทศฝรั่งเศส ทิศตะวันตกจดทะเลเหนือ

ประเทศค่านี้ออกเป็น ๒ ภาค ๆ เหนือของเมืองเป็นเชื้อเยอรมัน
และถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เหมือนเยอรมัน แต่ภาคใต้
คนพื้นเมืองเดิมเป็นเชื้อดรายพวก ฟัดมางด์ แต่เพราะอยู่ใกล้ฝรั่งเศส
จึงมีพวกฝรั่งเศสเข้าไปผสมอยู่มาก จนส่วนมากของพลเมืองกลายเป็น
ฝรั่งเศส ถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเหมือนฝรั่งเศส และใช้
ภาษาฝรั่งเศสด้วย

๒. เหตุที่แยกออกจากกัน.— เมื่อครั้งพระเจ้า ชาร์ลส์ ที่ ๕ ซึ่ง
ทรงปกครองทั้งประเทศเยอรมันและสเปนยังมีพระชนม์อยู่นั้น พระองค์
ทรงปกครองประเทศค่านี้อยู่ แต่เพราะพระองค์ล้มลงในแดนประเทศ
ค่านี้อย่างนี้ จึงทรงมีคำสั่งให้แบ่งเมืองออกเป็น ๒ ชาติที่ทำการติดต่อกัน
ถ้าบังคับบัญชาจะจัดขึ้นจะต่อสู้ จึงตั้งพระองค์เป็นเพียงผู้อารักขา
ปล่อยให้คนพื้นเมืองปกครองกันเอง ครั้นพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว

ประเทศคำเป็นมรดกตกอยู่แก่พระเจ้าฟิลิปปีที่ ๒ โอรสของพระองค์
ซึ่งทรงปกครองประเทศสเปน พระเจ้าฟิลิปปีที่ ๒ ต้องการจะให้
พลเมืองในประเทศ คำนับถือ ศฤงคาร ศาสนา นิการายโรมัน คารอดิก ทั้งหมด
พลเมืองประเทศคำทางฝ่ายเหนือซึ่งถือนิกายโปรเตสแตนต์ไม่ยอม จึง
ต่อสู้ขัดขวาง เณรณมีเจ้าเยอรมันองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าวิลเลียม
นาตโซ รับหน้าที่เป็นหัวหน้าของพวกประเทศคำ ต่อสู้
กับพระเจ้าฟิลิปปีที่ ๒ ผู้กษัตริย์นานจนเจ้า วิลเลียมนาตโซ ถูก
ผู้ร้ายยิงสิ้นพระชนม์ พระเจ้าฟิลิปปีที่ ๒ สิ้นพระชนม์เอง การ
สงครามก็ไม่ถึงที่สุด พระเจ้าฟิลิปปีที่ ๓ ซึ่งครองประเทศสเปน
ต่อจากพระเจ้าฟิลิปปีที่ ๒ มา ทรงเห็นว่า อังกฤษกับฝรั่งเศสช่วย
อุดหนุนพวกประเทศคำ พระองค์จะเอาชนะพวกประเทศคำไม่ได้
จึงทำสัญญากับหัวหน้าพวกประเทศคำ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๒ สัญญาฉบับ
นั้นมีความสำคัญว่า ประเทศคำแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ (๑) ภาค
เหนือทั้งหมดกับภาคใต้บางจังหวัด ซึ่ง วิลเลียมนาตโซ เคยปกครอง
และตั้งชื่อว่าจังหวัดรวม (อยู่ในเขตโปรวินซ์) นั้น พระเจ้าฟิลิปปีที่ ๓
ยกให้เป็นของพวกจังหวัดรวม ภาคนี้ต่อมากลายเป็นประเทศ ฮอลแลนด์
หรือ ฮอลันดา แต่ทางราชการอังกฤษเรียก เนเธอร์แลนด์ (๒) ภาคใต้
บางจังหวัด ซึ่งเหลือจากจังหวัดรวมคงเป็นของพระเจ้าฟิลิปปีที่ ๓ ต่อมา
และเรียกชื่อใหม่ว่า สเปนนิช เนเธอร์แลนด์ ภาคนี้ต่อมากลายเป็น
ประเทศเบลเยียม จะแยกกล่าวเรื่องของประเทศเนเธอร์แลนด์และเบลเยียม

ต่อไปดังนี้

ก. ประเทศ เนเธอร์แลนด์

๑. การตั้งเมืองขึ้นของเนเธอร์แลนด์.— ชาวประเทศ เนเธอร์แลนด์ เราเรียกกันว่า ฮอลันดา แต่ก่อนเรียกว่า จิ๊ตندا ก็มี เป็นชาติที่สามารถในการเดินเรือทำนองเดียวกับ โปรตุเกส ได้ตามโปรตุเกสมาในทวีป เอเชีย แทบทุกแห่ง แล้วยังแผ่นดินที่โปรตุเกสได้ และปกครองอยู่ไปได้หลายแห่ง เช่น เกาะลังกา และจังหวัด มะละกา เป็นต้น เกาะชวาซึ่งเป็นเมืองขึ้นอย่างเอกของฮอลันดา เวลานี้ โปรตุเกสก็ไปตั้งอยู่ก่อนเหมือนกัน แต่ฮอลันดา ตามมา และได้ทำสงครามกับพวกชวาตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๓๕๐ รบกันอยู่หลายปี ฮอลันดา จึงได้เกาะชวาได้ และตั้งทำการค้าขายมั่นคงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๒ ภายหลังอังกฤษตามฮอลันดา มา และเกิดแย่งแผ่นดินกัน แต่ในที่สุด ฮอลันดาได้ตกลงแบ่งแผ่นดินกับอังกฤษ ฮอลันดาจึงตั้งมั่นได้เกาะชวา และใช้เกาะชวาเป็นสถานีกลาง สำหรับทำการค้าขายกับชาติต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย

แล้ว ฮอลันดา เข้ามาค้าขายถึง กรุงศรีอยุธยา เมื่อ รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร ได้ตั้งสถานีทำการค้าขายที่ปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ เรียกว่า นิวดาเมสต์เตอร์แดม ครั้นถึงแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เกิดวิวาทกับไทย เนื่อง

จากไทยทำการค้าขายกับญุ่น ขณะนั้นญุ่นโกรธปรอททุเกส
ว่า ไปตั้งต่อนค้าณาคฤสถ์ณิกายโรมันคาธอลิก ในประเทศญุ่น ๆ จึง
ไม่ให้ฝรั่งไปค้าขายในประเทศญุ่น ฝรั่งต้องเอาสินค้ามา
อาศัยฝากเรือไทย จึงส่งไปขายประเทศญุ่นได้ ภายหลัง
ฮอลันดาพยายามชี้แจงให้ญุ่นทราบ ว่า ฮอลันดาไม่ได้มีถือศาสนา
คฤสถ์ณิกายโรมันคาธอลิก ญุ่นจึงให้ฮอลันดาไปค้าขายที่ประเทศญุ่น
ได้ ฮอลันดาต้องการจะไม่ให้สินค้าของฝรั่งชาติอื่น ที่มา
อาศัยฝากเรือไทย ไปถึงประเทศญุ่นได้ ฮอลันดาจึงเอา
เรือรบมาปิดปากน้ำเจ้าพระยา ไม่ให้เรือไทยออก สมเด็จพระ
พระนารายณ์ต้องรีบเจรจา และทำสัญญาปรองดองกับฮอลันดา โดย
ยอมให้ฮอลันดาซื้อหนังสือตัวในเมืองไทยได้ ฮอลันดาจึงเลิก
ปิดปากน้ำเจ้าพระยา เรื่องนี้เป็นมูลเหตุให้สมเด็จพระนารายณ์
เตรียมสร้างป้อม และรับเป็นไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เห็น
จะเนื่องจากการวิวาทกันนี้ เป็นเหตุให้การค้าขายของฮอลันดา
ในเมืองไทยไม่ดี ฮอลันดาจึงเลิกสถานการค้าขายที่ปากคลองบาง
ปลากด จังหวัดสมุทรปราการเสีย

นอกจากทางทวีปเอเชีย ฮอลันดา ยังได้ไปหาเมืองขึ้นในอเมริกาทั้ง
เหนือและใต้ ในอเมริกาเหนือฮอลันดาได้ยึดถือแผ่นดินตรง
ที่บัดนี้เป็นเมือง นิวยอร์ก ไว้ แล้วตั้งสถานีทำการค้าขาย ตั้งชื่อ
ว่า นิวแอมสเตอร์แดม เหมือนกัน แต่ภายหลังต้องยกให้อังกฤษยัง

ส่วนในอเมริกาได้ ฮอลันดาได้ยึดถือประเทศ เกียนา ไว้ และปกครองต่อมาจนถึงบัดนี้ ฮอลันดามีความประสงค์แต่จะทำการค้าขาย และต่อเมื่อได้โอกาส จึงจะยึดที่ดินไว้เป็นเมืองขึ้น ไม่ประสงค์จะทำการแผ่อาณาเหมือนปอร์ตุเกส เพราะฉะนั้น เมื่อฝรั่งต้องชาวคนไปถึงประเทศไหน พลเมืองในประเทศนั้นจึงชอบฮอลันดา และเกลียดปอร์ตุเกส

๒. เรื่องเนเธอร์แลนด์ตั้งแต่บัดนี้จนถึงปัจจุบัน.— ฮอลันดาเป็นชาติที่ทำการฮึดสู้ระ เมื่อใครมาข่มเหง เป็นดั่งผู้อย่างไม่คิดชีวิต จะเห็นได้จากที่กล่าวแล้วว่าสเปนปราบไม่ลงจึงต้องปล่อยให้เป็นฮึดสู้ระ เมื่อเป็นฮึดสู้ระแล้ว ได้ต่อสู้กับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ถึง ๒ ครั้ง ๆ หลังฮอลันดายอมทำถายกำแพงกันน้ำทะเล ให้นำทะเลท่วมบ้านเมือง กองทัพฝรั่งเศสตั้งอยู่ไม่ได้ ต้องถอยกลับไป เป็นอันว่า พระเจ้าแผ่นดินที่บุญหนักศักดิ์ใหญ่ อย่างพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ยังปราบฮอลันดาไม่ลง ตั้งแต่เป็นฮึดสู้ระมา นโปเลียนเท่านั้นที่ปราบฮอลันดาได้ และตั้งน้องชายของตนขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินฮอลันดา แต่ครั้นเมื่อนโปเลียนหมดอำนาจแล้ว กองเกร็ดดีแห่งเวียนนา ได้กลับตั้งประเทศ เนเธอร์แลนด์ ให้เป็นเอกราชขึ้นใหม่ และบังคับฝรั่งเศสให้ยกอาณาเขตต์ ดินแดนเนเธอร์แลนด์ ให้

รวมเป็นประเทศเดียวกับเนเธอร์แลนด์ด้วย เพื่อให้เป็นประเทศใหญ่
ตั้งอยู่ระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี เนเธอร์แลนด์จึงจัดเป็นเอกราช
ขึ้นอีก แต่การที่เฮาอาณาเขตต์ ดัเปญนิชเนเตร์ดันด์ มารวมด้วย
นั้น รวมกันอยู่ได้ ๑๕ ปีเท่านั้น ดังจะกล่าวต่อไป

จ. ประเทศ เบลเยียม

๑. ชาวเบลเยียมทำสงครามเพื่อความอิสระ.— ทำนานแผ่นดิน
ซึ่งเป็นประเทศเบลเยียมบัดนี้ ได้ก่อกำเนิดขึ้นแยกกับจังหวัด
รวม (อยู่ในเขต โปรวันซ์) ว่าคงเป็นของดัเปญนีชเนเตร์ดันด์ และมีชื่อว่า
ดัเปญนิชเนเตร์ดันด์ ครั้นเสร็จสงครามแย่งราชบัลลังก์ ดัเปญ
นีชเนเตร์ดันด์ให้แก่ออสเตรีย ๆ ทำสงครามแพ้ นโปเลียน ออสเตรีย
ต้องยกอาณาเขตต์ดัเปญนิชเนเตร์ดันด์ให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อ พ. ศ. ๒๓๔๐
ฝรั่งเศสปกครองต่อมาจน นโปเลียน แพ้ถึงที่สุด กองเกรตส์แห่ง—
เวียนนา บังคับฝรั่งเศสให้ยกอาณาเขตต์ ดัเปญนิชเนเตร์ดันด์ (คือ
เบลเยียม) ให้แก่ประเทศ เนเตร์ดันด์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

การที่กองเกรตส์แห่งเวียนนา บังคับ ฝรั่งเศสให้ยก เบลเยียมให้แก่
เนเตร์ดันด์นั้นประสงค์จะให้รวมกันเป็นประเทศเดียว เพื่อกันอยู่ระหว่าง
ประเทศฝรั่งเศสกับเยอรมนี หาได้นึกไม่ว่า ฮอลันดากับ
เบลเยียม ต่างกันถึง ๓ ประการ คือ ชาติ ศาสนา และภาษา
เพราะฮอลันดาเป็นเชื้อสายพวก แฟกซอน อันเป็นพวกหนึ่ง

ของเยอรมัน แต่ชาวเบลเยียมทางเหนือเป็นพวกฟัดามังต์และ
ชาวเบลเยียมทางใต้เป็นฝรั่งเศส คำสอนต่างกัน คือ พวก
ฮอลันดามักถืออิกายโปรเตสแตนต์ แต่ชาวเบลเยียมมักถือ
อิกายโรมันคาทอลิก ภาษาที่ต่างกัน คือ ภาษาฮอลันดา
ใกล้ไปทางเยอรมัน แต่เบลเยียมมีคนใช้ภาษาฝรั่งเศสอยู่ด้วย
เป็นจำนวนมาก เหลือพวกฟัดามังต์ ซึ่งใช้ภาษาเดิมอยู่เป็นจำนวน
น้อย ถึงกระนั้นชาวเบลเยียมก็ทนอยู่ในความปกครองฮอลันดาถึง
๑๕ ปี ปรากฏว่าฮอลันดาจัดการปกครองเอารัดเอาเปรียบชาวเบลเยียม
อยู่ด้วย ชาวเบลเยียมจึงต่อสู้ฮอลันดา เพื่อตั้งประเทศ
ของตนเป็นอิสระ

การต่อสู้เริ่มตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๗๓ อันเป็นเดือน
กำหนดงานประจำปีของเมืองบรัสเซลส์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเบลเยียม
บัดนี้ ชาวเบลเยียมได้วางแผนการต่อสู้อย่างฉลาด คบหา
เจ้าหน้าที่ฮอลันดาให้หลงเชื่อ จึงมีการระดมกระบวนน้อย คือ
ประกาศว่า งานประจำปี พ.ศ. ๒๓๗๓ มี ๓ วัน วันจันทร์
ที่ ๒๓ สิงหาคม มีดอกไม้ไฟ วันอังคารที่ ๒๔ สิงหาคมมีการจุดโคมไฟ
วันพุธที่ ๒๕ สิงหาคม มีการบวง พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ ทรงทราบ
ประกาศนั้นแล้ว ทรงพระดำริว่าชาวเบลเยียมขู่ว่าให้ก่อกบฏจึงมิได้ระมัด
ระวังอย่างควร แต่เจ้าหน้าที่ก็คอยดูเหตุการณ์ตามปกติ พอถึงวันที่ ๒๓
ก็ได้เห็นมีดอกไม้ไฟจริง วันที่ ๒๔ ก็ได้เห็นมีการจุดโคมไฟจริง วันที่ ๒๕

ตอนกลางวัน ก็ยังปกติอยู่ พอลงจันมีละครโอเปร่า เล่นเรื่อง
เมืองเนเป็ลส์ เป็นกบฏต่อต้านเปอู เจ้าหน้าที่ฮอดันดาก็ถนัดหัวเราะ
ไม่ได้ เข้าใจว่า การที่พวก เบดเยียม ประกาศว่าจะมีการกบฏนั้น
คือ เล่นละคร โอเปร่าเรื่องกบฏเท่านั้นเอง เป็นการพูดเพื่อให้
ขบขัน เจ้าหน้าที่ฮอดันดาจึงหมดหัวง แต่พอละคร
เลิก ชาว เบดเยียม ก็มาชุมนุมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า แล้วยก
เข้าทำลายที่ทำการของรัฐบาล เผาบ้านข้าราชการ ฮอดันดา
และจำข้าราชการฮอดันดา ครั้นแล้ว ก็ตั้งกองระวังเหตุการณ์
ขึ้นในเมืองบรัสเซลล์

พระเจ้าวิลเลียมที่ ๑ เจ้าแผ่นดินเนเธอร์แลนด์ ทรงทราบ จึงโปรด
ให้เจ้า เพ็ร์เทริก พระโอรสองค์ที่ ๒ คุมทหาร ๑ หมื่น ยกไปปราบปราม
ชาวเบดเยียม ๆ ต่อสู้แข็งแรง เจ้า เพ็ร์เทริก ต้องล่าถอย ทหารเบดเยียม
ซึ่งประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ ก็เข้ากับพวกเบดเยียมหมด เมื่อชาว
เบดเยียมเห็นมีทางที่จะสำเร็จได้ จึงตั้งรัฐบาลขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๓๗๓ รัฐบาลเบดเยียมประกาศว่า ประเทศเบดเยียมเป็น
อิสระปกครองตนเอง จึงนับว่าประเทศเบดเยียมแยกออกจากฮอดันดา
ตั้งแต่นั้นมา ต่อئ้นมา ๔ เดือน รัฐบาลเบดเยียมก็ประกาศใช้
รัฐธรรมนูญ ๆ มีความสำคัญว่า เบดเยียมปกครองโดยธรรมเหียนมี
พระเจ้าแผ่นดินได้กฎหมาย แล้วรัฐบาลเบดเยียมเชิญ ดยุก เคอเนมูร์ด
โอรสองค์ที่ ๒ ของพระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ พระเจ้าแผ่นดิน ฝรั่งเศส

ไปเป็นพระเจ้าแผ่นดินเบลเยียม แต่พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปป์ ไม่ยอม
ให้พระโอรสไปครองประเทศเบลเยียม เพราะกลัวจะเกิดสงคราม
เหมือนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้พระนัดดาไปครองประเทศสเปน
รัฐบาลเบลเยียมจึงเชิญเจ้าเยอรมันแห่งนครเซกซ์โคเบอร์ก ทรงพระนาม
ว่า เจ้าเลโอโปลด์ ไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เจ้าเลโอโปลด์ ทรงรับเป็น
พระเจ้าแผ่นดินเบลเยียม ทรงพระนามว่า พระเจ้าเลโอโปลด์ที่ ๑

๒. การรับรองประเทศเบลเยียม.— ชูเรดำคัญที่พระเจ้า เลโอ-
โปลด์ที่ ๑ จะต้องกระทำ ก็คือ จะต้องเจรจาให้มหาประเทศในยุโรป
รับรองความเป็นเอกราชของเบลเยียม แต่การเจรจาดังนี้ไม่ใช่
ง่าย เพราะการที่เบลเยียมต้องรวมกับฮอลันดาคือมหาประเทศเป็น
ผู้จัด เพราะฉะนั้น การที่จะให้เบลเยียมเป็นอิสระ ก็ต้องให้
มหาประเทศเป็นผู้จัดอีก พระเจ้า เลโอโปลด์ ทรงขอให้พระเจ้าแผ่นดิน
ฝรั่งเศสทรงชักชวนมหาประเทศ ให้ประชุมกันพิจารณาปัญหาเรื่อง
ประเทศเบลเยียม พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสทรงรับช่วย มหาประเทศ
จึงประชุมกันที่กรุงลอนดอน ปรีक्षाกันว่า ควรรับรองให้เบลเยียม
เป็นเอกราชหรือไม่ กำลังประชุมกันอยู่นั้น ฮอลันดากลับมารบกับ
เบลเยียมอีกครั้งหนึ่ง ฝรั่งเศสเข้าช่วยเบลเยียม ฮอลันดาต้อง
ถอยกลับไป ค่อนนั้นมา ที่ประชุมมหาประเทศที่กรุงลอนดอน
ก็ตกลงทำสัญญากันขึ้นฉบับหนึ่ง ดำไว้เป็นสัญญาได้เมื่อวันที่ ๑๕
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๗๔ ใจความสำคัญของสัญญาดังนั้นนี้ว่า

มหาประเทศรับรองเบเลเยินให้เป็นเอกราชอย่างสมบูรณ์ แต่พระเจ้าแผ่นดิน ฮอลันดา หรือ เนเธอร์แลนด์ ไม่ยอมรับรองสัญญาอันอยู่ถึง ๖ ปี พงษ์ยอมรับรองเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๐ ประเทศเบเลเยินจึงเป็นเอกราชอย่างไม่มีข้อบกพร่องตั้งแต่นั้นมา

มหาประเทศทั้งหลาย เมื่อได้ รับรองความเป็นเอกราชของเบเลเยินแล้ว ก็คิดจะให้เบเลเยินเป็นประเทศกลาง ความประสงค์ของ กองเกรตส์แห่งเวียนนา จึงตกลงกันทำสัญญากเบเลเยินเป็นประเทศกลางชั้นระดับหนึ่ง มีข้อสำคัญว่า ประเทศหนึ่งประเทศใด จะบุกรุกเข้าไปในประเทศเบเลเยินไม่ได้ สัญญาฉบับนี้ อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา (ยังเป็นประมุขของเยอรมนีอยู่) ปรุสเซีย (ยังเป็นประเทศที่ ๒ ในเยอรมนีอยู่) และรัสเซีย ได้ลงนามรับรองพร้อมกัน

เมื่อเบเลเยินได้อิสสรภาพสมบูรณ์แล้ว รัฐบาลจึงจัดการบ้านเมืองให้ดีขึ้นทุกอย่าง ปัญหาเรื่องคนทพูดภาษา ฟังตามังค์ ขอให้ รัฐบาลรับรองภาษาของคนเท่ากับภาษาฝรั่งเศสนั้น รัฐบาลก็ผ่อนผันให้เป็นบางอย่าง แต่ภาษาฝรั่งเศสคงเป็นภาษาที่ใช้ในราชการเบเลเยินตลอดมา

ส่วนการตีบตันคดีวงศันั้น พระเจ้า เดโอโปดท์ที่ ๑ ผู้เป็นปฐมกษัตริย์ ครองราชสมบัติมาถึง พ. ศ. ๒๔๐๘ ก็สิ้นพระชนม์ พระโอรสของพระองค์ได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่า พระเจ้า เดโอ-

โปรดที่ ๒ ๆ เป็นผู้จัดการยึดถือแผ่นดินลุ่มแม่น้ำ คองโก ใน
 แอฟริกา ซึ่งเรียกว่าเบตเยยมคองโก ได้ได้ พระองค์ขึ้นพระชนม์เมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๕๒ พระโอรสของพระองค์ได้รับรัชทายาท ทรงพระนาม
 ว่าพระเจ้า อัดเบดที่ ๓ ๆ ได้คือผู้เยอรมันเมื่อมหาสงครามครั้งที่
 ๑ และได้ตกเขาขึ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ นี้

บทที่ ๗

ประเทศ อังกฤษ

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑. ทิศและอาณาเขต.— ประเทศอังกฤษตั้งอยู่บนเกาะใหญ่ ๒ เกาะ และเกาะเล็กซึ่งอยู่ใกล้เคียง เกาะเหล่านี้ตั้งอยู่ตรงทิศตะวันตกของทวีปยุโรป อาณาเขต ทิศเหนือจดมหาสมุทรแอตแลนติก ทิศตะวันออกจดทะเลเหนือ ทิศใต้จดช่องอังกฤษ ทิศตะวันตกจดมหาสมุทรแอตแลนติก มีพื้นที่ ๒๕๕,๐๗๐ ตารางกิโลเมตร (สยาม ๕๑๗,๓๗๕ ตารางกิโลเมตร) มีดำมนคร ๕๕,๐๕๐,๓๐๐ คน

เกาะใหญ่ที่สุด ซึ่งกรุงลอนดอนตั้งอยู่นั้น ชื่อเกาะบริเตน แบ่งออกเป็น ๓ ภาค คือ ภาคตะวันออก ชื่อ อิงแลนด์ ภาคตะวันตกชื่อ เวลส์ ภาคเหนือ ชื่อ สกอตแลนด์ เกาะใหญ่ที่ ๒ ตั้งอยู่ตรงทิศตะวันตกของเกาะ บริเตน ชื่อ เกาะ ไอร์แลนด์ แบ่งเป็น ๒ ภาค คือ ภาคเหนือ ชื่อ อัลสเตอร์ ภาคใต้ชื่อ ไอร์แลนด์

๒. พลเมือง.— คนพื้นเมืองเดิมในประเทศอังกฤษ มีชื่อเรียกว่า บริตอน เป็นเจ้าของประเทศอังกฤษเมื่อครั้งยังมีชื่อว่าเกาะ บริเตน คนพวกนี้ เมื่อ พ.ศ. รว ๕๐๐ ยังเป็นคนป่าอยู่ กล่าวคือ ในฤดูหนาว ใช้หนังสัตว์หุ้มห่อร่างกาย ในฤดูร้อน ไม่ต้องใช้อะไรหุ้มห่อร่างกายเลย แต่ใช้ยางไม้ทอร่างกาย จนผิวหนังคล้าย

ผู้นำเงินแก่ เรือนซึ่งเป็นทาสัย ก็ทำด้วยไม้ขัดไขว่กัน แล้วเอา
โคลนทา เพื่อบ้องกันลมและฝน เรือซึ่งเป็นพาหนะทางน้ำ พวก
บริติชอน ทำโดยเขาไม้ขัดไขว่กัน แล้วเอาหนังสัตว์หุ้ม รวมความว่า
เป็นคนป่าเถื่อน ๆ นั้นเอง ภายหลังมีคนซึ่งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ ได้
ข้ามไปรุกรานหลายชาติ ดังจะกล่าวต่อไป

ก) ชาติ เซดจ์ ข้ามไปจากประเทศโกล (คือที่เป็นประเทศฝรั่งเศส
บัดนี้) ได้พาเอาศาสนา คริสต์ ไปด้วย พวก บริติชอน เคย
รับถือศาสนามัน ครั้นพวก เซดจ์ ยกไปมากเข้า พวก บริติชอน เห็น
จะเป็นอันควาย จึงต่อสู้ขัดขวาง พวก เซดจ์ ทานกำลังไม่ไหว
จึงพากันถอยร่นขึ้นไปทางเหนือ ซึ่งบัดนี้เป็น ดักลาสแลนด์

ข) ชาติโรมัน ได้กล่าวแล้วในเรื่องประเทศอิตาลีว่า โรมัน
ได้ข้ามไปรุกรานประเทศอังกฤษ เมื่อคอนพลายสนัษประชาธิปไตยแห่ง
โรมัน ยิวุสซีซาร์ แม่ทัพโรมันคือคนสำคัญองเกาะ บริเตน ได้เมื่อ
พ.ศ. ๔๘๘ โรมันปกครองเกาะ บริเตน อยู่เกือบ ๕๐๐ ปี โรมันได้สร้าง
กรุงลอนดอนเมือง บาธ และเมือง ยอร์ก ขึ้น พวก บริติชอน ได้จำแนบ
การสร้างบ้านเรือนด้วยหินด้วยอิฐ การเอาชนสัตว์มาทำเครื่องนุ่งห่ม
และการเพาะปลูกจากโรมัน ถึงสำคัญ คือ พวกโรมันได้สร้างโรงเรียน
ขึ้นตั้งตอนกลางบุตร พวกบริติชอนก็ทำตามอย่างทำตาม นับเป็นขั้นแรก
ที่พวก บริติชอน ถ้าวินดูอารยธรรม ครั้นถึง พ.ศ. ๘๖๘ เมืองหลวง

ของโรมัน ถูกบุกรุกจากข้าศึก พวกโรมัน จึงยกกลับไปจากประเทศ
อังกฤษจนหมด

ก) ชาติ แองเกิล กับ แซกซอน เมื่อพวกโรมันกลับไปหมดแล้ว
เยอรมันสองพวก คือ แองเกิล กับ แซกซอน ได้เข้าไปรุกรานประเทศอัง-
กลุช พวกบริตตันต่อสู้กับเยอรมัน ๒ พวกนั้น มาถึงตอนนั้นพวก
เซกต์ซึ่งขึ้นไปตั้งอยู่ใน สก็อตแลนด์ ไปมีบุตรหลานสืบต่อกันเป็นหมู่ชนซึ่ง
มีจำนวนมากและแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกฟิคต์ กับพวก ลักออค เมื่อ
คน ๒ พวกนี้ รู้ว่าโรมันพากันกลับไปหมดแล้ว จึงบุกรุกลงมาทางทิศใต้
เพื่อหาแผ่นดิน ซึ่งทำการเพาะปลูกได้ดี พวก บริตตัน ต่อสู้ขัดขวาง
และขอให้พวก แองเกิล กับพวก แซกซอน ช่วย ต่อสู้ พวก ฟิคต์ และ
พวกลักออค พวก แองเกิล กับ พวก แซกซอน ก็รับช่วย พวก ฟิคต์ กับ
พวกลักออคสู้ไม่ไหว จึงถอยไปตั้งอยู่ในที่ซึ่งบัดนี้เป็นภาค เวสต์ และ
ภาคลักออคแลนด์ ฝ่ายพวก แองเกิล กับพวก แซกซอน ซึ่งภายหลังเรียกร
รวมว่า แองโกลแซกซอน นั้น ก็มีอำนาจมากขึ้นทุกที ในที่สุดก็ได้
ปกครองแผ่นดินทางตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะ บริเตน ซึ่งเป็นที่
ทำการเพาะปลูกได้ดีกว่าภาคอื่นในเกาะนั้น แผ่นดินภาคนั้นจึงได้ชื่อว่า
อิงแลนด์ ตามชื่อพวก แองเกิล นั้น เรื่องนี้เป็นตัวอย่างอันดีให้คิดว่า
ชาติของใคร คนชาติหนึ่งควรรักษาสีธรรมของตนเอง ถ้าใช้คนชาติ
อื่นให้ช่วยรักษาสีธรรมให้ตน ตนก็จะเสียสีธรรมไป แม้ชาติที่ช่วย
รักษาสีธรรมนั่นเอง เช่นพวก บริตตัน ขอให้พวกแองโกล แซกซอน

ช่วยต่อสู้พวก พิคคี กับพวกสกอตตั้งกล่าววัน เมื่อพระราชาขึ้นแล้ว
พวก บริตตอน ก็ต้องเสียอิสรภาพแก่พวก แองโกลแซกซอน นั้นเอง

ง) ซาคี เดนส์ คือคนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ เดนมาร์กกับคน
ได้ไปรุกรานประเทศ อังกฤษ ตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๓๐๐ พวก แองโกล
แซกซอน ได้ต่อสู้ คำนทานเรื่อยมา แต่ในที่สุดพวก เดนส์ ก็ได้
ปกครองประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๖ หัวหน้าพวก เดนส์ ชื่อ
คานุก ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ แต่เมื่อพระเจ้า คานุก ขึ้น
พระชนม์แก่มากไม่ถึง ๓๐ ปี พวก แองโกลแซกซอน ก็กลับได้อำนาจใน
ประเทศอังกฤษคืน

จ) ซาคี นอร์มังก์ คือ คนซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นในเขตต์ นอร์มังก์
ได้ข้ามไปรุกรานประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ราว ๑๖๐๐ พระเจ้า
วิลเลียมผู้ครอง นอร์มังก์ ได้ประเทศอังกฤษได้ เมื่อ พ.ศ. ๑๖๐๘ ได้
ปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษในขั้นนี้ และวงศ์นั้นได้เป็น
พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษหลายองค์ เป็นเหตุให้อังกฤษได้รับชนบทรวมเขย
สร้างเศไปสู่เป็นอันมาก

ชาวอังกฤษบางคน เป็นเชื้อสายของชาติต่าง ๆ ที่ออกนามมานั้น
ฉะนั้นภาษาของชาติเหล่านี้ จึงปนอยู่ในภาษาอังกฤษด้วย

๓. คำสันา. — ดันคปาปา เกรกอรี ได้ส่งบาทหลวงจากกรุงโรมไป
ประกาศคริสต์ศาสนาแก่พวก แองโกลแซกซอน ในประเทศอังกฤษ พวก
แองโกลแซกซอน จึงได้นับถือ นิการโรมันคาทอลิก ก่อน ภายหลัง

นิกาย โปรเตสแตนต์ แลเข้าไปในประเทศอังกฤษบ้าง คนอังกฤษ
 บางพวกรับนับถือนิกาย โปรเตสแตนต์ จึงเกิดแข่งขันกันขึ้น ครั้นเมื่อ
 พระราชินี เอดิซาเบธ ซึ่งทรงนับถือนิกาย โปรเตสแตนต์ ได้เป็น พระเจ้า
 แผ่นดินอังกฤษ พระองค์ทรงหาอุบายจัดการเรื่องศาสนา จนนิกาย
 โปรเตสแตนต์ ชะนิกาย โรมันคาทอลิก ได้ นิกาย โปรเตสแตนต์
 จึงเป็นนิกายซึ่งทางราชการอังกฤษรับรองว่า เป็นศาสนาสำหรับชาติ—
 อังกฤษตั้งแต่สมัยพระราชินี เอดิซาเบธ มาจนบัดนี้

๔. การปกครอง.— ประเทศอังกฤษปกครองโดยธรรมเนียมมีพระ
 เจ้าแผ่นดินตลอดมา มีอยู่คราวเดียวที่ปกครองอย่าง ประชาธิปไตย
 คือ สมัย โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด แต่ก็มี
 เวลาเพียง ๓๐ ปีเท่านั้น ต่อจากนั้น ก็มีพระเจ้าแผ่นดินสืบมาจน
 บัดนี้ จะกล่าวเรื่องพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษในสมัยโบราณ โดย
 ลังเซป ดังนี้

๓) ได้กล่าวแล้วว่า ชนชาติบริตตอนเป็นเจ้าของถิ่นเดิมใน
 ประเทศอังกฤษบัดนี้ ซึ่งแต่ก่อนเรียกว่าเกาะ บริเตน การปกครอง
 สมัยนั้นกล่าวกันเพียงว่ามีพระเจ้าแผ่นดิน และไม่มีตำแหน่งตะเยียด
 ยิ่งกว่านั้น

๔) สมัย พวก แองโกล แซกซอน ได้เข้ามามีอำนาจใน อังกฤษ
 มีตำนาน กล่าวว่ประมุขของชาติ แองโกลแซกซอน คนหนึ่ง ชื่อ
 เบ็กเบ็ค ได้รวบรวมชนชาติเดียวกันทั้งสิ้นเป็นอาณาจักร อังกฤษ

เอ็กเบ็ค ได้เป็นปฐมกษัตริย์ และมีเชื้อสายสืบวงศ์ต่อมาหลายองค์

๓) สมัยพวก แองโกล์แซกซอน ได้ปกครองประเทศอังกฤษคอน
ตัน ๆ นั้น มีพวกเดนส์ คือพลเมืองซึ่งเป็นเจ้าของดินในประเทศ
เดนมาร์กเดี่ยวนัยกมารบกัน พวก แองโกล์แซกซอน ได้ต่อสู้รักษา
อิสรภาพไว้ได้หลายครั้ง แต่พวก เดนส์ ได้ประเทศอังกฤษได้ครั้ง
หนึ่ง ประมุขของ เดนส์ ที่มาปกครองประเทศอังกฤษทรงพระนามว่า
คานุต ครองประเทศอังกฤษอยู่จนสิ้นพระชนม์ ต่อจากนั้นราว ๓๐ ปี
พวก แองโกล์แซกซอน ก็กลับได้ครองประเทศอังกฤษอีก

๔) สมัยวงศ์ นอร์มันด์ ในฝรั่งเศสได้ครองประเทศอังกฤษ เมื่อ
แองโกล์แซกซอน กลับได้ครองประเทศ อังกฤษ ขึ้นใหม่ เกิดมีความ
เกี่ยวพันกับพวก นอร์มันด์ โดยการสมรส จึงเกิดมีเจ้าแผ่นดินอังกฤษ
เป็นเชื้อสายชาว นอร์มันด์ และเขาชาว นอร์มันด์ ไปเป็นข้าราชการ
ความเกี่ยวพันนี้เคยเป็นเหตุให้เจ้าผู้ครอง นอร์มันด์ ยกทัพไปตี
ประเทศอังกฤษได้ เจ้าผู้ครอง นอร์มันด์ องค์นั้นเคยได้เป็นพระเจ้า
แผ่นดิน อังกฤษ ทรงพระนามว่าพระเจ้า วิลเลียม มีคำเฉลิมพระ
เกียรติว่า วิชิตราช หมายความว่าผู้ตีประเทศอังกฤษได้ และมีผู้
สืบวงศ์ต่อมาหลายองค์

๕) สมัยวงศ์ ปลังกาเชอเน็ค วงศ์นี้เดิมก็อยู่ในฝรั่งเศส
เหมือนกันแต่เคยจะของเป็นญาติกับวงศ์ นอร์มันด์ ด้วย อาณาเขต
นอร์มันด์ ก็รวมเป็นของวงศ์นี้หมด โดยการรับมรดก กษัตริย์องค์

แรกทรงพระนามว่าพระเจ้า เฮนรี ที่ ๒ ๆ มีแผ่นดินในฝรั่งเศสเกือบครึ่งประเทศฝรั่งเศส

๖) สมัยวงศ์ ทิวคอร วุคส์ ปดิงคาเชอเน็ค ดันคูนยเพวระ ทำสงครามแย่งราชสมบัติกันเอง ซึ่งเรียกว่าสงครามดอกกุหลาบ เพราะพระเจ้า เฮนรี ที่ ๒ ใช้เครื่องหมายดอกกุหลาบแดง พระเจ้า เอ็ดเวิร์ด ที่ ๔ ใช้เครื่องหมายดอกกุหลาบขาว สงครามดอกกุหลาบเป็นเหตุให้พลเมืองตายมาก พลเมืองเบอหน่ายอย่างที่สุด จึงคิดตั้งก๊กใหม่เพื่อปราบปราม คือกักทางเมืองของพวก ที่ใช้เครื่องหมาย ดอกกุหลาบ ลงเสียทั้ง ๒ ฝ่าย พลเมืองล้มประดังคเพราะมีเจ้าองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เฮนรี ทิวคอร กล่าวกันว่าเป็นเด็กกล้าแก่ เชื้อสายบริคอน แท้ ทรงเกลี้ยกล่อมราษฎรเข้าเป็นพรรคพวกได้เป็นอันมาก จึงปราบพวกดอกกุหลาบลงได้ แล้วได้เป็นปฐมกษัตริย์วงศ์ ทิวคอร ทรงพระนามว่า พระเจ้า เฮนรี ที่ ๗ และมีผู้ครองราชสมบัติสืบพระวงศ์ต่อมาหลายองค์ ๆ หลังที่สุด คือ พระราชินีเอดิซาเบธ ซึ่งเป็นผู้ทำให้นิกาย โปรเตสแตนต์ ชะนะนิกายโรมันคาธอลิกได้ และทำให้ประเทศอังกฤษรุ่งเรืองขึ้นเป็นอันมาก เช็กดีเปียร์ ซึ่งขึ้นชื่อตอนว่าแต่งบทละครอันนี้ เกิดมาเฉลิมพระเกียรติพระราชินีองค์นี้ ๆ ครองราชบัลลังก์สมัยที่อังกฤษเริ่มเป็นมหาประเทศด้วย

๗) สมัยวงศ์ สจ๊วต เนื่องจากพระราชินี อดิซาเบธ ไม่มีพระตามีจึงไม่มีพระโอรสธิดาจะสืบพระวงศ์ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้า

เยมส์ เจ้าแผ่นดิน สกอตแลนด์ ซึ่งเกี่ยวข้องเป็นพระญาติกับ วงศ์ทิวดอร์ โดยการสมรส เป็นผู้ได้รับรัชทายาท ทรงพระนามว่าพระเจ้าเยมส์ ที่ ๓ ๆ มีเชื้อสายได้ครองราชสมบัติต่อมาหลายองค์ เรื่องสำคัญๆ ของวงศ์นี้ คือ การต่อสู้กับรัฐสภา และ โอติเวอร์ ครอมเวลล์ ขณะ จึงจัดการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ ๓๐ ปี ก็สิ้นสมัยประชาธิปไตย เพราะ โอติเวอร์ ครอมเวลล์ ถึงแก่กรรม และถูกชายทำหน้าที่แทนอยู่ ๘ เดือน ก็ลาออก วงศ์สจวร์ตจึงได้ครองราชสมบัติต่อมาจนขาดสาย เพราะไม่มีผู้สืบพระวงศ์ รัฐสภาจึงเชิญเจ้า ยอร์ช วงศ์เฮโนเวอร์ ในเยอรมนีไปเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ และสืบพระวงศ์ต่อมาจนบัดนี้ มีเรื่องสำคัญมาก จะกล่าวในความเบื้องต้นนี้ก็ไม่สมควร จึงจะยกไปกล่าวในตอนที่ ๒

๕. รัฐธรรมนูญ.— การเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษมีข้อสำคัญ อย่างหนึ่ง คือ เรื่องรัฐธรรมนูญ เพราะอังกฤษเป็นชาติแรก ที่จัดการปกครองบ้านเมืองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก จึงจะได้เล่าเรื่องรัฐธรรมนูญของอังกฤษ ดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมาย ซึ่งว่าด้วยระเบียบการปกครองบ้านเมือง เป็นกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่ากฎหมายใด ๆ เพราะกฎหมายอื่นเกิดขึ้น โดยบุคคล ซึ่งได้รับหน้าที่ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นผู้ตั้งขึ้น

รัฐธรรมนูญเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ สมัยรัชกาลพระเจ้า

โยห์น ซึ่งมีฉายาว่า แดกแดนด์ หมายความว่าไม่มีที่ดิน เพราะ
พระบิดาไม่ได้ยกที่ดินให้ พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้เป็นวงศ์ ปลัดคาเชอเนต์
ถิ่นเดิมอยู่ในฝรั่งเศส จึงทรงชอบเลี้ยงฝรั่งเศส ให้ได้รับหน้าที่สำคัญ
ต่าง ๆ ราษฎรที่เป็นอังกฤษไม่พอใจ แต่เมื่อยังมีอำนาจก็อยู่ พวกที่
ไม่พอใจ ก็ยังสงบอยู่ เสด็จพระเจ้า โยห์น ดำเนินการไม่เหมาะ
เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายสองอย่าง คือ วิวาทกับสันตปาปาที่กรุงโรม
และแพ้สันตปาปา จนต้องเสียเงินส่วยให้สันตปาปาอย่างหนึ่ง และ
อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ พระเจ้า โยห์น ยกกองทัพไปรบกับพระเจ้าแผ่นดิน
ฝรั่งเศส ไปแพ้พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสที่สะพาน บูวินส์ ชาวอังกฤษ
เห็นพระเจ้า โยห์น ทำความเสียหาย จึงถือโอกาสนั้นเรียกร้องสิทธิของ
ตน เริ่มงานจากพวกขุนนางและพวกนักพรตที่เป็นอังกฤษ ประชุมกัน
ตั้งข้อบังคับ จำกัดอำนาจพระเจ้าแผ่นดินชั้นละบบหนึ่ง เรียกว่า
เกรตชาเตอร์ มีข้อสำคัญ ดังนี้

(๑) พระเจ้าแผ่นดินจะเก็บภาษีจากพลเมืองไม่ได้ นอกจาก
จะได้รับความยินยอมของสภาใหญ่ ซึ่งมีนักพรตและขุนนางเป็นองค์คณะ
ถ้าจะเก็บภาษีคราวใด จะต้องเรียกประชุมสภาใหญ่ โดยบอก
กำหนดวันประชุมให้ทราบล่วงหน้า ๔ วัน

(๒) พระเจ้าแผ่นดิน จะเอาทรัพย์สินสมบัติของ ราษฎรไปให้แก่ ราช
บริพารไม่ได้ นอกจากจะได้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น ตามที่เจ้าของ
เรียกร้อง

(๓) คนที่เป็นอิสระ จะถูกจับ หรือ ถูกขัง หรือ ถูก
ลงโทษไม่ได้ นอกจากจะได้จัดการตามกฎหมายของบ้านเมือง นอก
จาก ๓ ข้อนั้น เกร็ดชาเคอร์ ยังมีบทบัญญัติให้ตั้งขุนนาง ๒๕ นาย
เป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตาม เกร็ดชาเคอร์ ๆ เป็นบทบัญญัติเรื่อง
แรกซึ่งเอามาปรั้งขึ้นเป็นรัฐธรรมนูญ และได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๕๗

พระเจ้า โยห์น ดันพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๑๗๕๗ พระโอรสได้
รับรัชทายาท ตั้งแต่พระชันษา ๙ ปี ทรงพระนามว่า พระเจ้า
เฮนรี ที่ ๓ เมื่อยังทรงพระเยาว์ การบ้านเมืองเป็นไปตามเกร็ดชาเคอร์
แต่พอบรรลุนิติภาวะ ก็ประกาศเลิก เกร็ดชาเคอร์ เสีย พวกขุน
นางไม่ยอม จึงต่อสู้ขัดขวาง และได้ตั้งข้อบังคับเพิ่มขึ้นอีกฉบับ
หนึ่ง สำหรับใช้ประกอบกับ เกร็ดชาเคอร์ ให้ชื่อว่ารัฐธรรมนูญ อ็อกซ์
ฟอร์ด ๆ มีใจความสำคัญว่า ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง ซึ่งมีพวก
ขุนนางเป็นองค์คณะ กำหนดให้ประชุมมีระ ๓ ครั้ง สภามีหน้าที่
เป็นผู้ตั้งกฎหมาย เป็นผู้ตั้งบุคคลให้รับตำแหน่งสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง
และเป็นที่ปรึกษาของพระเจ้าแผ่นดินด้วย

เมื่อพระเจ้า เฮนรี ที่ ๓ ทรงทำฝ่าฝืน เกร็ดชาเคอร์ และ รัฐธรรมนูญ
อ็อกซ์ฟอร์ด จึงมีคน ๆ หนึ่ง ชื่อ ไชมอน เดอ มอนท์ฟอร์ต เป็นผู้
จับพระเจ้า เฮนรี ที่ ๓ ไปขัง และตั้งรัฐสภาซึ่งเรียกว่า ปาร์เลิเมนต์
ขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๘ ปาร์เลิเมนต์ เป็นสำนักงานจัดการ

ปกครองประเทศ แบ่งออกเป็นสองสภา คือ สภาราษฎรหรือสภา
 คำซึ่งเรียกว่า เข้าสัถยพคณมขน สภาหนึ่ง กับสภาสูงซึ่งเรียกว่า
 เข้าสัถยพทลลค อีกสภาหนึ่ง ไชนอน เคอ มอนต์ฟอร์ค ได้ประกาศ
 ให้ราษฎรเลือกผู้แทน และส่งผู้แทนไปเป็นสมาชิกในสภาคำ ๆ
 จึงมีองค์คณะเป็นผู้แทนราษฎร ส่วนสภาสูงนั้น มีองค์คณะเป็นขุนนาง
 และนักพรต บารเลเยเมนต์ ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และรักษาการ
 ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ได้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๑

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายซึ่งมีศักดิ์สูงสุดของประเทศ มีบท
 บัญญัติขึ้นนำความดีและความเจริญมาให้แก่ราษฎร รัฐสภาเป็น
 ผู้รักษา ให้การเป็นไปตามรัฐธรรมนูญทุกข้อ และถ้ามี
 ความจำเป็นจะต้องเพิ่มเติม ก็เพิ่มเติมได้ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ
 มีตัวอย่าง เช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมาย
 ฉบับหนึ่ง เรื่องยอมให้สภาราษฎรมีอำนาจมากกว่าสภาสูงในการ
 กลั่นเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่เหมาะสมแก่

กาดะเทศะอยู่เสมอ

รัฐธรรมนูญกับรัฐสภาเป็นของคู่กัน มีรัฐธรรมนูญ ก็ต้องมี
 รัฐสภาเป็นผู้รักษา การปกครองแบบนี้อังกฤษเป็นผู้ทำขึ้นก่อน
 เป็นตัวอย่างให้ประเทศอื่นพิจารณา จนจับความสำคัญได้ว่าเป็นแบบดี
 เพราะ ถ้าสมัยใด พระเจ้าแผ่นดินไม่ปรีชาสามารถ รัฐสภาก็คอยเตือน
 มีให้ทรงทำสิ่งซึ่งจะนำความเดือดร้อนมาสู่บ้านเมือง ถ้าสมัยใด

พระเจ้าแผ่นดินทรงปรีชาสามารถ และจะทำการให้เป็นประโยชน์
แก่บ้านเมือง รัฐสภาที่อุดหนุนให้การสำเร็จลุล่วงไป เพื่อ
ให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงได้รับความยกย่องว่าเป็นแบบดี
ด้วยเหตุนี้ และมีประเทศสำคัญได้ทำตามอังกฤษ คือ

(๑) ประเทศสหพันธรัฐอเมริกา ยอร์ช วอชิงตัน ประธานาธิบดี คนที่ ๑ ได้สร้างรัฐธรรมนูญขึ้น และได้ประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ.

๒๓๓๐

(๒) ประเทศเยอรมัน ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญครั้งแรก เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๘๒ สมัยรัชกาลพระเจ้า เฟรเดริก วิลเลียมที่ ๔ ขณะนั้น
ยังเป็นประเทศ ปรัสเซีย เพราะยังมีได้รวมรัฐใหญ่น้อย ตั้ง
ขึ้นเป็นอาณาจักร เยอรมัน ครั้นเมื่อได้ตั้งอาณาจักร เยอรมัน
ขึ้นแล้ว ก็มีการแก้ไขให้เหมาะแก่กาละเทศะแล้วใช้ต่อมา

(๓) ประเทศฝรั่งเศส จอมพล มักมาฮอง ประธานาธิบดีคนที่ ๒
ได้สร้างรัฐธรรมนูญซึ่งนับว่าเป็นแบบใหม่ที่สุดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๗
และมีการแก้ไขบ้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ แล้วก็ใช้มาจนบัดนี้

(๔) ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๓
สมัยรัชกาลพระเจ้า มีทซึฮิโตะ

ได้กล่าวมาแล้วว่า อังกฤษเริ่มใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๕๗
และได้เริ่มตั้งรัฐสภาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๗ และมีประเทศอื่นได้
เอาอย่าง ที่เป็นประเทศสำคัญยิ่งถึง ๔ ประเทศ ดังได้ออกชื่อมา

แล้ว ทั้งนี้ขอให้เข้าใจว่า เขาอย่างแต่ใจความสำคัญ คือ ให้มี
รัฐธรรมนูญและรัฐสภาขึ้น ส่วนบทบัญญัตินั้น ประเทศหนึ่งก็อย่างหนึ่ง
ถือเอาความเหมาะสมแก่เหตุการณ์ของประเทศ เป็นสำคัญ หาใช่
เหมือนกันทุกประเทศไม่ ตัวอย่างที่จะเข้าใจง่าย เช่น อังกฤษ
มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข ฝรั่งเศสมีประธานาธิบดีเป็นประมุข
เป็นต้น นอกจากนั้น ยังจะต้องต่างกันด้วยประเพณี ค่านิยม และ
เหตุการณ์ของประเทศด้วย เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญของประเทศใด
ก็เหมาะสมสำหรับประเทศนั้น ถ้าแปลของประเทศหนึ่งออกแล้วให้
อีกประเทศหนึ่งใช้ ความไม่เหมาะสมก็จะเกิดขึ้นทันที

ตอนที่ ๒ สมัยวงศ์แฮโนเวอร์

ภาคที่ ๑ ตั้งแต่พระเจ้ายอร์จที่ ๑ ถึงพระเจ้าจอร์จที่ ๔

เรื่องเจ้าในวงศ์ แฮโนเวอร์ ได้เป็น พระเจ้าแผ่นดิน อังกฤษ นั้นมี
ความโดยย่อว่า แฮโนเวอร์ เป็นรัฐหนึ่งในอาณาจักรเยอรมัน เหตุ
ที่เจ้าในวงศ์ แฮโนเวอร์ ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน อังกฤษ ก็เพราะ
มีความเกี่ยวข้องกับวงศ์ สจ๊วต คือ พระเจ้าเยมส์ ที่ ๑ พระเจ้าแผ่นดิน
วงศ์ สจ๊วต ได้ให้พระธิดาของพระองค์ทรงพระนามว่า เฮติซา-
เบธ อภิเษกสมรสกับเจ้าชายวงศ์ แฮโนเวอร์ เจ้าหญิง
เฮติซาเบธ มีธิดาองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าหญิง โซเฟีย ๆ เป็น
พระมารดาของพระเจ้ายอร์จที่ ๑ ปฐมกษัตริย์วงศ์ แฮโนเวอร์
ซึ่งได้รับเชิญมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ และตั้งขึ้นคดียวงศ์ มา

จนบัดนี้ เพราะฉะนั้น จะได้เก็บใจความมาแต่งเป็นรัชกาล ฯ
ตามลำดับดังนี้

๑. รัชกาลพระเจ้าอริยราชที่ ๑ มีเวลาดังแต่ พ.ศ. ๒๒๕๗
ถึง พ.ศ. ๒๒๗๐ . คิดเวลาได้ ๑๓ ปี เมื่อพระเจ้าอริย
ราชที่ ๑ ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษนั้นพระชันษา ๕๔ ปีแล้ว พระองค์
รับสั่งภาษาอังกฤษไม่ได้เลย และไม่ทรงเข้าพระทัยแบบธรรมเนียม
อังกฤษ พระองค์จึงไม่เข้าเกี่ยวข้องกับปกครองบ้านเมือง ปล่อย
ให้รู้สึกรำคาญกับคณะเดนมาร์กทำการตามชอบใจจนตลอดรัชกาล พระ
องค์สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๐

๒. รัชกาลพระเจ้า อริยราชที่ ๒ ๗ เป็นพระโอรสพระเจ้าอริย-
ราชที่ ๑ ทรงราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๗๐ ถึง พ.ศ. ๒๓๐๓
คิดเป็นเวลา ๓๓ ปี พระองค์ดำเนินประศาสตร์นโยบายเหมือนพระราช
บิดา คือ ปล่อยให้รู้สึกรำคาญคณะเดนมาร์กทำการตามชอบใจ
เพราะเหตุนี้รู้สึกรำคาญมีอำนาจมาก และเนื่องจากเหตุนี้ นิตินัย
แห่งการปกครองประเทศอังกฤษจึงถือว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงมี
หน้าที่เพียงครองราชสมบัติ ไม่มีหน้าที่จัดการปกครองบ้านเมือง

พฤติกรรมการณ์ดังกล่าวนี้ ชวนให้เห็นว่า ฐานะของวงศ์
แฮโนเวอร์ ในตอนต้นนั้นไม่มั่นคง แต่ที่สืบต้นคดีวงศ์ต่อมาจนบัด-
นี้ได้ ก็เพราะครั้งนั้นนักการเมืองในประเทศอังกฤษมี ๒ คณะ คือ
คณะ คอวิธี่ ประสงค์จะให้พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจเหนือรู้สึกรำคาญ คณะ

วิกต์ ต้องการให้รัฐสภาอ่านาจอเห็นพระเจ้าแผ่นดิน ตั้งแต่รัชกาล
 พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ ตลอดมาจนถึงรัชกาลพระเจ้า ยอร์ช ที่ ๒ บุคคลคณะ
 วิกต์ ได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลต่อกันมาถึง ๓ คน เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน
 ไม่ทรงทำงาน รัฐสภาก็ได้มีอำนาจเหนือพระเจ้าแผ่นดินสมบูรณ์
 ดังค์ของพวกคณะวิกต์ ๆ เค็มใจให้พระเจ้า ยอร์ช ทั้ง ๒ พระองค์ครอง
 ราชสมบัติ เพราะคิดเห็นว่า ถ้าจะให้เจ้านายพระองค์อื่น
 เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ก็จะต้องข้องกับการเมือง ดูให้วงศ์
 แฮโนเวอร์ ครองราชสมบัติดีกว่า พวก วิกต์ จะให้ทำอะไรได้ตาม
 ชอบใจ

แต่พวก วิกต์ ที่ได้อ่านาจอทั้ง ๓ คนนั้น ก็หาทำความเดือดร้อน
 ไม่ ตรงกันข้าม เพราะทำความดีทั้ง ๓ คน คือ ดันแคนโฮม
 เป็นผู้วางระเบียบรัฐสภาในรัชกาลพระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ ให้เป็นระเบียบ
 เรียบร้อย และ ถึงแก่กรรมในรัชกาล พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓
 นั้นเอง โรเบต วอลโปล ได้รับหน้าที่แทน ได้บำรุง
 เศรษฐกิจของอังกฤษได้ผลดียิ่งยิ่ง คือ ก่อนนั้น อังกฤษเกลียดกัน
 ดินค้าของชาติอื่น มิให้ส่งเข้าไปในประเทศอังกฤษ แต่
 วอลโปล ปด้อยให้ดินค้าของชาติอื่นเข้าประเทศอังกฤษได้ เป็นเหตุ
 ให้อังกฤษซื้อของดิบเขาไปปรุงเป็นสินค้าได้สะดวก และโรงงาน
 ในอังกฤษมีงานทำมาก ได้สินค้าส่งออกมาก ทำให้อังกฤษ
 มั่งคั่งสมบูรณ์ขึ้น แต่ วอลโปล เจริญ เพราะปรากฏว่า

คิดค้นบนให้ส่งมาชึกในรัฐสภาไว้คเข้าข้างคนเดิมอ จึงต้องถาออก
คนที่ได้รับหน้าที่แทน คือ วิดเดียม พิคส์ (คนพ่อ) ซึ่งเป็นผู้คิดให้
อังกฤษได้ประเทศ คานาดา และ อินเดีย เป็นผู้ที่รักชาติอย่างยิ่ง
ความจริงข้อนี้ปรากฏเมื่อวิดเดียม พิคส์ บ้อยหนัก และทราบข่าวว่า
สภาส่งกำลังปรึกษาโครงการอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าตกลงตามนั้นแล้ว
ประเทศอังกฤษจะได้รับความเสียหาย วิดเดียม พิคส์ จึงให้ห้ามคน
ไปยังรัฐสภา และคัดค้านโครงการที่กำลังปรึกษายู่ รัฐสภา
เห็นชอบตามความเห็น วิดเดียมพิคส์ . ค่อนันมา ๔ วัน วิดเดียม
พิคส์ ก็ถึงแก่กรรม

พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๒ ขึ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓ วิดเดียม
พิคส์ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๔

๓. รัชกาลพระเจ้ายอร์ชที่ ๓ เมื่อพระเจ้ายอร์ชที่ ๒ ขึ้น
พระชนม์แล้ว เจ้ายอร์ชซึ่งเป็นพระนัดดาได้รับรัชทายาท ทรง
พระนามว่า พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ เพราะเจ้า เฟรเดริกซึ่งเป็นพระโอรส
ของพระเจ้า ยอร์ช ที่ ๒ ขึ้นพระชนม์เสียก่อนพระเจ้ายอร์ชที่ ๒ พระเจ้า
ยอร์ชที่ ๓ สมภพที่ประเทศอังกฤษ ได้รับการศึกษาที่ประเทศอังกฤษ
มีลักษณะเป็นอังกฤษแท้ ไม่เหมือนพระเจ้ายอร์ชที่ ๓ และที่ ๒
ได้ครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๐๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๖๓ คิดเป็นเวลา
๖๐ ปี มีเรื่องสำคัญหลายเรื่อง ดังจะกล่าวต่อไป

ก) เรื่องจัดการปกครอง เนื่องจากพระเจ้ายอร์ชที่ ๓ และ

ที่ ๒ ได้ปล่อยให้รัฐสภาปกครองตนเองตามต้องการปกครองตามชอบใจ
 เป็นเหตุให้เห็นว่า พระเจ้าแผ่นดินต้องพระองค์นั้นมีอำนาจน้อย พระเจ้า
 ยอร์ชที่ ๓ ประสงค์จะทรงมีอำนาจให้มากกว่า พระเจ้ายอร์ชที่ ๑ และที่ ๒
 พอได้ขึ้นครองราชสมบัติจึงทรงอดทนหนักการเมืองคณะ คอรัล ซึ่ง
 ต้องการให้พระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจเหนือรัฐสภา เพราะเหตุนี้
 จิดเลียมพิคต์ (คนพ่อ) จึงต้องลาออกเมื่อ ปีที่ ๒ ในรัชกาลพระเจ้า
 ยอร์ชที่ ๓ เพราะ จิดเลียมพิคต์ เป็นพรรคพวกของนักการเมือง
 คณะ คอรัล ซึ่งต้องการให้รัฐสภามีอำนาจเหนือพระเจ้าแผ่นดิน ต่อ
 จากนั้นพระเจ้า ยอร์ชที่ ๓ ก็หาโอกาสเปลี่ยนเดนมาร์กอยู่ถึง ๘ ปี คน
 ของพระองค์จึงได้เป็นเดนมาร์กครบทุกกระทรวง พระเจ้า ยอร์ชที่ ๓
 ทรงทำการสำเร็จได้ตั้งว่านี้ กล่าวกันว่าเพราะพระองค์ให้สินบน
 แก่สมาชิกในรัฐสภา ให้เข้ากับพระองค์เสมอ เพราะฉะนั้น หนังสือ
 พิมพ์จึงคิดเขียนวิธีดำเนินการของรัฐบาลต่าง ๆ นา ๆ พระเจ้ายอร์ช
 ที่ ๓ ทรงพระดำริจะปราบหนังสือพิมพ์เหล่านั้น จึงโปรดให้เชิญ
 จิดเลียม พิคต์ (คนลูก) เข้ามารับราชการ ตำแหน่งอัคร
 มหาเสนาบดี จิดเลียมพิคต์ คนนี้บางทีเรียกกันว่า จิดเลียมพิคต์ ที่ ๒
 เป็นคนฉลาด พุดเก่งเหมือนบิดา ปรากฏความสามารถ
 เมื่อเป็นสมาชิกสภาาราชรัฐ จึงได้รับเชิญ ไปเป็นอัครมหาเสนาบดี
 จิดเลียมพิคต์มีพรรคพวกมาก การได้รับตำแหน่งสูงเช่นนี้ มีราชบุตร
 เห็นชอบด้วยมาก แก่สมาชิกสภาาราชรัฐมีความอิจฉา เพราะ

ฉะนั้นในเวลา ๓ เดือน วิถีเดิมพิศได้แจ้งแพ้ ใต้ในสภาราษฎร
ถึง ๑๖ ครั้ง แต่วิถีเดิมพิศไม่ยอมลาออก เพราะรู้เท่า
ความเป็นเพราะสมาชิกในสภาราษฎรอีก ฉะนั้นเมื่อวิถีเดิมพิศ
เห็นว่าราษฎรนิยมคนเป็นจำนวนมาก พอละเอาชนะสภาราษฎร
ได้แล้ว จึงยุบสภาราษฎรเสีย แล้วให้เลือกตั้งขึ้นใหม่ คราว
นี้สมาชิกสภาราษฎรเป็นพรรคพวกของวิถีเดิมพิศทั้งนั้น เพราะฉะนั้น
วิถีเดิมพิศ จึงมีฐานะมั่นคง และบังคับการได้เรียบร้อย สม
พระประสงค์ของพระเจ้าบรมวงศ์ที่ ๓

๖) เรื่องเดิมเมืองขึ้นในอเมริกา อังกฤษได้ไปตั้งเมืองขึ้น
ในอเมริกาเหนือตั้งที่คัลลัมย์พระราชินี เอธิซาเบธ ต่อจากนั้นมา พวก
อังกฤษก็พากันไปตั้งภูมิดำเนาอยู่ในอเมริกาเหนือมากขึ้นทุกที ครั้น
ถึงคัลลัมย์พระเจ้าบรมวงศ์ที่ ๓ นี้ รัฐบาลอังกฤษจะเก็บภาษีจากราษฎรที่ตั้ง
ภูมิดำเนาอยู่ในเมืองขึ้นในอเมริกาเหนือ ราษฎรคัดค้านว่า พวกเมือง
ขึ้นไม่ได้รับอนุญาตให้ตั้งผู้แทนไปเป็นสมาชิกในรัฐสภา เพราะฉะนั้น
จึงไม่ควรเสียภาษี ถ้ารัฐบาลอังกฤษจะเก็บภาษีให้ได้ ก็ขอให้รับ
ผู้แทนของพวกเมืองขึ้นเข้าเป็นสมาชิกในรัฐสภา พระเจ้าบรมวงศ์
ที่ ๓ ไม่ยอม จึงส่งทหารไปปราบปรามพวกเมืองขึ้น ๆ ก็
ต่อสู้ และฝรั่งเศสเข้าช่วยพวกเมืองขึ้นด้วย พวกเมืองขึ้น
จึงประกาศเป็นอิสระภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๘ ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษทำการ

ไม่สะดวก เพราะทหารที่ส่งไปรบนั้น ต้องไปรบ กับคนอังกฤษด้วยกัน ก็อดใจ อังกฤษจึงยอมให้เมืองชน คือ ทบตันเป็นประเทศสหพันธรัฐอเมริกาเป็นเอกราชตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๖ อังกฤษได้เมืองชนครั้งนั้น มีให้เห็นกันโดยมากว่า เป็นครั้งเดียวที่อังกฤษดำเนินการเมืองพลาคพลัง เพราะตั้งแต่ไหนแต่ไรมา อังกฤษไม่เคยดำเนินการเมืองพลาคพลังเลย

ก) การรบกับฝรั่งเศส การรบกับฝรั่งเศสเป็นสงครามยืดเยื้อตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๕๗ สงครามครั้งแรกเกิดจากเรื่องราชทูตฝรั่งเศสดำริว่าโทษพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ อังกฤษกับประเทศอื่นอีกหลายประเทศ ต้องการจะให้ปลดเมืองของคนเห็นว่า ฝรั่งเศสทำเช่นนั้นไม่ดี จึงช่วยกันรบฝรั่งเศส ทั้งแต่ขึ้นการรบก็คิดพินกันตลอดมาได้ทำสัญญาสันติภาพกันครั้งหนึ่งที่เมือง อาเมียง ในฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ แต่สัญญานี้ก็นำมาให้เกิดรบกันได้อีก ๒ ปีเศษเท่านั้น ต่อมาสู้รบกันอีก การรบสิ้นสุดลง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ คือ เมื่อตั้งนโปเลียนไปไว้เกาะ เซนต์เฮเลนา แล้ว สงครามระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสยุคนั้น ได้กล่าวไว้ในเรื่อง นโปเลียน แล้ว ในที่นี้กล่าวซ้ำเพื่อให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้นว่า ตรงกับสมัยพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ เท่านั้น

ง) คนสำคัญในสมัยพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ สมัยพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ นั้น ประเทศอังกฤษต้องทำสงครามหลายครั้ง การสงครามกับฝรั่งเศสเป็นการสำคัญที่สุด เพราะ นโปเลียนมุ่งหมายจะตีประเทศ

อังกฤษให้ได้ กาท นโปเลียนเอาชนะระอังกฤษไม่ได้ ก็เพราะ
พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ มีข้าราชการที่ปรีชาสามารถ และมีควม
รักชาติจริง ๆ เป็นอันมาก จะเดีอกกต่างแค้นเค้นที่ดุดเพียง ๓ คน คือ

๑) ดูก ออฟ เวลลิงตัน เป็นแม่ทัพปกล้าที่ดุ เชี่ยว
ชาญในการตั้งรับข้าศึก มีตัวอย่างเมื่อคราวตั้งรกรากกรุง ลิสบอน
เมืองหลวงของโปรตุเกส ซึ่งฝรั่งเค็ดเห็นว่าจะรับมันคงเหลือเกิน
จึงไม่สามารถจะตีให้แตกได้ และเมื่อคราวชนะ นโปเลียน ที่ตำบล
วอเตอร์ นั้น ก็ตั้งรับก่อนเหมือนกัน นโปเลียนเป็นผู้นำกรรเข้าไปได้
จึงแพ้กครั้งที่สุด

๒) แอดมิราล หลอดเนงสัน เป็นแม่ทัพเรือดำคัญที่สุด ได้
ชนะฝรั่งเค็ดดำคัญ ๒ ครั้ง คือ ที่เกาะ อามบรี ในประเทศอินเดีย
ครั้งหนึ่ง ที่แหลมทราฟาลการ์ ฝั่งมหาสมุทร แอตแลนติกทางทิศใต้
ของประเทศสเปน อีกครั้งหนึ่ง

๓) วิลเลียม พิตส์ (คนถก) เป็นอัครมหาเสนาบดีที่มีความ
สามารถในเรื่องการฝ่ายพลเรือนที่ดุ

จ. เรื่องเบ็ดเตล็ด

๑) ในรัชกาลพระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ นั้น คิดปดวิทยาเจริญขึ้นกว่า
แต่ก่อน วิชาแพทยเจริญมาก การผ่าตัดและทำบาดแผลเจริญขึ้น
ในสมัยนั้น การทำเครื่องจักร ซึ่งใช้กำลังไอน้ำก็ได้เริ่มขึ้นในสมัย
นั้นด้วยเหมือนกัน

๒) พระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ ครองราชสมบัติถึง ๖๐ ปี แต่
 เมื่อตอนเกือบสิ้นรัชกาลพระด็กก็สิ้นเพื่อน กล่าวกันว่าเป็นเพราะ
 ทรงโหม่นดุร้ายอย่างสาหัส เมื่อ ปรีนเซสส์ อิมิเลีย พระธิดาองค์เล็ก
 สิ้นพระชนม์ ตั้งแต่นั้นพระด็กก็สิ้นเพื่อน ไม่สามารถว่าราชการแผ่นดิน
 ได้ เจ้า ยอร์จ พระโอรสองค์ใหญ่ซึ่งดำรงตำแหน่ง ปรีนส์ ออฟ เวลส์
 ก็ทรงว่าราชการแทนอยู่ ๖ ปี พระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ จึงสิ้นพระชนม์
 เจ้า ยอร์จ ซึ่งเป็น ปรีนส์ ออฟเวลส์ และได้เลื่อนขึ้นเป็นผู้สำเร็จ
 ราชการต่างประเทศ จึงได้ครองราชสมบัติ ทรงพระนามว่า พระ
 เจ้า ยอร์จ ที่ ๔

๔. รัชกาลพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๔ มีเวลา ๓๐ ปี ตั้งแต่
 พ.ศ. ๒๓๖๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๙๓ ของใหม่ที่เกิดขึ้นในรัชกาลนั้น คือ
 คาร์วาล ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า โปติส กล่าวกันว่าก่อนนั้น
 มีแต่คนยามซึ่งใช้เฝ้ายามในเวลาดกลางคืน เซอร์ โรเบิร์ต เบ็ด เห็นว่า
 ไม่เหมาะ จึงตั้งคาร์วาล (โปติส) ขึ้น ให้ฝึกหัดให้เป็นระเบียบ
 เรียบร้อย และใช้เฝ้ายาม รักษาความสงบตามถนน ทั้งกลาง
 วันและกลางคืน คาร์วาล (โปติส) จึงมีขึ้นตั้งแต่นั้นมา การก่อ—
 สร้างที่สำคัญ คือ สร้างอุโมงค์จากฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ เรมส์ ไปถึงอีก
 ฝั่งหนึ่งของแม่น้ำนั้น โดยตลอดไปได้แม่น้ำ และได้สร้างถนนกับ
 สะพานงาม ๆ ขึ้นในที่อื่นอีกด้วย

ได้ทำสงครามครั้งหนึ่ง คือ รวมกำลังกับฝรั่งเศส ช่วยกันรบ

ครูก ก็เพื่ออุทิศตนให้ กรีก เป็นเอกราช ครูก แพ้ จึงต้องปล่อยให้
กรีก เป็นเอกราชตั้งแต่นั้นมา

พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๕ ถิ่นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ ไม่มี

พระโอรสหรือพระธิดาที่จะสืบพระวงศ์ พระอนุชาจึงได้รับรัชทายาท

ทรงพระนามว่า พระเจ้า วิลเลียมที่ ๔

๕. รัชกาลพระเจ้า วิลเลียม ที่ ๔ มีเวลา ๗ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๓

ถึง พ.ศ. ๒๓๘๐ พระเจ้า วิลเลียม ที่ ๔ ทรงชำนาญการทหารเรือ

ถึงกับได้เคยเป็นแม่ทัพเรือ เมื่อก่อนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ในรัชกาล

ของพระองค์ มีเรื่องสำคัญ ๒ เรื่อง คือ.

๑) เด็กการค้าทาส ชาวอังกฤษรู้จักอับอายขายหน้า ใน

เรื่องการค้าทาส รัฐบาลก็อยากจะให้เลิก แต่กลัวจะออกกฎหมาย

บังคับให้ผู้ค้าทาสได้ ต้องปล่อยทาสให้เป็นไทย ก็เกรงจะเกิด

ความเสียหายแก่คนบางคน รัฐบาลจึงออกเงินให้ทาสให้เป็นไทย

สิ้นเงินตั้งยี่สิบล้านปอนด์ แล้วจึงออกกฎหมายบังคับ ไม่ให้ค้าทาส

อีกต่อไป

๒) สร้างทางรถไฟ ประเทศอังกฤษได้สร้างทางรถไฟสาย

แรก สำหรับรับส่งคนโดยสารและขนสินค้า ระหว่างเมือง ลิเวอร์พูล

กับเมือง แมนเชสเตอร์ เป็นเหตุให้เมืองทั้ง ๒ นั้นเป็นศูนย์กลางของ

โรงงานและการค้าขาย ภายหลังได้สร้างสายอื่นต่อมาอีก

พระเจ้า วิลเลียม ที่ ๔ ถิ่นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ไม่มี

พระโอรสหรือพระธิดาจะสืบพระวงศ์ เจ้าหญิง วิคตอเรีย พระธิดา
 ดยุก ออฟ เกนต์ จึงได้รับรัชทายาท เพราะ ดยุก ออฟ เกนต์
 เป็นพระโอรสพระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ และมีพระชนม์เยาว์ของพระเจ้า
 จิตเดยม ที่ ๕ ลงมาตามลำดับ แต่ ดยุก ออฟ เกนต์ สืบพระชนม์
 ก่อนพระเจ้า จิตเดยม ที่ ๕ ราชสมบัติจึงเป็นมรดกตกอยู่แก่เจ้าหญิง
 วิคตอเรีย ซึ่งเป็นพระธิดาของ ดยุก ออฟ เกนต์

ภาคที่ ๒ สมัยพระราชินี วิคตอเรีย

รัชกาลพระราชินี วิคตอเรีย มีเวลา ๖๔ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๐
 ถึง พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นรัชกาลซึ่งประเทศอังกฤษมีความเจริญด้วย
 ประการทั้งปวง ยิ่งกว่าสมัยใดๆ ซึ่งผ่านมาแล้ว เนื่องจากพระ
 ราชินี วิคตอเรีย มีพระนิสัยฉลาด ช่างคิด ช่างสังเกต หมั่นจดจำ
 ถ้อยคำรอบคอบ โปรดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และทรงรักษา
 อำนาจของพระองค์ ให้คงมีอยู่ตามรัฐธรรมนูญจริงๆ ไม่ยอมให้
 คณะเสนาบดีฉ้อฉลฉ้อฉลปัญหาสำคัญโดยมิได้เรียนพระราชปฏิบัติ ประ—
 กอบด้วยพระองค์ได้ครองราชสมบัตินาน ทรงสังเกตและจดจำประวัติ
 การณ์ที่ผ่านมาได้เป็นอันมาก จึงทรงคาดการณ์ล่วงหน้าถูกโดยมาก
 เป็นเหตุให้เจ้าหน้าทั้งปวงเชื่อถือ ส่วนการอื่นเกี่ยวข้องกับนักการ—
 เมืองคนต่าง ๆ นั้น พระองค์พยายามทำความเข้าใจสนิทสนมกับหัวหน้า
 คณะการเมืองทั้งปวง และทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ไม่เข้ากับ
 คณะหนึ่งคณะใด เว้นแต่ถ้าคณะใดได้มีเสียงมากในรัฐสภา ก็

อนึ่งโดยตามเสียงคนนั้น การเมืองจึงดำเนินไปสะดวก รัชกาลของ
พระองค์ ประเทศอังกฤษมีความเจริญอย่างยิ่ง ด้วยความขยันขัน
แข็งของพระองค์ . และเสนาอำมาตย์ราชบริพารที่ปรีชาสามารถ
ช่วยกันดำเนินการ ไม่ใช่อยู่นเฉยๆ บ้านเมืองก็เจริญขึ้นมาเอง
เนื่องจากรัชสมัยของพระองค์มีเวลานาน มีเรื่องราวมก จึงเลือก
แต่เรื่องที่สำคัญๆ มาเรียบเรียงไว้ต่อไปนี้

๑. เรื่องส่วนพระองค์พระราชินี - อิกตอเรีย. — ก) เรื่องรัฐ
แฮโนเวอร์ ไปรวมกับเยอรมนี เมื่อพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ ยังไม่ได้
รับเชิญมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษนั้น พระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
รัฐแฮโนเวอร์อยู่ก่อน ครั้นพระองค์ได้รับเชิญมาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
อังกฤษ ก็ทรงดำรงตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินรัฐ แฮโนเวอร์ อยู่ด้วย
และพระเจ้าแผ่นดินที่ครองประเทศอังกฤษคือพระองค์มา ก็ได้ดำรง
ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินรัฐ แฮโนเวอร์ ด้วยเหมือนกัน แต่กฎหมาย
ของรัฐ แฮโนเวอร์ มีว่า พระเจ้าแผ่นดิน แฮโนเวอร์ ต้องเป็นชายเสมอ
เพราะฉะนั้นพระราชินี อิกตอเรีย จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
รัฐ แฮโนเวอร์ ๆ จึงแยกออกจากอังกฤษ กลับไปรวมกับเยอรมนีตาม
เดิม เพราะแผ่นดินติดต่อกันอยู่แล้ว และได้ เจ้า เออร์เนสต์ โอรส
องค์ที่ ๕ ของพระเจ้า ยอร์จ ที่ ๓ ซึ่งเป็น ดยุก ออฟ คัมเบอร์แลนด์
ไปเป็นพระเจ้าแผ่นดินรัฐ แฮโนเวอร์ ๆ ก็กลับรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง
ของอาณาจักรเยอรมันต่อมาอีก

๖) การอภิเษกสมรส พระราชินี อิกคอบเวีย ได้ครองราช
 สมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๐ ขณะนั้นพระชนม์ช้อย่างเข้า ๑๘ ปี ครอง
 ราชสมบัติมาถึง พ.ศ. ๒๓๙๓ จึงได้ทำการอภิเษก สมรสกับเจ้า
 อัลดเบ็ค ซึ่งเป็นเจ้าชายแห่งนคร เซกซ์โคเบ็ก ในอาณาจักร
 เบอรัมน์ และเกยวช้องเป็นพระญาติกันอยู่ด้วย เจ้า อัลดเบ็ค ได้ตั้ง
 ไปอยู่ประเทศอังกฤษกับพระราชินี อิกคอบเวีย และได้ช่วยพระราชินี
 จัดการบ้านเมืองอย่างแข็งแรง แต่ไม่มีหน้าที่เกยวช้องกับการบ้านเมือง
 การดำคัญซึ่งเป็นหน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงทำ เช่นการ
 รับแขกเมือง การเปิดรัฐสภาเป็นต้น พระราชินี อิกคอบเวีย ต้อง
 ทรงทำเอง

ก) ข้าราชการดำคัญ พระราชินี อิกคอบเวีย มีข้าราชการซึ่ง
 บริษาดำมารดหลายคน แต่คนที่ดำคัญยิ่งนั้น คือ

๑) คิสราเฮดี เป็นคนขยันขันแข็งเฉลียวฉลาด พุคเก่ง
 และเป็นผู้ประพันธ์ด้วย ประสงค์โนบายของเขา คือ พยายามให้พระ
 ราชินี อิกคอบเวีย ได้มีอำนาจมากที่สุด ที่สามารถจะทำได้ เขาเป็น
 ผู้คิดและส่งเสริมให้การขยายอำนาจของ อังกฤษ ใน อินเดีย เป็นผลสำเร็จ
 และเป็นผู้ประกาศยกพระราชินี อิกคอบเวีย ขึ้นเป็นพระราชินีราชินีของ
 อินเดีย

๒) แก็ดดัลโคน เป็นคนมีฐานะดี กล่าวคือ เกิดในสกุล
 มั่งคั่ง ได้เล่าเรียนจนมีความรู้สูง มีนิสัยเป็นคนยุติธรรม มีความ

สามารถในการพูด เพราะคำพูดของเขาอาจชักจูงหัวใจคนให้มีความเห็นคล้อยตามได้โดยมาก และมีความรู้พิเศษในเรื่องการคลัง ได้วางระเบียบการทำงานงบประมาณเป็นแบบแผนที่ดี และได้ใช้ต่อมาจนบัดนี้

๓) ดูก์ ออฟ เวลลิงตัน ซึ่งมีเกียรติอย่างยอดเยี่ยมในการเป็นแม่ทัพบก เพราะได้รับพระหุโปถ์น ที่ตำบล วอเคอร์ตัน นั้น มีอายุยืนอยู่จนถึงปีที่ ๑๖ ในรัชกาลพระราชนิ จิกคอเวีย จึงถึงแก่พิราลัย ได้ฝังศพไว้เคียงกับ หลุยส์เนลสัน ที่วัด เซนต์ปอล

๒. เรื่องได้เมืองขึ้น.— การได้เมืองขึ้นเป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญ ความมั่งคั่งสมบูรณ์และความมีอำนาจราชศักดิ์ พูดสำหรับประเทศอังกฤษแล้ว รัชกาลพระราชนิ จิกคอเวีย เป็นสมัยที่ได้เมืองขึ้นมากที่สุด เพราะฉะนั้น พระราชนิ จิกคอเวีย จึงเป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่งของชาวอังกฤษ ถึงกับได้สร้างพระรูปประดิษฐานไว้ในที่สำคัญต่างๆ เช่นสถานทูตเป็นต้น เมืองขึ้นที่ได้ในรัชกาลพระราชนิ จิกคอเวีย มากมายนัก จะกล่าวเป็นทวีปๆ ไป ดังนี้

ก. ทวีปเอเชีย

๑) ประเทศอินเดีย เป็นเมืองขึ้นสำคัญที่สุด อังกฤษได้อินเดีย เพราะไปค้าขายที่อินเดียก่อน แล้วจึงเกิดเรื่องแข่งขันกับฝรั่งเศสที่ไปค้าขายในอินเดียบ้าง จึงได้กล่าวไว้ในเรื่องของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ครั้นเมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ เหยือก ดูเบต์ก กลับไปจากอินเดียแล้ว

หลอดไค้ฟ ผู้อำนวยการบริษัทอินเดียนตะวันออกของอังกฤษ ก็
 ดำเนินการแบบเดียวกับ คูเบ้ดก คือ เมื่อราชาในอินเดียฉวยกกัน
 ก็รับช่วยข้างหนึ่ง และสัญญาว่าถ้าชนะจะต้องยกแผ่นดินให้บริษัท
 มากบ้างน้อยบ้างแต่จะตกลงกัน เมื่อรบชนะ บริษัทก็ได้แผ่นดิน
 เพิ่มขึ้นๆ ด้วยวิธีนี้ อำนาจของบริษัทก็มากขึ้นด้วย จนเป็นบริษัทใหญ่
 ที่สุดในโลก มีคนงานทั้งทหารและพลเรือนรวมกันถึง ๘ แสน คือจาก
 นั้นพวกฮินดูซึ่งอังกฤษจ้างไว้เป็นทหารก็ต่อสู้อังกฤษ มุสลิมพวก
 ฮินดูจะต่อสู้กัน กล่าวกันว่าเนื่องจากพวกฮินดูไม่พอใจ ในการที่
 อังกฤษได้ถอดถอนเจ้านายของคนออกจากตำแหน่งเสียมากค่อมมาก จน
 เกิดมีคำทำนายว่า นับจาก หลอดไค้ฟ รบชนะเจ้า เบงกอล
 ที่ตำบล ปลาดิชย์ ไป ๓๐๐ ปี เจ้าพื้นเมืองในอินเดียจึงจะไม่ถูกถอดอีก
 กำหนด ๓๐๐ ปีนั้นครบเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ แต่ก็ไม่เห็นมีร่องรอยที่
 อังกฤษจะเลิกถอดเจ้าในอินเดียได้ เฉพาะใน พ.ศ. ๒๓๙๐ อังกฤษ
 ได้จ่ายกระสุนปืนที่มิใช่โคอัลผสมอยู่ด้วย ให้แก่ทหารฮินดู ๆ ไม่
 ยอมรบ เพราะโคเป็นสัตว์ที่เขานับถืออย่างยิ่ง อังกฤษจึงต้องพวก
 ที่ไม่ยอมรบกระสุนเป็นชนิดนั้นคือคาล ๆ ศักดินจำคุกจำเลยเหล่านั้น
 คนละ ๕ ปีทุกคน ศักดินเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๐ พอรุ่งขึ้น
 วันที่ ๑๐ พวกฮินดูก็กำเริบขึ้นทุกหนทุกแห่ง คนอังกฤษทั้งหญิง
 ชายผู้ใหญ่เด็ก ถูกฆ่าตายเป็นอันมาก อังกฤษต้องปราบปรามอยู่
 นานจึงสงบ การต่อสู้ระหว่างอังกฤษกับฮินดูครั้งนี้ เรียกว่า

สงครามไฮโค เพราะเหตุเกิดจากไฮโค สงครามไฮโคนี้ผล
เกิดขึ้น ๒ ประการ คือ

(๑) อังกฤษไม่ถอดเจ้าชาวอินเดียนอีกเลย ปลดปล่อยให้ครองบ้าน
เมืองของตนสืบวงศ์ต่อมาจนบัดนี้

(๒) อังกฤษให้เลิกบริษัทอินเดียนตะวันออกเสีย แล้วยึดเอา
แผ่นดินที่บริษัทได้ไว้เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษโดยตรง

อังกฤษประสงค์จะให้ชาวอินเดียนเห็นว่า เราตั้งใจจะบำรุง
ประเทศอินเดียนให้มีความเจริญ จึงประกาศตั้งอินเดียน เป็นมหา
อาณาจักร และพระราชินี จิกคอบเรีย ทรงรับดำรงตำแหน่งพระราช
ราชินีของอินเดียนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นปีที่ ๓๘ ในรัชกาล
พระราชินี จิกคอบเรีย เสด็จถวายเป็นประเพณีต่อมา คือ พระเจ้า
แผ่นดินอังกฤษ ได้ดำรงตำแหน่งพระราชราชินีของอินเดียนด้วย
ตั้งแต่นั้นมาจนบัดนี้

๒) ประเทศพม่า เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษเพราะพม่ารบแพ้
อังกฤษ ๓ ครั้ง จึงจะยกตัวออกไปนี้

ครั้งที่ ๑ รบกันเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ เป็นเวลาในรัชกาลพระเจ้า
ยอร์จที่ ๔ ถ้าเหตุเกิดจากพม่าแผ่อำนาจเข้าไปในแคว้นแอดัม และ
อารกันซึ่งอยู่ระหว่างพม่ากับอินเดียน และกะทบเรือแม่ทัพพม่า ชื่อ
มหามันฑลทะ ยกกองทัพมีทหาร ๖ พันเข้าไปในเขตต์ อารกัน อีกด้วย
อังกฤษจึงประกาศสงครามกับ พม่าๆ แพ้ เพราะอาวุธไม่ดีเหมือนอังกฤษ

พระมาจ้ซึ่งต้องยกประเทศอารกัน (ยะไซ) เมืองทะวาย เมืองมะริท
และเมืองตะนาวศรีให้แก่อังกฤษ ตามสัญญาระหว่างอังกฤษกับพระมา
ฉบับที่ห้าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘

ครั้งที่ ๒ รมกันเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ เป็นเวลาในรัชกาลพระวชิร
วิกรมเจ้านั้น ขั้วอำนาจเกิดจากเจ้าพนักงานพระมาที่เมืองย่างกุ้ง พ้อง
คนอังกฤษคัดค้านโดยหาว่าฆ่าคน ค้ากตัญญูปล่อย แต่จำเลยต้อง
ถูกปรับ เป็นเช่นนั้นหลายครั้ง อังกฤษจึงพ้องเจ้าพนักงานพระมา
ซึ่งทำเช่นนั้นแก่คนของเขาต่อพระเจ้าแผ่นดินพระมา ๆ คอบเป็นทางไมตรี
และเรียกเจ้าเมืองย่างกุ้งคนนั้นกลับ แล้วตั้งคนใหม่มาแทน เมื่อเจ้าเมือง
คนใหม่มารับหน้าที่ ได้เอาทหารมาถึงสามหมื่น และในคราวเดียวกัน
พระมาได้ส่งทหารไปรักษาเมืองเมอเรตะมาสามหมื่น เมืองพะดิมสองหมื่น
พอเจ้าเมืองคนใหม่มารับหน้าที่แล้ว ก็ประกาศบังคับพลเมืองไม่ให้ทำ
การค้าขายติดต่อกับอังกฤษ ๆ จึงตั้งคำขาด เพราะพระมาทำเช่นนั้น
ผิดสัญญา แต่พระมาไม่คอบ แล้วการรบระหว่างอังกฤษกับพระมา
ก็เกิดขึ้น อังกฤษก็ได้หัวเมืองในรามัญประเทศหมด แล้วยึดไว้เป็น
เมืองขึ้น ภายหลังพระมาจึงทำสัญญายกให้อังกฤษ

ครั้งที่ ๓ รมกันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ มวลเหตุเกิดจากพระมาทำ
สัญญาเป็นไมตรีกับฝรั่งเศส ยอมให้ฝรั่งเศสทำรถไฟจากเมือง
มันตะเต ไปถึงดงเกียซึ่งเวลานั้นเป็นของ ฝรั่งเศส แล้ว อังกฤษ
ไม่พอใจสัญญาฉบับนั้น แต่ไม่กล้าทำ เพราะพระมาเป็น

เขกราบ จรดัญญากับใครก็ได้ จึงเอาใจใส่ฟังวิธีดำเนินการ
 ของพระม่ายอยู่ เสด็จเกิดเรื่องพระม่ายฟ้องบริษัท บอมเบเบอว์มา
 บังคับอังกฤษ ทว่าทำผิดสัญญา และศาลพระม่ายตัดสินปรับถึง
 สองด้านรูบี้ อังกฤษจึงส่งคำขาด พระม่ายตอบว่ายอมไม่ได้
 อังกฤษจึงยกกองทัพเข้าไปในแดนพระม่ายเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.
 ๒๔๒๘ พอวันที่ ๒๗ เดือนเดียวกัน กองทัพอังกฤษก็ตีเมืองอังวะ
 ได้ พระเจ้า อิบอ ยอมให้อังกฤษจับ อังกฤษ ส่งไปไว้
 ที่ประเทศอินเดีย ประเทศพระม่ายจึงเป็นของอังกฤษหมดตั้งแต่
 พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นปีที่ ๔๘ ในรัชกาลพระราชนิเวศกอบเรียว

๓) แหวมะลายู ปอร์ตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่มาถึงแหวม
 มะลายู แลเรก็เมืองมะละกาได้แล้วตั้งเป็นสถานี สำหรับทำการค้า
 ขาย สอดันดาตาม ปอร์ตุเกส มา ผ่านเมืองที่ปอร์ตุเกส
 ตั้งอยู่แล้ว เลยไปถึงเกาะชวา ที่แรกก็ทำความตกลงกับเจ้าผู้ครอง
 เกาะชวา เพื่อขอทำการค้าขาย ภายหลังได้สร้างบ้านและ
 เขาทหารมารักษาด่านการค้าขายที่เมือง มะละเวีย บัตัน เจ้าผู้
 ครองเกาะชวาเห็นสอดันดาจะตั้งหลักฐาน จึงยกมารบ แต่สู้
 สอดันดาไม่ไหว สอดันดาจึงตั้งมั่นไว้ที่เกาะชวา แล้วแผ่
 อำนาจไปในเกาะใหญ่น้อยซึ่งอยู่ใกล้เคียง และได้เมืองมะละกาจาก
 ปอร์ตุเกส ด้วย ฝ่ายอังกฤษตาม สอดันดา มา แต่เอาใจใส่
 ทางประเทศอินเดียมาก เพื่อตั้งมั่นไว้ที่เมือง บอมเบ มัทราส

และ กัดกัดคา แด้ว ฝรั่งเสดตามมาค้าขายบ้าง จึงเกิดแข่งขันกันขึ้น
เมื่ออังกฤษชนะฝรั่งเสดแล้ว จึงหันมาหาเมืองขึ้นทางแหลมมะลายูบ้าง
เริ่มการจากเช่าเกาะบีนังจากราชาไทรบุรี (เกดาค์) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗
เช่าเกาะสิงคโปร์จากราชายะโฮร์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ แด้วตั้งสถานี
ทำการค้าขายทั้งสองแห่ง สถานีการค้าของอังกฤษจึงใกล้กับสถานี
การค้าเมือง มะละกา ของ ฮอลันดา เพื่อให้สะดวกแก่การปกครอง
และการค้าขาย อังกฤษจึงยกแผ่นดินของคนที่ได้ไว้ในเกาะสุมาตรา
ให้ ฮอลันดา ๆ ยกเมือง มะละกา ให้ อังกฤษ ๆ จึงรวม
เมือง บีนัง มะละกา สิงคโปร์ และเกาะเล็กเกาะน้อยซึ่งอยู่ใกล้เคียง
ตั้งขึ้นเป็นอาณานิคมหนึ่ง ให้ชื่อว่า ตะเควดต์เขตเกิดเม้นต์
ที่แรกให้อยู่ในความปกครองของ ผู้ว่าการเมืองขึ้นของอังกฤษใน อินเดีย
ภายหลังได้ย้ายไปขึ้นตรงต่ออังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ซึ่งเป็นปีที่ ๓๓
ในรัชกาลพระราชนิวกศดเวีย

ครั้นแล้วจึงแผ่อาณานิคมตั้งขึ้นมาบนแหลมมะลายู มาได้
เมือง เปเร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้เมือง ชดังอ กับ นครซัมบิตัน เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้เมือง ปาหัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่แรกอังกฤษ
ปกครอง ๔ เมืองนี้อย่างประเทศราช คือ คงให้มราชามะลายูอยู่ตามเดิม
และมีเจ้าหลวงอังกฤษประจำเมือง ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ เมือง
ทั้ง ๔ นี้ได้รวมกันเป็นสหรัฏฐ เรียกว่าสหรัฏฐมลายู ตั้ง
สำนักงานกลางที่เมือง กัวดาลาเปอร ภาคนอังกฤษได้ในรัชกาล
พระราชนิวกศดเวีย เมืองมะลายูซึ่งมีราชปกครอง แต่มี

ได้รวมอยู่ในสหรัฐ มีเมือง คือ ไทบุรี (เกตาห์) เปอติส
 กระตันตัน ตรังกานู และยะโฮร์ เมืองทั้ง ๕ นั้นแบ่งเป็น ๒ ประ-
 เภท คือ

ก) เมืองไทบุรี (เกตาห์) เปอติส กระตันตัน และตรังกานู
 แต่ก่อนเป็นของประเทศสยาม ๆ ได้ยกให้อังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒
 สมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ เพื่อแลกกับอำนาจที่จะบังคับให้คนในบังคับ
 อังกฤษอยู่ในอำนาจศาลไทย อังกฤษให้ราชาปกครองเมือง
 ของคนตามเดิม แต่ให้มีอังกฤษเป็นที่ปรึกษา

ข) รัฐยะโฮร์ ตั้งอยู่ปลายแหลมมลายู ราชาผู้ปกครอง
 รัฐนี้ได้ทำสัญญายอมอยู่ในอารักขาของอังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็น
 ปีที่ ๔๘ ในรัชกาลพระวราชนิเวศกอบเวีย และได้มีการแก้หนังสือ
 สัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ข้อสำคัญที่สัญญากัน ก็คือ ราชา
 ปกครองบ้านเมืองมีฐานะเป็นเจ้าประเทศราชแต่ต้องมีที่ปรึกษาเป็นอังกฤษ

๔) เกาะย่องกง เกาะนี้อยู่ที่ใต้ของประเทศจีน ตรง
 ปากอ่าวแม่น้ำกวางตุ้งด้านเหนือ อังกฤษได้เกาะนี้เพราะรบชนะ
 จีน ถ้าเหตุที่จะรบกัน เกิดขึ้นเพราะบริษัทอินเดียตะวันออก
 ของอังกฤษ ตั้งขึ้นที่ท่าในประเทศอินเดีย เข้าไปขายในประ-
 เทศจีน ๆ คิดขึ้นกันมาก รัฐบาลจีนจึงไม่ให้ตั้งขึ้นเข้าไป
 ขายอีก ภายหลังพบสินค้าที่จะเข้าไปขาย จีนรีบขึ้นเสีย อังกฤษ
 จึงทำสงครามกับจีน ซึ่งเรียกว่าสงครามยาฝิ่น จีนแพ้ จึง

ต้องยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๘๕

เป็นปีที่ ๖

ในรัชกาลพระราชนิวกศอเรีย

ข. ทวีป ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียเป็นเกาะใหญ่ ตั้งอยู่ต่อหมู่เกาะมาดากัสการ์ ลงไป
ทางทิศใต้ มีพื้นที่ ๒ ล้านตารางไมล์เศษ บนนี้มีพลเมือง
๖ ล้านเศษ คำนวณเทียบกับอังกฤษมีว่า อังกฤษคนหนึ่งชื่อ
กับคน ๑ คน ได้ไปสำรวจฝั่งทะเลตะวันออกของเกาะนี้ตั้งแต่ พ.ศ.

๒๓๓๓

อังกฤษใครจะตั้งให้เป็นบ้านเมืองขึ้น แต่ไม่มีใคร

อยากไปอยู่ จึงใช้วิธีส่งนักโทษเนรเทศไปอยู่ก่อน เมื่อมีคน ๆ หนึ่ง
ไปพบพ่อของค่าเช่า เมื่อว่าจวนเจียนถึงอแปร์หลายจึงมีคนยกไปตั้งอยู่

มากขึ้น และแยกย้ายกันตั้งอยู่เป็นหมู่ ๆ ต่อมาหมู่บ้านเหล่านี้ก็มี

คนมากขึ้นทุกที จนกลายเป็นบ้านเมืองขึ้น ภายหลังบ้านเมืองในเกาะ

ออสเตรเลียซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ รัฐ กับเกาะแทสเมเนีย ได้รวมกัน

เป็นสหรัฐปกครองตนเอง อยู่ในอาณัติอังกฤษตั้งแต่

พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นปีที่ ๕ รัชกาลพระราชนิวกศอเรีย

หนึ่ง หมู่เกาะ นิวซีแลนด์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ

เกาะออสเตรเลีย เวदानุมพื้นที่ ๒๗๐,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร มี

จำนวนประชากร ๑,๒๗๑,๐๐๔ คน เป็นอังกฤษราว ๓ ล้านคน ก็

เป็นประเทศปกครองตนเองอีกประเทศหนึ่ง ไม่ได้รวมกับออสเตรเลีย

แต่อยู่ในอาณัติอังกฤษเหมือนกัน

ค. ทวีปอเมริกาเหนือ

เมื่ออังกฤษได้รับรองอิสรภาพของสหพันธรัฐอเมริกาแล้ว ยังคงเหลือแผ่นดินซึ่งต่อสหพันธรัฐอเมริกาขึ้นไปทางเหนือ เป็นของอังกฤษต่อมา แผ่นดินที่เหลือนั้นแยกกันตั้งอยู่ ๔ รัฐ ๆ เหล่านี้มีรัฐบาลของตนเอง ถึง พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นปีที่ ๓๑ ในรัชกาลพระราชนิวกศกธเรย์ รัฐเหล่านั้นรวมกันเข้าเป็นประเทศเดียว ชื่อว่าประเทศ คานาดา มีพื้นที่ ๙,๓๘๗,๔๐๐ ตารางกิโลเมตร มีคนมีจำนวน ๘,๗๘๘,๐๐๐ คน เป็นประเทศปกครองตนเอง อยู่ในราชอาณาจักรอังกฤษท่านองเดียวตลอดเรื่อย

ง. ทวีปแอฟริกา

ชาวยุโรปเริ่มเอาใจได้ยึดถือที่ดินในแอฟริกาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๐๐เศษ เขาทำความตกลงกันว่า ใครจะยึดถือที่ดินแถบไหน แล้วถุกเข้าไปต่อสู้กับคนพื้นเมือง ซึ่งไม่มีปืนจะใช้ สำหรับอังกฤษนั้น ได้รับความยินยอมให้ยึดถือที่ดินทางแหลมกูดโฮป ก็ในที่นั้น มีชาวยุโรปชื่อ ฮอลันดา ซึ่งเรียกว่าพวก บัวร์ กับพวกฝรั่งเศสซึ่งถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ไปตั้งอยู่ก่อนนานมาแล้ว มีจำนวนมาถุกกับตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นได้ เมื่อพวกนั้นรู้ว่าอังกฤษมายึดถือที่ดินแถบนั้น และรู้ว่าอังกฤษมีกำลังมากกว่า จึงอพยพครอบครัวข้ามแม่น้ำอาด หนีไปตั้งเมืองอยู่ใหม่ ในที่ซึ่งบัดนี้เป็นประเทศ

ตราหน้า และจัดการปกครองธรรมเนียมประเพณีไทย

ไปพบบ่อทองคำใหญ่
พวก บักร์ หาทองคำได้มาก

เมื่อข่าวเรื่องการพบทองคำของด็อกแพร์หลาย อังกฤษก็พากันไปคั่งภูมิ

ดำเนินาในประเทศ ทรานส์วาล์ มากจนทุกที พวก บัวร์ คิดว่า ถ้า
ให้ยังกตัญญูมีสิทธิในการปกครองบ้านเมืองเหมือนพวกเขา เพื่อ

อังกฤษมีจำนวนมากขึ้น อำนาจการปกครองบ้านเมืองก็จะไปตาม
ความเห็นของอังกฤษ พวกเขาซึ่งเป็นผู้หักล้างทางพงศาวดารบ้านสร้างเมือง

ชั้น ก็จะต้องเป็นพลเมืองอยู่ในบังคับอังกฤษ พวกบ่าว จึงขัดขวาง
ด้วยประการต่าง ๆ ฝ่ายอังกฤษก็ไม่ยอม จึงเกิดสงครามขึ้น

ระหว่างพวกับอังกฤษ พวกับจรด้อยู่ได้เกือบ ๓ ปี
ในที่สุดก็แพ้อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นปีที่ ๖๔ ในรัชกาล พว

ราชันวิคตอเรีย อังกฤษจึงปกครองแผ่นดินแถบนั้นได้ทั้งหมด
มีรัฐใหญ่ๆ อยู่ ๔ รัฐ ภายหลังเหล่านั้นรวมกันเป็นสหรั

เขียนความว่า สหรัฐอเมริกามาได้ อังกฤษใหญ่ครองตนเอง แต่
อยู่ในอารักขาของอังกฤษทำนองเดียวกับ อดีตเคโรเลีย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒

คณะพระมหากษัตริย์แอฟริกาภาคโคเนมพท ๕๒๓,๘๔๗ ตารางไมล์
 บัดนี้พลเมือง ๗ ล้านเศษ แต่อังกฤษยังมีเมืองขึ้นใน แอฟริกา อีก

๓. ความเกี่ยวข้องกับไทย.— ก) ความเบื้องต้น เมื่อครั้ง

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี อังกฤษได้มาค้าขายถึงเมืองไทยตั้งแต่
แผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้ทำการค้าขายติดต่อกันตลอด
มา จนถึงพระนครศรีอยุธยาเมื่อ พ. ศ. ๒๓๓๐ ครั้นถึง
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัฐบาลอินเดียของอังกฤษ ได้ให้
ทุกเข้ามาเมืองไทยเมื่อ รัชกาลที่ ๓ ครั้นนั้นฝ่ายไทยมีความประสงค์
จะปกครองหัวเมืองมลายูของไทยให้นั่นคง ฝ่ายอังกฤษมีความ
ประสงค์จะทำการค้าขายกับไทยให้สะดวกขึ้น จึงตกลงทำสัญญา
กัน และในรัชกาลที่ ๓ นั้น อังกฤษให้เซอร์เฮมส์บรุค
มาขอแก้สัญญา แต่รัฐบาลสยามหาได้ยอมให้แก้ไข ไม่ จึงเป็น
อันว่า คงใช้สัญญาที่รัฐบาลอินเดียทำไว้นั้นต่อจนถึงรัชกาลที่ ๔
แห่งกรุงเทพมหานคร

๖) การทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับไทย ครั้นถึงรัชกาล
ที่ ๔ แห่งกรุงเทพมหานคร พระราชินีวิกตอเรียได้แต่งตั้งให้ เซอร์
ยอนเบาริง เป็นราชทูต เชิญพระราชดำล้นและเครื่องราชบรรณา
การ มาเจริญทางพระราชไมตรี และอ้างว่า สัญญาที่ทำเมื่อ
รัชกาลที่ ๓ นั้น ยังหาถูกต้องตามธรรมเนียมไม่ เซอร์
ยอนเบาริง ขอนให้ทำสัญญาใหม่ ให้เป็นสัญญาระหว่างพระเจ้า
แผ่นดินอังกฤษกับพระเจ้าแผ่นดินสยาม จึงจะถูกต้องตามธรรมเนียม
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทราบ ขนบธรรมเนียมทางการ
ต่างประเทศโดยตลอด ทรงพระราชดำริเห็นประโยชน์ในการที่จะ

ทำสัญญาทางพระราชไมตรีให้ถูกต้องตามธรรมเนียม จึงทรงทำ
 สัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ สัญญานั้นมี
 ข้อสำคัญ อยู่ ๒ ข้อ คือ (๑) การปกครองคนในบังคับอังกฤษ
 ซึ่งอยู่ในเมืองไทย รัฐบาลสยามให้รัฐบาล อังกฤษ ตั้งกงสุลประจำ
 กรุงเทพฯ เพื่อปกครองคนในบังคับอังกฤษให้เป็นไปตามข้อสัญญา
 (๒) การค้าขาย รัฐบาลสยามให้คนในบังคับอังกฤษมาค้าขายใน
 เมืองไทยได้ แต่ต้องเสียภาษีสินค้าขาเข้าและขาออก ไม่เกิน
 ร้อยละ ๓ ของราคาสินค้านั้น ๆ

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๘๘ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้แต่งตั้งให้
 นายเดวน์เซนส์แอริส เป็นราชทูต และพระเจ้า นโปเลียน ที่ ๓ ได้
 แต่งให้นาย มงติคนี เป็นราชทูต เข้ามาขอทำสัญญาทางพระราช
 ไมตรี รัฐบาลสยามก็ได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับ ๒ ประเทศ
 นั้น มีข้อสำคัญเหมือนกันคือสัญญากับอังกฤษ ต่อจากนั้น
 จึงมีประเทศอื่น ๆ ได้แต่งราชทูตมาขอทำสัญญาทางพระราชไมตรี และ
 รัฐบาลสยามก็ได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีด้วย มีข้อสัญญา
 เหมือนกัน

ค) รัฐบาลสยามแต่งราชทูตไปขอพบ เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ เซอร์ ยอนเบาริง เข้าเฝ้า ได้
 ดำริถึงปรารถนากับ เซอร์ ยอนเบาริง ว่า มีพระราชประสงค์จะแต่ง
 ราชทูตไทยไปขอพบจนถึงกรุงลอนดอน แต่ขัดข้องด้วยไม่มีเรือจะไป

ครั้นเมื่อเสด็จออกบรรณาย มอญคึกนี้ ราชทูตฝรั่งเศส ก็เข้าใจว่า
 คงได้คำสัตย์ปรารภเช่นเดียวกัน ราชทูตฝรั่งเศสทูลถามนั้นไปยัง
 พระเจ้านโปเลียนที่ ๓ ๆ ให้บอกมายังเสนาบดีกรุงเทพ ๆ ว่า ถ้า
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มี พระราชประสงค์ จะ แ่่ง ราชทูต
 ไปตอบแทน รัฐบาลฝรั่งเศสจะให้เรือมารับราชทูตไป และให้
 กลับมาดังเหมือนเมื่อครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ จึงทรงพระดำริว่า อังกฤษ
 ได้มาเจริญทางพระราชไมตรีก่อน จะแ่่งราชทูตไปตอบแทนฝรั่งเศส
 โดยไม่บอกให้อังกฤษทราบ หากควรไม่ จึงโปรดให้บอกรัฐบาลอังกฤษ
 ว่า มีพระราชประสงค์จะแ่่งราชทูตไปตอบแทนอังกฤษ แต่ชัก
 ชักด้วยไม่มีเรือจะไป จึงยังหาได้แ่่งราชทูตไปไม่ บัดนี้ฝรั่งเศส
 แ่่งราชทูตมาเจริญทางพระราชไมตรี และรับจะจัดเรือรับส่งราชทูตไทย
 เหมือนเมื่อครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงโปรดให้แจ้งความมาให้ทราบ
 ว่าถ้าอังกฤษรับจะจัดเรือรับส่งราชทูต รัฐบาลสยามจะแ่่งราชทูต
 ไปเจริญทางพระราชไมตรีตอบแทนประเทศอังกฤษก่อน รัฐบาล
 อังกฤษตอบมาว่าพระราชินี อิกตอเรีย ทรงยินดีจะให้เรือมารับแ่่ง
 ราชทูตไทย จึงโปรดให้พระยามนตรีสุริยวงษ์ (ชุ่ม บุนนาค) เป็นราชทูต
 ไปเจริญทางพระราชไมตรีตอบแทนอังกฤษ เมื่อ พ. ศ. ๒๔๐๐ และให้
 หม่อมราโชไทย (ม.ร.ว. กระต่าย อิศรางกูร ณ อยุธยา) เป็นล่าม
 หดวงไปในคณะทูต หม่อมราโชไทยได้แ่่งจดหมายเหตุนะระทาง

ราชทูตไทยไปกรุงลอนดอนครั้งนั้นเกิดข้า ๕ ถวายเมื่อรัชกาลที่ ๕
เป็นทางราชการแล้ว ภายหลังจึงเอาใจความในจดหมายเทศน์นั้นมาแต่ง
เป็นคำกลอน ชื่อว่า นิราศลอนดอน ได้พิมพ์จำหน่ายตั้งแต่รัชกาล
ที่ ๕ นับเป็นหนังสือคึกคักเรื่องหนึ่ง

ได้กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือเล่มนี้ว่า เรื่องราชทูตไทยไป
เจริญทางพระราชไมตรีถึงต่างประเทศ สมัย กรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี
ครั้งไหนจะต้องถือแพะหลาย เหมือนเมื่อครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ รัช
พระวิสุทธิสุนทร (ปาน) เป็นไม่มี เพราะฉะนั้น จึงขอก้าวใน
ที่นี้ว่า เรื่องราชทูตไทยไปเจริญทางพระราชไมตรีถึงต่างประเทศสมัย
กรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ครั้งพระราชินี อิกตอเรีย จักร
พรรษาพระยามนตรีสุริยวงษ์ (ชุ่ม บุนนาค) ก็ต้องถือแพะหลาย
เหมือนกัน เพราะพระราชินี อิกตอเรีย ได้จัดการต้อนรับเป็นการใหญ่
และแต่งตั้งให้เสนาบดีมีความนับถือประเทศสยาม ถึงกับเชิญราชทูตไทย
ไปในงานพระราชพิธี อภิเษกสมรสพระธิดาองค์ใหญ่ ของพระองค์ เป็นต้น
เรื่องการเจริญทางพระราชไมตรีครั้งนั้น ปรากฏอยู่จนบัดนี้ เพราะมี
จดหมายเทศน์และนิราศลอนดอน ของหม่อมราโชไทยดั่งกล่าวแล้ว

๔. เบ็ดเตล็ด.—ก) ศิลปวิทยาในรัชกาลพระราชินี อิกตอเรีย
ก็เจริญขึ้นมาก ดังสำคัญ คือ โทรเลข ก็ทำสำเร็จในรัชกาล
นั้น นอกนั้นยังมีผู้ประดิษฐ์เครื่องจักรต่างๆ ขึ้นใช้ แทนการใช้แรงคนอีก
หลายอย่าง ข) การสืบสันตติวงศ์ พระราชินี อิกตอเรีย ทรง

ราชสมบัติอยู่ ๒๔ ปี ขึ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระโอรส
 ของพระองค์ได้ครองราชสมบัติต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้า
 เอ็ดเวิร์ดที่ ๗ ๆ ได้ครองราชสมบัติ เมื่อเข้าเขตต์ชราเสียแล้ว
 ครองราชสมบัติอยู่ ๓๐ ปี ก็สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ พระโอรส
 ของพระองค์ได้ครองราชสมบัติสืบพระวงศ์ ทรงพระนามว่า พระเจ้า ยอร์จ
 ที่ ๕ ครองราชสมบัติอยู่จนบัดนี้ ค) ดังที่ควรสังเกต เวลานี้อังกฤษ
 มีความเจริญเพียงใด ย่อมทราบกันทุกคนแล้ว เหตุที่ความเจริญนั้น
 ชัดสำคัญอยู่ที่ชาวอังกฤษมีความรักชาติจริง ๆ ช่วยกันหาหนทางบำรุง
 บ้านเมืองให้มีความเจริญ และป้องกันศัตรูพ้องอันตรายไม่ให้มาแผ้วพาน
 ความจริงชั้น มีตัวอย่างในรัชกาลพระราชนิ จิกตอเรีย ครึ่งหนึ่ง
 คือ ได้ข่าวว่าพระเจ้า นโปเลียนที่ ๓ จะยกกองทัพไปตีประเทศอังกฤษ
 ชาวอังกฤษจึงเอาใจใส่สืบข่าวนั้น ยิ่งสืบ ก็ยิ่งได้ความว่าจะเป็น
 จริง ชาวอังกฤษที่เป็นชายฉกรรจ์แทบทั้งประเทศเห็นว่า จำเป็น
 ต้องเตรียมการป้องกันบ้านเมือง จึงสมัครเข้าเป็นทหาร เพื่อรับ
 ความฝึกหัด และตั้งใจฝึกหัดจนเป็นทหารได้ดีแทบทุกคน แต่ นโปเลียน
 ที่ ๓ ก็หาได้ยกกองทัพไปตีประเทศอังกฤษไม่

บทที่ ๘

ประเทศ สหพันธรัฐอเมริกา

๑. ความนำ.—ก) ประเทศสหพันธรัฐอเมริกา ตั้งอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ อาณาเขตทิศเหนือจดประเทศ แคนาดา ทิศตะวันออกจดมหาสมุทร แอตแลนติก ทิศใต้จดอ่าว เม็กซิโก และประเทศเม็กซิโก ทิศตะวันตกจดมหาสมุทร แปซิฟิก มีพื้นที่ ๗,๘๓๗,๘๗๒ ตารางกิโลเมตร ดำมะโนครว ๑๓๓,๔๘๔,๓๐๐ คน วอชิงตัน เป็นเมืองหลวง

ข) พลเมืองซึ่งเป็นเจ้าของประเทศนี้ เรียกว่า อเมริกัน ดับด้วยมาจากชาติอังกฤษมากที่สุด จึงใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของชาติ พลเมืองที่ดับด้วยมาจากชาวยุโรปชาติอื่นก็มีมาก แต่กลายเป็นชาติใหม่ ที่เรียกว่า อเมริกัน ไปหมด นอกจากพวกที่เป็นเชื้อสายของยุโรป ยังมีชาติอื่นอีก ปรากฏตามสถิติที่สำรวจ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ว่า มีคนพื้นเมืองเดิม (อินเดียนแดง) ๓๒๘,๐๐๐ คน นิโกร ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ คน ญี่ปุ่น ๑๐,๐๐๐ คน จีน ๑,๗๐๐ คน

ค) คำสอนสำคัญของประเทศนี้ คือ โปเตสแตนต์ กับโรมันคาทอลิก สำนักงานใหญ่ที่สุดของพวกเขา มีชื่อน่า อเมริกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำสอนอยู่ในประเทศต่างๆ นั้น ตั้งอยู่ในประเทศนี้

เรื่องที่พูดในข้อนี้เป็นเพียงความนำ เพื่อให้รู้ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนเรื่องซึ่งเป็นตำนาน จะกล่าวต่อไป

๒. ชาวยุโรปที่ไปยึดถือที่ดินในอเมริกาเหนือ.— ได้กล่าวแล้วในเรื่องของสเปนว่า โคลัมบัส เป็นผู้พบทวีปนี้ เมื่อชาวนั้นได้ของดีของแพวหลาย จึงมีชาวยุโรปหลายชาติไปยึดถือที่ดินไว้เป็นเมืองขึ้น คือ

๑) สเปน ยึดถือที่ดินไว้ได้หลายแห่ง ที่สำคัญในทวีปนี้ คือ ประเทศ เม็กซิโก กับอาณาเขตต์ ฟลอริดา

๒) อังกฤษ ยึดถือที่ดินตามฝั่งมหาสมุทร แอตกแลนติก ทิศเหนือ จากอาณาเขตต์ประเทศคานาดาบกดิน ทิศตะวันออกจากมหาสมุทร แอตกแลนติก ทิศใต้จากอาณาเขตต์ ฟลอริดา ของสเปน ทิศตะวันตกจากแม่น้ำ มิสซิสซิปปี

ที่ดินแปลงนี้เดิม ฮอลันดา ยึดถือตรงเมือง นิวยอร์ก เดียวนี้ไว้ได้ แต่ภายหลัง ฮอลันดา ต้องยกแผ่นดินตรงเมืองนิวยอร์กให้อังกฤษ ๆ จึงคงเป็นปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นทุกที เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๘ แผ่นดินแปลงนี้มีอังกฤษคงอยู่ ๓๓ รัฐ และได้ต่อสู้กับรัฐบาลอังกฤษ ๆ รับรองอิสรภาพของพวกอังกฤษซึ่งคงภูมิลำเนาอยู่ในที่แปลงนี้ เพราะฉะนั้นแผ่นดินแปลงนี้ จึงเป็นกำเนิดของประเทศสหปาดรัฐอเมริกา

๓) ฝรั่งเศส ยึดถือที่ดินไว้ได้มากกว่าอังกฤษ คือ (ก) ประเทศคานาดา ตอนปากแม่น้ำ เซนต์ลอเรนซ์ ฝั่งเหนือ (ข) ดุ่มแม่น้ำ มิสซิสซิปปีฝ่ายตะวันตก ตั้งแต่คันทันน้ำถึงปากน้ำ และแผ่ไปทางตะวันตกถึงฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ตอนระหว่างประเทศ คานาดา กับ รัฐ กาลิฟอร์เนีย

ฝรั่งเศสต้องเสียประเทศ คานาดา ให้อังกฤษ เพราะเมื่อสงคราม ๗ ปีนั้น อังกฤษช่วยพระเจ้าเฟรเดริกมหาราช ฝรั่งเศสช่วยพระนาง มาเรียเรเชซา ฝรั่งเศสกับอังกฤษ จึงเป็นข้าศึกกัน ขณะนั้นแม่ทัพฝรั่งเศส ชื่อ มงกาม รักษาประเทศคานาดา อยู่ที่บ้อมเมือง คิวเบก แม่ทัพอังกฤษ ชื่อ เยมส์วูดฟ์ ยกมาจากแผ่นดินที่เป็นของอังกฤษ และได้รบกันที่บ้อมเมือง คิวเบก นั้น อังกฤษชนะประเทศ คานาดา จึงเป็นของอังกฤษ ส่วนแผ่นดินดุ่มแม่น้ำ มิสซิสซิปปี ซึ่งชื่อวามณฑล หลุยส์เซียนา นั้น นโปเลียน ขายให้ประเทศ ดัหลาดี-รัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๖ ราคา ๓๕ ล้านเหรียญอเมริกัน

๓) รัสเซีย ยึดถืออาณาเขตต์ อาดัลกา ไว้ ภายหลังขายให้ประเทศดัหลาดีรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ราคา ๓,๔๕๐,๐๐๐ ปอนด์

๓. อังกฤษปกครองเมืองขึ้นในอเมริกาเหนือ.— รัฐบาลอังกฤษจัดการปกครองเมืองขึ้นในอเมริกาเหนือ ๓๓ รัฐนั้น โดยพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษตั้งผู้ว่าราชการประจำรัฐ และให้มีสภาการเมือง ๆ ของรัฐใดก็ได้เลือกราษฎรในรัฐนั้นเป็นสมาชิก และให้คนในเมืองขึ้นที่สมควรเป็นผู้พิพากษาได้ด้วย รวมความว่าพวกเมืองขึ้น ก็มีสิทธิ์ในการปกครองมากอยู่

แต่ในเรื่องเศรษฐกิจนั้น อังกฤษบังคับพวกเมืองขึ้นมากไป คือ บังคับให้ซื้อสินค้าของอังกฤษเท่านั้น จะซื้อสินค้าของชาติอื่นไม่ได้ และจะทำให้เอง ก็ไม่ได้เหมือนกัน เรื่องนี้เป็นเหตุให้พวกเมืองขึ้น

ไม่พอใจ และอยากให้พ้นจากความปกครองของอังกฤษ

๕. คันเหฺกท่พวกเมืองขึ้นค่ออังกฤษ.— เมื่ออังกฤษเข้าช่วยพระเจ้าเฟรเดริกมหาราชทำสงคราม ครังที่เรียกว่าสงคราม ๗ ปีนั้น อังกฤษเสียเงินเป็นอันมาก พอเสร็จสงครามแล้ว อังกฤษจึงหาวิธีเก็บภาษีพวกเมืองขึ้น เพื่อให้ได้เงินมาทดแทนที่เสียไป พวกเมืองขึ้นก็คัดค้านต่าง ๆ นา ๆ อังกฤษต้องเลิกภาษีอันหมด เหลือแต่ภาษีใบชา ครั้นเมื่อเดือนธันวาคม พ. ศ. ๒๓๑๖ เรือสินค้าอังกฤษ ๓ ลำ บรรทุกใบชา ๓๕๐ ตีบ เข้าไปจอดที่ท่าเมือง บอสตัน มีคนปลดอมตัวเป็นอันเคียนแวงหลายสิบคนลงไปในเรื่อง และเขาใบชาทั้งทะเลหมด พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ ทรงทราบ ทรงพระพิโรธเป็นอันมาก ตกลงพระทัยจะเอาชนะพวกเมืองขึ้นให้ได้ จึงให้ประกาศปิดท่าเมือง บอสตัน จนกว่าพวกเมือง บอสตัน จะยอมใช้เงินค่าใบชา และในเวลาเดียวกัน ปาร์เลียเมนต์ อังกฤษก็ประกาศถอนสิทธิของพวกเมืองขึ้น ไม่ให้เป็นสมาชิกสภาการเมือง และไม่ให้เป็นผู้พิพากษาอีกต่อไป พวกเมือง บอสตัน จึงขอความช่วยเหลือจากรัฐที่อยู่ใกล้เคียง ให้ช่วยกันค่ออังกฤษ ผลที่เกิดขึ้น ก็คือ ได้ตั้งกองทหารอาสาและได้ตั้งโรงแสงสรรพาวุธขึ้น อังกฤษส่งทหารไปยึดโรงแสงสรรพาวุธที่เมือง บอสตัน จึงเกิดค่อสู้กันขึ้น อังกฤษตายประมาณ ๒๐๐ คน พวกเมืองขึ้นเห็นว่าการสงครามต้องเกิดขึ้นเป็นแน่แล้ว จึงเตรียมตั้งกองทัพนั้ และตกลงให้ ยอร์ชของกัน

เป็นแม่ทัพ ยกเรือด้อมเมือง บอดัน ซึ่งเป็นที่ประชุมกองทหาร
อังกฤษ แล้วทำหนังสือส่งไปถวายพระเจ้า ยอร์ชที่ ๓ เพื่อขอความ
ยุติธรรม แทนที่พระเจ้า ยอร์ช ที่ ๓ จะตอบ กลับส่งกองทัพใหญ่
มาปราบพวกเมืองขึ้น ๆ จึงพร้อมกันประกาศเป็นเอกราช เมื่อวันที่ ๔
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๓๘ (เป็นปีที่ ๓๐ ในแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี)
เพราะเหตุนี้ วันที่ ๔ กรกฎาคม จึงเป็นวันสำคัญของประเทศสหภาพรัฐ
อเมริกา

๕. การสงคราม:— ยอร์ชวอชิงตัน ต่อสู้กับกองทัพของพระเจ้า
ยอร์ชที่ ๓ ด้วยความยากลำบาก เพราะไม่มีอาวุธดีพอ และ
เงินที่จะใช้จ่ายก็น้อย แต่ ยอร์ช วอชิงตัน เป็นคนดามารด ทั้ง
ในทางการทหารและในทางการเมือง และเคราะห์ดีที่ได้ฝรั่งเศสเป็น
ที่พึ่ง จึงได้ชนะอังกฤษ

ฝรั่งเศสช่วยอเมริกาขึ้นเพราะเห็นจากความเจ็บใจ เพราะเคย
เปรียบอังกฤษมาหลายคราว เช่นเรื่องเรือก ตูเบตง กลับจากอินเดีย
และเคยประเทศคานาดาแก่อังกฤษเป็นต้น ฝรั่งเศสเห็นว่า สงคราม
ครั้งนี้เป็นโอกาสที่จะแก้แค้นอังกฤษได้ จึงช่วยอเมริกาอย่างมากมาย
เช่น ให้เงินสองล้านแฟรงก์ และเป็นใหญ่ต้องร้องกะบอกแก่อเมริกัน
เป็นต้น อเมริกาจึงส่ง เบนยามิน แฟรงกลิน ไปกรุงปารีส เพื่อ
ทำการติดต่อกับฝรั่งเศส และได้ทำสัญญาเป็นไมตรีกันก่อนประเทศอื่น
แต่คงว่า ฝรั่งเศส รับรองอิสรภาพของ สหภาพรัฐอเมริกาก่อนชาติอื่น

นอกจากนั้นเดิมนามคิต่างประเทศฝรั่งเศส ยังได้ทำให้ประเทศทั้งปวงคง
 ความเป็นกลางหมด ไม่มีใครช่วยอังกฤษเลย อังกฤษทำสงคราม
 กับอเมริกันอยู่ ๕ ปี จึงทำสัญญาสันติภาพ กับสหพันธรัฐอเมริกา
 ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๒๖ อังกฤษได้รับรอง
 อิสรภาพของสหพันธรัฐอเมริกา ด้วยสัญญาฉบับนี้

๖. อเมริกันจัดการปกครอง.— เมื่ออเมริกันพ้นจากอำนาจ
 อังกฤษแล้ว หัวหน้าราษฎรทั้ง ๑๓ รัฐ ซึ่งช่วยกันต่อสู้อังกฤษ
 จึงปรึกษากันว่ากัน คงประเทศเป็นสหรัรัฐ มีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก
 สำหรับปกครองบ้านเมือง ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๐
 มีใจความสำคัญ ดังนี้

ก) ความเกี่ยวข้องระหว่างรัฐกับสหรัรัฐ บรรดารัฐทั้งหมดกัน
 เป็นสหรัรัฐ ทุกรัฐมีกฎหมาย มีรัฐสภา และมีผู้ดำรงการประจำ
 รัฐของตนเอง รัตการปกครองภายในรัฐของคน ๆ เป็นอิสระ แต่
 มีการสำคัญอยู่ ๔ อย่างซึ่งเป็นหน้าที่ของสหรัรัฐ คือ การทูต การทหาร
 การค้าขาย และการภาษีอากร ประธานาธิบดีกับรัฐสภาของสหรัรัฐ
 เป็นผู้ทำ รัฐหนึ่งรัฐใดไม่มีหน้าที่ทำ

ข) อำนาจอำหน้าที่ รัฐธรรมนูญแต่งตั้งอำนาจอำหน้าที่ผู้จัด
 การปกครองบ้านเมืองไว้ ดังนี้.

๑) อำนาจนิตินบัญญัติเป็นของรัฐบาลซึ่งเรียกว่า “คองเกรสส์”
 แบ่งออกเป็น ๒ สภา คือ สภาเซเนตกับสภาผู้แทนราษฎร คอง-

เกรตต์ ตั้งอยู่ที่กรุง วอชิงตัน ดินนาซิกสภา เซเนค นั้น รัฐต่าง ๆ
 เลือกและตั้งมารัฐละ ๒ นาย ไม่ว่ารัฐใหญ่หรือรัฐเล็ก และเปลี่ยน
 ๑ ใน ๓ ทุก ๆ ๒ ปี ส่วนดินนาซิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น รัฐ
 ต่าง ๆ เลือกและตั้งมาตามจำนวนราษฎร คือ ราษฎร ๒ แสนคน เลือก
 ผู้แทนได้ ๑ นาย ประจำตำแหน่งคราวละ ๒ ปี กองเกรตต์ เป็น
 ผู้มีอำนาจคงกฎหมาย ประธานาธิบดีมีอำนาจคัดค้านกฎหมายที่
 กองเกรตต์ จะตั้งขึ้น และอาจให้ กองเกรตต์ พิจารณาใหม่ก็ได้

๒) อำนาจบริหารเป็นของประธานาธิบดี ซึ่งราษฎรเลือกตั้ง
 ประจำตำแหน่งคราวละ ๔ ปี แต่ไม่มีใครรับตำแหน่งเกินกว่า ๒
 คราว ประธานาธิบดีมีหน้าที่เป็นผู้บัญชาการทหารทั้งทัพบกและ
 ทัพเรือ มีอำนาจลงนามในสัญญากับนา ๆ ประเทศ และตั้ง
 เหยียดข้าราชการ ส่วนการปกครองภายใน ประธานาธิบดี
 มีอำนาจตั้งและถอดถอนเสนาบดีได้แต่จะเห็นสมควร ในการ
 เลือกประธานาธิบดีนั้น มีข้อบังคับให้เลือกของประธานาธิบดีด้วย
 ๓ นาย เพื่อให้ถ้าประธานาธิบดีถึงแก่กรรมลงก่อนครบกำหนด
 ของประธานาธิบดีจะได้รับหน้าที่แทน

๓) อำนาจทางการศาลเป็นของศาลสูง ซึ่งมีผู้พิพากษา ๙ นาย
 ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต ประธานาธิบดีเป็นผู้ตั้งผู้พิพากษา ศาล
 สูงมีอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างรัฐ และถ้าประธานาธิบดีกับ
 รัฐสภามีความเห็นแย้งกัน ไม่ว่าปัญหาเรื่องอะไร ต้องให้

ศาลสูงวินิจฉัย อนึ่งถ้าประธานาธิบดีหรือรัฐสภาจะทำได้ และ
มีใจที่พร้อมรองว่านิติรัฐธรรมนูญ ศาลสูงก็มีอำนาจพิจารณา และ
ถ้าเห็นนิติรัฐธรรมนูญจริง ก็มีอำนาจตั้งให้ยกเลิกเสียได้ ฉะนั้น
จึงเห็นว่าศาลสูงมีอำนาจเหนือประธานาธิบดี เห็นอรัฐสภา และ
มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และปัญหา
ทุกอย่าง

๘. การขยายอาณาเขต.— ได้กล่าวแล้วว่า เมื่อประเทศ
สหพันธรัฐอเมริกาได้เป็นเอกราชนั้น มีอาณาเขตเพียง ๓๓ รัฐ
และตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำมิสซิสซิปปีกับมหาสมุทรแอนแดนติกเท่านั้น ก็
บัดนี้สหพันธรัฐอเมริกามีอาณาเขตกว้างขวางมาก เพราะได้ขยาย
อาณาเขตหลายครั้งหลายหน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

- ๑) ได้อาณาเขต ฟลอริดา จาก สเปน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒
- ๒) ซื้อมณฑล หลุยส์เซียนา จาก นโปเลียน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖
มณฑลหลุยส์เซียนา คือ อาณาเขตที่ฝรั่งเศสยึดถือไว้ในอเมริกาเหนือ
ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำมิสซิสซิปปี และทั้ง ๒ ฝ่ายแม่น้ำ มิสซิวรี
ฝรั่งเศสปกครองมาจนถึงสมัย นโปเลียน ๆ ทำสงครามกับ อังกฤษ
เกรงอังกฤษจะแย่งมณฑลหลุยส์เซียนาไปเสีย เพราะกองทัพเรือ
ฝรั่งเศสสู้อังกฤษไม่ไหว จึงบอกขายอเมริกัน ๆ จึงซื้อได้เป็น
ราคา ๑๕ ล้านเหรียญอเมริกัน

- ๓) ได้อาณาเขตจากประเทศเม็กซิโกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เนื่องจาก

จากรัฐ เด็กซาส ได้เข้าร่วมกับสหพันธรัฐอเมริกา จึงเกิดปัญหาเรื่อง
อาณาเขตระหว่างรัฐเด็กซาสกับเม็กซิโก เมื่อตกลงกันโดยสงบ
ไม่ได้ จึงต้องทำสงครามกัน ประเทศ เม็กซิโก แพ้ จึง
ต้องยกแผ่นดินแปลงใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างรัฐ เด็กซาส กับมหา
สมุทรแปซิฟิกให้แก่ประเทศสหพันธรัฐอเมริกา รัฐ กาลิฟอร์เนีย อริ-
โซนา นิวเม็กซิโก นิวอาดา และยูตะ ก็อยู่ในที่แปลงนี้

๔) ชื่ออาณาเขต อาลัสกา กับเกาะ ฮัดสัน ไทลันด์ หรือ คัทริน จาก
รัฐเชียวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ เพราะก่อนนั้น รัสเซีย ได้ขายของ เบอริง
ไปจาก ไซบีเรีย ไปยึดถืออาณาเขตอาลัสกาไว้ เมื่อรัสเซียบอกขาย
สหพันธรัฐอเมริกาจึงซื้อได้เป็นราคา ๓,๔๕๐,๐๐๐ ปอนด์

๕) ได้หมู่เกาะฮาไว (Hawaii) เป็นเมืองขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕
หมู่เกาะ ฮาไว ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก มีพื้นที่ ๖๕๕๓ ตารางไมล์
มีพลเมือง ๑๙๒,๐๐๐ คน คนพื้นเมืองเดิมคล้ายชาวเกาะ ฟิลิปปีนส์
อเมริกันได้หมู่เกาะนี้ เพราะชาวหมู่เกาะนี้สมัครรวมกับสหพันธรัฐ อเมริ-
กา แล้วอเมริกันจึงเป็นเมืองท่าพักเรือในมหาสมุทรแปซิฟิก เมือง
หลวงชื่อ ฮอนโนลูลู บัดนี้มีคนและญี่ปุ่นเข้าไปตั้งอยู่มาก

๖) ได้หมู่เกาะฟิลิปปีนส์กับเกาะ กอม ในมหาสมุทร แปซิฟิก และ
เกาะ ปอร์โตริโก ในอ่าวเม็กซิโกจากสเปนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓ เนื่องจาก
ชาวเกาะ กิวกา ได้ต่อสู้กับสเปนเป็นเวลานาน รัฐบาลสเปนไม่
สามารถจะปราบให้ราบคาบได้ การที่เป็นเช่นนั้น เป็นเหตุ

ให้พ่อค้าอเมริกันไปค้าขายไม่สะดวก รัฐบาลอเมริกันจึงให้สเปนปลดปล่อย
เกาะคิวบาเป็นอิสระ สเปนไม่ยอม จึงเกิดรบกับอเมริกัน
ได้รบกันด้วยกองทัพเรือ สนามรบอยู่แถบเกาะคิวบาแห่งหนึ่ง แถบ
หมู่เกาะฟลอริดาอีกแห่งหนึ่ง สเปน แพ้ จึงต้องยกหมู่เกาะ
ฟลอริดา เกาะกวม และเกาะเปอร์โตริโก ให้อเมริกัน ส่วนเกาะ
คิวบา นั้น สเปนต้องปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

๖) ได้หมู่เกาะ ซามัว ในมหาสมุทรแปซิฟิกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓
เพราะตกลงกับอังกฤษและเยอรมัน หมู่เกาะนี้มีพื้นที่ ๑๗ ตารางไมล์
พลเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ นับได้ ๘,๐๕๖ คน

๗) ได้แผ่นดินทั้ง ๒ ผืนของ ปานามา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ เพราะ
อุดหนุนให้ประเทศปานามาได้เป็นเอกราช แผ่นดินแปลงนี้กว้าง
๓๐ ไมล์ ยาวตลอดคลองปานามา คิดเป็นพื้นที่ได้ ๕๓๗ ตารางไมล์
พลเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ นับได้ ๒๒,๘๕๘ คน

๘) ซื้อหมู่เกาะ เวอร์จิน ในหมู่เกาะ อินเดียนตะวันตก จาก
เดนมาร์กเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ราคา ๒๕ ล้านดอลลาร์อเมริกัน หมู่
เกาะนี้มีพื้นที่ ๓๓๒ ตารางไมล์ ดำเนินการไว้เมื่อ ๒๔๖๐ มี ๒๖,๐๕๓ คน

๘. ความเกี่ยวข้องกับไทย.— บรรดาประเทศเอกราชในทวีป
อเมริกาทั้งหมด มีประเทศสหพันธรัฐอเมริกาประเทศเดียว ที่ได้
มีสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศสยาม ได้เก็บใจความเรื่อง

ความเกี่ยวข้องกันมาลงไว้ ดังนี้

ก) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๓ เป็นเวลาในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงเทพมหานคร พวกมิชชันนารีอเมริกัน ได้มาขอตั้งสถานศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ รัฐบาลสยามก่อนอนุญาตให้ตั้งสถานศาสนาได้ตามความประสงค์ พวกมิชชันนารีได้แสดงการส่งเคราะห์ต่างๆ เช่น รักษาโรคให้เป็นต้น คนไทยจึงเรียกมิชชันนารีว่าหมออเมริกัน ดังที่มิชชันนารีนำเข้ามาเมืองไทย คือ การพิมพ์หนังสือไทย การปลูกฝิ่น และได้สอนคนไทยให้รู้ภาษาอังกฤษเป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงเรียนภาษาอังกฤษจากมิชชันนารีอเมริกัน จนทรงทราบชัดเจนแฉะใช้ได้ในการแผ่นดินตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๓

ข) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ รัฐบาลอเมริกันได้แต่งตั้งนายเฮลมอนด์ รอบิเน็ต เป็นราชทูต เชิญอักษรศาสนากับเครื่องบรรณาการเข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ค) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ รัฐบาลอเมริกันได้แต่งตั้งนายเดวน์-เชนดแอวิสต์เป็นราชทูต เข้ามาขอทูลถวายฎีกาทางพระราชไมตรี และได้ตกลงทำสัญญาทางพระราชไมตรีกัน จึงเป็นไมตรีกันตั้งแต่นั้นมา

๘. ความมั่งคั่งสมบูรณ์.— เคยมีผู้สงสัยว่า เหตุใดประเทศสหพันธรัฐอเมริกา จึงมีความมั่งคั่งสมบูรณ์ยิ่งนัก มีเศรษฐกิจมหาเศรษฐกิจมากมาย ท่านเหล่านั้นได้ให้เงินบำรุงศาสนาเป็นจำนวนมาก เป็น

กำลังให้มีชนนารี ได้เที่ยวสอดแนมคางที่ปรากฏอยู่ คำตอบซึ่งแก้ความสงสัยนั้นว่า ดังนี้

ก) พื้นที่ของสหภาพรัฐอเมริกาประกอบด้วยแผ่นดินอุดม เกือบไม่มีทะเลทราย ไม่มีภูเขามากเกินไป ถึงแม้จะมีภูเขาอยู่บ้าง ในบริเวณภูเขาที่ประกอบด้วยแร่ซึ่งมีค่าต่าง ๆ เช่น เหล็ก ถ่านหิน และน้ำมันก๊าซ เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงสะดวกแก่การที่จะประกอบการทำมาหากินที่สำคัญ เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หาแร่ต่าง ๆ และทำการช่างต่าง ๆ เป็นต้น หนึ่งประเทศตั้งอยู่ระหว่างทวีปยุโรป และเอเชีย จึงทำการค้าขายกับทวีปสำคัญนั้น ๆ ได้สะดวก

ข) ประเทศตั้งอยู่ในที่อากาศอบอุ่น ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวเกินไป จึงทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้โดยสะดวก

ค) พลเมืองซึ่งอพยพไปจากยุโรป เป็นคนเคยเห็นบ้านเมืองที่มีความเจริญมาแล้ว เคยเห็นเศรษฐกิจ มหาเศรษฐกิจในยุโรปมาก และเป็นคนขยันขันแข็ง มีความรัก ช่างคิด ช่างทำ เมื่อไปได้แผ่นดินอันอุดมเช่นกล่าวนี้ จึงตั้งหน้าทำมาหากิน เพื่อจะได้เป็นเศรษฐกิจ มหาเศรษฐกิจอย่างที่เคยเห็นมาจากยุโรปบ้าง ยิ่งทำก็ยิ่งได้กำไรเพิ่มพูนขึ้นทุกที จึงมีเศรษฐกิจ มหาเศรษฐกิจมากเพราะเหตุดังกล่าวนั้น

บทที่ ๘

ประเทศ ญี่ปุ่น

ตอนที่ ๑ ความเบื้องต้น

๑. ที่ตั้งและอาณาเขตต์.—ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่บนหมู่เกาะซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศจีน อาณาเขตต์ทิศเหนือจดทะเลโอค็อตสค์ ทิศตะวันออกจดมหาสมุทรแปซิฟิก ทิศใต้จดทะเลจีน ทิศตะวันตกจดทะเลญี่ปุ่น

เกาะญี่ปุ่นเป็นทิวเขาดังแต่เกาะ ตระดุน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ลงมาจนถึงเกาะ ฟุจิโมริ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ รวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๘๐๐ เกาะ แต่มีเกาะที่คนอาศัยอยู่เพียง ๕๒๔ เกาะ มีเกาะสำคัญอยู่ ๔ เกาะ คือ เกาะฮอนชู (หรือฮิปปอน) เป็นเกาะสำคัญที่สุด ตั้งอยู่ตอนกลาง เกาะเคียวชู ตั้งอยู่ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือ เกาะชิโกกุ กับเกาะคีวชู ตั้งอยู่ถัดเกาะฮอนชู ลงมาทางทิศใต้ พื้นที่ประเทศญี่ปุ่นแท้มี ๓๔๗,๕๘๒ ตารางไมล์ น้อยกว่าประเทศสยาม ๕๒,๕๕๗ ตารางไมล์ ดำมะโนครว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ มี ๖๖,๒๘๖.๐๐๐ คน

ญี่ปุ่นมีเมืองชั้นที่สำคัญ คือ (๑) ประเทศเกาหลี ญี่ปุ่นได้ประเทศเกาหลีเพราะรบชนะรัสเซีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ (๒) เกาะ ฟุจิโมริ (ไต้หวัน) ญี่ปุ่นได้เกาะ ฟุจิโมริ เพราะรบชนะจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ และ (๓) เกาะ ตระดุนครึ่งหนึ่งทางทิศใต้ ก็ได้เพราะรบชนะรัสเซีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ เหมือนกัน

นอกจากที่กล่าวแล้วยังมีเมืองขึ้นเล็ก ๆ อีกหลายตำบล รวมพื้นที่
เมืองขึ้นทั้งสิ้นได้ ๓๓๓,๐๕๒ ตารางไมล์ ดำมะโนครวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕
มี ๒๔,๓๐๐,๐๕๓ คน

รวมทั้งประเทศญี่ปุ่นและเมืองขึ้นเข้าด้วยกัน คงเป็นอาณาจักร
ญี่ปุ่นมีพื้นที่ ๒๖๐,๖๔๔ ตารางไมล์ ดำมะโนครว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕
มี ๘๐,๓๘๖,๐๕๓ คน

และเวลาดังกล่าวเป็นผู้อารักขาประเทศ แมนจูเรีย ซึ่งมีพื้นที่
๔๓๖,๐๐๐ ตารางไมล์ ดำมะโนครวประมาณ ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ คน

๒. ชาติญี่ปุ่น. — ประเทศญี่ปุ่นมีคนพลกหนึ่งซึ่งเรียกว่า โชนู
โดยมากตั้งถิ่นฐานอยู่ทางเกาะ เกียว คนทั่วไปเชื่อว่าพวกนี้เป็นเจ้าของ
ถิ่นอยู่ก่อนญี่ปุ่น แต่ไม่ใช่บรรพบุรุษของญี่ปุ่น เพราะมีลักษณะ
ผิดกับญี่ปุ่นหลายประการ เช่นมีขนยาว ๆ ตามตัว เป็นต้น

ความตำนานของญี่ปุ่น ไม่ได้ความชัดว่าญี่ปุ่นเป็นเชื้อสายของมนุษย์
ชาติใด มีแต่ข้อพิพาทซึ่งนำเชื่อมากที่สุดว่า ญี่ปุ่นเป็นเชื้อสายของชาติ
มองโกล ซึ่งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ทางทิศตะวันตกของญี่ปุ่น และสมกับ
ชาติ มลายู ซึ่งอยู่ในหมู่เกาะใหญ่ทางทิศใต้ของญี่ปุ่น จึงควรเชื่อ
ตามข้อพิพาทนั้นไปพลางก่อน

ญี่ปุ่นเป็นเชื้อสายของมนุษย์ชาติใดนั้นไม่ได้ความชัด ข้อที่ประจักษ์
แก่ตาโลกอยู่ในขณะนี้ คือเป็นชาติหนึ่ง ซึ่งรวมกันเป็นชาติเดียว
จริงๆ ไม่แยกเป็นหลายพวก เช่นจีน แยกเป็น ไหหล้า กวางตุ้ง

และอื่น ๆ อีก คุณสมบัติของญี่ปุ่น คือ มีความอุตสาหกรรมในการหา
เลี้ยงชีพ มีความอุตสาหกรรมในการแสวงหาความรู้จากประเทศอื่น ๆ มา
สู่ประเทศของตน และมีลักษณะพิเศษ คือ รักชาติ รักพระมหากษัตริย์
และกษัตริย์ และกล้าหาญ ญี่ปุ่นจึงพร้อมด้วยคุณสมบัติ และลักษณะ
พิเศษดังกล่าวนี้ ประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นประเทศชั้นหนึ่งของโลก

๓. คำสอน.— ประเทศญี่ปุ่น มีศาสนา ๔ คำสอน จะกล่าวถึงแต่คำสอนคำเดียวที่ดีเป็นลำดับไปดังนี้

ก. คำสอน ชินโต เป็นคำสอนเก่าที่สุดและสนับสนุนให้การเมือง
ของญี่ปุ่นดำเนินไปตามประสงค์ของรัฐบาลมากที่สุดด้วย มีคำสอน
ที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑) ดอนว่าเกาะซึ่งเป็นที่ตั้งประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นส่วนหนึ่ง
ซึ่งแตกแยกออกจากดวงอาทิตย์ แล้วตกลงมายังพื้นโลก ส่วนใหญ่
ก็เป็นเกาะใหญ่ ส่วนเล็กก็เป็นเกาะเล็ก ครั้นแล้วพระอาทิตย์จึง
ประทานชายหญิงคู่แรกลงมาเป็นพระราชาและพระราชินีของญี่ปุ่น พระ
ราชาและพระราชินีคู่แรกนั้น มีพระโอรสธิดาสืบพระวงศ์ต่อ ๆ มา เพิ่ม
จำนวนมากขึ้นทุกทีเป็นพลเมืองทั้งประเทศ เพราะเหตุนี้ชาวญี่ปุ่นจึง
ถือว่าพวกเขาทั้งบ้านทั้งเมือง สืบสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกัน
คือ พระราชาองค์แรกซึ่งพระอาทิตย์ประทานลงมาปกครองประเทศญี่ปุ่น
นั้น และพระราชินีราชินี ซึ่งครองราชสมบัติอยู่ในเวลานี้ ก็

สืบสันตติวงศ์มาจากพระราชองค์แรกนั้นโดยตรง มิได้มีการเปลี่ยน
องค์เหมือนในประเทศอื่น

ผลที่เกิดจากคำสอนข้อนี้ ทำให้ ญูบูนรักชาติ และรักพระมหากษัตริย์ฝังแน่นอยู่ในจิตใจ และได้แสดงให้ปรากฏแก่โลกเป็นอันมาก
มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างรักชาติเรื่องหนึ่งกล่าวถึง เมื่อญูบูนรบชนะจีนในปี
พ.ศ. ๒๔๓๗ จีนยอมยกคาบสมุทร เลียวตุง ให้ญูบูน รัสเซีย ฝรั่งเศส
และเยอรมัน ช่วยกันขัดขวาง ให้ญูบูนคืนคาบสมุทร เลียวตุง ให้
แก่จีน ญูบูนฟังเด็กรบใหม่ๆ ถึงชนะก็ยังไม่บอชว้อย จึงจำใจคืน
คาบสมุทร เลียวตุง ให้แก่จีน เรื่องนี้เป็นเหตุให้ทหาร ญูบูน ผู้รักชาติ
๕๐ คน ได้ฆ่าตนเองตายโดยวิธี สาราครี เพื่อให้เป็นพระดึกของ
คนญูบูนที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ญูบูนถูกรังแกจากต่างประเทศเพียงไร

ตัวอย่างความรักพระมหากษัตริย์เรื่องหนึ่งกล่าวถึง นายพล โนย
แม่ทัพดำคึกคนหนึ่งของญูบูนกับภรรยาของเขา ได้ทำตายชีวิตโดยวิธี
สาราครี เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งเป็นวันฝังพระศพ
พระเจ้า มัคสุยิโต เพื่อตามเสด็จไปเป็นราชบริพารพระเจ้า มัคสุยิโต
ในโลกหน้า

๒) สอนว่าวิญญาณเป็นของไม่ตาย เมื่อเจ้าของวิญญาณสิ้น
ชีวิต ในที่ใด ๆ ก็ดี วิญญาณก็ออกจากร่างกายแต่กลับไปอยู่กับ

ครอบครัวของตนเอง เพื่อคอยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเจริญยิ่งขึ้น
และบ่มบ่มกันดีรพอันครายไม่ให้นาแล้วพาน

ผลที่เกิดจากคำสอนข้อนี้ ทำให้คนญี่ปุ่นไม่กลัวตาย ยิ่งตายใน
สิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ชาติ ยิ่งได้รับดีการจากครอบครัวและคนอื่นมาก
ก็ว่าเมื่อยมีชีวิตอยู่เสียอีก ความกล้าหาญของญี่ปุ่นเกิดจากคำสอน
ข้อนี้ และได้แสดงให้ปรากฏแล้ว เช่นเมื่อคราวรบกับรัสเซียเป็นต้น

เห็นจะเนื่องจากทาสเชื่อว่า วิญญาณไม่ตายและได้กลับมาอยู่กับ
ครอบครัวเป็นต้นเหตุ ญี่ปุ่นจึงมีธรรมเนียม การฆ่าตัวตายอย่างหนึ่ง
ซึ่งเรียกว่า ฮาราคีรี คือ เขามีศรัทธาต้องให้ตาย ซึ่งนับว่าเป็นวิธีฆ่า
ตัวตายอย่างมีเกียรติยศสูง

คำสอนของศาสนา ซินโต สอนให้ญี่ปุ่นรักชาติ รักพระมหากษัตริย์
และกล้าหาญถึงตายนี้ รัฐบาลเห็นว่าเป็นศาสนาซึ่งสนับสนุนการเมือง
ของญี่ปุ่นให้ดำเนินไปในทางที่ดี จึงยกฐานะขึ้นเป็นศาสนาของชาติ

ศาสนา ซินโต เป็นศาสนาเก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น ครั้นเมื่อพุทธศาสนา
แผ่เข้าไปในญี่ปุ่น ๆ เลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของพุทธศาสนามาก จน
จำนวนคนนับถือพุทธศาสนามากกว่าศาสนา ซินโต แต่ครั้นเมื่อปรากฏ
ว่า คำสอนของศาสนา ซินโต ส่งเสริมให้การเมืองของญี่ปุ่นเจริญขึ้น
โดยสะดวก รัฐบาลญี่ปุ่นตั้งแต่รัชกาลพระเจ้า มัตสึฮิโตะ มา จึงยก
ฐานะศาสนา ซินโต ขึ้นเป็นศาสนาสำหรับชาติญี่ปุ่น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐
ถึงกระนั้น จำนวนคนนับถือก็ยังน้อยกว่าพุทธศาสนา

ข. พุทธศาสนา เป็นศาสนาซึ่งญี่ปุ่นได้รับไปจากประเทศเกาหลี ตั้งแต่ราว พ. ศ. ๑๐๙๕ ราชทูตญี่ปุ่นนับถือมากขึ้นทุกที จนเกิดแข่งขัน กับศาสนา ซินโต ครั้นเมื่อพุทธศาสนาจะแพร่ทางราชการของ ญี่ปุ่นจึงรับเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติแทนศาสนา ซินโต ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๑๓๖ พุทธศาสนารุ่งเรืองตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๔ รัฐบาล ญี่ปุ่นจึงยกฐานะศาสนา ซินโต ขึ้นเป็นศาสนาสำหรับชาติ เพราะมุ่งหมาย จะให้ญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นญี่ปุ่นยิ่งขึ้นคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นทั้งสิ้น

พระในพุทธศาสนาได้ทำความเจริญให้แก่ญี่ปุ่นเป็นอันมาก นอกจากสอนศีลธรรมตามหลักแล้ว ยังได้นำความความเจริญแบบจีนเข้าไป ดังสอนญี่ปุ่นหลายอย่าง เช่น การหักอกกรรม การกตัญญู และ การสร้างถนนหนทาง เป็นต้น

ก. คริสต์ศาสนา เป็นศาสนาที่แผ่เข้าไปในประเทศญี่ปุ่นได้ยาก เพราะกฎหมายญี่ปุ่นไม่ยอมให้วัดของคริสต์ศาสนาเป็นนิติบุคคล จนกระทั่งมีคนนับถือคริสต์ศาสนาประมาณ ๒ แสนเท่านั้น วัดที่กฎหมาย ญี่ปุ่นยอมให้เป็นนิติบุคคล คือ วัดของพุทธศาสนากับวัดของศาสนา ซินโต

ง. ดัทธิ ขงจื๊อ ของประเทศจีน ได้แผ่เข้าไปในประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ พ. ศ. ๑๒๘ แต่ไม่มีหัวหน้าที่จะทำการเผยแผ่อย่างจริงจัง จึงไม่ปรากฏจำนวนผู้ถือดัทธิ

๔. พระมหากษัตริย์และการปกครอง.— ญี่ปุ่นเชื่อตามคำสอนของศาสนาชินโต ว่า พระมหากษัตริย์องค์แรกของเขาเป็นวงศ์พระอาทิตย์ สมภพตั้งแต่ก่อนพุทธศักราชราว ๑๓๗ ปี มีพระโอรส พระนัดดา ฯลฯ ได้ครองประเทศญี่ปุ่นต่อ ๆ มาจนบัดนี้ เป็นพระวงศ์เดียวกันทั้งนั้น มิได้เคยเปลี่ยนพระราชวงศ์เลย ได้ทรงเป็นประมุขของประเทศญี่ปุ่น มาจนถึง พ.ศ. ราว ๓๓๐๐ พระราชอำนาจจึงตกไปอยู่ในมือของผู้เป็นหัวหน้าตระกูลสำคัญ ๆ เช่นตระกูล ฟุจิوارา ตระกูล มินาโมโตะ และตระกูล โตกุทสึวา เป็นต้น พระราชอำนาจจึงกลับคืนมาเป็นของพระมหากษัตริย์อีกในสมัยพระเจ้า มัตสึฮิโตะ ซึ่งได้ครองประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ นี้เอง ขณะเมื่อพระราชอำนาจตกไปเป็นของตระกูลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว พระมหากษัตริย์ก็ยังมีพระราชอำนาจอยู่ในเมืองหลวงเท่านั้น การที่ไม่มีการสถาปนาพระมหากษัตริย์ลงเลยจากราชบัลลังก์แล้วขึ้นเป็นแทนนั้น ก็เพราะถือกันว่าพระมหากษัตริย์เป็นเชื้อสายพระอาทิตย์ ดังกล่าวแล้ว

ดินแดนที่อำนาจการปกครองประเทศญี่ปุ่นตกไปอยู่ในมือของผู้เป็นหัวหน้าตระกูลต่าง ๆ นั้น เนื่องจากเดิม ญี่ปุ่น ถือศาสนา ชินโต ครั้นเมื่อพุทธศาสนาแผ่เข้าไปในประเทศญี่ปุ่น ๆ ตระกูล โซกา นับถือพุทธศาสนา ได้รับกับตระกูล โมริยา ซึ่งนับถือศาสนา ชินโต ตระกูล โซกา ชะนะ จึงแผ่อำนาจข้อ ๆ ไป จนมีอำนาจมากกว่าพระมหากษัตริย์ ๆ จึงโปรดให้ กามาตาริ ตระกูล ฟุจิوارา เป็นแม่ทัพปราบ

ตระกูล ไชกา ลงได้ พระมหากษัตริย์จึงพระราชทานตำแหน่งผู้สำเร็จ
ราชการแผ่นดินแก่ตระกูล พุชิวรา ๗ ได้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน
ต่อ ๆ กันมาหลายชั่ว ภายหลังเลยแย่งพระราชอำนาจไปเป็นของคน
หมด แล้วจัดการปกครองบ้านเมืองตามอำเภอใจ

ตั้งแต่บัดนั้นมา ธรรมเนียมเจ้าครองนครเช่นใน ฝรั่งเศส เยอรมัน
และ อังกฤษ ก็เจริญขึ้นใน ญี่ปุ่น เจ้าครองนครเหล่านั้นทำสงครามแย่ง
อำนาจกันเนื่อง ๆ บางครั้งทำสงครามกับรัฐบาลกลางก็มี

การสงครามที่กล่าวนี้ทำให้พวกแม่ทัพของ เจ้าครองนครหาวิธีอบรม
ทหารให้ดีกว่าชาติของตน คำอบรมทางใจ ซึ่งเรียกว่า บูชิโด คือ
ยุทธจริยา เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยนั้น ภายหลังมีผู้เรียบเรียงใหม่ ให้ดีกว่าเก่า
ขึ้นทุกที ในที่สุดฉบับของอาจารย์นิโคเบ ได้รับความเห็นชอบว่าดีกว่า
ฉบับอื่น จึงใช้กันแพร่หลายจนเป็นหลักสูตรจริยาของ ญี่ปุ่น

ฝ่ายหัวหน้า ตระกูล พุชิวรา ก็พยายามปราบพวกเจ้าครองนคร
เพื่อรวมอำนาจไว้ในมือของตน จึงให้หัวหน้าตระกูล มินาโมโตะ กับ
หัวหน้าตระกูล ไครา ซึ่งเป็นเจ้าครองนครที่มืบทหารมาก ปราบนครที่ไม่
ยอมอ่อนน้อม เลยเป็นเหตุให้ ตระกูลนี้มีอำนาจมากขึ้น และใน
ที่สุดผิดใจกัน เกิดรบกันเอง ตระกูล มินาโมโตะ ชนะ จึงมีอำนาจ
ยิ่งกว่าใคร ๆ ในประเทศญี่ปุ่น แล้วตั้งสำนักงานกลางขึ้นที่เมือง กามา-
กูรา รวมเอาอำนาจผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ซึ่งเคยเป็นของตระกูล
พุชิวรา ไปไว้หมด ตระกูล พุชิวรา จึงหมดอำนาจ พระมหากษัตริย์

เคยตั้งหัวหน้าตระกูล มินาโมโตะ เป็น โชกุน คือ จอมทัพบก อำนา
 รัฐบาลจึงเป็นมรดกตกอยู่แก่ตำแหน่ง โชกุน ตั้งแต่นั้นมา ตระกูล
 มินาโมโตะ ดำรงตำแหน่ง โชกุน ตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึง ราว พ.ศ. ๑๘๐๐
 จึงเกิดสงครามระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับ โชกุน ที่แรกพระเจ้าแผ่นดิน
 ได้อำนาจคืน ตระกูล มินาโมโตะ เลื่อมอำนาจลง ภายหลังสาธา
 ของตระกูล มินาโมโตะ มีอำนาจขึ้น ตัวพระเจ้าแผ่นดินขึ้นอีกของค้ำหนึ่ง
 แต่แล้วพระเจ้าแผ่นดิน ๒ องค์นั้นปรองดองกัน กลับคงมีพระเจ้าแผ่นดิน
 องค์เดียว ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่เกียวโต และมี โชกุน เหมือนแต่ก่อน
 ต่อมาถึงราว พ.ศ. ๒๐๐๐ โชกุน พยายามทำลายธรรมเนียมเจ้าครองนคร
 จึงเกิดต่อสู้กันเป็นศึกใหญ่ เป็นเหตุให้เกิดมีนักรบที่สามารรถขึ้น ๓ คน ๆ
 ที่ ๑ ชื่อ โอดาโนบุนาเก เป็นผู้ทำลายอำนาจ โชกุน ลงได้คราวหนึ่ง คน
 ที่ ๒ ชื่อ ฮิเดโยชิ เดิมเป็นทหารเอกของ โอดาโนบุนาเก ได้ปราบเจ้า
 ครองนครใน ญี่ปุ่น ยอมอ่อนน้อมหมด แล้วตั้งคนเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด
 (ดิดเคเคอร์) ตั้งสำนักงานกลางที่เมือง โอซากา ได้ทำการใหญ่ถึงกับยก
 ทหารไปตีประเทศจีนแต่ไม่ทันเห็นผล เพราะถึงแก่กรรมเสียก่อน ทายาท
 ของฮิเดโยชิได้ครองเมืองโอซากาก่อนมาเกิดมี นักรบสำคัญขึ้นอีกคนหนึ่ง
 นับเป็นคนที่ ๓ ชื่อ อียะฮะซุ ตระกูล โตคุงาวะ เป็นผู้ยกกองทัพไปตีเมือง
 โอซากา ได้ พระมหากษัตริย์จึงตั้ง อียะฮะซุ เป็น โชกุน อียะฮะซุ ตั้งที่
 บัญชาการที่เมือง โตเกียว แต่พระมหากษัตริย์ประทับอยู่ที่เมืองเกียวโต
 ตามเดิม เพื่ออียะฮะซุ ถึงแก่กรรมแล้ว อิบะมิกะซุ ดำรงตำแหน่ง

โซกุน ค่อมมา ได้ทำให้ ญี่ปุ่น เจริญขึ้นเป็นอันมาก แต่เป็นแบบ
ญี่ปุ่น แท้ทั้งนั้น ค่อมมานี้มา พวกตระกูล โตกุทากา ก็เลื่อมความพยายาม
เป็นเหตุให้การปกครองบ้านเมืองเลวลง ราชทูตจึงเริ่มคิดจะทำลาย
การปกครองแบบ โซกุน มีอำนาจเด็ดขาดนั้นเสีย และยกอำนาจถวาย
พระมหากษัตริย์ ให้ทรงเป็นประมุขของรัฐบาลต่อไป ก็พอรัฐบาล
อเมริกันมาขอทำการค้าขายใน ญี่ปุ่น โซกุน กัดัวอเมริกัน จึงยอม
ให้ค้าขายใน ญี่ปุ่น ได้ รัฐบาลในยุโรปเห็นดังนั้น จึงมาขอทำการ
ค้าขายบ้าง โซกุน ก็ต้องยอมอีก ราชทูตไม่พอใจในการที่ยอมให้ชาว
ต่างประเทศเข้าไปค้าขาย จึงเริ่มมีผู้เอาใจออกห่างจากโซกุน อำนาจ
โซกุน เริ่มเลื่อมลง ก็พอ โซกุน ถึงแก่พิราลัยเมื่อเดือน สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๐๘ และพระราชโอรสก็สิ้นพระชนม์ในเดือนธันวาคม ปีเดียวกัน
กัน แล้วก็มีทายาทได้ดำรงตำแหน่งแทนค่อมมา คือ โซกุน คนใหม่ชื่อ
โยชิโนบุ ตระกูล โตกุทากา พระมหากษัตริย์องค์ใหม่ คือ พระเจ้า
มัตสึฮิโตะ

ตอนที่ ๒ สมัยพระราชโอรส มัตสึฮิโตะ

๑. ความเบื้องต้น. — ได้กล่าวแล้วว่า โซกุน พิราลัย และพระ
ราชโอรสสิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน โยชิโนบุ ตระกูลโตกุทากา ได้เป็น
โซกุน แทน และพระเจ้ามัตสึฮิโตะ ได้ครองราชสมบัติ ตั้ง ต้นศักราช
ความราชประเพณี

โยชิโนบุ ได้เป็น ไชกุน ขึ้นใหม่ในเวลาที่ราษฎรเริ่มไม่พอใจการปกครองแบบ ไชกุน มีอำนาจเด็ดขาด และกำลังคิดจะล้มตำแหน่งไชกุนอยู่ คงคิดเห็นว่าจะดำรงตำแหน่ง ไชกุน ต่อไปไม่สะดวก ทั้งการเมืองขณะนั้นก็ดำเนินยากในเรื่องการอันเกี่ยวกับชาวต่างประเทศ จึงเขียนคำปฏิญาณถวายพระราชาธิราช มีใจความสำคัญว่า ขอถวายอำนาจรัฐบาลของตำแหน่ง ไชกุน คืนแต่พระราชาธิราช เพื่อทรงปกครองประเทศ ญูมัน ให้มีความเจริญต่อไป

พระราชาธิราช มัตสึฮิโตะ ซึ่งได้ทรงรับพระราชอำนาจคืนมาจาก ไชกุน นั้น ประสูติเมื่อ วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๑๓๘๕ ได้ครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ขณะนั้นพระชนมายุย่างเข้าปีที่ ๓๖ มุขมนตรีคณะหม่อมถนัดกิจวิสัยดำรงราชการแทนพระองค์ ฝ่ายมหาชนญูมันผู้รักชาติ ซึ่งมีมติบัญญัติห้ามและไม่ชอบการปกครองแบบ ไชกุน มีอำนาจเด็ดขาด จึงพากันมาเฝ้าพระเจ้า มัตสึฮิโตะ ขออาสาช่วยทะนุบำรุงพระราชอำนาจให้มั่นคง และป้องกันมิให้ใครกู้ ตำแหน่ง ไชกุน ขึ้นได้อีก แล้วพวกนั้นก็ปรึกษารื้อถอนรัฐบาลขึ้นใหม่ เลือกบุคคลในคณะหม่อมถนัดกิจวิสัยเข้าบรรจุตำแหน่งทั้งหมด พวก ไชกุน ไม่ได้รับตำแหน่งใหม่สักคนเดียว

ค่อนนั้นมา พระราชาธิราช มัตสึฮิโตะ ได้ทรง ปฏิญาณ พระองค์ต่อพลเมือง มีข้อสำคัญ ๔ ข้อ คือ

- ๑) รัฐบาลจะทำการสิ่งใด จะต้องปรึกษาและวินิจฉัยกันในที่

ประชุมเสนาบดี

๒) พระเจ้าแผ่นดินจะทรงทำการร่วมกับ ราชทูรเพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญทันสมัย และเพื่อประโยชน์ของชาติ

๓) จะต้องเลิกประเพณีไม่ดีซึ่งมีมาแต่โบราณนั้นเสีย

๔) จะต้องหาวิชาความรู้ ที่ทันสมัยจากประเทศต่างๆ มาตั้งสอนราชทูรให้มีความรู้ดียิ่งขึ้น

พอเสร็จการปฏิญาณพระองค์แล้ว จึงย้ายราชสำนัก และคณะรัฐบาลจากกรุง เกียวโต ไปตั้งที่ โตเกียว (เดิมชื่อเมือง เยโต) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ มาจนปัจจุบันนี้

๒. การภายในซึ่งเนื่องจากเปลี่ยนรัฐบาล.—ตั้งแต่ตระกูลฟูจิตสึราชมีอำนาจมา ประเทศญี่ปุ่นรวมกันมานาน การปกครองทหารรวมกันไม่ คือ เมืองหลวงอยู่ในปกครองพระเจ้าแผ่นดิน และมีนครต่างๆ ถึง ๒๗๗ นคร ซึ่งเจ้าครองนครปกครองของเขาเอง เหมือนในประเทศเยอรมัน

รัฐบาลของพระราชาธิราช มัตสึฮิโตะ ได้พยายามชักชวนเจ้าครองนครเหล่านั้นให้ส่งอำนาจและที่ดินถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อความเจริญของชาติ เจ้าครองนครเห็นชอบด้วยจึงลงนามในฎีกา ยอมถวายที่ดินและอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ทั้งหมด

เมื่อรัฐบาลได้รับที่ดินและอำนาจจากเจ้าครองนครแล้ว จึงทำเรื่องฐานะของบุคคล ๒ จำพวก คือ

ก. เจ้าครองนคร Dai mio ซึ่งต้องถวายที่ดินและอำนาจแก่พระ

มหากษัตริย์

๖. นักรบ samurai ซึ่งอาชีพเป็นทหารของเจ้าครองนคร
 รัฐบาลได้ตกลงที่จะนำบางคน ๒ พวกนี้ โดยให้เงินทดแทนค่า
 เสียหาย และรักษาวงศ์สกุลไว้ไม่ให้เสื่อมศูนย์ คือ

๑) ให้เจ้าครองนครทุกคนได้รับใบกู้เงินของรัฐบาล เป็นการ
 ทดแทนค่าเสียหาย จำนวนเงินมากบ้าง น้อยบ้าง ตามสมควรแก่ฐานะ
 นรปของเจ้าครองนครนั้นๆ ส่วนพวกนักรบ Samurai ก็ให้ได้รับ
 เงินเป็นการทดแทนค่าเสียหายทุกคนเหมือนกัน

๒) ให้เจ้าครองนครทุกคนกับขุนนางในราชสำนักนั้นเก็บฐานันดร
 ศักดิ์เป็น กาโซกุ หมายความว่าตระกูลอันสูงศักดิ์ แบ่งเป็น ๕ ชั้นตาม
 ฐานันดรและสูงซึ่งมีอยู่ในเวลานั้น ฐานันดรศักดิ์นั้นเทียบเคียงกับอังกฤษได้
 คือ ชั้นที่ ๑ ตรงกับ ปรินซ์ ชั้นที่ ๒ ตรงกัน มาร์ควิส ชั้นที่ ๓ ตรงกับ
 เอิร์ล ชั้นที่ ๔ ตรงกับ ไวส์เคาน์ท ชั้นที่ ๕ ตรงกัน บารอน ขณะนั้น
 มีตระกูลอันสูงศักดิ์ ๔๘๖ ตระกูล และนักรบ ๔๐๖,๒๐๘ ตระกูล

ครั้นแล้วจึงเริ่มจัดการอันเกี่ยวกับต่างประเทศ คือ บอกให้ประเทศ
 เกาหลี ส่งทูตไปแสดงความยินดี เหมือนอย่างประเทศเกาหลีเคยทำเมื่อ
 โชกุน มีอำนาจขึ้น และส่งราชทูตไปยุโรปเพื่อขอแก้สัญญาซึ่งญี่ปุ่นเคย
 เปรียบ ไม่ช้าก็ได้ความว่าประเทศเกาหลีไม่ยอมส่งทูต เพราะไม่เชื่อว่า
 คณะกษัตริย์จะดัมโชกุนลงได้ญี่ปุ่น จึงเตรียมการจะไปตีประเทศ เกาหลี
 ก็พลคณะราชทูตไปยุโรปกลับมาถึง และชี้แจงว่าคราวใด การภายใน

ของญี่ปุ่นยังไม่เรียบร้อย ก็อย่าหวังเลยว่า รัฐบาลในยุโรปจะยอม
 แก่สัญญาให้ ครั้นแล้วจึงปรึกษากันถึงเรื่องต่างประเทศ เกาหลี พวกที่
 กลับมาจากยุโรปต้องการรักษาความสงบ จึงไม่เห็นด้วยในการที่
 ประเทศ เกาหลี แต่พวกที่เตรียมจะไปต่างประเทศ เกาหลีไม่ยอม จึง
 ดาออกหมด เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลแตกกัน เป็นต้นเหตุให้เกิดศึกกลาง
 เมืองขึ้น ๒ ครั้ง ๑ แรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ รัฐบาลปราบลงได้โดย
 ง่าย แต่ครั้งหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ นั้นร้ายแรงมาก ต้องปราบ
 อยู่ถึง ๗ เดือนจึงราบคาบ ตั้งแต่ปราบศึกกลางเมืองครั้งที่ ๒ ลงได้แล้ว
 ฐานะของรัฐบาลก็มั่นคง จึงพยายามจัดการศึกษา การทำมาหากิน
 และการสาธารณสุขให้เจริญทันสมัย การเปลี่ยนแปลงนั้น ญี่ปุ่นมี
 หักห้ามในการอยู่อย่างหนึ่ง คือ ถึงโตของญี่ปุ่นไม่ตี ญี่ปุ่นก็เปลี่ยนตาม
 ชาวยุโรป แต่ส่วนประเพณีของญี่ปุ่นก็ติดอยู่แล้ว ก็พยายามงดจนได้
 ไม่ให้คุ้นชินไป ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น เป็นต้นราก
 ของความรุ่งเรืองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

๓. เปลี่ยนการปกครองจาก แบบ ราชาธิปไตย อำนาจอสมบูรณ์เป็น
 ราชาธิปไตยอำนาจจำกัด.— เนื่องจากเสนาบดีบางคนหนีออกจาก
 ตำแหน่งไป ได้ขอร้องให้ปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญ ฝ่ายเสนาบดี
 ที่ประจำการอยู่ก็พยายามเกลี้ยกล่อม จนเกือบจะเป็นเหตุให้เกิดยุ่งยากขึ้น
 อีก พระราชาริราช มัคสุฮิโตะ จึงทรงสัญญากับราษฎร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕

ว่าต่อไปอีก ๓๐ ปี จะจัดการปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญ ขอให้
 ราษฎรจงพยายามศึกษาหาความรู้ ให้มีความสามารถในการปกครอง
 บ้านเมืองไว้ เมื่อถึงเวลาจะได้ทำหน้าที่ได้ ครั้นแล้วได้โปรดให้
 อีโต ฮิโรบุมิ ไปยังทวีปยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ เพื่อพิจารณาวิธวิธี
 ของต่างประเทศ อีโต ฮิโรบุมิ ได้กลับมาถึงประเทศญี่ปุ่น เมื่อพ.ศ. ๒๔๒๗
 แล้วได้ลงมือเตรียมการดำรงไว้ สำหรับการปกครองระบอบรัฐ
 ธรรมนูญ ฝ่ายราษฎรก็พยายามศึกษาหาความรู้ เรื่องรัฐธรรมนูญและ
 รัฐสภาด้วยความตั้งใจอย่างยิ่ง พอครบกำหนด ๓๐ ปี ประเทศญี่ปุ่น
 ก็เปลี่ยนการปกครอง จากแบบราชาธิปไตยอำนาจสมบูรณ์เป็นราชา
 ธิปไตยอำนาจจำกัดตามรัฐธรรมนูญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๑

๔. การขอแก้สัญญาทางพระราชไมตรีกับนา ๆ ประเทศ.— สัญญา
 ทางพระราชไมตรี ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นสมัยโชกุน ตระกูลโตกุทากา
 ทำไว้ั้นเสียเปรียบนา ๆ ประเทศทำนองเดียวกับประเทศสยาม คือ ชาว
 ต่างประเทศที่ทำสัญญามีสิทธิที่จะค้าขายได้ในประเทศญี่ปุ่น และ
 ยอมเสียภาษีสินค้าเข้าให้ญี่ปุ่นไม่เกินร้อยละ ๕ ซึ่งญี่ปุ่นเห็นว่าเป็น
 อัตราค่าเกินสมควร ญี่ปุ่นจึงพยายามเจรจาเพื่อขอแก้สัญญา ครั้น
 รู้ว่าต้องทำกฎหมายให้เข้าแบบยุโรปก่อน ชาวยุโรปจึงจะยอมแก้สัญญา
 ให้ ญี่ปุ่นจึงพยายามทำประมวลกฎหมายให้เข้าแบบยุโรป วิธิการก็คื
 จ้างชาวยุโรปผู้เชี่ยวชาญกฎหมายมาเป็นทีปรึกษา ญี่ปุ่นทำประมวลกฎ-
 หมายอยู่ราว ๓๐ ปี จึงสำเร็จ ต่อจากนั้นก็เป็นหน้าที่เจ้านักพระวงศ์การ

ต่างประเทศ จะต้องขอแก้สัญญา รัฐบาลต่างประเทศก็ไม่ยอมง่าย ๆ รัฐบาลญี่ปุ่นก็จะเอาให้ได้ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศต้องทำการอย่างหนัก ถึงกระนั้นก็ต้องลาออกเพราะทำการไม่สำเร็จหลายคน

กาลล่วงมาถึง พ.ศ. ๒๔๓๗ อังกฤษเป็นประเทศแรกที่ยอมแก้สัญญาเก่า ทำสัญญาใหม่ให้ ญี่ปุ่น มีอำนาจในเรื่องการค้า และการพาณิชย์ตามสัญญาที่ต้องการ แล้วอเมริกันจึงยอมตามอังกฤษ เมื่อมหาประเทศทำตัวอย่างเช่นนั้น ญี่ปุ่นก็ขอให้ประเทศอื่นทำตาม ในโอกาสที่สมควร กาลล่วงมาถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ ญี่ปุ่นจึงแก้สัญญาได้หมดทุกประเทศ ตั้งแต่นั้นญี่ปุ่นก็มีอำนาจเต็มที่ในเรื่องการค้าและการพาณิชย์มาจนทุกวันนี้

๕. การทำสงครามกับจีน.— ต้นเหตุที่จะทำสงครามกับจีนเกิดจากเรื่องแย่งกันเป็นใหญ่ในประเทศเกาหลี ๆ ตั้งอยู่ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน เมื่อก่อนเกิดสงครามครั้งนั้นประเทศเกาหลีเป็นประเทศราชของจีน แต่ทั้งจีนและเกาหลียังมีแบบเก่าอยู่ หาได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องการเมืองและอื่น ๆ เหมือนญี่ปุ่นไม่ ครั้นญี่ปุ่นรับเอาแบบแผนของชาวยุโรปมาใช้ และทะนุบำรุงจนเห็นว่า สามารถต่อสู้เอาชนะจีนได้ จึงปรารถนาจะมีอำนาจในประเทศเกาหลีแทนจีน หรืออย่างน้อยก็ให้จีนยอมรับว่า จะไม่เกี่ยวข้องกับประเทศเกาหลี และปล่อยให้ญี่ปุ่นหาผลประโยชน์ในประเทศเกาหลีตามชอบใจ แต่ฝ่ายจีนก็หายอมไม่ ความวิวาทบาดหมางระหว่างญี่ปุ่นกับจีนจึงเกิดขึ้นเนื่อง ๆ ถึงกับทหารจีนกับทหารญี่ปุ่น ซึ่งประจำอยู่ในประเทศเกาหลีเกิดรบกันขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

เพื่อมิให้ความวิวาทเกิดขึ้นอีก

รัฐบาลจีนกับญุ่นจึงทำสัญญากันที่
เมืองเทียนจิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ มีข้อความสำคัญ ๓ ข้อ ดังนี้

๑. จีนและญุ่นรับกันว่า ประเทศ เกาหลี เป็นเอกราช
๒. จีนและญุ่นต้องถอนทหารออกไปจากประเทศ เกาหลี
๓. นับตั้งแต่วันที่ได้อ่านในสัญญานี้เป็นต้นไป จีนหรือญุ่น
จะทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดในประเทศ เกาหลี จะต้องปรึกษากันก่อน และ
ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของฝ่ายหนึ่งแล้ว จึงทำได้

เกิดกบฏขึ้นในประเทศ เกาหลี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๓๗
รัฐบาล เกาหลี ไม่สามารถจะปราบให้ราบคาบได้ จีนจึงส่งทหารเข้าไป
ปราบ ญุ่นเห็นดังนั้นก็ส่งทหารเข้าไปบ้าง จีนบอกว่าจีนปราบได้
ไม่ต้องการทหารญุ่น ๆ อ้างว่าจีนผิดสัญญาเมืองเทียนจิน จีนส่งทหาร
ไปทางเรือเพื่อขึ้นบกต่อมทหารญุ่น ๆ จึงทำลายเรือบรรทุกทหารของ
จีนเสีย แล้วส่งทหารไปขึ้นบกที่ประเทศ เกาหลี อีก ภายต่อมา
ถึงวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ญุ่นจึงประกาศสงครามกับจีน

แล้วรบกันถึงกองทัพบกและกองทัพเรือ ญุ่นก็ได้ทิ้งบอมบ์ ปรอทอา-
เชอร์กแลม เลี้ยวคง และบอมบ์ไฮโดรเจนที่แหลม ซานตง และกองทัพ
เรือจีนยอมแพ้ญุ่น จีนจึงตั้งเงาของสงบศึก และตั้งให้
หลี่ฮงเจียง เป็นผู้แทนไปทำสัญญากับญุ่น ฝ่ายญุ่นอิโตะ อิโรบุมิ
เป็นผู้แทน ได้ตกลงทำสัญญากัน มีใจความสำคัญว่า ดังนี้

๑. จีนรับรองความเป็นเอกราชของประเทศเกาหลี

๒. จินยอมยกตำบลเหล่งน้ำให้ญี่ปุ่น คือ

ก. คาบสมุทร เดียวตง

ข. เกาะ ฟอร์โมซา (ไต้หวัน)

ค. เกาะ ไฮโกโก

๓. จินยอมเสียค่าปรับให้ญี่ปุ่น ๒๐๐ ล้านเหรียญ

การทำจินยอมยกคาบสมุทร เดียวตง ให้ญี่ปุ่นนั้นขัดขวางต่อวิถีดำเนินการของรัสเซีย ๆ จึงไม่ยอมให้ตกลงตามนั้น ฝรั่งเศสกับเยอรมันเข้าช่วยรัสเซียขัดขวาง ญี่ปุ่นเห็นว่าถ้าไม่ยอม ก็ต้องรบกับมหาประเทศทั้ง ๓ นั้น ซึ่งจะหวังเอาชนะไม่ได้จึงยอมคืนคาบสมุทรเดียวตงให้จีน และจินยอมให้ค่าปรับเพิ่มขึ้นอีก ๓๐ ล้านเหรียญ จึงเป็นอันตกลงกัน สัญญาฉบับนี้ทำที่เมือง ชิโมโนเซกิ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘

๖. การทำสงครามกับรัสเซีย.— ในตอนท้ายเรื่องประเทศรัสเซียได้กล่าวเรื่องรัสเซียแผ่อำนาจจนถึงประเทศ แมนจูเรีย พอสมควรแล้วจึงไม่กล่าวซ้ำอีก แต่ในเรื่องการทำสงครามกับญี่ปุ่นได้กล่าวในที่นี้น้อยไป จึงจะกล่าวเพิ่มเติมต่อไป

ก) ต้นเหตุที่ทำให้เกิดสงคราม.— ต้นเหตุที่ทำให้เกิดสงครามมีข้อสำคัญอยู่ ๓ ข้อ คือ

๑) เรื่องรัสเซียคัดค้านไม่ให้ญี่ปุ่นได้คาบสมุทร เดียวตง จากจีนอันเนื่องจากรบชนะในปี พ.ศ. ๒๔๓๘

๒) เรื่องรัสเซียเข้า ปอร์ตอาเธอร์ กับเมืองท่า คาเดียวัน จากจีน

และได้รับสัมปทานจากจีนให้สร้างทางรถไฟแยกจากสายไซบีเรีย ผ่าน
ตลอดประเทศ แมนจูเรีย ลงมาถึงปอร์ตอาเธอร์

๓) เรื่องรัสเซียส่งกองทัพทั้งบกและเรือมาตั้งที่ แมนจูเรีย และ
ปอร์ตอาเธอร์ แล้วจัดการก่อสร้างสิ่งถาวรสำหรับจะยึดเขาเป็นท่มัน
และเริ่มแผ่อำนาจเข้าไปในประเทศ เกาหลี

ญี่ปุ่นจึงควรพิจารณาการของรัสเซียอยู่เสมอ เพราะการได้ของ
รัสเซียในแถบนี้เป็นการเสียของญี่ปุ่นทุกอย่างเป็นไป จึงตกกลงใจว่า
ต้องทำสงครามกับรัสเซีย

๔) การเตรียมทำสงคราม.— เมื่อญี่ปุ่นตกลงใจว่าต้องทำสงคราม
กับรัสเซียแล้ว จึงเตรียมทหารทั้งบกและเรือจนเห็นว่ามีกำลังพอ
เอาชนะรัสเซียได้ คือ กองทัพบกมีทหารประจำการ ๒๐๐,๐๐๐ คน กอง
หนุนชนบทหนึ่ง ๑๐๐,๐๐๐ คน กองหนุนชนคี่สอง ๑๐๐,๐๐๐ คน ส่วน
กองทัพเรือมีกำลังมากกว่ากองทัพเรือของรัสเซีย ซึ่งประจำอยู่
ในทะเล มอติคิก และตามเมืองท่าต่าง ๆ

ฝ่ายรัสเซียนั้น ได้ตั้งทัพบัญชาการกองทัพบกที่เมืองเลียวยัง เมื่อ
เริ่มการสงครามมีทหารบก ๑๕๘,๐๐๐ คน แยกย้ายกันอยู่ตามเมืองสำคัญๆ
นายพลเอก กุโรบัตกิน เป็นผู้บัญชาการ และตั้งทัพบัญชาการกองทัพ
เรือที่ปอร์ตอาเธอร์ ตั้งแต่ญี่ปุ่นเจรจาขอให้ถอนทหารไปจากแมนจูเรีย
รัสเซียได้เรียกทหารในยุโรปมาเพิ่มเติมเสมอ ทหารมาโดยทางรถไฟ
สายไซบีเรีย แต่กว่าจะถึงสนามรบก็เสียเวลามากกว่า ๓๐ วัน

ค) การทำสงคราม เมื่อญี่ปุ่นเตรียมพร้อมแล้ว จึงขอให้
รัสเซีย ถอนทหารไปจาก แมนจูเรีย รัสเซียตอบไม่ได้ขาดอย่างหนึ่ง
อย่างใด ญี่ปุ่นจึงบอกเลิกทางพระราชไมตรี เมื่อวันที่ ๖ เรือกราชทูต
กลับเมื่อวันที่ ๘ และประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖

แผนการรบของ ญี่ปุ่น คือ (๑) ต้องยึดอำนาจทางทะเลไว้ให้ได้
จะได้ตั้งทหารบกไปส่งนามรบได้สะดวก

(๒) ต้องตีพอร์ตอาเธอร์ ให้ได้ก่อนกองทัพเรือรัสเซียในยุโรป
ยกมาถึง เพราะถ้าเรือรบ รัสเซีย ที่มาจากยุโรปได้อาศัย ปอร์ต-
อาเธอร์ รัสเซีย จะมีความได้มากขึ้น

ญี่ปุ่น จึงส่งกองทัพเรือไปยังฝั่งตะวันตกของ เกาหลี ตั้งแต่วันที่ ๖
กุมภาพันธ์ก่อนประกาศสงคราม ๔ วัน การทำคือ นายพลเรือ อริอู
ได้คุมเรือลาดตระเวนแยกไปเมือง ซิมัลโพ ซึ่งเป็นเมืองท่าที่จะขึ้นไปยังกรุง
ซีออล เมืองหลวงของเกาหลี ในที่นั้นเรือรบ รัสเซีย จอดอยู่ ๒ ลำ
แต่ญี่ปุ่นราชการไม่กล้าสู้ ญี่ปุ่น และทำลายเรือของคนเดียวเอง ญี่ปุ่น จึง
ยึดเมือง ซิมัลโพ ได้ แล้วตั้งทหารบกกองทัพ ๓ ชนพัน พระราชา
เกาหลีเห็นดังนั้น จึงยอมเป็นไมตรีกับ ญี่ปุ่น กองทัพ ญี่ปุ่น เดิน
ไปยังแม่น้ำ ยาลู อันเป็นพรมแดนระหว่าง เกาหลี กับ แมนจูเรีย ได้
รบกับกองทัพ รัสเซีย ซึ่งมาตั้งรับที่แม่น้ำนั้น เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๔๖ รัสเซีย สู้อยู่ไม่ไหว จึงถอยไปเมือง เลียวยัง ซึ่งเป็นที่มั่น
ของคนใน แมนจูเรีย

ฝ่ายนายพลเรือเอกโตโก ได้คุมกองทัพเรือตรงไปยังพอร์ตอาเธอร์

ขณะนั้นอำเภอชนในยังไม่เรียบร้อย เรือรบ รัตชัย จึงจอดอยู่ในอำเภอ
 ชนนอก เมื่อคืนวันที่ ๘ กับที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๖ ก่อนประกาศ
 สงคราม ญี่ปุ่น เอาเรือ คอรับิโด เข้าปล้น ได้ทำให้เรือสงครามหุ้มเกราะ
 ขนาดใหญ่ ๒ ลำกับเรือลาดตระเวน ๑ ลำชำรุด รัฐบาล รัตชัย เรียก
 นายพลเรือตำรวจ ผู้สำเร็จราชการ ปอร์ตอาเธอร์ กลับ และส่งนายพล
 เรือเอก มาการอฟ มาแทน การดำรงมาถึงวันที่ ๓๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗
 มาการอฟ ได้รับข่าวว่าเรือคอรับิโด ของ รัตชัย กับ ญี่ปุ่น ค่อยสู้กัน จึง
 คุมกองทัพอากาศออกมา หวังจะช่วยพวกตน แต่พอเห็น ญี่ปุ่น มากกว่าก็ตั้ง
 ใจถอย พอถอยก็ถูกทุ่นระเบิดที่ ญี่ปุ่น ตกไว้ เรือจมทันที มาการอฟ
 กับทหารในเรือถนัดตายหมด แล้ว รัตชัย ส่งนายพล สโตสเซต มา
 แทน ตั้งแต่นั้นเรือรบ รัตชัย ก็ไม่กล้าออกจากอ่าว ญี่ปุ่น จึงขน
 ทหารตั้งขึ้นบกได้ระลอก เป็นอันว่า ญี่ปุ่น ยึดอำนาจทางทะเลสำเร็จ
 ต่อจากนั้น ญี่ปุ่น จึงส่งทหารเป็นอันมาก ไปขึ้นบกทางหัวเมือง
 ปอร์ตอาเธอร์ หวังจะล้อม ปอร์ตอาเธอร์ นายพล สโตสเซต รู้เข้า
 จึงยกทัพบกออกจากเมือง ปอร์ตอาเธอร์ ไปตั้งที่เมือง กินจา พอญี่ปุ่น
 ขึ้นบกเรียบร้อยแล้ว จึงเข้าตีเมือง กินจา นายพล สโตสเซต คำนาน
 ไม่ไหว จึงถอยกลับเข้าไปตั้งมั่นใน ปอร์ตอาเธอร์ ตั้งแต่วันที่ ๒๕
 พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๗

เมื่อ รัตชัย รู้ว่า ญี่ปุ่น จะล้อม ปอร์ตอาเธอร์ จึงส่งทหารหนึ่ง
 กองพลจากเมือง เดียวยัง เพื่มาช่วย ปอร์ตอาเธอร์ ญี่ปุ่น จึงแบ่ง

กองทัพที่จะล้อม ปอร์ตอาเรอร์ ซึ่งคเมือง กินจา ได้แล้วคงพลอยู่นั้น
 ออกเป็น ๒ กอง คือ กองทัพที่ ๒ กับที่ ๓ กองทัพที่ ๒ นั้นให้
 นายพล โอกู เป็นแม่ทัพ และให้ยกไปตีกองทัพรัสเซีย ทยกมา แล้ว
 ให้โดยไปช่วยคเมือง เดียวยัง กองทัพที่ ๓ ให้นายพล โทริ เป็นแม่ทัพ
 และให้ ปอร์ตอาเรอร์ ให้แตกก่อนกองทัพเรือรัสเซียในยุโรปยกมาถึง
 แล้ว ญี่ปุ่น ตั้งกองทัพที่ ๔ ไปสำหรับคเมือง เดียวยัง และ มุก
 เเด็น อีกกองทัพหนึ่ง นายพล โนซู เป็นแม่ทัพ

นายพล โอกู ยกกองทัพไปถึงตำบล โทกูริชิ ได้พบกองทัพ
 รัสเซีย ทยกไปช่วยปอร์ตอาเรอร์ นายพล โอกู ยกเข้าที่ รัสเซีย
 ตั้งไม่ไหว จึงถอยไปยังเมือง เดียวยัง นายพล โอกู ก็ตามไป

จอมพล โอยามา จอมทัพบกคุมกองทัพที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ เข้าตี
 เมือง เดียวยัง เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้ต่อสู้กันอยู่จน
 ถึงวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๗ จึงเข้าเมือง เดียวยัง ได้ นาย
 พลเอก กุโรบัตกิน แม่ทัพ ได้พาทหารถอยไปทางเมือง มุกเค็ง
 รัสเซีย เสียทหาร ๑๖,๐๐๐ คน ญี่ปุ่น เสียทหาร ๑๗,๐๐๐ คน

ฝ่ายรัสเซียทถอยไปนั้น ได้ไปตั้งมั่นที่แม่น้ำ ฮุนโฮ ญี่ปุ่น
 ตามไปถึง จึงไปตั้งมั่นดงที่ทุ่งราบ ฮันโฮ ซึ่งอยู่ตรงกันข้าม แล้วก็
 ด้รบกันอย่างสาหัสอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ ๗ ถึงวันที่ ๑๗ ตุลาคม
 พ.ศ. ๒๔๔๗ รัสเซียตั้งไม่ไหว จึงถอยไปเข้าเมืองมุกเค็ง รัสเซีย

เลี่ยนนายทหาร ๘๐๐ นาย พลทหาร ๕๕,๐๐๐ คน ฝ่าย ญี่ปุ่น เลี่ยนทหาร
ทั้งตายและบาดเจ็บรวม ๑๕,๘๗๘ คน

ฝ่ายกองทัพที่ ๓ ซึ่งนายพล ไทจิ เป็นแม่ทัพ ได้เข้าตีปอร์ต-
อาเธอร์ ครึ่งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ก็ได้บ้อม
บันริอู เข้าตีครึ่งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๗ ก็ได้บ้อม
ดัดโตสเซด กับ บ้อม กุโรบัตกิน เข้าตีครึ่งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๔๗ ก็ได้บ้อม เกกัน

การที่รัสเซียเป็นฝ่ายรับอยู่ในบ้อม แต่ ญี่ปุ่น เป็นฝ่ายบุกรุกเข้า
ไปคืออย่างกล่าวหาจนเห็นผลดังนี้ ญี่ปุ่นย่อมต้องเลี่ยนทหารมากเป็นแน่แท้
แต่จะหลีกเลี่ยงการยอมเลี่ยนทหารก็ไม่ได้ เพราะทราบว่าการของทัพเรือทะเล
บนอดคิก ของ รัสเซีย เดินทางมาแล้ว ถ้าตี ปอร์ตอาเธอร์ ไม่ได้
จนกองทัพเรือ รัสเซีย ยกมาถึง และอาศัย ปอร์ตอาเธอร์ ได้ รม
การสงครามจะเปลี่ยนไป แต่ถ้าได้ปอร์ตอาเธอร์เสียก่อน กองทัพ
เรือ ญี่ปุ่น ก็ได้เปรียบรัสเซีย

เพราะเหตุนี้ นายพลเรือเอก ไทจิ จึงอ้อนวอนกองทัพบก ขอ
ให้พยายามตี ปอร์ตอาเธอร์ ให้แตกเสียก่อน หลังจากการเข้าตีครึ่งที่ ๓
แล้ว นายพล ไทจิ พยายามได้เข้าดูหนึ่งถึง ๖๐๐ ฟิต เมื่อขึ้น
ไปบนเขาตึกก็มองเห็นเรือรบของ รัสเซีย ซึ่งจอดอยู่ในอ่าวชั้นใน
ได้ถนัด ญี่ปุ่นจึงเอาปืนใหญ่ชั้นตึกบนเขาตึกนั้น แล้วยิงเรือรบใน
อ่าวชั้นในพินาศหมด เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๗

ครั้นแล้ว ญูน ไคเซาตกรังท & เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗
ได้ปลอมคำสัญญาอีกหลายปลอม นายพล สโตลเชด ผู้สำเร็จราชการปอร์ต-
อาเธอร์ จึงยอมอ่อนน้อมต่อ ญูน เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๗
แล้วกองทัพ ๓ ของ ญูน จึงออกจาก ปอร์ตอาเธอร์ ไปช่วยกองทัพ
ทั้ง ๓ ที่เมือง มุกเด็น

กองทัพ ญูน ทั้ง ๔ กองได้รวมกำลังกันเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๔๗ ด้วยเข้าตีเมืองมุกเด็น ได้รับกันอย่างดีหัตถ์อยู่ ๑๐ วัน จึง
ตีเมืองมุกเด็นได้ รัสเซียเสียทหารในเวลารอบ ๑๒๐,๐๐๐ คน ถูก
ญูน จับเป็นเชลย ๕๐,๐๐๐ คน ที่เหลือนั้นพากันหนีไป คงแค่น
ก็ไม่มีกองทัพรัสเซีย มาต่อสู้ ญูน อีก

ฝ่ายกองทัพเรือ รัสเซีย บอลติก ของ รัสเซีย ซึ่งนายพลเรือเอก
ไวไฟเจตเคนดิก เป็นแม่ทัพนั้น ได้ยกออกจากเมือง ลิเบา ตั้งแต่วันที่ ๑๒
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ มีความประสงค์จะไปช่วย ปอร์ตอาเธอร์ เมื่อกำลัง
เดินทางอยู่กองทัพเรือนี้ได้ทราบ ว่า รัสเซีย ปอร์ตอาเธอร์ แก่ ญูน แล้ว
แม่ทัพเรือ รัสเซีย จึงวางแผนดำเนินการ ๒ ประการ คือ ทำลายกองทัพ
เรือ ญูน ซึ่งมีกำลังเท่าๆ กันเสีย มิฉะนั้นก็ไปตั้งมั่นที่เมือง วลาดิวอส-
ต็อกแล้วส่งกำลังมาตีหัวเมืองตามฝั่งทะเลของ ญูน จึงกำหนดการให้
เรือรบซึ่งเดินทางมาทางแหลม กูดโฮป บ้าง ทางคลอง สูเอซ บ้าง ไป
ประชุมพร้อมกันทางทิศใต้ของประเทศญวน ครั้นแล้วจึงเดินทางไปทาง
ทะเลจีนภาคเหนือ

ฝ่ายนายพลเรือเอก โคโง นั้นคิดว่าทางที่รัสเซีย จะไป วลาดิ-

วอดส์ค็อก ได้มี ๓ ทาง ทางช่องทะเลระหว่างประเทศ เกาหลี กับประเทศ ญี่ปุ่น เป็นทางสั้นที่สุด จึงคอยดักอยู่ที่นั่น ฝ่ายกองทัพเรือรัสเซีย ไม่รู้ว่ากองทัพเรือ ญี่ปุ่น อยู่ที่ไหน ก็เดินทางไปตามทางที่ญี่ปุ่นคอยอยู่ จึงได้รบกันเมื่อวันที่ ๒๗—๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่ช่องซุซิม่า (Tsushima) อยู่ทางทิศใต้ของทะเลญี่ปุ่น ระหว่างเกาะ ซุซิม่า กับเกาะ คิวซิว

รายการของการรบ คือ กองทัพเรือ รัสเซีย มีเรือรบ ๓๘ ลำ จมเสีย ๒๓ ลำ ถูกญี่ปุ่นจับ ๗ ลำ ถูกบังคับให้วางอาวุธที่เมืองเซียงไฮ้ ๖ ลำ หนีรอดไปถึงวอดส์ค็อก ได้ ๒ ลำ ฝ่าย ญี่ปุ่น เสียเรือคอร์บีตเพียง ๓ ลำเท่านั้น

การที่กองทัพบก รัสเซีย พ่ายแพ้หลายครั้งแล้วนั้น ยังไม่เป็นเหตุให้ รัสเซีย ห้อถอย แต่พอกองทัพเรือพ่ายแพ้ลงอีก จึงทำให้ รัสเซีย เริ่มคิดจะสงบศึกทันที

การสงบศึกได้เริ่มโดยนาย รูสเวลต์ ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา เป็นผู้เชิญ ญี่ปุ่น และ รัสเซีย ให้แจ้งขอที่จะสงบศึก ทั้ง ๒ ฝ่ายรับเชิญ และตั้งผู้แทนไปเจรจากันที่เมือง ปอร์ตส์เมาท์ ในประเทศสหพันธรัฐอเมริกา ผู้แทนทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญากันเมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๘ สัญญาระบับนั้นมิได้มีความสำคัญว่าดังนี้

๑. รัสเซีย ยอมให้ ญี่ปุ่นมีอำนาจเหนือประเทศ เกาหลี

๒. ทั้ง ๒ ฝ่ายจะยกทหารออกจากประเทศ แมนจูเรีย ซึ่งคงเป็น

รองจันท์ออกไปตามเดิม

๓. รัตเชยยอมยกกรรมสิทธิ์เข้า ปอร์ตอาเธอร์ กับ คาเดียนวัน (Dainy) ให้แก่ ญูน

๔. รัตเชยยอมยกทางรถไฟสาย แมนจูเรีย ตั้งแต่ปอร์ตอาเธอร์ ขึ้นไป ถึงเมือง กวางเซงซี ให้แก่ ญูน

๕. รัตเชยยอมยกเกาะ ละครดิน ครึ่งหนึ่งทางทิศใต้ให้แก่ ญูน พอทำสัญญาแล้ว ญูนก็เข้าจัดการปกครองประเทศ เกาหลีทันที ที่แรกยอมให้พระเจ้าแผ่นดิน เกาหลี ดำรงตำแหน่งอยู่ตามเดิม กาด ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ชาวเกาหลีกำเริบขึ้นและฆ่าเจ้า ยีโต ซึ่งเป็นอุปราช ญูนประจำประเทศเกาหลีเสีย ญูนจึงประกาศเอาประเทศ เกาหลีเป็นเมืองขึ้นโดยตรง

กาดชนะรัตเชยครึ่งหนึ่ง เป็นเหตุให้ ญูนได้ทรัพย์สินสมบัติตาม หนังสือสัญญาทุกตัวแล้ว แต่ทรัพย์สินนั้นไม่สำคัญเท่าใดเกียติยศ ซึ่งแสดงว่า ญูนมีความสามารถเป็นเอกในการรบทั้งทางบกและทางเรือ ทว่าดังนี้ เพราะการรบทางบกนั้นรัตเชยเคยชนะ นโปเลียน แม้ทัพเอก ของโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ มาแล้ว แต่ก็สู้ ญูนไม่ไหว ส่วนการ รบทางเรือครึ่งหนึ่งเป็นการรบใหญ่ที่สุด นับตั้งแต่คราว เนลสัน ชนะ กองทัพเรือ ฝรั่งเศส และ สเปน ที่แหลมทราฟาลการ์ มา เพราะฉะนั้น ประเทศ ญูนจึงได้รับความนับถือว่าเป็นมหาประเทศ และชาว ญูน ก็เป็นราษฎรของมหาประเทศ ไม่มีใครกล้าลบดูหมิ่นเหมือนแต่ก่อน

เกียรติยศอันเป็นเครื่องเชิดชูชาติญี่ปุ่นนี้ ญี่ปุ่นได้มาในรัชสมัย
พระราชจักราช มัคคีโยโต ด้วยความอุสาหะและกล้าหาญของแม่ทัพ
นายกองตลอดถึงพลทหารของพระองค์ จะออกนามแต่บางท่าน ดังนี้

ฝ่ายทหารบก

๑. จอมพล โอยามา จอมทัพบก เป็นผู้บัญชาการเข้าตีที่มั่นของ
รัสเซียที่เมือง เดียวยัง ที่แม่น้ำ ฮุโนโฮ และที่เมือง มุกเด็น
๒. นายพล ไทจิ แม่ทัพที่ ๓ เป็นผู้บัญชาการเข้าตี ปอร์ตอาเธอร์
แล้วได้ยกไปช่วยตีเมือง มุกเด็น
๓. นายพล โอคุ แม่ทัพที่ ๒ เป็นผู้บัญชาการเข้าตีกองทัพรัสเซีย
ซึ่งยกมาช่วย ปอร์ตอาเธอร์ เมื่อกองพลหนักออกไปเมือง เดียวยัง จึง
ตามไปและเข้าตีจนพบกับกองทัพที่เมือง เดียวยัง ๆ แยกแล้ว ก็
ช่วยรบต่อไปจนตีได้เมือง มุกเด็น
๔. นายพล กุโรกิ แม่ทัพที่ ๓ เป็นผู้บัญชาการเข้าตีรัสเซียที่
แม่น้ำ ยาลู แล้วช่วยรบต่อไปจนตีเมือง มุกเด็น ได้
๕. นายพล โนซุ แม่ทัพที่ ๔ เป็นผู้ช่วยตั้งค่ายเมือง เดียวยัง
จนตีได้เมือง มุกเด็น

ฝ่ายทหารเรือ

๑. นายพลเรือเอก โตโง เป็นผู้บัญชาการเข้าตีกองทัพเรือรัสเซีย

ซึ่งคงอยู่ปรกติอาเซอร์ไบจานแม่ทัพเรือรัสเซีย ทบอัครคาเซอร์กันคราม และ
ไม่กล้ายกออกจากชาว ญี่ปุ่นจึงบรรทุกทหารบกไปลงนามรบได้สะดวก
และเป็นผู้บัญชาการเข้าศึกกองทัพเรือ รัสเซีย ที่ช่อง ซูชิม่า (Tsushima)
ซึ่งเป็นการรบใหญ่ครั้งหลังที่สุดของสงครามครั้งนี้

๒. นายพลเรือ อูริกุ เป็นผู้ไปยึดเมือง ซิมันโพ เมืองท่าของ
ประเทศ (เกาหลี) ซึ่งมีเรือรบรัสเซียจอดอยู่ ๒ ลำ เพื่อส่งกองทัพบก
ขึ้นที่เมืองนั้น

๓. เบ็คเคิลด์.—พระเจ้ามัตสึชิโต ครองราชสมบัติอยู่ ๔๕ ปี สมัย
เดียวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสิ้นพระชนม์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ พระโอรสของพระองค์ได้ครองราชสมบัติสืบพระองค์
ทรงพระนามว่า พระเจ้า โยชิฮิโต

รัชสมัยพระเจ้า โยชิฮิโต นี้ สมัยเดียวกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเวลาที่เกิดมหาสงครามขึ้นในยุโรป ญี่ปุ่น
ได้ประกาศสงครามต่อเยอรมันทันที แล้วได้เมือง ซิงเคา อันเป็นที่
มั่นของเยอรมัน ซึ่งสร้างขึ้นในท่าเช่าจากจีน ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล
ทิศตะวันออกของแหลม ซานกง และยึดเกาะต่าง ๆ ของเยอรมันในมหา
สมุทร แปซิฟิก ไว้หมด เมื่อเสร็จสงครามแล้ว สันนิบาตชาติได้
มอบให้ญี่ปุ่นเป็นผู้พิทักษ์เกาะต่าง ๆ ของเยอรมัน ซึ่งอยู่เหนือเส้นศูนย์
สูตรโลก มีพื้นที่ประมาณ ๘๓๘ ตารางไมล์ มีจำนวนประชากรประมาณ
๔๕,๐๐๐ คน

สมัยพระเจ้า โยชิฮิโตะ นี้ ประเทศญี่ปุ่นเจริญขึ้นเป็นอันมาก เช่น
ได้แผ่นดินเพิ่มขึ้นประมาณ ๘๓๘ ตารางไมล์ ดินค้าขาเข้าและขาออกเพิ่ม
ขึ้นปีละ ๓๐๐๐ ล้านเยน เงินคงคลังเพิ่มขึ้น ๓๐๐๐ ล้านเยน มหาวิทยาลัย
เพิ่มขึ้น ๒๗ แห่ง และทางรถไฟเพิ่มขึ้น ๕๐๐ ไมล์

พระเจ้า โยชิฮิโตะ สิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระโอรส
ของพระองค์ได้ครองราชสมบัติสืบพระองค์ ทรงพระนามว่า พระเจ้า
ฮิโรฮิโตะ ครองราชสมบัติอยู่จนปัจจุบันนี้

พ.ต. เทพ หงสกุล ผู้พิมพ์ และ ผู้โฆษณา
พิมพ์ที่โรงพิมพ์ รร. ปร. ถนนราชดำเนินนอก พระนคร ๕ ข.ค. ๐๕

